

BIBLIOTECA ŞCOLARULUI

George COŞBUC

CÂNTECE DE VITEJIE

LITERA

biblioteca școlarului

George
COŞBUC

CÂNTECE DE VITEJIE

LITERA
INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

CUPRINS

NEPUBLICATE }N VOLUM

CUPRINS

TABEL CRONOLOGIC

1866 *20 septembrie* Se naşte în satul Hordou din nordul Ardealului, în casa preotului Sebastian, George Coşbuc.
Copilăria şi-o petrece la Hordou, unde primeşte şi întâile noţiuni despre învăţătură de la ţăranul Ioan Goriţă. Printre altele, acesta îi povesteşte şi snoava cu filozofii şi plugarii, pe care o va transpune mai târziu în versuri.
De la Tănăsucă Mocodean, un cântăreţ de biserică, Coşbuc învaţă a citi încă de la vârsta de cinci ani.

1873 Coşbuc începe şcoala primară în comuna Salva, unde tatăl său era preot, de unde trece chiar în primul an la şcoala de trei ani din Telci. Aici va sta în gazdă la directorul şcolii, Ioan Ionaşec, de la care va învăţa şi nemţeşte.

1876 După ce termină clasa a IV-a a şcolii primare (la Năsăud), în toamna acestui an, Coşbuc se înscrie în clasa I a liceului românesc din Năsăud. Tânărul licean este găzduit, împreună cu mai mulţi copii de ţărani, de învăţătorul Teodor Rotari. Acesta dispunea de o bibliotecă destul de mare, în care Coşbuc putea găsi pentru lectură, pe lângă operele scriitorilor români, şi lucrări ale unor autori străini ca: Heine, Chamisso, Lenau, Burger şi alţii.
În anii liceului, Coşbuc desfăşoară o vie activitate literară în cadrul societăţii de lectură a elevilor „Virtus romana rediviva“.
A fost coleg de liceu, până în clasa a IV-a, cu tatăl lui Liviu Rebreanu.

1877 Începe războiul de independenţă.
La 9 mai are loc proclamarea independenţei de stat a României.

1880 Apare la Bucureşti, sub conducerea lui Al. Macedonski, revista „Literatorul“.

1881 La 1 iulie apare la Iaşi, redactată de Ion Nădejde, revista literară şi ştiinţifică „Contemporanul“.

1882—1883 În octombrie 1882, membrii societăţii „Virtus romana rediviva“ hotărăsc redactarea unei reviste pe care o numesc „Muza someşană“. Coşbuc publică în paginile revistei „Muza someşană“ primele sale poezii: *Societăţii „ţ/irtus romana rediviva“, Stâncile strig' amin, Învăţăm, Pepelea din cenuşă, Tablou, Soarta lor, Fete blânde* şi altele.

1883—1884 Poezia *Tablou de seară,* cea mai reuşită dintre producţiunile lui Coşbuc scrise în acest an, se pare, ultima publicată în paginile revistei „Muza someşană“.

1884 În vara acestui an, Coşbuc dă examenul de bacalaureat.

După trecerea acestui examen, împotriva voinţei părinţilor săi, care doreau să-l facă preot, Coşbuc pleacă la Cluj, unde în toamnă se înscrie la Facultatea de filozofie şi litere, dar unde, din cauza lipsurilor materiale şi a atmosferei ideologice insuportabile, va rămâne foarte puţin timp.

La 14 aprilie ia fiinţă la Sibiu, sub conducerea lui Slavici, ziarul „Tribuna“, unde Coşbuc publică, începând de la sfârşitul acestui an, mai întâi sub pseudonimul C. Boşcu, apoi cu numele adevărat, versuri originale, basme versificate, traduceri şi altele. Poezia de debut la periodicul sibian este snoava versificată *Filozofii şi plugarii,* semnată C. Boşcu.

Apare „Gazeta săteanului“, la care Coşbuc va colabora din anul 1893.

1885 Îi găsim tot mai des semnătura în periodicele transilvănene: „Familia“ lui Iosif Vulcan apărută încă din anul 1865 şi, mai ales, „Tribuna“. Semnate C. Boşcu, Coşbuc publică în „Familia“ două poezii *(Două întrebări* şi *Unde zbor)* şi, cu numele adevărat, două *Ghicitori* în versuri („Între toţi şerpii din lume“ şi „Care rege n-are ţară“) în „Calendarul pedagogic pe anul 1885“. Coşbuc tipăreşte în „Tribuna“ trei balade de inspiraţie populară: *Blestem de mamă, Pe pământul turcului şi Angelina.* Primele două apar şi în broşură, în „Biblioteca poporală a *Tribunei“.* De pe acum, Coşbuc începe să traducă *Divina comedie,* la care va lucra timp de peste douăzeci de ani.

Apare la Bucureşti ziarul „Epoca“, la care poetul va colabora între 1896 şi 1904.

1886 Coşbuc nu mai figurează printre studenţii clujeni, dar rămâne totuşi în Cluj, frecventând doar anumite cursuri universitare. Continuând

colaborarea la „Tribuna", în acest an îi apar: *Atque nos, Fata craiului din cetini, Draga mamei, Dragoste păcurărească* şi altele. Dintre acestea, *Fata craiului din cetini* şi *Draga mamei* apar în colecţia „Biblioteca poporală a *Tribunei*" sub formă de plachete.

Colaborează la revista din Gherla „Cărţile săteanului român" în care publică: *Amin, strigă stâncile* şi *Lupii ţiganului.*

1886—1887 A tradus peste 480 de poezii din 92 autori greci, pe care dorea să le publice într-o antologie.

1887 Continuă să colaboreze la „Tribuna" cu poveştile şi basmele versificate: *Fulger, Brâul Cosânzenii, Izvor de apă-vie, Tulnic şi Lioara* şi altele. Îi apare în volum, în colecţia „Biblioteca poporală a *Tribunei*", poezia *Fulger.*

În vara acestui an, Coşbuc se duce la Sibiu, unde de prin august începe să lucreze ca redactor la „Tribuna". Poetul furnizează periodicului sibian, la rubricile „Foiţa Tribunei" şi „Varietăţi", un material destul de bogat.

Acum poetul îşi orientează scrisul spre o specie literară în care a rămas neîntrecut, spre *idilă.*

1888 în paginile „Tribunei" i se tipăresc în acest an peste treizeci de poezii, semnate sau nesemnate. Dintre acestea, reţin atenţia baladele de inspiraţie populară *Rodovica, Ceas-rău, Crăiasa zânelor* şi o parte din *Anacreonticile* sale, publicate cu mici modificări în ciclul *Cântece* la sfârşitul volumului *Balade şi idile* din 1893.

G. Bogdan-Duică publică în „Gazeta de Transilvania" şi „Tribuna", la rubrica „Revista literară", articole în care remarcă, înainte de Gherea, valoarea primelor poezii publicate de Coşbuc.

În martie izbucnesc răscoalele ţărăneşti.

1889 Ca şi precedentul, şi acest an e foarte rodnic pentru activitatea poetului. Acum scrie şi publică poezii ca: *Rada, Numai una Fata morarului, Un Piparuş modern, Piparuş-viteaz, Nu te-ai priceput* şi una din capodoperele coşbuciene — *Nunta Zamfirei.* Ca urmare a răsunătorului succes pe care-l obţine cu *Nunta Zamfirei,* Coşbuc, chemat de Titu Maiorescu, pleacă în toamna acestui an la Bucureşti, unde se va stabili pentru totdeauna. De acum în activitatea şi viaţa sa începe o nouă etapă.

1890 În numerele 2—6 (15 ianuarie—15 martie) ale revistei „Amicul

Familiei", Coşbuc publică în traducerea sa *Cântece* din *Cartea cântecelor* a lui Gajus Catullus Vallerius.
În „Amicul familiei" din Gherla şi Cluj publică poezia Romanţă („Negura nopţii doarme pe mal"), iar în „Convorbiri literare" din 1 aprilie, poezia L*a oglindă.*

1890—1891 Colaborează cu mai mulţi profesori la elaborarea unui manual de şcoală intitulat *Carte românească de citire*.

1891 Apar în „Tribuna" alte poezii remarcabile din creaţia coşbuciană, printre care : *Pe lângă boi, Trei, Doamne, şi toţi trei, Rea de plată, O istorie veche etc.*
În noiembrie ia fiinţă la Bucureşti revista-magazin „Lumea ilustrată" a lui Ignatz Herz, al cărei redactor a fost un timp şi Coşbuc.
Este profesor la Institutul de fete „Educaţia română" al Elisei Manliu.

1891—1893 Colaborează la „Lumea ilustrată", unde publică poeziile: *Fatma (1891), Vestitorii primăverii (1892), Noapte de vară (1892), Vara (1892), Vântul (1892), Rugămintea din urmă, La pârău* (1893) etc.

1893 În ziua de 28 noiembrie vede lumina tiparului, sub direcţia lui Vlahuţă şi V. A. Urechia, primul număr al revistei „Vieaţa", la care colaborează şi Coşbuc.
Apare în Editura Librăriei „Socec" din Bucureşti volumul *Balade şi idile,* prima culegere de versuri din creaţia lui Coşbuc.
Scrie poezia I*n opressores,* care circulă în foi volante printre cititorii transilvăneni.
În paginile revistelor „Convorbiri literare", „Minerva", „Tribuna", „Familia", „Moftul român" şi altele, apar nenumărate recenzii privitoare la acest volum. Astfel, în „Moftul român" din 23 iunie, Caragiale publică articolul *„Balade şi idile" de George Coşbuc,* în care afirmă că: „Pe câmpul vast al publicisticii române, pe care creşte atâta spanac des şi abundent, a aparut, în sfârşit, zilele acestea şi un copac... tot mai sănătos şi mai trainic, înfruntând gustul actual şi vremea cu schimbările ei capricioase şi făcând din ce în ce mai multă fală limbii noastre româneşti — un volum de balade şi idile de George Coşbuc..."
În acest an, imediat după apariţia volumului B*alade şi idile,* mediocrul poet Grigore Lazu publică în „Românul literar" şi apoi în broşură articolul *Adevărul asupra poeziilor d-lui G. Coşbuc,* în care afirmă că

unele creaţii ale poetului n-ar fi originale, acuzându-l de „plagiat“. Acestuia i se alătură Anton Bacalbaşa şi Al. Macedonski. La acest „proces“ literar, care va continua timp de peste zece ani, vor lua parte, ca apărători ai poetului, Al. Vlahuţă, N. Iorga, C. Dobrogeanu-Gherea etc. Coşbuc, în genere, nu dă atenţie acuzaţiilor ce i se aduc; scrie totuşi unele articole îndreptate împotriva acelora care-l atacau. În articolul *Procesul Lazu-Coşbuc,* publicat în „Vieaţa“ din 5 decembrie, Al. Vlahuţă ia atitudine împotriva ziarelor şi revistelor vremii pentru nepăsarea cu care au întâmpinat apariţia volumului *Balade şi idile,* Din cauza acestei nepăsări, publicarea articolului lui Grigore Lazu a dat naştere unei critici nedrepte la adresa lui Coşbuc.

1894 Sub redacţia lui Slavici, Caragiale şi Coşbuc, la 1 ianuarie, în editura lui C. Sfetea, apare bilunar, până în 1896, revista „Vatra“.

În „Vatra“, Coşbuc începe să publice la rubrica „Vorba ăluia“, *Ghicitori* explicate. De asemenea, în paginile revistei apar şi poeziile: *Noi vrem pământ!, Mama, Lupta vieţii, In opressores, Paşa Hassan* şi altele.

D. Evolceanu publică, în numerele 10 (1 februarie) şi 11 (1 martie) ale „Convorbirilor literare“ din acest an, articolele: *„Baladele şi idilele“ d-lui Coşbuc* şi *„Evolceanida“ d-lui Grigore* N. *Lazu,* în care, pe lângă faptul că subliniază valoarea literară a poeziilor lui Coşbuc, răspunde şi criticilor nedrepte ale lui Grigore Lazu.

N. Iorga publică în „Familia“ din 5/17 iunie articolul intitulat *Poeziile d-lui Coşbuc,* în care discută pe marginea „plagierilor“ lui Coşbuc; pledând în favoarea poetului, îl socoteşte un mare talent „de formă“.

1895 Continuă colaborarea la „Vatra“, unde-i apar: *Doina, Sub patrafir, Unul ca o sută, Scara* şi altele.

În februarie apare suplimentul umoristic al „Vetrei“ — „Hazul“.

Coşbuc se căsătoreşte cu Elena Sfetea, sora editorului C. Sfetea.

La 11 august se naşte, la Craiova, primul şi unicul fiu al poetului — Alexandru.

1896 La sfârşitul lunii iunie, „Vatra“ îşi încetează apariţia, după ce Coşbuc mai publică în paginile ei: *Fata mamei, Iarna pe uliţă, Dragoste învrăjbită, Pe deal etc.*

Iese de sub tipar volumul *Fire de tort,* al doilea din creaţia lui Coşbuc.

Se tipăreşte în traducerea lui Coşbuc *Eneida* de Vergiliu.

Tradusă tot de Coşbuc, apare în acest an poema byroniană *Mazepa*. Coşbuc prefaţează două volume a doi debutanţi: *Spre primăvară* de I. Costin şi *Povestiri din copilărie* de Sergiu Cujbă. Aceste prefeţe sunt deosebit de importante, pentru că ne ajută la cunoaşterea ideilor estetice ale poetului (Coşbuc ia atitudine împotriva poeziei pesimiste, care invadase publicaţiile româneşti de la sfârşitul secolului trecut).
În octombrie, apare săptămânal, la Bucureşti, revista de literatură — „Povestea vorbei", la care colaborează şi Coşbuc.
La 25 noiembrie D. Ollănescu-Ascanio şi N. Petraşcu scot la Bucureşti revista „Literatură şi artă română", la care Coşbuc colaborează între anii 1897 şi 1900.

1897 Iese de sub tipar ediţia a II-a a volumului Balade ş*i idile*.
Enea Hodoş scoate la Caransebeş un volum de versuri şi proză din creaţia lui Coşbuc.
Publică în traducerea sa, în „Familia", comedia în cinci acte *Parmeno,* de Terenţiu. La Craiova apare *Antologia sanscrită,* care cuprinde fragmente din R*ig-Veda, Mahabharata, Ramayana,* poezii lirice şi proverbe traduse şi adnotate de Coşbuc, iar la Bucureşti *Sacontala* lui Calidasa, tot în traducerea sa. Apare amplul studiu al lui Constantin Dobrogeanu-Gherea despre Coşbuc intitulat: *Poetul ţărănimii.* La propunerea lui Hasdeu, Coşbuc primeşte, pentru traducerea *Eneidei,* premiul Academiei „Năsturel-Herescu". Cu ocazia banchetului, Caragiale rosteşte o cuvântare (pe care o publică în „Epoca" din 2 iunie) în onoarea premiatului, considerând: „...în afară de succesul material al lui Coşbuc, actul Academiei Române ca un succes moral pentru noi toţi".
La 1 ianuarie apare la Bucureşti revista „Foaia interesantă".
După dispariţia „Vetrei", Coşbuc preia la 1 iunie conducerea revistei „Foaia interesantă". Printre colaboratorii acesteia se aflau şi: I. L. Caragiale, P. Cerna, Cincinat Pavelescu, Gheorghe din Moldova etc.
Apare la Arad „Tribuna poporului", la care Coşbuc va colabora între anii 1900 şi 1904.
În acest an, Coşbuc îşi începe îndelungata activitate la revista iniţiată de Spiru Haret — „Albina" (apărută în octombrie). Spre sfârşitul anului, poetul este atras în comitetul redacţional.
Solicitaţi de Coşbuc, la revistă colaborează: Gr. Tocilescu, N. Iorga,

I. Slavici, Al. Vlahuţă, M. Sadoveanu, St. O. Iosif, Emil Gârleanu şi alţii.

1898 Iese de sub tipar ediţia a II-a a volumului *Fire de tort.*
Dintre poeziile publicate în acest an, amintim: *Raport, Povestea căprarului, Cântecul redutei* şi *Moartea lui Gelu.*
Coşbuc este ales membru corespondent al Academiei Române.

1899 Publică la Bucureşti *Fapte şi vorbe româneşti. Carte de citire pentru toţi românii.*
Apar: *Războiul nostru pentru neatârnare (1877—1878), povestit pe înţelesul tuturor* şi *Povestea unei coroane de oţel.*
La 21 ianuarie apare, sub îngrijirea lui Artur Stavri şi I. Gorun, revista „Pagini literare“, la care, pe lângă I. L. Caragiale, B. Delavrancea, St. O. Iosif, D. Anghel, colaborează şi Coşbuc.

1900 La 1 ianuarie vede lumina tiparului, la Bucureşti, primul număr al „Noii reviste române“.
Îşi publică în diferite perioade poeziile: *Cicoarea* („Convorbiri literare“), *Pierde-vară* („Noua revistă română“), *Nunta în codru* („Tribuna poporului“), *Faptul zilei* („Literatură şi artă română“), *Dorobanţul* („Albina“), *Pe dealul Plevnei* („Literatură şi artă română“), O *scrisoare de la Muselim-Selo* („Gazeta săteanului“), *Pacea* şi *După furtună* („Curierul literar“) etc.
Apare, tot la Bucureşti, „România jună“, al cărei susţinător şi colaborator a fost şi Coşbuc. În ziua de 7 iunie moare, în vârstă de 82 de ani, Sebastian Coşbuc, tatăl poetului.
La 7 octombrie iese de sub tipar întâiul număr din cele cinci câte vor apărea ale revistei „Curierul literar“, care la 2 decembrie 1901 se va contopi cu „Semănătorul“.
La 2 decembrie apare, sub conducerea lui Coşbuc şi Vlahuţă, „Semănătorul“, revistă literară săptămânală. În articolele de directivă *(Primele vorbe* şi *Uniţi)* sunt afirmate tendinţele revistei. Deplângând îndepărtarea scriitorilor de viaţa poporului, paginile „Semănătorului“ cuprind şi elemente care vor caracteriza mai târziu mişcarea semănătoristă.
La 10 decembrie apare la Bucureşti „România ilustrată“, la care poetul va colabora în anul 1905.

1902 Publică în „Semanătorul“, sub titlul *Voci din public,* poeziile satirice:

Unul din high-life, Vorbeşte măgarul, Unul de la Mărcuţa etc. Tot în paginile acestei reviste mai apar: *Hora, Blestemul trădării* şi altele. De asemenea, în „Semănătorul“, mai văd lumina tiparului, în traducerea lui Coşbuc, primele fragmente din *Odiseea*.

Iese de sub tipar ediţia a III-a a volumului *Balade şi idile*.

Apare volumul de versuri *Ziarul unui pierde-vară*.

În colaborare, Vlahuţă şi Coşbuc scot la Bucureşti *Carte de citire pentru şcolile secundare şi profesionale, partea I*.

Coşbuc şi Vlahuţă părăsesc conducerea revistei „Semănătorul“.

Se tipăreşte volumul *Scrieri în versuri şi proză* al lui Gr. Alexandrescu prefaţat de Coşbuc.

Coşbuc e numit şef al biroului administrativ şi de corespondenţă din cadrul Casei şcolilor. Din însărcinarea lui Spiru Haret, Coşbuc şi Vlahuţă ţin la sate conferinţe cu caracter cultural-educativ. În această muncă va fi atras şi M. Sadoveanu.

La 18 iunie, Octavian Goga şi Octavian Tăslăoanu scot la Budapesta revista literară „Luceafărul“, care la 15 octombrie 1906 îşi mută sediul la Sibiu. La această revistă va colabora şi Coşbuc (1906).

1903 În ziua de 8 septembrie moare mama poetului, în vârstă de 75 de ani.

1904 Se tipăreşte volumul *Cântece de vitejie*. Apare antologia *Crestomaţie pentru toţi românii*.

N. Iorga publică în „Semănătorul“ din 29 august o recenzie elogioasă a volumului *Cântece de vitejie,* atacând în acelaşi timp critica literară a timpului care socotea talentul lui Coşbuc epuizat.

Apar ediţiile a III-a a volumului *Fire de tort* şi a IV-a a *Baladelor şi idilelor*.

Văd lumina tiparului, în traducerea lui Coşbuc, *Georgicele* lui Vergiliu.

1905 La Budapesta, în tipografia „Luceafărul“, se publică (în limba maghiară), în traducerea lui Revai K., un volum din versurile lui Coşbuc.

1906 De la 1 ianuarie Coşbuc, I. Gorun şi Ilarie Chendi fac să apară, săptămânal, revista artistică „Viaţa literară“, devenită mai apoi „Viaţa literară şi artistică“. Secretar de redacţie era Ilarie Chendi, în casa căruia se afla şi redacţia.

Printre colaboratorii noii publicaţii se numărau : Al. Cazaban, Ion

Minulescu, Cincinat Pavelescu, C. Ardeleanu, N. Gane, G. Topârceanu, V. Eftimiu etc.
La 1 martie apare la Iaşi, sub conducerea lui C. Stere şi Paul Bujor, primul număr al revistei „Viaţa românească“.

1907 Coşbuc termină traducerea integrală a *Divinei comedii,* care va apărea postum, între 1925 şi 1932, sub îngrijirea lui Ramiro Ortiz.
În acest an, Coşbuc îşi începe colaborarea la „Viaţa românească“.
Izbucnesc marile răscoale ţărăneşti din România. Poezia lui Coşbuc *Noi vrem pământ!* circulă în foi volante printre răsculaţi, fiind folosită de aceştia ca un act agitatoric.

1908 G. N. Costescu, G. A. Dima, G. Stoenescu şi G. Coşbuc scot la Bucureşti *Carte de citire pentru divizia a II-a rurală.*
Poetul se reîntoarce în Ardeal. În drum spre casă stă mai multe zile la Năsăud, se opreşte la Sibiu, Bistriţa şi Prislop. La Prislop îl cunoaşte pe Liviu Rebreanu.
Cu ocazia activităţii de conferenţiari ai cercurilor culturale săteşti, Coşbuc şi M. Sadoveanu se întâlnesc prin Moldova.

1909 Apare lucrarea lui Coşbuc *Superstiţiile păgubitoare ale poporului nostru,* Apare la Craiova, sub îngrijirea unui colectiv din care făcea parte şi Coşbuc, manualul şcolar *Carte de citire pentru clasa a III-a urbană.*
Se tipăreşte ediţia a IV-a a volumului *Fire de tort.*
La 28 august, poetul participă la inaugurarea noului local al şcolii din Feldru, unde sora sa, Angelina, era preoteasă. Coşbuc face parte din Comitetul de organizare a festivităţilor, în al căror program figurau şi câteva din poeziile sale. Alexandru, fiul poetului, recită poezia *El-Zorab.*

1910 Apare, în traducerea poetului, drama lui Schiller *Don Carlos.*
Vede lumina tiparului *Carte de citire pentru clasa a II-a primară urbană,* redactată de un colectiv de autori în frunte cu Coşbuc.
Gheorghe Marinescu publică în „Convorbiri critice“ articolul *Pastelul în poezia românească,* în care poezia *Noapte de vară* este considerată ca fiind cel mai frumos pastel din literatura română.
Ceva mai târziu (1923), Ibrăileanu publică în „Viaţa românească“ articolul *„Vara“ de Coşbuc,* în care socoteşte că această poezie este „cea mai lirică din toată opera lui Coşbuc. *Vara* este triumful soarelui în poezia lui Coşbuc şi în poezia românească“ — spunea Ibrăileanu.

1911 Se tipăreşte ediţia a V-a a volumului *Balade şi idile.*
Apare la Bucureşti, sub direcţia lui C. Banu, revista literară, artistică şi socială „Flacăra“, la care poetul colaborează între anii 1911—1914.
În paginile acestei reviste Coşbuc publică printre altele şi poeziile: *Poetul (1911), Cântă pilotul* (1912), *Morţi, pentru cine?* (1914) etc.

1912 Coşbuc publică în „Flacăra“ din 1 *decembrie Amintiri despre Caragiale,* în care povesteşte cum I. L. Caragiale voia să scrie o piesă patriotică în jurul morţii Didonei. Publică o culegere de *Balade* populare şi din diferiţi autori români.

1914 Apar ediţiile a VI-a a volumului *Balade şi idile* şi a V-a (îmbogăţită de autor) a volumului *Fire de tort.*

1915 Văd lumina tiparului ediţiile a VI-a a volumului *Fire de tort* şi a VII-a a *Baladelor şi idilelor.*
În august, moare, în urma unui accident de automobil, fiul poetului — Alexandru.

1916 În mai, poetul este ales membru activ al Academiei Române.
Îi apare în nr. 5 al colecţiei săptămânale „Scriitorii români“ (Editura „Alcalay“) volumul de versuri *Drumul iubirii,* care cuprinde, printre altele, poeziile: *Drumul iubirii, Cântecul fusului, Ideal, Faptul zilei, Rege/e Pontului etc.*

1917 Coşbuc continuă lucrul la definitivarea traducerii *Divinei comedii* şi a comentariului despre capodopera lui Dante.

1918 Ies de sub tipar ediţiile a VIII-a a volumului *Balade şi idile* şi a VII-a a *Firelor de tort.*
În paginile revistei bucureştene „Scena“ apare *Vulturul,* ultima poezie pe care Coşbuc o mai publică.
9 mai. Poetul încetează subit din viaţă.Funeraliile au loc în după-amiaza zilei de 11 mai, la cimitirul Bellu. Corpul neînsufleţit al lui Coşbuc se află lângă mormintele lui Eminescu, Caragiale, Sadoveanu şi G. Călinescu.

CÂNTECE DE VITEJIE
(1904)

CUPRINS

Cântec

Ţi-ai mânat prin veacuri turmele pe plai,
Din stejarul Romei tu mlădiţă ruptă,
Şi-ţi cântai amarul din caval şi nai.
Dar cumplit tu fost-ai când te-au dus în luptă
        Ştefan şi Mihai.

Când ţi-or pune piedici duşmanii să cazi
Spada ta să fie şi de-acum, române,
Fulger care-aprinde, vânt ce rupe brazi,
Şi te-ncrede-a pururi că vei fi şi mâine
        Tare cum eşti azi.

Sus ridică fruntea, vrednice popor!
Câţi vorbim o limbă şi purtăm un nume,
Toţi s-avem o ţintă şi un singur dor —
Mândru să se nalţe peste toate-n lume
        Steagul tricolor!

Imnul studenţilor

CUPRINS

Cântăm libertatea şi numele sfânt
Al ţării străvechi şi-al acestui pământ!
Iubirii de neam, ce de-a pururi ne-a fost
O pavăză-n lupte şi-n pace-adăpost
Cântămu-i supremul ei cântec.

Cu vesele glasuri de tinere firi,
Cuprinşi de-amintirea străbunei măriri,
Spre soare ni-e gândul şi mergem spre el,
Lumina ni-e ţintă şi binele ţel —
Trăiască-ne ţara şi neamul!

Cu dreapta-nălţată spre Tatăl de sus
Jurat-am tot ce strămoşii ne-au spus:
Unire-ntre fraţi, şi pe Domn să-l iubim
Şi-altarul de jertf-al naţiunii să fim
Şi sufletul neamului nostru.

Iar dacă protivnicii numelui tău
Cu oşti ar veni ca să-ţi facă vrun rău,
Ridică-te mândră şi nu te-ngrija,
Căci inima noastră e inima ta;
Tu-ncrede-te-n fiii tăi, mamă.

lar dac-ar pieri de pe-ntregul pământ
Iubirea de neam şi-al credinţei avânt:
Azilul lor vecinic găsindu-l în noi
Le-am creşte, ca iar să le dăm înapoi
Mai tari şi mai trainice lumii.

Cântec ostăşesc

CUPRINS

Caii sar şi frâu-şi muşcă
Jos prin văi e fum de puşcă,
Corbi s-arată croncănind.
Stau de-atac duşmanii gata —
Uite-o-n zbor întunecata
Moarte-acum spre noi venind!

Ştim cu toţii ce ne-aşteaptă!
Sus spre Domnul mâna dreaptă
Ridicaţi-o dar, jurând!
Pentru sfânta noastră lege,
Pentru neam şi pentru rege
Toţi c-o inimă şi-un gând!

Nu mi te mâhni, copile,
Cine are-n luptă zile
Nu s-atinge plumb de el.
Ori aici, ori dealtădată,
Moartea nouă tot ni-e dată
Fiecăruia-ntr-un fel.

Glas de trâmbiţă răsună
Şi coloanele s-adună
Fiţi cu inimă, copii!
Nu e rece glas de-aramă,
Ci e jalnic plâns de mamă,
Plânsul sfintei Românii!

Tu ne vezi din cer, Părinte,
Fie-ţi şi de noi aminte
Că suntem şi noi ai Tăi!
Fie-i blestemat mormântul
Cui îşi calcă jurământul.
Şi-am jurat pe cer, flăcăi!

Lasă tobele să bată!
Căpitane, du-ne-odată
Unde-i foc şi unde-i fum.
Steagu-n vânt! Trăiască ţara!
Vesel sune-acum fanfara,
Dumnezeu cu noi de-acum!

CUPRINS

Dorobanţul

Strecuraţi prin plumbi şi săbii, dorobanţii drum deschid.
Inimoşi s-azvârl prin şanţuri şi de-a valma sar pe zid.

Şi era prin şanţ pierire şi văzduhul tremura,
Iar dincolo, prin redută, moartea cea de veci era.

Tropot de picioare multe, fum şi abur ca-ntr-un iad,
Vuiet cum îl fac prin baltă cei ce-alunecă şi cad.

Dar roiau mereu flăcăii răsăriţi ca din pământ,
Valuri ce-necau reduta, scufundându-se-n mormânt.

Unul singur în roirea de viteji, un dorobanţ,
Zăbovea trudit pe-o scară, răsărit şi el din şanţ.

Cei sosiţi, cu scări, în juru-i îşi făceau în grabă rost
Şi treceau, urmându-i alţii, iar el tot pe unde-a fost.

Apucase strâns cu dreapta parapetul, ca-n asalt,
Dar era prea slab, pesemne, zidul lunecos şi nalt.

Iat-un căpitan, din urmă, aducând în foc pe-ai lui,
Dă de el. — „Cu sârg, băiete! Ce-ntârzii de nu te sui?“

El abia-şi întoarce capul. — „N-am putere să mă urc.
Mă trudesc cu stânga numai! Bată-l Dumnezeu de turc!“

— „Ţii la sân, se vede, dreapta! Pune dreapta! N-o ţinea."
— „Cum n-aş pune-o, şi-i sub scară! Uite-o, stai să calci
pe ea."

Ajutându-i căpitanul, el se nalţă-ncet, încet,
Dă un chiot şi se nalţă, răsărind pe parapet.

Vede jos încăierarea luptătorilor voinici,
Un amestec orb ca-n cuibul răscolitelor furnici.

El înalţă-n vânt chipiul, strig-un nume drag şi sfânt
Şi-apoi sare de pe ziduri, în redută şi-n mormânt.

Ea era pământ al nostru, smuls din sufletul turcesc,
Şi voia şi el să moară pe pământul românesc!

Dunărea şi Oltul

CUPRINS

Dunărea vorbea cu Oltul:
— „Tu, copile drag al meu,
Zbuciumat tu vii la vale
Tulbure mereu —
Plouă mult la voi la munte,
Sate şi câmpii de-neci,
Ori ţi-e firea ta de-a rupe
Maluri pe-unde treci?“

— „Rup şi maluri câteodată
Şi fac holdele de pier,
Iar când plouă mult la munte
Cap de om eu cer.
Dar nu-i asta, maică sfântă,
Nu de asta-s tulburat,
Ci de câte văd mi-e milă,
Maică, şi-i păcat!

Tu, pe unde-alergi prin lume,
Vezi şi ţări şi munţi frumoşi,
Neamuri ce-şi vorbesc ferice
Graiul din strămoşi.
Toate laudă pe Domnul,
Libere-a trăi cum vor,
Vesele fiind de viaţa
Şi de soarta lor.

Vezi şi-aici poporul nostru
Cel din veac adus pe-aici,

Sprintene şi mândre fete
Şi flăcăi voinici.
Şi ţi-e dragă ţara asta
De români, căci te iubesc —
Dar tu nu cunoşti de-a-ntregul
Neamul românesc!

Eu de unde vin, mâhnitul,
Furios spre şes scobor,
Căci de unde vin, e spaimă.
Groază şi fior.
Tot români sunt şi pe-acolo,
Neam din veac pe-aici adus,
Dar pe gâtul lor şi astăzi
Jugul este pus.

Ei n-au voie să-şi vorbească
Graiul strămoşesc ce-l au,
Iar în coasta lor de-a pururi
Suliţele stau.
Sfânta libertate este
Nume gol pe-al lor pământ:
Cei nedrepţi sunt cei puternici,
Singuri au cuvânt!

Ah, de mila lor eu, maică,
Vin aşa de tulburat,
Şi de ciudă pe duşmanii
Cei ce l-au călcat.
Iar de-nec şi mal şi oameni,
Nu mai ştiu ce fac nici eu
Că mă simt de-atâta jale
Tulbure mereu!“

Pentru libertate

CUPRINS

Plângem, da, că prea ne doare!
Nu pe noi! Crescuţi în chin
Ne-amintim de-un timp cu soare
Şi-l cunoaştem cel puţin!
PIângem pe copii, sărmanii,
Că-ntr-al temniţii mormânt
Îşi încep în noapte anii,
Neştiind ce-i soare sfânt.
Plângem, da, şi strâns ne strângem
Lâng-olaltă, câţi suntem,
Dar să ştiţi că nu ne plângem
Ca nebunii cari se tem.

Robi, meniţi prin jocul sorţii,
Noi ai chinului am fost,
Însă nu, şi nu, ai morţii!
Nu cătăm noi adăpost
Nici în milă, nici în rugă;
Asta cear-o de la voi
Cel ursit să fie slugă —
Dar n-o cereţi de la noi!
Vom răbda, privind în faţa
Orişicui, şi-a orice chin,
Că noi ştim că-i multă viaţă
Şi în noi, şi-n cei ce vin.

Blestemaţi pieri-vor regii
Cari s-abat din drumul drept —

Ne-aţi adus stricarea legii
Şi ne staţi cu mâna-n piept.
O, şi-n loc s-aveţi ruşine,
Vă mândriţi cu ce-aţi adus:
Dar puterea, ştiţi voi bine,
Nu vi-a dat-o Cel-de-sus,
Nici Eternul Domn! Vi-e dată
De-un vremelnic din Infern!
Deci vi-e binecuvântată
Şi la voi va fi-n etern!

Lumile-au văzut mirate
Cât de mult iubirăţi voi
Şuierul de bici ce bate
Făr' de milă oameni goi!
Dar şi pentru noi rămâne
Timp — ah, cine poate şti!
Şuierul acesta mâine
Cânt al lui Tirteu va fi!
Iar din lanţul ce-azi ne strânge
Pot să iasă spăzi, şi pot
Spăzile să vadă sânge,
Nu de-al nostru însă tot!

Şi sfârşitul tău veni-va
Azi ori mâine,-ori mai apoi!
Şi-o să poţi tu sta-mpotriva
Poate-a celor mai vro doi,
Dar mai tari prin răzbunare
Şi prin ura lor turbaţi?
O să fii destul de tare,

Tot potopul să-l abaţi?
Eu nu chem această vreme,
Dar tiranul braţ al tău
Face totul ca s-o cheme,
Rău îngrămădind pe rău.

Cântecul cel vechi al Oltului

CUPRINS

— „Vine, tată, Oltul mare;
Malul stâng de-abia-l zăresc.“
— „Las’ să vie Oltul mare,
Că, români de când trăiesc,
Oltul tot la piept ne are
Şi-i al nostru şi ne ştie
Şi nu bate cu mânie
Malul cel basarabesc.
Vine mare, las’ să vie
Că ni-e sol dumnezeiesc.“

— „Vine, tată, Oltul mare,
Brazi trăsniţi rostogolind.“
— „Las’ să vie Oltul mare,
Căci tătarii-ncoace tind,
Dar li-e Oltul în cărare
Şi n-au inimă să-l treacă
Şi sperieţi se-ntorc şi pleacă,
Cu noi horă nu se prind.
Las’ să vie, că-i îneacă,
Neamul nostru mântuind.“
— „Vine, tată, Oltul mare,
Şi cu sânge-amestecat.“
— „Las’ să vie Oltul mare,
Că mulţimi de oşti tătare
El pe mal a apucat.
Lifte poartă, lifte duce,
Lifte, bată-i sfânta cruce;
Oltul capul le-a mâncat!
Las’ să vie să-i apuce
Că ni-e scut de Domnul dat.“

Scut şi armă

CUPRINS

Domnul sfânt să ne iubească,
Şi-al său Duh ocrotitor
Plin de pace să plutească
Peste ţara Românească
Şi-al românilor popor!

Noi prin vremi ce ne-ncercară
Altă *armă* n-am avut
Numai dragostea de ţară
Ce strămoşii ne-o lăsară,
Şi pe Sfântul Domn de *scut*.

Dar ne-a fost destul atâta!
Fruntea sus, voi fraţi ai mei!
Astfel Cerul hotărât-a
Să se nalţe amărâta
Ţară, prin puterea ei!
Mai făţiş, mai fără veste
Ne-aţi lovit, duşmani de voi!
Dar ce-a fost, a fost poveste!
Dragostea de ţară este
Şi mai tare-acum în noi.

Şi de cine ne-o fi teamă?
Mult a fost, să vă răbdăm,
Nebăgaţi de voi în seamă —
Astăzi ştiţi voi cum ne cheamă,
Dacă nu, să vă-nvăţăm!

Numai Domnul ne iubească
Şi-al său Duh ocrotitor
Plin de pace să plutească
Peste ţara Românească
Şi-al românilor popor!

Oltenii lui Tudor

CUPRINS

Vine-un chiot dinspre munte,
Vine freamăt din păduri —
Tudor domnul vine-n frunte,
Cu mulţimea de panduri!
Iar din Jiu, din apă sfântă,
Iese cântec vitejesc,
Şi cu glas de surle cântă
Tot poporul românesc.

Las' să-i sune surle-n ţară,
Să-şi adune-olteni destui,
Ţara s-o vedem noi iară
Veselă pe urma lui —
Mândra patrie română
Nu sub braţ de oameni slabi,
Ci voinică şi stăpână
Cum a fost sub Basarabi.

Zboară corbi pe sus, băiete,
Cârduri negre se-nvârtesc,
Şi se zbat de-atâta sete
Şi de foame se izbesc:
N-au s-aştepte-oltenii rugă
Să le dea de hrană-n văi —
Oh, ciocoi, te-ajung în fugă
Toţi răzbunătorii tăi!

Cine vrea părtaş să fie
Dreptului pe-acest pământ
După Tudorin să vie!
Că-i trimis de Domnul sfânt
Să ne scape-acum odată
De ciocoi, căci Dumnezeu
Însuşi s-a pornit să-i bată,
Cum ne bat şi ei mereu.

Ridicaţi, români, Dreptăţii
Steag cu sfântul George-acum
Sfintei Legi şi libertăţii
Faceţi-i odată drum!
Cine nu-i cu voi, să ştie
Că izbit va fi de voi,
De cei straşnici în mânie
Şi din leagăn de eroi.

Domnul Tudor să trăiască!
Sus cu toţii, pui de lei,
Pentru ţara Românească,
Pentru drepturile ei!
A-mbrăcat cămaşa morţii
Domnul Tudor, ca Hristos,
Dar schimba-va pasul sorţii,
Va trânti dranii jos!

Sărindar

CUPRINS

Iar Matei în baltă stete
Până-n zori, în stuf ascuns,
Frigul nopţii l-a pătruns
Şi prin suflet spaimă-i dete
Că pierirea l-a ajuns.

— „Dumnezeule-al puterii,
Vezi-mă-n ce stare sânt!
Fă, să scap de-acest mormânt,
Depărtându-mi ianicerii,
Şi mă leg cu jurământ

Că scurgând această baltă,
Chiar pe locul unde zac
Mănăstire am să fac,
Mândră, veselă şi naltă,
Şi cu aur am s-o-mbrac.“

Turcii însă-l căutară
Şi-altă zi, şi nencetat,
Iar Matei în stuf a stat
Şi-altă noapte, mai amară,
Mort de foame şi-nsetat.

— „Dat-ai prin Hristos, Părinte,
Cele nouă fericiri!
Scapă-mă de prigoniri
Şi-ţi voi ridica, preasfinte,

Tot pe-atâtea mănăstiri!“
Ruga nu i-a fost primită
Nici acum, şi-a stat Matei
Ocolit de agarei
Înc-o noapte-aşa cumplită,
Şi plângea, gândind la ei:

— „Vai, Părinte-al îndurării,
Depărteaz-acest pahar,
Şi scăpând dintr-un amar,
Mănăstiri voi face ţării
Câte slujbe-n sărindar.“

Şi-apoi fu, că tot plecară
Nechemaţii venetici.
Iar Matei a strâns voinici
Şi-a gonit pe turci din ţară
Şi-a-ngropat şi mulţi aici.

Iar pe locul unde-n baltă
El ascuns trei nopţi a stat
Sfânt locaş a ridicat
Pe colin-acum înaltă,
După cum s-a şi jurat.

Şi-apucat-a să clădească
Alte nouă, rând pe rând,
Şi i-a dat Dumnezeu gând
Într-o zi să le sfinţească,
Toate-acelaşi hram având.

Iar în urmă ridicat-a
Un altar după altar,
Domnului cel sfânt ca dar —
Cel din urmă dându-l gata,
I-a pus nume Sărindar.

Zece mai

CUPRINS

În ziua cea sfântă şi mare
La zece-ale lunii lui mai
Se vede-o ciudat-arătare
Pe-un deal de la Plevna, pe-un plai!

Când zorile-ncep să s-arete
Acolo-n tăcutele văi,
Din groapă ies moartele cete,
De-a pururi jeliţii flăcăi.

Ei vin de prin locuri pe care
Ca vechile răni le cunoşti,
Pe unde-au stat şanţuri odată,
Redute, şi taberi, şi oşti.

Striviţi şi cu mâinile rupte
Şi galbeni ca-n jalnicul loc
În ziua sălbatecei lupte
Când bieţii pieriseră-n foc.

Fac roată, şi-o rugă murmură
Iar Valter şi şonţu, şi toţi
Mai-marii ce-n frunte căzură
Stau jalnici acolo-ntre soţi.

Şi stau cum stă omul ce-ascultă
Şi nici o mişcare nu fac;
Aşteaptă cu grijă şi spaimă
Un semn de departe şi tac.

Deodată ei capul ridică,
Dau chiot şi-n zare privesc
Spre ţara din care ieşiră,
Spre scumpul pământ românesc —

Şi-ascultă, căci tunul azi cântă
Departe-n iubitul pământ,
Puternic că-n ziua luptării,
Dar alt fel de cântec, mai sfânt.

Vi-e teamă că n-o să mai cânte,
Că moartea vă fuse-nzadar —
Dar ţara trăieşte! Iar tunul
Ce limpede-o spune şi rar!

Şi-ascultă... iar ţara-i departe,
Sunt dealuri la mijloc şi văi,
Şi râul cel mare-i desparte
De mame pe bieţii flăcăi.

Şi moartea cea veşnică-nchise
Pe urmă-le tristele-i porţi,
Dăr moartea lor viaţă ne dete:
Ferice de-asemenea morţi!

Iar ce-or fi şoptind ei pe vremea
Ce-ascultă cântarea de tun
Eu nu ştiu, căci nimeni nu poate
Pe morţi să-i audă ce spun.

Dar cred că se roagă, sărmanii:
— „Noi liberi pe voi v-am facut
Iar Tatăl din cer să vă aibă
De-a pururi sub sfântul său scut!“

Pe drumul Plevnei

CUPRINS

Iar pe drumul care duce
        de la Dunăre spre munte
Trec românii zi şi noapte
        către Plevna, merg şi vin.
Vesele batalioane
        cu maiorii lor în frunte,
Şir de care cu provizii
        schilăviţi în haine crunte —
Scârţâit şi chiu, şi tropot
        pe-acel drum de oameni plin.

Într-acest pestriţ amestec,
        scoborând pe dealuri, iată
Pe-un răzor s-oprise-n cale
        o bătrână şi gemea,
Cu desagii goi pe umeri,
        semn de-o cale-ndelungată.
Iar din văi, urcând alene
        se vedea venind o ceată
De drumeţi din ţara noastră
        şi s-opriră lângă ea.

— „Bună calea“, zise unul,
        — „Inima vă fie bună,
Oameni buni! Dar unde mergeţi?“
        — „De ne-ajută Dumnezeu,
Noi, la Plevna, maică dragă“.

— „Tot la Plevna! Cum ne-adună!
Eu de-acolo viu. Băiatul
mi-e-n război acu de-o lună,
Şi m-am dus să-mi văd băiatul
că-i la Plevna şi-i al meu“.

Repede-mprejur se strânse
ca prin farmec toată ceata
Ca să-ntrebe cum e Plevna?
cum stau turcii-nchişi în ea?
Ce mai zice Carol-vodă,
când o fi războiul gata?
Şi-mbătată de potopul
întrebărilor ea, biata,
Îşi ştergea cu palma ochii
şi plângând le tot spunea.

Dar în urmă, ei de grija
nopţii, ca să nu-i apuce:
— „Să rămâi în pace, maică,
să te vadă Domnul sfânt“.
Şi grăbiţi se ridicară
toţi de jos, făcându-şi cruce.
Ea, cu ochii plini de plânset,
privea gloata cum se duce,
Şi-un pustiu simţi-mprejuru-i
şi-ntuneric pe pământ.

Stete-aşa, mereu privindu-i
şi deodată-n fuga mare

Ea porni la deal, cu strigăt
 să s-oprească ceata-n loc.
Când ajunse-abia trăgându-şi
 puţintica răsuflare:
— „Dragi creştini, voi unde mergeţi?
 aveţi milă şi-ndurare,
Eu mă-ntorc cu voi acolo
 la băiatul meu, în foc!“

— „Dar ai fost! La Plevna, maică,
 toate-acum îţi sunt ştiute,
Ţi-ai văzut şi tu băiatul,
 ce mai vrei să vezi acum?
Să te-ntorci, în sat acasă;
 ia-ţi toiagul tău şi du-te.
Noi suntem cu toţii tineri
 zor avem şi mergem iute,
Tu eşti slabă şi puţină
 şi e mult de mers pe drum“.

Ea-şi întinse-atunci cu gemet
 mâinile, strigând cu jale:
— „Nu mă bateţi cu nevrerea,
 că vă bate Dumnezeu!
Voi fugi cu voi alături,
 şi de voi muri pe cale,
Tot atât! M-oi şti aproape
 de băiat! În sat, acasă
E pustiu, că n-am pe nimeni!
 Orice-o fi, mă duc şi eu!“

Mortul de la Putna

CUPRINS

Iar la Putna-n mănăstire,
Noaptea, din tăcut mormânt,
Iese-n plină strălucire
Ştefan cel viteaz şi sfânt.
Lespedea ce-au pus-o popii
Peste groapă,-ncet se dă
Îndărăt şi-n fundul gropii
Ştefan plin de pace stă.
Dar se nalţă-ncet eroul
Deşteptat din lungu-i somn,
Luminat e-ntreg cavoul
Şi sumeţ viteazul domn.

Albu-i coif străluce-n lună
Iar pe zale-i joacă zări
De lumini ce se-mpreună
Ca-ntr-un basm cu arătări.
Lunga suliţă şi-o poartă
Răsucind-o-n mândru chip —
Eu credeam că-i umbră moartă
Ce se mişcă pe nisip,
Dar e viu! Acum ridică
Ochii săi, parc-ar lăsa
Peste-o oaste inimică
Toată vrăjmăşia sa.

Apoi stă plecat şi-ascultă;
Poate-aude spre Hotin
Vuiet şi-alergare multă
De poloni şi turci ce vin,
Poate-aude oşti tătare
Şi năvală peste Prut,
Ori sosind din depărtare
Peste munte i-a trecut
Regele Matei! Voi cete
De cazaci şi de secui,
Dumnezeu acum vă dete
Gata iar pe mâna lui!

Sună zornăit de zale,
Strigăt mare de război,
Ard Moldova noastră-n cale
Câţi duşmani şi vechi, şi noi.
Ştefan tremură-n mânie.
Iese din tăcutul schit —
Luna-n ceruri, argintie,
Cu nori negri s-a-nvelit,
Şi cumplit din bucium sună
Ştefan vodă; ca un norI
Ies oşteni şi iuţi s-adună
Roată lângă domnul lor.

Iat-o, oastea lui voinică,
Toţi cei buni şi tari ai săi!
Ştefan spada şi-o ridică
Şi porneşte-n sârg spre văi,
Luna tot mai mult s-ascunde,

Tot mai negri nori plutesc
Şi din văi grozav răspunde
Buciumul moldovenesc.
Se tot duce, duce-n noapte
Zgomotul în jos spre Prut,
Mai lăsând în urmă şoapte
Din furtuna ce-a trecut.
E pustiu la mănăstire,
Gol mormântul cel deschis!

Toate-au fost o nălucire,
Toate repezi ca-ntr-un vis.
Nu ştiu bine-n care parte,
Ştefane, te-ai dus cu oşti,
Ştiu că tu te-ai dus departe,
Şi duşmanii ţi-i cunoşti!
Bate-i ştefane, părinte,
Spulberă-i de pe pământ:
Chiar şi mort învaţă-i minte,
Cine eşti şi-ai tăi ce sânt.

Stema ţării

CUPRINS

Ca un zimbru-ntărâtat
Când a prins pământu-n coarne,
Tot ce-n drumul lui a stat
        Gata să răstoarne —
Ca un zimbru-ntărâtat
Moldovenii s-au luptat
        Cu potop de litve.

Ca un leu sfâşietor
Când cuprins de-arcaşi se vede,
Prin mulţimea de popor
        Trăsnet se repede —
Ca un leu sfâşietor
Sar-oltenii-n munţii lor
        Într-un iad de latini.

Iar muntenii ce-au avut
Cuib pe apa Dâmboviţii,
Ca vulturu-n munţi crescut
        Apărând răpiţii
Pui ai săi — făcut-au scut
Ţării lor şi-au abătut
        Negrul nor de hoarde.

„Zimbru şi vultur şi leu
Fui când mi-a călcat păgânul
Patria şi dreptul meu“.
        Şi va fi românul
Şi de-acum român mereu,
Zimbru şi vultur şi leu
        Şi viteazul lumii.

Fragment epic

CUPRINS

Iar pe lumea ceealaltă scoborând acum flăcăii
Cei căzuţi la Vid pe dealuri şi pe şesuri la Vidin,
Câţi sosesc pe rând în stoluri, adunaţi în gura văii
Stau s-aştepte alte gloate câte se vedeau că vin.
Unii şterg de iarba udă câte-o sabie-ncruntată,
Din pulpana hainei, alţii sângele duşman îl storc,
Şi se laudă cu toţii şi vorbesc cu toţii-odată
Precum fac biruitorii din războaie când se-ntorc.

Când văzur-această gloată, toţi acei ce-nduşmăniră
Pe români de-a lungul vremii, plini de spaim-au tresărit
Resfirându-se prin noapte, precum fumul se resfiră,
Şi din margini mai spre margini se topeau necontenit.
Cu genunchii plini de tremur şi cu gheaţa morţii-n gură,
Morţi erau de-a doua oară, ca-ntr-al Orcului noian
Luptătorii din Mikene când îngălbeniţi văzură
Strălucind prin noapte coiful comandantului troian.

Dar ai noştri morţi de veacuri, câţi pieriră prin războaie,
Apărând a lor credinţă şi pământul românesc,
Stau cu ochii ţintă-n noapte şi-al lor mijloc îl îndoaie
Ca s-apropie privirea de minunea ce-o zăresc:
Văd români, şi-aud cuvinte româneşti! De-ai lor cu toţii!
Umilit venea, iar astăzi ce trufaş acest popor —
Şi-ndrăznind dintâi o seamă, vin sfioşi să-şi vadă soţii,
Tot mai mulţi, cu toţii-n urmă s-au pornit din noaptea lor.

Şi precum în neastâmpăr păsări grabnice cu zborul
Se tot strâng de pretutindeni toamna ca să plece stol,
Astfel s-adunau românii şi sporea mereu poporul
Celor morţi umplând de vuiet câmpul meu-nainte gol.
S-a mişcat acum de-a valma toată lumea-n locuinţa
Umbrelor, sunând ca marea şi-ntr-un zbucium neîntrerupt,
Iar de-atâta nor de duhuri ce-şi vădea prin glas fiinţa
Se părea că-i românească toată lumea dedesubt.

Străbătând genuni cu mersul, nesfârşită li-e venirea,
Ca potopul de puternici şi nebiruiţi ca el —
Câţi pieiră far' de urmă copleşiţi de năvălirea
Asiei, şi-arcaşi cu glugă din câmpiile lui Gel.
Câţi au înroşit cu sânge râuri mari şi-ascunse plaiuri.
Când prin văile bulgare Ioniţ-avea locaş,
Şi frumosul grai al nostru printre bâlbâite graiuri
Şi-l păstrau, murind sub steagul ducilor de Făgăraş.

Iată-i, înşişi vin în frunte cei ce-au cârmuit norodul,
Principii din munţi şi banii cu viteze fiare-n scut,
Şi cu Negru-vod-alături vine Dragoş voievodul,
Unul fost la Olt de pază, celălalt străjer la Prut.
Şi-Alexandru-al cărui nume şi-astăzi codrii-l mai îngână
Tânăr şi părând ca Hector cel cu coif fluturător,
Când cu suliţa-i grozavă, falnic răsucind-o-n mână,
Sare-n mândru-i car şi umple câmpii Troiei de omor.

Trăsnet al mâniei noastre, Mircea, tu iuţeşte-ţi paşii,
Adă-ţi gloatele ce-n clipa bine-potrivitei vremi
Prins-au fulgerul cu palma! Braţ, ce pustiind vrăjmaşii,
Dunărea ca soţ de luptă, munţii te-ai trudit să-i chemi.

Ce vei fi gândit tu, Mircea, când vedeai pornit cum vine
Peste munţi şi peste ape, ca furtuna, Ilderim?
Vai, putem noi azi pricepe sufletul ce-a fost în tine,
Mai avem simţire-n inimi ca-ndeajuns să te slăvim?

Iar dincolo vine-n goană cel ce-n numărate zile
A clintit temeiul lumii şi-a oprit şi vremea-n loc,
Cel cu nume sfânt de-Arhanghel — cu-al tău nume, Mihaile,
Tot ca tine de puternic şi cu sabie de foc.
Munţii se retrag din cale-i, iar protivnica sa bardă
Intră-n fier ca-n lemnul putred, pui din oltenescul leu!
Foc de n-ar mai fi, şi lege, ca nimic să nu mai ardă,
Foc ar naşte iar pe lume ochii-acestui Prometeu.

Şi cu el Fărcaş şi Stoica, şi-nvârtindu-şi buzduganul
Doi Buzeşti, ducând şi spaimă şi-al pieririi-ngheţ cu ei!
Spuie Neajlovul, Sinane, câte oşti pierdu sultanul,
Şi şelimberul să spuie cum ţi-a fost, nebune-Andrei?
Amurat, ţi-aduci aminte cum sosi grăbit odată
Şi era să-ţi spargă poarta ca să-ţi intre-n ţarigrad?
Şi ce cale-avea să facă! Dar s-a tânguit vrodată
Fulgerul că-i drum departe de la nor până la brad?

Iată-l însă cel din cuibul pus de-oştenii teutonici,
Ştefan, turnul de-apărare al românilor, venind
Suflet mânios şi-n toată strălucirea câtă-n cronici
Scrisă e c-a fost pe vremea când el ţara străjuind
A făcut din oase-un munte şi-a-nhăţat şi regi de plete
Şi, arând de ciudă câmpul, puse-n jug duşmanii lui —
Pe mănunchiul spăzii sale mâna lui tot caldă stete,
Căci el nu ştiuse-n viaţă cum s-anină spada-n cui.

El şi-aici e-ntreg în arme şi purcede-aprins pe cale,
Parc-a pururi vede-n faţă Racova şi Podu-Nalt,
Iar de vuietul mulţimii şi de coifuri şi de zale
Tremură, răzbit de spaimă, tot tărâmul celălalt.
El şi-aici e vântul iernii, şi duşmanii săi sunt pleava!
Urcă munţi fără de plaiuri, trece Dunări fără pod —
Faceţi loc! Sosesc ca râul luptătorii din Suceava,
Trec voinicii cei năprasnici ai lui ştefan voievod!

Şi Ion Cumplitul vodă, jalnic schilăvita strajă
A Moldovei, scut puternic al poporului de rând,
Şi nenfricoşatul ţepeş, Petru Rareş a lui Majă
Vin cu toţii de prin noapte, gloate-n urmă-le-aducând.
Şi hatmani şi capi de oaste — daţi-mi voi acum o sută
De vieţi, ca să am vreme să-i numesc aici pe toţi!
Şi tu, neam român, tu astăzi stai cu inima pierdută,
Făr' de zei te crezi pe lume şi pustiu tu te socoţi.

Iată-ţi gloria de veacuri! Umbre mari din lumea moartă, —
Ah, că n-am eu glas de tunet ca să pot să le rechem —
Ne avem şi noi Olimpul, şi pe-a veşniciei poartă
Am intrat şi noi; şi-ntr-însul zei fără de moarte-avem!
Ce-ţi aluneci plini de jale ochii umezi pe ruine,
Neam al nostru, ca să judeci drumul schimbătoarei sorţi?
Soarele din noapte iese, din mormânt puterea vine:
Naşterea cea viitoare ne e-n lumea celor morţi.

Pe dealul Plevnei

CUPRINS

E-n amurg. Pe deal bulgarul
Liniştit îşi mână carul.

Roţile nu ştiu că plânge
Dealul, pe-unde omul mână;
Nu ştiu boii, că-n ţărână,
Pe-unde trec, e numai sânge.

Noaptea-ncet, încet scoboară,
Lilieci prin aer zboară.
Pe-unde-a fost cumplire-odată
Doarme-acum întreaga fire,
Peste-un iad de zvârcolire
Cade-o pace-ntunecată.

Numai luna e pe lanuri —
Dar mai sus, pe sub rădanuri,

Unde-a curs fierbinte plumbul,
Duhuri vin din vreme-n vreme,
Cât e noaptea-n dealuri geme
Şi se zbuciumă porumbul.

Oştirile lui Alah

CUPRINS

Noaptea care-ncheie anul —
        Noaptea sfântă,
Când cetindu-şi El-Coranul
Trist mahomedanii cântă
Pe răpuşii prin bătăi —
Noaptea asta ştie spune
        De-o minune
La Călugăreni prin văi,

Când e-n jumătate ruptă
        Noaptea-n cale,
Pe uitatul câmp de luptă
Se porneşte-un glas de jale
Şi-apoi multe, şi-mprejur
Din păduri răsar o mie,
        Din câmpie
Plânge-un nesfârşit murmur.

Şi murmurul creşte-ntruna
        Şi deodată,
Urlă-n zare ca furtuna,
Şi prin zarea spintecată
De blesteme şi de vânt
Ies spahii în şiruri dese,
        Grabnic iese
Oastea-ntreagă din pământ.

Căci acum, prin lumea lată,
        Ies să jure
Toţi cari au pierit vrodată
Pe câmpiile ghiaure,
Şi-aşteptând un semn ceresc
Stau gătiţi, potop să plece
        Şi să-nece
Tot pământul creştinesc.

Ei, cu genele-amorţite,
        Nalţă mâna,
Iar din bărbile-ncâlcite
Iuţi îşi scutură ţărâna
Şi pe cai sărind grăbiţi,
Învârtesc duşmanii crucii
        Săbii lucii,
De năvală stând gătiţi.

Furnicând din mii de locuri,
        Plini de ură;
Cu blesteme şi batjocuri,
Strigă toţi ca dintr-o gură
Sfântul nume-al lui Isus,
Şi turbate şi-ndrăzneţe
        Mii de feţe,
Alergând, privesc în sus.

Iar acum, fiind o gloată,
        Numai una,
Osie-ntr-această roată

Se ridică Semiluna,
De pe steagul care-n vânt
Geme-o plângere-ntreruptă
        Şi se luptă;
Iar ce geme e cuvânt.

Şi-i a lui Alah cuvântul,
        Sfânt şi mare!
Şi tăcută ca mormântul
Şi-mpietrit-acolo-n zare
Oastea-ntreagă stă pe loc.
Codri, dealuri, râu şi luncă
        Toate-aruncă
Ochii-n sus, spre-un semn de foc.

Mii de guri atunci în vaier
        Umplu cerul:
Crucea e, o cruce-n aer!
Turcii toţi, zvârlindu-şi fierul,
Iuţi se-ntorc ca-ntorşi de vânt;
Noaptea râde luminată
        Şi deodată
Intră totul în pământ.

Graiul neamului

CUPRINS

„Fie-a voastră-ntreagă ţară,
Şi de cereţi, vă mai dăm,
Numai daţi-ne voi graiul
Neamului“ — şi se sculară
Să ne vremuiască traiul
Câţi duşmani aveam pe lume!
Graiul ni-l cereau anume,
        Să-l lăsăm!

Dar nestrămutaţi strămoşii
Tot cu arma-n mâini au stat:
Au văzut şi munţi de oase,
Şi de sânge râuri roşii,
Dar din ţara lor nu-i scoase
Nici potop şi nici furtună.
Graiul lor de voie bună
        Nu l-au dat!

Astăzi stăm şi noi la pândă,
Graiul vechi să-l apărăm;
Dar pe-ascuns duşmanii cată
Să ni-l fure, să ni-l vândă.
Dacă-n vreme tulburată
Nu ne-am dat noi graiul ţării,
Azi, în ziua deşteptării,
        Cum să-l dăm?

Repezi trec cu vifor anii,
Ispitind puterea ta,
Neam român! Cu ură mare
Vor căta mereu duşmanii
Graiului român pierzare;
Dar să piară ei cu toţii:
Nu l-am dat, şi nici nepoţii
        Nu-l vor da!

De profundis

CUPRINS

Pe sub dealurile Plevnei
Doarme spaima şi fiorul,
Soarele-şi ascunde faţa
Şi-ngrozit se-ntoarce norul
Să se ducă-ntr-alte părţi.
O, a fost acolo-n vale
Moarte şi pierire-odată,
Iar amara ei cumplire
Scrisă vreme-ndelungată
Povesti-se-va prin cărţi.

Umblă mai încet cu plugul,
Tu ţăranule, cu grapa,
Poartă-te să dai ţărâna
Mai deoparte-ncet cu sapa
Pe colnice cu porumb —
Poate unde scurmi pământul
Tu să vezi că iese sânge,
Plugul tău să dezvelească
Vrun voinic ce-n groapă plânge
Zbuciumat de spăzi şi plumb.

Au venit din munţi cu soare
Şi din văi întunecate,
Au lăsat pustii acasă
Stâne şi câmpii şi sate
Şi-au trecut grozavul râu.
Moarte! Tu aveai cu tine

Tot alaiul spaimei tale:
Spune tu, putut-ai, moarte,
Să opreşti voinicii-n cale,
Să le pui mâniei frâu?

Pe sub dealuri pe la Plevna
Doarme spaima şi fiorul —
Plin de grije şi-n tăcere
Se strecoară călătorul
Prin pustiul loc de-omor.
Eu mă tem de-un semn, de-o şoaptă,
Căci din gropile tăcute
Vor ieşi cei morţi cu vuiet,
Sute-n luptă iar cu sute,
Repetând pierirea lor!

Carol Robert

CUPRINS

Stăpânul ţării feudale
Râdea de Basarab, pe cale
Venind cu sutele de-arcaşi
        Turnaţi în zale,
Ce-i pentru-aceşti viteji ostaşi
O ţară largă de trei paşi?

— „Sărmanul vodă, cum îl cheamă,
O fi-n pământ acum de teamă!
Ce minte-o să-l învăţ! Să-l fac
        Să ţie seamă
Că eu sunt eu, şi nu mă-mpac
C-un biet ca el, cioban sărac!

Uitat-a că-i născut să fie
Păstor de oi şi slugă mie? —
De barbă însă am să-l scot
Din vizunie.
Ce câini îl apără? Socot
Să-l spânzur eu cu câini cu tot!

Curând, flăcăi! E plin paharul!
Auzi ce-mi scrie-acum tâlharul —
Dar cine crede el c-ar fi
        Maghiarul?“
Şi regele râzând s-opri
Şi-aceste vorbe le citi:

„Mărite crai! Îţi spui prin carte,
Că vecinic dinspre-a noastră parte
Vrem binele! Suntem cei foşti
Şi mai departe —
Şi-acum tu uiţi că ne cunoşti
Şi-alergi în strângere de oşti!

Eu sunt mai slab. Zic eu de mine.
V-am dat hăraci, că se cuvine,
Pe plac eu multe v-am făcut
Să fie bine.
Voi Severinul l-aţi bătut:
Vi-l las, măcar eu n-aş fi vrut!

Dar o rugare eu ţi-aş face:
Să mi te-ntorci în bună pace,
Să te fereşti, măria ta,
De drumu-ncoace.
Că mai pe-aproape de veţi da
Nici unul viu nu veţi scăpa!"

De hohote vuit-a malul;
S-a dat cu spaimă-n lături calul
Lui Robert. — „Tomo, fii stăpân
Că-ţi pierzi Ardealul!
Nu-i prost românul că-i bătrân,
E prost că-i minte de român!"

Şi-aşa râzând, în zi de vară,
Frumoasele lor oşti intrară
Adânc prin munţii româneşti,

Adânc spre ţară.
O, nu ţi-aduc vulturii veşti,
Roberte,-n drum ca să te-opreşti?

Căci iată, colo la strâmtoare,
S-aude-un corn de vânătoare
Şi multe-apoi, chiuituri
Răsunătoare.
Se umple codru-ntreg de guri
Şi ies românii din păduri.

Jucându-şi coiful alb pe creste
Ei vin, şi nu le prinzi de veste,
Năvalnic cad şi iuţi răsar
Ca din poveste.
Ei intră-n desetul maghiar
Şi unde-ajung, îl lasă rar.

O, bieţi maghiari, striviţi în vale!
Ce mândri-aţi mai venit pe cale,
Atâtea sute de arcaşi
Turnaţi în zale!
Cum pier acum aceşti ostaşi
În ţara largă de trei paşi!

Şi, fala lor uitând-o toată
Mureau zdrobiţi, şi ca să poată
Să-şi scape capul, rupţi şi goi
Fugeau în gloată.
O, şi la ziua cea de-apoi
Vor râde-aceste văi de voi!

Tu-n gând bolboroseai o rugă
Şi nu gândeai decât la fugă,
Şi-n spate, rege, tu ţi-ai pus
            Vestmânt de slugă —
Un gând nebun mi te-a adus
Şi-acum te bate Cel-de-sus!

Venit-a Dumnezeu să certe
Mândria ta, Carol Roberte!
De nimeni n-ai voit s-asculţi,
            Cel Sfânt te ierte!
Din pilda ta cunoaştem mulţi
Că ştiu şi regii-umblă desculţi!

Golia ticălosul

CUPRINS

La Cahul, pe câmpie, din marginea poienii
Se-ntinseră-n coloane de luptă moldovenii,
Şi-aveau cu ei pe vodă, iubitul domn al lor,
Iar Golia, el plecat-a din faptul dimineţii
Prin vale să-şi reverse din lături călăreţii
Ca vânturi iuţi ce scurmă şi-mpart cumplitul nor.

Iar când veni şi vremea să urle-n zare tunul,
Mişcatu-s-au românii cu miile, ca unul —
O lamur-a Moldovei prin sutele de ani!
Dar Golia ticălosul alt gând avea cu soţii,
Şi-n suliţi ridicându-şi căciulele cu toţii
Lăsând câmpia noastră trecură la duşmani.

O clipă stete vodă cu inima trăsnită.
Întors apoi, strigat-a spre oastea-nmărmurită,
Pe Golia arătându-l cu pumnii, cu-amândoi:
— „Oşteni ai ţării mele! priviţi-l cum se duce,
El vinde sfânta ţară şi vinde sfânta cruce,
Mă vinde, ticălosul, pe mine şi pe voi!“

Cumplit se-ntoarse vodă cu-ntreaga sa mânie
Spre partea de-unde Golia venea cu duşmănie
Spre fraţii săi, în fruntea grozavilor spahii.
— „Să daţi fără de milă, că-i inimă de fiară!
Să piară-acum pământul! Moldova-ne să piară,
Dar Golia-ntâi de toate să piar-acum, copii!“

Şi nu vedeau românii nici moartea cum le iese
În drum, şi nici potopul de turci ce-i încinsese,
Vedeau numai pe Golia, pe scosul lor din minţi.
Şi neputând mai iute să-l stingă de pe lume
Rosteau cu glasul urii bicisnicul său nume
Prin gemete scrâşnite strivindu-i-l în dinţi.

O, Golia, tu! pândit-ai aşa de-amară vreme
Dar toate ale ţării şi plângeri şi blesteme
Ajungă-te de-a pururi, şi n-ai mai fi trăit!
Dar iată-le, pornite din suliţi şi din gură —
Smintiţii tăi la Cahul câineşte-aici căzură,
Căzuşi şi tu, mişele, tu cel ce i-ai smintit!

Călcau spahiii-n goană pe barba ta bătrână,
Iar pumnii-n loc de aur strângeau în ei ţărână
Şi-n gură-ţi s-adunase şi sânge şi pământ,
Să-nece-n tine, Golio, mai repede suflarea!
Aşa sfârşit să aibă în veci de veci trădarea,
Iar lupii fie-i preoţi şi gura lor mormânt!

Adânc în noaptea nopţii şi-n Iadul cel din urmă
În care-al iernii viscol suflarea nu şi-o curmă
Nicicând, stau prinşi în gheaţă ai lumilor mişei:
Grozavă li-e durerea, şi vecinică li-e truda —
De-a stânga ţipă Cain, de-a dreapta urlă luda,
Iar tu, tu goale Golio, te vaieţi între ei!

La Smârdan

CUPRINS

— „Neam român, văzui odată
Oastea Domnului Mihai“
Zicea Dunărea-ntristată:
„Fulger îns-atunci erai,
Şi-alergând prin cer furtuna
Cânta vorbe româneşti —
Astăzi stau şi-ascult întruna
Şi mă uit, şi nu mai eşti!“

Dar abia rosti cuvântul
Dunărea, vuind prin văi,
Şi văzu gemând pământul
Şi de cai şi de flăcăi.
Zornet auzi prin zare,
Cum se-ncheagă stol cu stol
Şi năprasnică răsare
Oastea domnului Carol.

Jalnic tu-ţi doineşti durerea
Dunăre, şi iat-acum!
Din mormânt ieşi puterea
Şi-nzadar îi stai în drum.
Trec voinicii peste tine;
Mersul lor e zbor de fulg,
Şi din mâinile străine
Stema libertăţii smulg.

Tresăriră iuţi românii
Căci aminte şi-au adus
Cât s-au străduit bătrânii
Steagul să ni-l ţie sus,
Câte plângeri ne-ntrerupte
În mormânt or fi vărsat,
Că nepoţii fug de lupte
Şi că steagul e-nchinat.

Dunăre,-ai văzut Smârdanul?
Spune tu, s-o spui şi eu!
Şi noi ştim izbi duşmanul,
Şi-n români e Dumnezeu!
Ştim şi noi găti cununa
Vitejiei ce-o doineşti,
Şi când urlă-n cer furtuna
Cântă vorbe româneşti!

La Smârdan — aşa vru Domnul —
Morţii dintr-această zi
Vor avea cu spaime somnul
Şi-aiurind se vor trezi
Apărându-se cu mâna
Ca de-un tăinuit duşman,
Vor muşca gemând ţărâna
Ca şi-n luptă la Smârdan.

Că-ntr-această zi cumplită
N-avu mila nici un rost,
Şi mânia răzvrătită
Lege tuturor ne-a fost.

Astfel că, văzând pierirea,
Însuşi Dumnezeu de sus,
Galben întorcând privirea,
Mâna peste ochi şi-a pus.

La Smârdan, pe unde drumul
Da de-a dreptul spre vrăjmaşi,
Risipeai cu mâna fumul,
Ca să vezi la patru paşi.
Şi-ntr-un iad fără de nume,
Unde-ai noştri iuţi pătrund,
Nu era nici cer, nici lume,
Numai noapte fără fund.

Şi-ntr-acel noian de ceaţă
Dorobanţii, dând de-un râu,
Au trecut prin sloi de gheaţă
Şi prin apă până-n brâu.
Râu de apă — Prut să fie —
Cum era să-i ţie-n loc,
Dacă n-a putut să-i ţie
Din redute-un râu de foc!

La Smârdan de-un gând cu toţii
Fost-am braţ pustiitor,
Şi murind au dat nepoţii
Mâna cu strămoşii lor.
N-ai avut mai buni tu, bane,
La Călugăreni în văi;
Iar la Racova, ştefane,
Nu-ţi erau mai buni ai tăi.

De-o veni din nou vrodată
Vuiet peste-al tău pământ,
Ţară dragă şi-ncercată,
Vom ruga pe Domnul sfânt
Nu-ntr-alt chip să ne ajute,
Ca să-nfrângem pe duşman,
Decât dându-ne virtute
De flăcăi ca la Smârdan.

Cântec

CUPRINS

Ţară-avem şi noi sub soare,
Şi-o râvnesc duşmani destui,
Dar prin vremi asupritoare
N-am lăsat-o nimănui.
E bogată, zici! vezi bine,
E bogată, căci în ea
Multe inimi sunt, străine,
Şi-i frumoasă, că-i a mea.
Dacă-i mică, nu-i de-ocară,
Căci viteji în ea mai sânt,
Şi-apoi şi la noi în ţară
Creşte fierul din pământ:
Când voim, îl ştim culege,
Ştim cum să izbim cu el
Când duşmani lipsiţi de lege
Vin spre noi cu gând mişel.

Steag avem şi noi, străine,
Şi-l iubim cu jurământ.
Ziua răului când vine,
Ce frumos se zbate-n vânt!
E frumos şi steagul vostru,
Dar pe-al nostru de-l privesc
Tot mai mândru este-al nostru,
Şi mai sfânt, că-i românesc.
Rupt de-asprimile furtunii
Răscolite de duşmani
L-au purtat cinstit străbunii

Prin atât amar de ani.
De ne cheamă azi la moarte,
Veseli mergem la război:
Să dea Domnul să ni-l poarte
Şi nepoţii tot ca noi!

Ştim şi noi o lege sfântă,
Şi de-un veac de ani acum
Stăm cu ochii tot spre ţintă,
Mergem tot pe-acelaşi drum.
Pentru sfânta lege-a crucii,
Pentru limba ce-o vorbim:
Ce de-oţel pe săbii lucii
Pus-am noi de când trăim!
Ştie Dumnezeu de-i bine
Ori de facem vrun păcat —
Dar noi ştim c-aşa e bine
Să ţinem ce-am apucat.
Pentru lege, pentru limbă,
Noi cu gura prindem foc:
Numai vântul se tot schimbă,
Însă munţii stau pe loc.

Sunt şi neamuri mai cu nume,
Mai vestite la război;
Or fi multe poate-n lume,
Câte n-au ajuns la noi.
Dar noi ştim ce ne-nvăţară
Cei ce-au fost, şi când rostim
Vorba sfântă „neam şi ţară“

Noi, străine, tresărim.
Pentru cel ce ne iubeşte,
Tot ce-avem noi dăm cu drag,
Dar când neamul ni-l huleşte
Şi vrăjmaş ne vine-n prag,
Mii de oşti cu el s-aducă:
Noi suntem români destui —
Când de piept cu noi s-apucă,
Aibă-l ceru-n mila lui!

Cântecul redutei

CUPRINS

În reduta numai lei;
Uite-i, mă, başibuzucii,
Eu de-aici le-aud papucii!
Dar mai mare peste ei
Cine-mi e? Vrun Strâmbă-Lemne?
Cică şi mai şi, pesemne,
Unul, Ciaca-Paca-Bei.

Câte cinci pe-un ban să-i vinzi,
Că sunt tot oşteni pe-alesul,
De viteji le saltă fesul,
Pitulaţi pe după grinzi.
Se-ntind, nene, de căldură
De le-ajung genunchii-n gură —
Maşală, cu ei te prinzi?

Ce te uiţi tu, că sunt goi?
Aşa-i turcu-n vitejie,
Zvârle haina ca să fie
Sprinten-foc, când e-n război.
Dârdâiesc din dinţi, mă, vere —
Lasă-i, mă, că-şi fac putere
Dinţilor, să muşte-n noi.

Şi-ntr-o zi — să vezi acu —
Dete-Osman porunci să-i puie
Tălpilor la cizme cuie,
Şi-apoi, ce-o fi fost, ce nu,
Că sări pe băţ călare

Şi-alergând în fuga mare
Drept la Vadin s-abătu.

Strig-Osman: — „Păsat vă fac!
Încurcaţi pe-aicea treaba,
Şi-mi mâncaţi pilaf degeaba —
Vă tai ciorba, vă dezbrac!
Ahmet, Mahmet, cum te cheamă,
Tu cam tremuri, bag de seamă,
Sări, curând, că-ţi viu de hac!

Turcii, toţi, gândeau: „Poftim!
Să dezbraci p-un gol ca napul —
Cu ce-şi bate paşa capul!“
Şi-i strigară: — „Cioc selim!“
Dar temându-se de vorba
Că Osman le taie ciorba,
Au mai zis: — „Sărim, sărim!“

Şi-au sărit cei lei de turci
Care cum putea mai iute:
Vin românii spre redute,
Şi să stai să-i mai încurci?
Căpitanii-şi pierd şalvarii,
Fac mătănii ghinărarii,
Că-i la deal, şi-i greu să-l urci.

Noi strigam atunci din tun:
— „Ce fugiţi, ca-n groaza furcii?
Nu vă vin din urmă turcii!
Staţi, şi daţi-ne tutun.“

Ei de stat n-au stat nici unul
Dar ne-au azvârlit tutunul
C-aşa-i turcul, suflet bun...

Acest cântec îl facui
Eu, căprarul Păvăloae,
Stând de strajă noaptea-n ploaie,
Şi gândeam: „Tu râzi şi spui,
Şi tu n-ai cămaşă-n spate!
Las' că prind pe-Osman, măi frate,
Şi-am să-mbrac cămaşa lui!“

Povestea căprarului

CUPRINS

Când ne-au respins de la movilă,
Căzurăm mulţi pe-aceste lunci.
Şi-ntreg un regiment atunci,
De ce-a văzut, a plâns de milă.
În şiruri strânse şi-mproşcând
Necontenit cu foc mulţimea,
Se da-ndărăt dorobănţimea,
Loc turcilor pe şes făcând.
Curgea şi mult şi iute focul,
Iar între-ai noştri şi vrăjmaşi
Erau cel mult optzeci de paşi —
Dar noi lăsam cu palma locul.

Şi, iată-n urma tuturor.
Un biet căprar, având un frate
Ucis, s-opri să-l ieie-n spate,
Şi-apoi spre şir porni cu zor.
Dar, lunecând pe iarba udă
Fiind şi slab, căzu-n curând,
Iar noi strigam să intre-n rând;
El a rămas nevrând s-audă.

La ochi cu puşca l-am văzut,
Îngenuncheat acolo-n cale,
Trăgând spre-arapii ce din vale
Veneau mereu. O, n-am crezut
Că omul în mânie poate

S-azvârl-aşa de mult omor,
Că plumbii-n deznădejdea lor
Curg râu! Dar azi le cred pe toate.

Iar noi ne-ndepărtam mereu,
Şi i-am strigat de-a multa oară
Că e nebun, că stă să moară,
Şi că-i păcat de Dumnezeu.
Nevrând să-l lase pe câmpie,
Şi să-l aducă neputând,
El sta cu mortul, dus de-un gând:
Străjer răzbunător să-i fie!

Dar turcii vin, tot vin, un roi,
Şi tot mai larg li-e-n urmă pasul —
Acum nici nu ne-aude glasul,
Acum el e pierdut de noi.
Treizeci de paşi mai au nizamii,
Au cincisprezece, zece-acum —
Şi-aştepţi pe-ai tăi, plângând pe drum,
Tu, suflet pustiit al mamii!

Dar iată-l, cade! L-a lovit
Pesemne-un plumb din multa ploaie;
Pe spate-acum murind se-ndoaie,
Dar l-am văzut cum s-a-nvârtit
Spre frate-său, căzând deodată
Cu faţa-n jos, părând c-ar vra
Să-l apere pe mort aşa —
Şi-atunci coloana-naintată

A turcilor, sosind povoi,
I-a şi cuprins, urmându-şi goana,
Şi i-a-necat apoi coloana
Şi nu i-am mai văzut apoi.

Înfiorat şi-acum îmi bate
Cu jale inima, când scriu:
Strivit de turci, să mori de viu,
Veghind la capul unui frate!

Când ne-am retras pe-acele lunci,
Respinşi de turci de la movilă,
Un regiment întreg, de milă,
A plâns de ce-a văzut atunci!

Coloana de atac

CUPRINS

Porniserăm din văi adânci
Şi ne târam acum pe brânci

Să nu ne prind-Osman de veste,
Că năzuim la deal spre creste,

Căci veste de-ar fi prins ai săi,
Noi n-am mai fi ieşit din văi.

Şi-aşa cu-ncredere vegheată
Noi răsărim pe deal deodată.

Ne văd păgânii, sar pe zid,
Potop de foc spre noi deschid.

Dar noi prin foc o rupem iute,
Crezându-ne pe sub redute.

Şi nu eram! Vedeam de sus
Că altfel e de cum ne-au spus,

Că pân-acolo-i lungă cale,
O râpă-n drum şi-adânca vale.

O clipă ca-mpietriţi am stat;
Maiorul însă-a şi plecat

Şi ne-am făcut cu toţii cruce:
Ei, ducă-ne-n ce foc ne-o duce!

La vale,-acum, pe râpi curând —
Un rând e mort, mai moare-un rând.

Cad bombele-n pământ şi scurmă
Şi altele mai vin pe urmă;

Ca grindina şi plumbii cad,
Se-ntunecă şi-i vai ca-n iad!

Şi-un plumb veni cumplit cu zborul
Şi fără glas căzu maiorul.

Atunci un ofiţer înalt,
Cu spada-n vânt, iar celălalt,

Trăgând mereu din carabină,
Săriră-n front; iar pe colină

Noi după dânşii, cot la cot,
Suiam orbiş, noi, leatul tot.

Cat ai clipi, muream o sută,
Muream mai mulţi, căci din redută

Nu plumbi curgeau, ci râu de foc,
Şi linii-ntregi cădeau pe loc.

Şi-un căpitan, cel nalt, sărmanul,
Căzuse vârfuind mormanul,

Iar celălalt, acel ce-ochea,
Muri trăsnit în faţa mea.

Căci uite-aşa văzui de bine
Pe-un turc bătrân ochind spre mine,

Iar bietul căpitan nu-ş' cum
Se puse morţii drept în drum.

Am dat să-l prind, ca să nu cadă
Şi-atunci căzui cu el grămadă —

Şi vezi, şi-acum mi-e capul prost,
Că nu-nţeleg nici azi ce-a fost:

M-am pomenit la şanţ deodată
Şi-o cârp-aveam la cap legată.

De ce şi când, de mâna cui?
Şi-atâta drum eu când făcui?

Voiam să-ntreb, n-aveam pe cine,
Căci tot străini pe lângă mine.

Dar cârpa, orice taină-avea,
Atâta ştiu: c-a fost a mea —

Şi-acu la şanţ! Noi rupem lanţul
Şi scoborâm de-a valma şanţul.

Sărim şi noi, şi turcii sar
Şi-i moarte-n şanţ, e vai ş-amar,

Ne batem ca-n pierzarea minţii,
Cu pumnii dăm, muşcăm cu dinţii,

Şi piept la piept ne zvârcolim,
Străbatem repezi şi răzbim.

Închid de veci nizamii gura,
Iar noi îi dăm pe râpi de-a dura.

Ieşim apoi, ca duşi de vânt,
Pe faţa negrului pământ.

Pe lături ne-ntărim şireagul:
Şi iat-un căpitan cu steagul

În fruntea noastră drum făcu:
— „Ura, băieţi, acu-i acu!"

Roiesc turbaţi pe zid păgânii,
Sub zid se-ndeas-orbiş românii

Şi-aruncă scări, răzbesc prin fum,
Străbat mereu facându-şi drum.

— „Trăsniţi, copii, tot după mine!"
Noi trăsnet după el, vezi bine.

Şi iată-l, căpitanu-i sus
Pe meterez un braţ a pus,

Dar şapte turci pe el săriră,
Şi şapte săbii-l şi loviră,

Şi-al optulea, un turc bărbos,
Izbi turbat de sus în jos

În piept cu patul puştii, fiara —
Şi-atunci pocnind se rupse scara

Şi bietul căpitan căzu
Pe spate-n şanţ, şi-atâta fu.

Căci s-adunau păgânii gloată
Şi-un om era reduta toată,

Şi-ntregul parapet un fes,
Atâta se-ngloteau de des.

Cădeam ca frunzele de brumă,
Iar sângele curgea cu spumă.

Nici loc să stai, nici drum să treci
Şi fum de puşcă, să te-neci.

Şi ce-am văzut atunci — minune —
Şi-n groapă morţilor voi spune!

Nici chip de-acu să mergi în foc,
Nici chip să stai sub zid pe loc.

Se dete semn atuncea oastei
Să părăsească clinul coastei

Şi ne-am retras departe-n văi,
Striviţi, o mână de flăcăi,

Flămânzi şi uzi şi-ntorşi din cale,
Cu sufletul topit de jale.

O scrisoare de la Muselim-Selo

CUPRINS

Măicuţă dragă, cartea mea
Găsească-mi-te-n pace!
Pe-aici e vânt şi vreme grea,
Şi-Anton al Anei zace
De patru luni, şi-i slab şi tras,
Să-l vezi, că-ţi vine plânsul,
Că numai oasele-au rămas
Şi sufletul dintr-însul.

Apoi, să ştii c-a fost război
Şi moarte-aici, nu şagă:
Cădeau pe dealuri, dintre noi,
Ca frunza, mamă dragă.
Şi-acolo-n deal, cum fulgera,
Un plumb simţii că vine
Şi n-avu loc, cât larg era,
Decât în piept la mine.

Mi-e bine-acum, şi-aşa socot
Că nu va trece luna
Şi-oi fi scăpat de-aici detot.
Dar vezi te rog de una:
Să nu mai faci cum ai făcut
S-aduni la tine satul,
De veselă că ţi-ai văzut
Acasă iar băiatul!

Să vezi pe-aici şi ciungi şi-ologi!
Hristos să-i miluiască!
Tu mergi la popa-n sat să-l rogi
O slujbă să-mi citească.
Puteri de nu vei fi având
De plată, vorba-i lasă,
Că-i voi lucra o zi, oricând,
La-ntorsul meu acasă.

Pe Nuţu vi-l lăsasem mic,
Cu creştetul cât masa —
O fi acum ştrengar voinic
Şi vă răstoarnă casa?
Făcutu-i-aţi şi lui la fel
Căciulă, cum am vrut-o?
Aveam o piele-n pod, de miel,
Doar nu veţi fi vândut-o?
Nevestei mele să-i mai spui
Să-mi cumpere o coasă,
Cea veche nu ştiu este-ori nu-i
Şi-o fi acum şi roasă
De când rugina scurmă-n ea.
Să-mi văd, o date-ar sfântul,
Cum cade iarba-n faţa mea
Şi-mi bate-n plete vântul!

Ea lupte-se cum biet o ştii,
C-aşa ne dete soartea,
Că şi noi ne-am luptat pe-aci
Cu greul şi cu moartea;

Dar l-a ajuns şi pe harap
Blestemele şi plânsul,
Că noi i ne-am ţinut de cap
Şi-ntrarăm după dânsul.

Şi i-am făcut, măicuţă, vânt!
L-am scos detot din ţară,
Măcar stătea pe sub pământ
Şi nu ieşea pe-afară.
Şi-am prins şi pe-mpăratul lor,
Pe-Osman nebiruitul,
Că-l împuşcase-ntr-un picior
Şi-aşa i-a fost sfârşitul.

Păi, ne ţinea pesemne proşti,
Să-şi joace hopa-tropa,
Că nu puteam să batem oşti!
Dar poate taica popa
V-a spus de prin gazeturi tot —
El cum şi-a dat juncanii?
Acum i-aş cumpăra, să pot,
Dar nu mai am, azi, banii.

Mă doare-n piept, dar nu să ţip,
Şi-aşa mi-e dor de-acasă,
Şi-aş vrea să plec, dar nu e chip
Că vodă nu mă lasă.
Dar uite, nu e nu ştiu cât
O lună chinuită,
Şi-o să te strâng de după gât,
Măicuţa mea iubită...

. . . .
Aşa mi-a spus Ion să-ţi scriu,
Iubească-ţi-l pământul!
Şi-am tot lăsat, pân-a fost viu,
Şi-mi ţin acum cuvântul.
Să te mângâie Dumnezeu,
C-aşa e la bătaie —
Şi-am scris această carte eu,
Căprarul Nicolae.

În spital

CUPRINS

— „Nu-nţelege vorba, sire.“
Zice-acelaşi general,
— „Camarazi, să nu vă mire
Că-ntr-acest spital

Nu-nţeleg nici doi cuvântul
Ce-l vorbim, căci li-e străin,
Sunt vitejii din pământul
Cel de râuri plin,

Pe-unde trec ei veseli vara
Peste munţii suri şi goi;
Ei de-acolo sunt, din ţara
Turmelor de oi...

Scoborând din munţi de-a dreptul
Par în lupte-oşteni bătrâni,
Aţi văzut cum pun ei pieptul —
Sire, sunt români.“

Astfel zice generalul
Către tânăru-mpărat,
La Veneţia-n spitalul
Cel improvizat.

— „În supremele momente
Când căzură peste noi
Alte patru regimente,
În amurg cu ploi

Adunaţi românii-n vale
Zid în urmă ne-au rămas,
Stăvilind duşmanii-n cale
Până ne-am retras.

Câţi de moarte-atunci scăpară
Zilnic în spitale curg;
Toţi ca leii se luptară,
Tinere Habsburg;

Şi-au murit pentru-mpăratul
Sute de viteji de-ai mei —
Dar acest de-aici, din patul
Şapte sute trei,

Care zace-aşa-n neştire
Şi-i lipseşte braţul stâng
Îl salut! Dă-mi voie, sire,
Mâna să i-o strâng.

Noaptea scobori cu ceaţă,
Luptelor sfârşit punând,
Până-n trista dimineaţă;
Şi rănit zăcând

Printre morţi ce-umpleau hotarul
Lângă steagul ce-l avea
Strâns în dreapta sa, stegarul
Singur se zbătea.

Mâine-n zori o să-l găsească,
Mâine-al vostru steag, români,
Mâine stema-mpărătească
La duşmani în mâini!

Ah! şi nimeni viu pe-aproape
Dintre-ai săi, ca-ntr-ajutor
El chemându-l, să-şi îngroape
Sfântul steag al lor!

Şi el n-are, n-are-o mână,
Că-n bucăţi l-ar destrăma
Şi cu mâinile-n ţărână
Groapă i-ar săpa!

I-ar săpa-o-n stânci cu dinţii,
Şi-ar muri apoi râzând!
Iată, Doamne-al biruinţii,
Tu i-ai dat un gând:

Steagul său, de lângă cruce
Până-n poala dedesubt
Dând cu dinţii să-l apuce
Rând pe rând l-a rupt!

Şi lăsând prăjina goală,
Ocoli păduri şi stânci,
Doborât de răni şi boală
          Şi târât pe brânci

Printre străji şi printre cete
Ziua stând ascuns prin văi,
Pân-a patra zi când dete
          De fârtaţi de-ai săi.

N-avea grai, de răni umplutul
Suflet, vai n-avea defel —
Dar un steag, pierdut crezutul,
          Brâu în sân la el!“

Cald bătea-n ferestre-amurgul;
Nimeni n-a mai zis nimic,
Şi, plecat spre pat, Habsburgul,
          Cătr-acest voinic,

Blând l-a sărutat pe frunte;
Spre români întors apoi:
— „Vara, păşunând pe munte
          Turmele de oi,

Şi-adunaţi pe lângă masă
Iarna la ospăţ şi nunţi,
Spuneţi tuturor de-acasă
          Celor de prin munţi,

i le-nseninaţi viaţa
Cu cuvânt înălţător,
Că pe-un soţ de-al vostru-n faţa
Voastr-a tuturor.

ărutându-l împăratul
-a numit copil al său
i c-am stat plângând pe patul
Bietului flăcău!..“

Raport

CUPRINS

(Luarea Griviţei, la 30 august 1877)

La ceasul trei pornirăm iuţi,
Dar ne-am întors în văi bătuţi.

Din nou am dat asalt erou,
Dar ne-am întors bătuţi din nou.

De-al treilea rând deschis-am drum.
Dar n-am bătut-o nici acum.

Ne-am dus de-a patra oar-apoi
Şi-acum răzbim şi-i batem noi.

Ne-ar şi fi fost ruşine-amar
De ne-am fi dus şi-acu-nzadar.

Spada şi credinţă

CUPRINS

Ce furtuni n-au mai pornit
Pofta răilor şi ura
Ca să pieri tu, neam iubit!
Dar de toţi ne-a mântuit
Spada noastră şi scriptura.

Sfântul steag ne-a fost altar
Şi sub el săream grămadă
Să ne batem la hotar.
Ghioagă dă orice stejar,
Orice coasă dă o spadă.

Iar când braţul ne cădea
Uneori fără putere,
Nici atunci nu ne scădea
Inima, c-aveam în ea
Scris Hristos ca mângâiere.

Ce de ură s-a pornit
Căutând a ta pierzare!
Dar ai stat şi-ai biruit,
Căci prin spadă-ţi a grăit
Domnul cel ce-n veci e tare.

Podul lui Traian

CUPRINS

Colo surele ruine
Către Dunăre privesc
Cum tot vine apa, vine —
Martori vremilor trecute,
Cât sunt astăzi de tăcute,
Numai inimii-i vorbesc.

Eu mă uit pe apa sură
Încreţit-abia de vânt;
Apa lângă mal murmură.
Trec şi vremile-nainte,
Trec şi-aducerile-aminte
Cum trec toate pe pământ.

Au pierit acele glorii,
Şi-alte-asemeni nu se nasc —
Ah, dar iată luptătorii
Scutul lor cum îl aruncă,
Sapă, cum le-a dat poruncă
Meşterul de la Damasc.

Grinzile de grinzi se leagă
Peste munţii de granit,
Lespezi peste bârne-ncheagă
Viaduct pe bolţi enorme
Şi-uriaşele lui forme
Parc-ajung până-n zenit.

Şi din câte-avea ţinuturi
Roma-n stăpânirea sa,
Iuţi oşteni ascunşi sub scuturi
Vin ca apa revărsată,
Cum potopul tău odată,
Iahve, peste lumi vărsa.

Podul îşi îndoaie fierul
Sub atâţi legionari,
Tubele-nspăimântă cerul!
Istre,-acum te baţi în spume!
Mulţi văzuşi tu tari în lume,
Însă nu pe cei mai tari!

Cine va mai sta-mpotriva
Leului roman de-acum?
Care fulger stăvili-va
Goana răzbunării sale?
Ai voinici tu, Decebale,
Să opreşti furtuna-n drum?

Ori ai tăi sunt cei ce-n gloate
Ies din codri-ntunecaţi?
De pe câte râuri toate
Vin la moarte ca la nuntă
Cu topoare-n mâini, şi-nfruntă,
Șapte rânduri de-mpăraţi?...

Ah! visez. Eu la ruine
Şi la Dunăre privesc,
Cum tot vine apa, vine.
Ele stau ruine mute
Martori vremilor trecute,
Numai inimii-i vorbesc.

Paşa Hassan

CUPRINS

Pe vodă-l zăreşte călare trecând
Prin şiruri, cu fulgeru-n mână.
În lături s-azvârle mulţimea păgână.
Căci vodă o-mparte, cărare făcând,
Şi-n urmă-i se-ndeasă, cu vuiet curgând,
Oştirea română.

Cu tropote roibii de spaimă pe mal
Rup frâiele-n zbucium şi saltă;
Turcimea-nvrăjbită se rupe deolaltă
Şi cade-n mocirlă, un val după val,
Iar fulgerul Sinan, izbit de pe cal,
Se-nchină prin baltă.

Hassan de sub poala pădurii acum
Lui Mihnea-i trimite-o poruncă:
În spatele-oştirii muntene s-aruncă
Urlând ianicerii, prin flinte şi fum,—
Dar paşa rămâne alături de drum
Departe pe luncă.

Mihai îi zăreşte şi-alege vro doi,
Se-ntoarce şi pleacă spre gloată,
Ca volbura toamnei se-nvârte el roată
Şi intră-n urdie ca lupu-ntre oi,
Şi-o frânge degrabă şi-o bate-napoi
Şi-o vântură toată.

Hassan, de mirare, e negru-pământ;
Nu ştie de-i vis, ori aieve-i.
El vede cum zboară flăcăii Sucevei,
El vede ghiaurul că-i suflet de vânt
Şi-n faţă-i puterile turcilor sânt
Tăriile plevei.

Dar iată-l! E vodă, ghiaurul Mihai;
Aleargă năvală nebună.
Împrăştie singur pe câţi îi adună,
Cutreieră câmpul, tăind de pe cai —
El vine spre paşă: e groază şi vai,
Că vine furtună.

— „Stai, paşă, o vorbă de-aproape să-ţi spun
Că nu te-am găsit nicăierea“ —
Dar paşa-şi pierduse şi capul şi firea!
Cu frâul pe coamă el fuge nebun,
Că-n gheară de fiară şi-n gură de tun
Mai dulce-i pierirea.

Sălbaticul vodă e-n zale şi-n fier
Şi zalele-i zuruie crunte,
Gigantică poart-o cupolă pe frunte,
Şi vorba-i e tunet, răsufletul ger,
Iar barba din stânga-i ajunge la cer,
Şi vodă-i un munte.

— „Stăi, paşă! Să piară azi unul din noi.“
Dar paşa mai tare zoreşte;

Cu scările-n coapse fugaru-şi loveşte
Şi gâtul i-l bate cu pumnii-amândoi;
Cu ochii de sânge, cu barba vâlvoi
El zboară şoimeşte.

Turbanul îi cade şi-l lasă căzut;
Îşi rupe cu mâna vestmântul
Că-n largile-i haine se-mpiedică vântul
Şi lui i se pare că-n loc e ţinut;
Aleargă de groaza pieririi bătut,
Mănâncă pământul.

Şi-i dârdâie dinţii şi-i galben-pierit!
Dar Alah din ceruri e mare!
Şi-Alah îi scurtează grozava-i cărare
Căci paşa-i de taberi aproape sosit!
Spahiii din corturi se-ndeasă grăbit,
Să-i deie scăpare.

Şi-n ceasul acela Hassan a jurat
Să zacă de spaimă o lună,
Văzut-au şi beii că fuga e bună
Şi bietului paşă dreptate i-au dat,
Căci vodă ghiaurul în toţi a băgat
O groază nebună.

Sus inima

CUPRINS

Avem o mândră ţară —
Prin timpi de jale-amară
Strămoşii se luptară
S-o scape de stăpâni.
Azi singur noi, românii
Suntem în ea stăpânii,
Sus inima, români!

O lege-avem străbună —
Prin veacuri de furtună
Ea n-a putut s-apună
Strivită de păgâni.
Ne-a fost Cel-Sfânt tărie
Şi-n veci o să ne fie:
Sus inima, români!

În ţara românească
De-a pururi să trăiască
Credinţa strămoşească
Şi graiul din bătrâni.
Spre Domnul ţării gândul
De-a pururi noi avându-l,
Sus inima, români!

NEPUBLICATE ÎN VOLUM
Antume

CUPRINS

Filozofii şi plugarii

(după o poveste poporală)

Cu-ai săi sfetnici de la curte craiul s-a pornit odată,
Ca să facă p-o câmpie o plimbare-ndătinata.
Sfetnicii, nouă la număr, povesteau, şi fiecare
Înşira câte-o legendă, câte-un basm ori o-ntâmplare;
Craiul însă, dus pe gânduri, n-asculta vorbele lor,
Ci, tăcut, îşi păzea drumul călărind încetişor.
Sfetnicii, dacă văzură cum că craiul mereu tace —
Îl lăsară-n draga voie, să gândească orice-i place,
Iară între ei se-ntinse ciorobor şi mare sfat:
Cine este oare-n lume omul cel mai învăţat?
După o dispută lungă, după sfaturi fară nume,
După ce critică totul, ce este şi nu-i pe lume,
Aduc la conclus, în fine, pe acest rotund pământ
Cei mai înţelepţi în toate dânşii sânt. Ah, dânşii sânt!
Cum? S-ocupă din juneţă numai cu filozofie;
Logica-i o jucărie pentru minţile lor! Fie,
Că ştiinţa-i vastă, însă ei în degetul cel mic
O posedă toată; în fine, nu e pe lume nimic
Lucru ne-nţeles de dânşii; toate, toate-s bagatele:
Ştiu de-a rostul pe Sofocle, tot aşa pe-Aristotele;
Fiecare dintre dânşii, chiar pe când era copil,

Citea din Homer, din Plato, din Ovidiu şi Virgil!
Se pricep la Corpus juris, la Pandecte. Ce mai vrei?
Chiar şi-n ştiinţa lui Pliniu — nu poţi să găseşti ca ei!
Apropo! Am zis că dânşii s-au disputat. Să se ştie,
Că ei, ca toţi „filozofii lipsiţi de filozofie“
Au zbierat, au făcut larmă, încât craiul, deşteptat
Din gânduri, atent la toate a privit şi-a ascultat.
Zâmbea craiul, dar în urmă şi-a pierdut răbdarea. „Drace!
Ei mai înţelepţi în toate, chiar ca Dumnezeu s-ar face !“
Astfel cugeta în sine, apoi zise tare: — „Eu,
Pe-al meu sceptru tot de aur şi pe-ntreg poporul meu,
Jur că-nţelepciunea voastră este numai vorbă goală:
Sunteţi proşti ca cel din urmă prost ce nu ştie de şcoală!
Un plugar fără ştiinţă, — şi pe asta pun rămas,
E în stare să vă-nvârte şi să vă poarte de nas!“
— „Un plugar!“ sfetnicii strigă, „un plugar mai mult să ştie?!
Iartă-ne pentru-ndrăzneală, dar vorbeşti o nebunie!“
— „Nebunia câteodată îşi are înţelesul său:
O să facem dar o probă şi mă jur pe Dumnezeu,
Că de n-oi ave dreptate, vă dau vouă-a mea crăime
Şi mai mult, ca om cuminte să nu mă mai ţină nime!“

Sfetnicii râdeau în taină de tot ce craiul vorbea,
Dar în sânul lor mânie fără de capăt ardea.
Ce batjocură! O, Doamne! Un plugar şi-un sfetnic mare
Puşi în cumpăna ştiinţei! Puşi acu-n asemănare!...
Glumind, craiul zice-atuncea: — „ştiu că nu v-a căzut bine,
Dar aşa îmi este firea: voi mă ştiţi destul de bine!
Am glumit numai! În urmă eu v-aş da vouă un sfat,
Adică — să-ntoarcem caii, să plecăm iar spre palat.“

Alergând preste câmpie, au zărit în calea lor
Un moşneag arând, deoparte. Soarele cam binişor
S-a-nclinat către sfinţite, dar moşneagu-abia arasă
Câteva brazde. La dânsul, craiul cu sfetnicii pasă.
— „Noroc bun, om de-omenie!“ zice craiul salutând.
— „Să trăieşti cu sănătate!“ răspunde moşneagul blând.
Sfetnicii zâmbeau ironic şi priveau la vâjul, care
Curios stătea pe brazdă, căutând la fiecare
Dintre filozofi. În urmă, craiul iar a cuvântat:
— „Ei, bătrâne, eşti cam leneş! Prea de târziu te-ai sculat!“
Vâjul, răsucind mustaţa, din fundul inimii geme:
— „Nu mă mai mustra degeaba! — M-am sculat destul devreme,
M-am sculat, cinstite doamne, deodat’ cu-a zorilor foc,
Dar mi-a-mblat cruciş norocul, bată-l pacostea noroc!“
Craiul, ascultând, cu jale: — „Ce să fac! Aşa-i sub soare!
Dar, te rog, spune-mi, moşnege, lat e drumul nostru oare?
Mare de n-ar fi! Altmintrea până la viaţă nu-i?“
Vâjul îi răspunde-ndată: — „Pune-ţi, doamne, grija-n cui!
Drumu-i mic, fără putere, cam aşa ca-n miez de vară:
La primejdie n-ajunge din potcoavă până-n scară!“
Vâjul tace; craiul râde; sfetnicii se fac ocol:
Pentru dânşii, cum se vede, cată vâjul numa-n gol!
—„Moşule, mai spune-mi una! Văd bine că eşti slab tare
Însă nişte oi cu lapte, să le mulgi ai fi în stare?“
Zise craiul, şi cu zâmbet către sfetnici lung privi,
Şi-apoi vâjului, cu stângul, una pe ascuns ochi.
Vâjul pricepu-ntrebarea, deci, ochind şi el o dată,
Zice: — „Doamne, ce mai vorbă! Pare că-i din drum luată!“
Fost-am eu voinic pe lume, când eram în vremea mea,
Toţi feciorii de pe sate pe mine mă cunoştea.

Dar acum... hai, n-avea grije, că-s voinic, mă simţ acasă,
Măcar că soarele trece după dealuri! Nici că-mi pasă!
Pot să mulg oile, doamne, de la asta nu mă trag;
Chiar berbeci încă ţi-aş mulge, de ţi-ar fi mai mare drag!
Însă, n-am cu dor pe nime să-mi deie berbecii-n strungă!"
— „Fii pe pace!" zise craiul, „şi noroc o să te-ajungă!
M-oi face eu păcurarul; bagă numai seamă bine! —
Rămas bun, moşnege dragă!" — „Dumnezeu fie cu tine!"

După ce se-ndepărtară, craiul zise: — „Aţi văzut
Ce moşneag cuminte-acesta? Aşadar că v-a plăcut?"
Sfetnicii toţi într-o gură prind a râde: — „Ce cuvinte!
Să ne placă un om, care nu e, zău, deloc cuminte,
E nebun! Atâta-i totul!... La-ntrebarea cea dintâi
A răspuns moşneagul bine, a vorbit cu căpătâi;
Însă cât şi-a deschis gura la a doua întrebare —
Am văzut pe loc că dânsul logică firească n-are,
Nu cunoaşte nici sintaxa, nici grămatica, în fine,
N-a vorbit nimic pe cale şi nimic n-a răspuns bine!
Nici măria-ta-ntrebarea bine detot nu i-ai pus,
Dar, apoi, dânsul răspunse cât se poate de confuz!
La-ntrebarea cea de-a treia, am văzut că el vorbeşte
Lucruri nemaipomenite, simplamente buiguieşte.
Noi după-atâta ştiinţă şi de-nvăţătură-amar,
N-am citit că să se poată mulge şi berbecii chiar!"

Regele uimit întreabă: — „Cum? Dar vâjul a vorbit
Foarte bine, şi pe cale, şi destul de lămurit!
Nu l-aţi priceput?" — „Nu!" strigă sfetnicii ca mai nainte. —
Atunci, o idee mare trecu regelui prin minte.
— „Nu l-aţi priceput?! Ei bine! Vom vedea cine-i nebun.

Ascultaţi dar toţi acuma, ce doresc şi vreau să spun:
Dacă nu-mi veţi şti da seamă de tot ce-am vorbit acuma
Cu bătrânul de pe brazdă, atunci, las deoparte gluma —
Şi pe toţi, pe toţi vă spânzur! Mă jur pe cerescul soare,
Că deşi sunteţi voi sfetnici, vă pun în spânzurătoare!"
Craiul a zis aste vorbe rezolut, aprins şi tare,
Apoi apucă îndată singur pe-o altă cărare.

Sfetnicii, la aste vorbe, au încremenit pe loc:
Pe crai bine cunoscându-l, îl ştiau pară de foc.
Ce vor face? Mâine craiul îi va pune-n furci înalte,
Dacă n-or şti să explice întrebările schimbate!
— „Lucrul naibii! Nu-i de şagă! E un „ce" periculos —
Vorbele vâjului fură anapoda şi pe dos;
Apoi în întreaga lume non datur filozofie,
Vorbe, nonsensuri ca astea, a le tălmăci să ştie!"
Sfetnicii, sărmani-acuma înghiţeau la boroboţi:
Au intrat, precum se vede, într-un „corn de capră" toţi!
— „Doamne-acum! nimic n-ajută, zic nimic psihologie,
Înzadar ar veni Criton, cu-o nouă apologie;
Înzadar şi-ar pune vorba cel cu tandem usque chiar
Hippocrat să-şi sfarme capul, şi-ar fi totul înzadar.
Cum? S-a mai citit vreodată prin Tit Liviu Patavinul,
Prin Salustiu Crisp, prin Tacit, sau prin Xenofon Elinul,
Că popoarele vechimii, celţi, romani, latini ori grecii,
Sau ilirii, sciţii, persii — şi-ar fi muls cândva berbecii?"
Şi-au sfărmat capul, sărmanii, au cercat în mii de părţi,
Au citit prin lexicoane, prin gramatici şi-alte cărţi,
Au ţinut consiliu mare; sfătuiescu-se, s-adună.
Însă vai, Frustra conatur cui Deus non... pace bună! —
Bolboresc şi schimbă feţe, zor de spaimă mi-i apucă!

Ultima speranţă numai este că ei să se ducă
La moşneag şi să-l întrebe, că ce naiba-a povestit
Cu măria-sa, cu craiul. Bravo! Iacă-au nimerit!
Dar — era mare ruşine, că ei, domni cu-nvăţătură,
Capul să şi-l plece-n faţa unui vâj de pe-arătură!
Cam şod lucru-i, zău, acesta! Dar altceva ce să faci?
Bine-a zis cine-a zis asta: de nevoie mânci colaci!
Astfel, sfetnicii aşteaptă până ce-nnoptează bine,
Ca nu cumva din tâmplare să-i zăpsească oarecine,
Apoi se duc toţi la casa unde moşneagul şedea,
(Pe care, nu ştiu de unde, unul din ei o ştia).
Aci, dânşii bat la uşă şi să intre cer în casă.
Bătrânul, cam fără voie şi cu mare greu îi lasă.
— „Bună seara!“ — „Seara bună! Vai de mine ce păcat,
Ce năcaz vă poartă oare, de umblaţi noaptea prin sat?!“
Sfetnicii i-au spus năcazul. — „Te rugăm dar şi ne-ajută,
Căci de nu, viaţa noastră mâine în zori de zi-i pierdută!“
Vorbeau cam sfiiţi, sărmanii: se temeau, temeau amar,
Că s-a supăra moşneagul şi-i va da pe uşă-afar’.
Dar moşneagul e cuminte : şti’ să-nvârtă bine jocul.
Şi, când are ac şi aţă, coasă al dracului cojocul.
Hăi! Era şiret ca vulpea; se-nvârteşte-ntr-un picior;
Ca ciuperca stând în mijloc astfel le vorbeşte lor:
— „Vai de mine şi de mine! Boieri mari, din sfetnicie,
Necazul care vă roade, greu necaz trebe să fie!
Nu s-a pomenit sub soare lucru-aşa de minunat;
De la un plugar să ceară sfetnicii vorbă şi sfat,
Nici nu s-a pomeni-n lume cât va fi iarna şi vara!“
Mai umblă vâjul prin casă, mai râde şi zise iară:
— „Haida de! Glumă să fie, chiar de-ar fi aşa cum nu-i
Şi-aţi ajunge pân’ la vorba şi sfatul ţăranului:

Totuşi nu v-aş spune (deşi mi-aş face pomană),
Omul câte mai vorbeşte, fără ca să bage seamă!
Apoi, sunt bătrân şi-aminte nu mai pot toate să ţin:
Alta-i mintea cea de tânăr, alta mintea de bătrân!"
Sfetnicii priveau în faţă la moşneag cu grijă mare.
Oare-l criticau şi-acuma? Ce fel de logică are?
Nu-i poveste! Chiar de cumva bătrânu-ar fi cuvântat
Nonsensuri cât Himalaia, dânşii n-ar fi observat:
Logica nu-şi are locul, când dă omul de necaz,
Iar frica oricând te face să uiţi cum că eşti viteaz!
— „Dar, bătrâne! ştim noi totul, domnia-ta numai explică!"
— „N-aveţi gust rău, cum se vede, aşa numai pe nimica.
Ia scoateţi pungile-afară, ca să vad pe ce vorbesc!"
Sfetnicii privesc prin casă, apoi la moşneag privesc,
Şi-i promit cincizeci de galbeni, pentru osteneală! Fie,
Că aruncă-atâta aur numai pentru-o nebunie!
Însă dracu-i drac şi-n ceruri! Vâjul clătina din cap
Şi gândea: „Am prins pe dracul, deci să-l ţin, ca să nu-l scap!"
Apoi răsucind mustaţa, zice rezolut, în fine:
— „Banii-s scumpi, însă viaţa e mai scumpă la oricine!
Dragii mei, sunteţi pesemne, azi, pe dungă de cuţit,
N-am ce face! Cu bani — totul; cu nimica — nicidecât!
Daţi-mi trei sute de galbeni fiecare şi-apoi poate
Că mi s-a deschide gura, ca să vă tălmăcesc toate!"

Era pretensiv moşneagul, dar din faţă-i se citea
Cum că el nimic nu lasă din cele ce pretindea!

Trei sute de galbeni! Doamne! Trebe multă chibzuială
Până să te-nduri a face aşa jertfă colosală.
Sfetnicii de altădată, auzind atare ton

Ar fi exclamat în pripă: *„Magna petis, Phaeton!“*
Dar acum se-ndestuliră c-un „brr“ lung, mai lung de-un cot
Şi fără să reflecteze, pungile afară-şi scot
„Una salus restat victis“ a număra cât de iute
Galbenii rotunzi! Ce sună! De nouă ori tot trei sute!
Asudau sărmanii sfetnici fără voie numărând;
Iar vâjul ţinea revistă de norocul său râzând.
— „Acuma suntem la cale“, vorbeşte vâjul îndată,
Grăbind să-şi adune banii şi să-i pună sub lăcată,
Apoi zice cu-ngâmfare şi cu un ironic râs:
— „Ei! dar spuneţi-mi acuma, ce-a zis craiul, cum a zis?“
Unul dintre sfetnici prinde vorba: — „Prima întrebare
A fost că de ce eşti leneş şi te scoli târziu? Îmi pare,
Că ai răspuns : „Cinstite doamne! m-am sculat devreme, dar
Norocul mi-a stat în contră şi-mi fu totul înzadar!“
Aste vorbe le-nţelegem: te-ai sculat cam târzior
Şi-ai avut acasă ceartă, cu vro fată sau fecior!“
Bătrânul ocheşte-atuncea, zicând : — „ştiţi voi foarte bine
Să tălmăciţi lucrul, însă nu aşa cum se cuvine.
N-aveţi căpătâi la gânduri... Craiu-adică m-a-ntrebat,
Că de ce-am fost oare leneş? De ce nu m-am însurat?
Eu să am feciori acuma, ei să-mi umble pe ogor,
Nu eu, careă-sî slab de zile şi în groapă c-un picior!
I-am răspuns : O, doamne, doamne. Mă-nsurai de tânăr încă.
Să am razăm şi sprijoană, când voi fi la vârstă-adâncă,
Dar pesemne-a vrut norocul să nu-mi dea cale şi drum,
Toţi feciorii mei sub glie zac înmormântaţi acum!
Dar a doua întrebare cum a fost?! Băgaţi de seamă!
Aţi avut un râu să treceţi? Mare-a fost? Craiul-avea teamă
Că va fi adânc; de-aceea m-a-ntrebat dacă-i afund.
Să-i minţesc n-am vrut, deci iacă craiului aşa-i răspund:

Fii pe pace! Nu-i primejdie, căci e sec ca-n miez de vară,
Apa de-abia o s-ajungă până într-a şelii scară!
Cea din urmă întrebare tot pe-aceeaşi cale vine,
Voi deşi n-aţi înţeles-o, craiul a-nţeles-o bine!
M-a ochit craiul adică, şi râzând m-a întrebat,
C-aş putea nişte oiţe să le mulg? I-am cuvântat:
Nu oi, numai, ci berbeci chiar aş pute să mulg, dar iată,
Nu-i tine să-i deie-n staul!... Asta ne-a fost vorba toată...
Apoi, de, precum se vede, craiu-i om, dar om la loc,
I-a fost milă de-alde mine şi mi-a făcut azi noroc!“
Tace vâjul, lin cu mâna fruntea şi-o mai netezeşte,
Mai tuşind, mai dând cu capul, în urmă aşa vorbeşte:
— „Acum eu stau la mulsoare şi vă mulg de bani cum vreu:
Voi sunteţi dară berbeci pe cari i-am înţeles eu!...“
— „Noi berbeci?! strigă deodată sfetnicii plini de mirare,
Fulmen, tonitra et ventum! Noi berbeci? noi la mulsoare? —
Joe din Olimp şi Pluto din Tartar! Voi lari, penaţi,
Semizei, nimfe şi graţii, şi voi furii, ascultaţi!
Unde s-a văzut vreodată un atare lucru! Drace!
Hic crudelis, haec malitia, hoc malumque! Punct şi pace!“
Astfel zbiară, dar se-nmoaie, pleacă feţele-n pământ;
Iese unul după altul, făr’ de-a zice vrun cuvânt
Noaptea-ntreagă nu dormiră de necaz, crăpau de ciudă,
Cum? Deşi totul e taină, dar putea lumea s-audă
Şi-atunci cu filozofia dânşii au rămas pe jos! —
„Dracul să se vâre-n rege, dar în moşneag mai vârtos!..“

Dimineaţa până-n ziuă ei la rege s-au grăbit.
Regele c-un zâmbet dulce, dar ironic i-a primit
— „Ce-aţi visat, dragii mei sfetnici? Aşa-i dar c-aţi dormit bine?

Aţi văzut chiar pe Sofocles, pe jupân Plato şi-n fine
Aţi întins o conversare cu Omer măria-sa? —
Fericit e muritorul care se poate visa
Discutând cu Aristotel de berbeci şi de cârlani,
Despre dreptul filozofic în numărarea de bani! —
Ce mai spune păscălia? şi planeţii cum o duc?
Saturn, cum s-aude-n ţară, şi-a fost pierdut un papuc,
Fu silit dar să rămână acasă şi să citească
Cântul douăzeci şi patru din *Odiseea* grecească?
Ah, uitam... ce-i cu bătrânul cel de ieri? Ce-aţi tâlmăcit?
Desigur, Pallas Athene totul v-a descoperit!“
Sfetnicii ard de mânie. Unul dintre dânşii-ncepe
Să spună c-acele vorbe aşa şi-aşa le pricepe.
Craiul, care ştie totul, glumind, iarăşi i-a-ntrebat:
— „Conversarea cu Apollo cam câţi galbeni v-a costat?“
Sfetnicii tăceau *piscis in torente*; tăceau, dar
Nu puteau de ciudă multă nici să respire măcar.

Craiul serios atuncea, dezbrăcându-şi ironia:
— „Vedeţi, dragii mei, acuma ce-ajunge filozofia?
N-am făcut lucrul acesta din răutate, deloc,
Nici din glumă, ca astfel să-mi pot bate de voi joc.
Nu! — Voinţa mi-a fost numai să v-arăt că omul ştie,
Să trăiască-n lumea mare şi făr’ de filozofie!
Am voit să v-arăt cum că şi plugaru-i om isteţ,
Chiar aşa de-nţelept poate, tocmai precum voi sunteţi!
Am voit să v-arăt numai ce nebuni aţi fost anume,
Când v-aţi numit muritorii cei mai înţelepţi din lume!...
Nu-mi pasă! Pe-Omer, pe Plato citiţi-i, dacă puteţi;
Daţi de cap cu Herodotul, ori cu capul de pereţi,
Lui Virgil îi faceţi ode, invitându-l cu plăcere

La un prânz bogat, de gală, ori la o tură de bere —
Nu-mi pasă! — Însă de-aceea, vă spun drept că-mi pasă mult:
Nu vă lăudaţi ştiinţa; asta nu pot s-o ascult!
Nu acela-i om cuminte, care tot mereu vorbeşte
Despre-nţelepciunea-i multă, nu acel ce se făleşte,
Că de rost ştie pe Plato, nu acela e mintos —
Ci acel ce cu-umilinţă tace, ţine capul mai în jos!
Cest din urmă-i om cuminte, cel dintâi o tidvă seacă:
Spicul gol de grâu se-naltă, cel plin însă-n veci se pleacă!
În urmă să ştiţi şi-aceea că sunt mulţi dintre plugari,
Ageri, cumpeniţi la fire ca oricare cărturari, —
Nu filozofia-l face pe om înţelept sub soare
Ci mintea cea sănătoasă, câştigată cu sudoare,
De-aceea nicicând plugarul nu-l luaţi în râs de sus:
În oala acoperită nu ştie nimeni ce-i pus!“

CUPRINS

Blăstăm de mamă

Legenda poporală din jurul Năsăudului

I

Frunză verde tulburea,
Avea Lena — nici ca ea —
Trei feciori frumoşi avea;
Trei feciori şi-o fată mare
Lena cea veselă are.
Trei feciori ca nişte zmei,
De-a dragul să cauţi la ei,
Iar copila râzătoare,
Subţirea şi-ncântătoare
Ruptă dintr-un raz de soare:
Mult cu mă-sa sămăna,
Deci Lenuţă-o boteza
Pe numele maică-sa.
Câţi feciori au fost prin ţară
Toţi venit-au să o ceară,
Mândri şi viteji feciori,
Venit-au ca peţitori.
Dar Lenuţa, ţi-e mirare,
Răspundea la fiecare,
Că-i prea tânără şi-aşa
Încă nu s-a mărita.
Mai la urmă s-arătară
Peţitori din altă ţară:
Doi feciori, ca două flori.
            Lenuţa cât ce-i vedea

Mamei sale-aşa zicea:
— „Vezi, iubită maica mea!
Din voinicii aceşti doi,
Cari au venit azi la noi,
Mie-mi place unul tare
Şi la mers şi la cătare,
Că-i înalt şi subţirel
Şi m-aş duce după el!"
Dar Lena pe gânduri sta;
Gândurile-o frământa
Şi cu jale cuvânta:
— „Draga mea, Lenuţă fată!
Fiind aşa-ndepărtată
Dor de tine-o să m-apuce,
La mine cin' te-a aduce!?"
Doi fii ai Lenei strigau
Şi din gură cuvântau:
— „Pe Lenuţa nu o da
Şi de noi n-o strămuta!"
Dar feciorul cel mai mic,
Constantin, copil voinic,
Lăcrima din ochi cu jale
Şi-aşa-i zise mamei sale:
— „Nu eşti, mamă, cu dreptate
Nici la soră, nici la frate!
Că suntem doară trei fraţi,
Toţi crescuţi ca nişte brazi
Şi noi ţi-om pute aduce
Pe Lenuţa ta cea dulce!...
Aşcultă, mamă iubită,
Pe Lenuţa o mărită:

N-o lasă nemăritată,
Pire-ar cât de-ndepărtată:
Căci, de te-a ajunge dor
Io-ţi rămân doară fecior.
Eu la dânsa duce-m-oi,
Acasă aduce-o-voi.“
            Şi Lena se-ndupleca
Pe Lenuţa-o mărita.

II

Dar a fost ce-a fost să fie,
C-au fost boale şi urgie
Şi-a dat Dumnezeu cel sfânt
Vremuri grele pe pământ.
Şi de multă răutate
Mureau oamenii pe sate
Şi-au murit şi trei feciori
Ai Lenuţei frăţiori:
Constantin încă-a murit
Gândul nu şi l-a-mplinit.
Lena singură rămase,
Fără de feciori în casă:
De dor o inimă arsă.
Şi ea, biata, supărată,
De jale multă sfărmată,
Se ducea pe-al lor mormânt
Şi se văieta plângând
Şi plângea şi suspina
Şi din suflet cuvânta:
— „Dragii mei! D-al vostru dor

Stau pe gândul să mă-omor,
Fie-vă somnul uşor!“
De-altă dată blăstăma
Şi blăstămând cuvânta:
— „Constantine, Constantine!
Blăstămat să fii de mine!
Blăstămat de mamă-ta
Că ai dat pe soră-ta!
Fraţii tăi mie-mi striga:
Pe Lenuţa nu o da!
Tu ai dat-o, blăstămate,
Pe hotară-ndepărtate;
Dar te blăstăm, blăstăm greu
Din tot sufleţelul meu:
Pământul nu te primească,
Ţărna nu te mai voiască,
Lutu-afară te izbească,
Căci de dorul Lenuţei
Rumpu-mi firul vieţii!“
Astfel dânsa blăstăma
Şi-azi şi mâini şi-alaltă mâini
Şi zile şi săptămâni.
Şi de multul blăstămat,
Vai, blăstămul s-a legat.

III

Într-un amurgit de seară,
Constantin ieşi afară
Din groapa, galben la faţă,
Cu trup rece ca de gheaţă.

El plângea şi lăcrăma
Şi cu jale cuvânta:
— „Duce-m-aş, că-s blăstămat,
Dar nu pot, că-s îngropat,
Duce-m-aş, că maica cere,
Dar nu pot, că n-am putere;
Nici am cal, nici căpeneag;
N-am pe lume om cu drag,
Căci oricine m-a vede
S-a-nfrica, s-a spăria
Făcându-şi răpede cruce...
Nici la mama nu m-oi duce,
Căci m-a blăstămat măicuţa,
Că eu i-am dat pe Lenuţa!“
Şi cum sta şi cugeta
Gândurile-l asudă,
El prin lacrămi se ruga:
— „Şălaş, mândru sălăşel,
Fă-te-un şoim de căluşel,
Şi tu, pânză din sălaş,
Fă-te un căpenegaş,
Şi tu, cruce, schimbă-te,
Spadă de fier fă-mi-te,
Iar tu, Doamne, mă învie,
Dă-mi putere astăzi mie:
La Lenuţa duce-m-oi,
Acasă-aduce-o-voi.“
Dumnezeu l-a ascultat:
Putere de viu i-a dat;
Sălaşul l-a ascultat:
Şi-ntr-un cal s-a preschimbat;

Giolgiu-n căpeneag îndată,
Crucea-n spadă de fier, lată.
Constantin suie călare
Şi porneşte-n fuga mare;
Şi fugea calul ca vântul,
De-abia atingea pământul,
Şi zbura, dar nu glumea,
Căci ca dorul se ducea,
Căci stăpânul îi zicea:
— „Zboară, murgule, cu mine,
Căci zbor alături de tine,
Zboară, murgule, pe cale,
Căci zbor pe urmele tale!“
Şi murguţul, pui păgân,
Duce-se cu-al său stăpân,
Încât n-a fost bine seară,
Când ei îşi descălecară,
La Lenuţa-n altă ţară.

IV

Lenuţa cât ce-a zărit
P-al său frăţişor iubit,
Din grai dulce i-a vorbit:
— „Constantine, Constantine,
Spune-mi dacă-i rău sau bine;
Nouă ani, vezi, au trecut,
Că pe voi nu v-am văzut,
Ba nici veşti nu mi-aţi trimis,
Nice carte nu mi-aţi scris!“
Constantin a cuvântat:

— „De când tu te-ai măritat
Rău nimic nu s-a-ntâmplat.
Suntem sănătoşi acasă,
Mama înca-i sănătoasă.
Veste nouă n-am ce-ţi spune
Totuşi îţi aduc veşti bune:
Fraţii noştri se-nsurară,
Dar ei pe gând se luară,
La nuntă nu te chemară!
Eu ţi-s frate mai cu dor,
Şi fiindcă eu mă-nsor,
Am grăbit aici; de-i vre,
Vino dar la nunta mea!“
Astfel zise Constantin
Cu glasul de jale plin,
Din ochi lacrimi îi cădea
Şi suspine-l năpădea;
Dar Lenuţa-l cunoştea
Şi de nou l-a întrebat:
— „Spune-mi, frate,-adevărat
De mă chemi la veselie,
Să mă-mbraca bucurie,
Să-mi pun struţ roşu şi dalb
Şi cai suri la hinteu alb;
Dar de mă chemi la jelane,
Eu să-mbrac de jale haine;
Să iau cai şi hinteu negru
Să pornim, frate, pe-ntregu!“
— „Ba io-ţi spun drept, soră, ţie,
Că te chem la veselie.“
Şi ea mândru s-a gătat,

Haine albe şi-a luat
Şi-apoi ambii au plecat
Pe cărarea cea mai lată
De voinici codreni călcată,
Pe cărarea cunoscută
De codreni voinici bătută.
Iar pe cale cum mergeau
Păsările-i urmăreau,
Munţii răi din grai grăiau:
— „De când soarele e soare
Şi pe câmpuri floarea-i floare,
Şi de când e lumea lume
N-a mai fost aşa minune:
Să meargă viul cu mortu
Tot alăturea cu codru,
Să meargă viul aproape
Cu cel mort, ieşit din groape!
Alelei! minune mare,
Viu cu mortu p-o cărare!“
Constantin bine-auzea,
Lenuţa nu-nţelegea,
Dar glumind aşa zicea:
— „Auzi, frate Constantine,
Ce vorbesc munţii de tine?!
Constantin din greu gemând
Îi răspunde-aşa zicând:
—„Lasă-i, soră, să vorbească,
Minţile să-şi prăpădească;
Ei să fie cu cântatul,
Noi să fim cu ascultatul,
Ei păzească-şi cântecul

Cum păzim noi umbletul
Asta-n seamă n-o băgară,
Calea lor că şi-o urmară.
Patru zile lungi de vară
Ei au tot călătorit,
Puţintel au odihnit.

V

Când a fost a cincea zi,
Soarele când răsări,
Au zărit şi satul lor,
Plin de negură şi nor.
Când aproape-au fost de sat,
Constantin a cuvântat:
— „Lenuţă! Cu-al tău căruţ
Vină mai câtelenuţ,
Căci eu cu-al meu căluşor
O să merg mai tărişor,
Ca să dau mamei de ştire
Să-ţi facă bună primire,
Să-ţi deschiză porţile,
Să-ţi aştearnă mesele,
Să-ţi umple paharele!"
Şi el frâu calului da,
Calul îşi împintena
Şi-ntr-o fugă alerga,
Nu la mă-sa, pe cuvânt,
Ci de-a dreptul la mormânt
Aci a descălecat
Şi din gură-a cuvântat:

— „Cal crescut sub glii ierboase,
Sălaş strângător de oase!
Dusu-m-ai şi m-ai adus
Şi pe cale şi pe sus
Şi-ai făcut un mare bine
Pentru mama, pentru mine,
Pentru mamă, pentru fată,
Pentru mine totodată!
Şi tu, căpeneag iubit,
Pânză albă de-nvălit,
Şi tu, spadă lucitoare,
Crucea mea de la picioare:
Ne-a sosit vremea, sosit,
Să-ntrăm de unde-am ieşit!
Tu, cal bun năzdrăvănaş,
Schimbă-ţi trupul în sălaş,
Şi tu, spadă lucitoare,
Fă-te cruce la picioare,
Şi tu, căpeneag iubit,
Fă-te pânză de-nvălit,
Iar tu, Doamne, Doamne sfânt,
Dă-mi iar locul din mormânt,
C-am scăpat de ce fu greu,
Împlinit-am gândul meu:
La Lenuţa dusu-m-am,
Acasă adus-o-am!“
Dumnezeu l-a ascultat,
Pământul s-a despicat,
Lutul iar s-a ridicat:
Constantin era-ngropat

VI

Şi Lenuţa cât ce-ntra
În sat, mult se minuna,
Căci erau toate schimbate,
Toate de jale sfărmate,
Dar mai mult s-a minunat
Când acasă c-a aflat
Porţile stricate, rele,
De puteai sări prin ele,
Staulul stricat şi gol,
Iarbă mare prin ocol.
Ea sărmana aştepta,
Că fraţii vor alerga
În prag a o-ntâmpina,
Dar nimeni nu s-a ivit:
Constantin n-a fi venit.
Ea la uşă se repede,
Uşa încuiată-o vede;
Deci începe ca să bată
În cea uşă încuiată:
— „Lasă-mă, mămucă, lasă,
Lasă-mă să intru-n casă,
Că îţi sunt iubita fată,
Lenuţa cea-ndepărtată!“
Mă-sa, din casă, plângând,
O alungă blăstămând:
— „Du-te-n foc şi-n câte rele,
N-amărî zilele mele,
Du-te-n foc, te du d-aci
Şi nu mă batjocori!

Trei feciori eu am avut,
Pe toţi trei i-am pus sub lut,
Pe toţi trei i-am pus sub glie,
Sfântul Dumnezeu să-i ştie!
Iar Lenuţa, scumpa-mi fată,
Măritată-i, măritată,
Într-o ţară depărtată:
N-oi vedea-o niciodată!
Însă fie blăstămat
Cine o a-ndepărtat!“
Dar Lenuţa nu-nceta,
Tot bătea şi se ruga:
— „Lasă-mă să intru, lasă!“
Şi mă-sa cu greu o lasă,
Şi pe scaun o punea
Şi la dânsa cum privea,
Pe Lenuţa-o cunoştea.
— „Draga mea şi-a mamei floare:
Nu mă-ncred, că tu eşti oare?
Oh, că nice n-am visat,
Că te-oi mai vede vrodat'!“
Şi plângând, Lena spunea
Câte-a mai suferit ea:
—„A dat sfântul Dumnezeu
Multe boale şi mult rău
Şi-au murit feciorii mei
Şi-am rămas fără de ei!
Măcar tu, scumpa mea fată,
De nu erai măritată
Într-o ţară-ndepărtată!...
Mi-ar fi traiul mai uşor

Şi mi-aş mai uita de dor;
Tu m-ai ajuta pe mine,
Eu m-aş bucura de tine!
Dar să fie blăstămat
Cine mi te-a-ndepărtat:
Pământul să nu-l primească,
Ţărna să nu-l mai voiască,
Lutu-afară să-l izbească!“
Lenuţa se-nfiora,
Reci fiori o-mpresura
Şi cu glas rupt cuvânta:
— „Vezi, măicuţă,-ai blăstămat
Şi blăstămul s-a legat!
Constantine, Constantine,
Cum m-ai amăgit pe mine
Ca să plec pe drum cu tine!“
Şi spunea măicuţii sale
Cum a venit ea pe cale,
Cum Constantin o aduse
Şi câte mai câte-i spuse.
Lena-atunci se-nfiora
Şi cum sta, cum asculta,
Lacrămile-o îneca,
Trupu-ntreg îi tremura,
Minţile-i se tulbura,
Fruntea i se înnora,
Pe Lenuţa săruta
Şi i-a zis cu glas înfrânt:
— „Haid’, Lenuţă, la mormânt,
Haid’, Lenuţă, să grăbim
La morminte-n cintirim!“

VII

La mormânt dacă sosiră,
Jos pe el se prăvăliră
Şi-ncepură-a lăcrima
Şi din gură-a cuvânta:
— „Constantine, ieşi afară;
Vină, Constantine, iară;
Mai ieşi, dragă Constantine,
Că ni-e dor, ni-e dor de tine!“
Pământul însă râdea,
Groapa de râs hohotea;
Constantin amar gemea.
— „Ieşi din groapă şi vorbeşte,
Spune şi ne povesteşte
Cum trăieşti în groapă, cum?
Vină şi ne spune-acum!
Vină să ne vezi măcar,
Vină, Constantine, iar!“
Pământul nebun râdea,
Groapa de râs hohotea,
Lutul glumind răspundea:
— „Nu te mai ruga de mine,
Blăstemă, Lenă, mai bine,
Nu te tot ruga mereu:
Ce-i al nostru, nu-i al tău!“
Pământul mereu râdea,
Groapa de râs hohotea,
Lutul ne'ncetat glumea.
— „Morminte, nu fi păgân,
Slobozi-mi pe Constantin;

Oh, nu fi, morminte, rău,
Slobozi-mi copilul meu,
Ori măcar dă-i glas, morminte,
Pentru câteva cuvinte!“
Pământul atunci tăcea,
Groapa nimic nu vorbea,
Constantin din greu zicea:
— „Oh, mamă, tu eşti de vină,
Că n-am pace şi odihnă,
Că n-am loc nici în mormânt,
Că n-am stare sub pământ
Nici sunt mort, nici cu viaţă,
Nici sunt foc şi nice gheaţă,
Nici în groapă nu pot fi,
Nici afar’ nu pot ieşi,
Căci m-ai blăstămat, măicuţă,
Pentru scumpa ta Lenuţă,
Pământul nu mă primească,
Ţărna să nu mă iubească,
Lutu-afar’ să mă izbească;
Lutu-afară m-a izbit,
Ţărna m-a batjocorit,
Pământul m-a prigonit!...
Mamă, dacă-mi vrei tu bine,
Fă-l acuma pentru mine
Şi-mi dezleagă blăstămul
Că-mi apasă sufletul!“
Lena din suflet ofta,
Gânduri grele o mustra
Şi ea, biata, cuvânta:
— „Dragul meu! Să fii iertat

Şi de blăstăm dezlegat.
Însa... fie blăstămat
Pământul, că nu m-ascultă,
Bată-l jalea mea cea multă,
Şi nu te mai lasă-afară,
Bată-l jalea mea amară!“
            Ţărna-atuncea tremura,
            Lutul mânios urla;
            Pământul se despica:
— „Nu-i destul c-ai blăstămat
Pe-un copil nevinovat,
Acum mă blăstămi pe mine,
Blăstâmu-te eu pe tine!
Căci n-ai inimă de mamă,
Nu ţi-e sufletul de seamă,
Nici eşti vrednică sub soare
Să mori cum tot omul moare,
Ci pământul prin urgie,
Să te înghiţă de vie!“
            Ţărna-n laturi se-mprăştia
            Pământul se deschidea;
            Lena din mormânt zicea:
—„Blăstămată să fiu eu,
Vai, pentru blăstămul meu!
ca mine pe vecie
Fie blăstămată, fie
Orice mamă s-ar afla
Pe copil a-şi blăstăma!
Fie dânsa blăstămată,
N-aibă pace niciodată,
N-aibă prapori la-ngropare,

Nici popă la comandare!
Vai de-aceea mamă, care
Blăstămă fără mustrare
Pe copilul ei, căci ea
Blastămă pe fiul său,
Dar pe dânsa Dumnezeu!..“

Pe pământul turcului

CUPRINS

Nu era în sat nevastă, ca frumoasa Veronica:
Tânără şi vorbăreaţă, silitoare ca furnica,
Din neam bun, cu zestre multă; tinerel bărbat avea
Şi cu el în armonie şi-nţelegere trăia.
Constantin era din fire blând şi pacinic pe tot locul:
Om cu gânduri; ura foarte strugurii, pipa şi jocul,
Dar era cap de ispravă, cântăreţ şi se credea
Fericit, ştiind prea bine, că nevastă-sa-l iubea —
Şi din astă cauză dânsul nu ştia decât să tacă,
Iar nevasta-i putea face orişice voia să facă.
Într-o toamnă-au ieşit ambii la holdă, la secerat.
Lanul era chiar pe lângă drumul ţării aşezat!
Deci mirare nu-i că ochii nevestei din când în când
Rătăceau pe drum, să vază cine naiba-o fi trecând.
— „Tu bărbate!... Vai de mine! of, priveşte cine trece! —
Lasă snopul în năpaste, seca-i-ar viaţa să-i sece!“
Constantin ridică ochii. Un flăcău tânăr trecea,
Nalt ca fagul, lat în spate. — „Eşti nebună, draga mea!“
Zise Constantin. — „Ce vorbă?! Eu, nebună! O, bărbate!
Un voinic frumos, ca ăsta, nu găseşti în şepte sate;
Vezi cât de-ndesat păşeşte şi cât e de subţirel?
Să-l sorbi într-un picur de-apă şi să fugi flămând cu el!
Mult e tânăr! Ca o fragă! şi se vede de-omenie!
Cât e de frumos!... Bărbate, ce gândeşti, de und' să fie?“
Constantin vorbeşte-n glumă: — „Eu-l cunosc destul de bine!
Cum? Tu nu ştii unde merge; nu ştii tu de unde vine?!“
Nevasta e în uimire: — „D-apoi eu n-am cum să ştiu;
De-l cunosc, bată-mă dragul şi-a minunilor să fiu!“

Cam râzând el mai adaugă: — „Nu-l cunoşti? Destul de rău! —
E drumar şi doarme noaptea chiar în pod la noi.“ — „Ba zău,
Chiar în podul nostru doarme?“ Veronica iar întreabă,
— „Dar la noapte?“ — „Tot acolo“, răspunde bărbatu-n grabă.

Ambii tac. Nevasta-ncepe planuri tainice: „O drace!
El doarme la noi şi asta n-am ştiut-o! Cum aş face,
Ca să mă-ntâlnesc cu dânsul! Nu ştiu ce plan aş afla!...
A! te-am prins, măi Constantine!“ Ea gândea; el şuiera.
— „Vai, bărbate, rău mă doare mijlocul! Bat-o s-o bată
Holdă, căci m-apucă junghiuri stând aici mereu plecată!
Arde-mi capul şi obrajii, pare că-s pusă pe foc!
Vai de mine şi de mine, nu pot secera deloc!“
Şi suspină şi se plânge şi se vaietă nevasta:
— „Doamne, de când sunt pe lume n-am păţit una ca asta!“
Începând să verse lacrimi, geme şi oftă din greu,
Tânguindu-se amarnic, că nu poate sta de rău.
În sfârşit: — „Oh, bărbăţele, nu pot sta — mă duc acasă,
Căci durerea mă topeşte şi junghiul nu mă mai lasă!
Doar va şti cumătra Floare ceva leac!— mă duc la ea!“
Constantin cu jale multă la Veronica privea:
— „Du-te, scumpa mea, dar du-te! Numai să nu fii beteagă!
Căci tu eşti aşa de bună şi atâta-mi eşti de dragă!
Du-te dar!“ Biata nevastă, suspinând printre fiori,
N-aştepta să-i spună popa predica de două ori,
Ci se-mbrobodeşte bine şi prin vaiete porneşte:
Face-un pas şi stă şi iarăşi face-un pas şi iar s-opreşte,
Tot aşa pân’ ce-ncorda după-un deal. Acu-i de ea!
Se ducea ca vântuită, căci bărbatul n-o vedea.
Constantin, cum zic, la holdă a rămas. Nevestei sale
I-a spus cum că nu-şi va face atâta necaz şi cale

Să mai meargă — peste noapte — ci va rămâne la câmp:
Căci e cam departe holda, pierzi pe drum atâta timp.
Ei! această hotărâre a lui Constantin era
Bună pentru Veronica; de minune îi venea;
„Doamne, mulţumescu-ţi, Doamne! Cât e de frumos şi bine,
Că mi-e cam prostuţ bărbatul şi acasă nu mai vine!
El crede că io-s bolnavă, ba încă bolnavă rău —
Bată-l crucea ca pe dracul, căci, vai, mult e nătărău!
Ce socoţi? Voi merge-acasă, am să fac plăcinte bune,
Mai frig şi-o găină grasă, am s-aduc vinars de prune
Şi-apoi o să chem în casă pe voinicul din podeţ...
Vai de mine, mult plăteşte un om harnic şi isteţ!“
Astfel povestea nevasta singură pe drum mergând
Şi păşea ca opt de tare,
Iar acasă ajungând
Face foc, plăcinte coace şi vinars din crâcimă-aduce:
Nu ştia în graba-i mare de ce naiba să s-apuce!
Vesel râde, ba se-nschimbă în haine sărbătoreşti:
Nu e oare-o sărbătoare c-un voinic să te-ntâlneşti?
Scurt grăind: le face toate cum fac oamenii isteţi.
După ce-nserează bine, pune scara la podeţ
Şi se urcă-ncet pe scară. Aoleo! De altă dată
Nu s-ar fi suit nevasta în podeţ nice legată,
Dar acum suie de zboară. Mamă, mămulica mea!
Iute-ncepe ca să caute, prin podeţ. Cum mai zâmbea
Şi cerca şi ici şi colo până-n urmă se bufneşte
De-un om. Ca trăsnită sare şi-n sân repede scuipeşte:
Sfinte Iacob şi Procopi! Mare mucenic Trofim
Şi toţi sfinţii din biserici, pe cari îi blagoslovim!
Sfinte Filip cu ceaslovul, sfinte arhanghel Gavrilă,
Tălălău, Maxim, Păncrate, Avacum şi Ezechilă!

Cuvioasă Paraschivă, sfinţi apostoli, mucenici!
Cruce-n frunte, frunte-n cruce, că-i Ucigă-l crucea-aici!
Piei! Satană! fugi în codri! fugi în pietri! piară-ţi glasul!...
Atâte şi mai pe-atâte vorbe goale-au răsărit
Pe buzele Veronichăi. Diavolul, cel pitulit,
Murmură şi plin de teamă zice: — „Iartă, jupâneasă,
Io-s drumar, mă culc aice, căci mi-e greu să viu în casă!“
Cu mânie prefăcută strigă dânsa: — „Ce drumar?
Doar drumaru-n pod nu doarme? Hoţ şi lotru şi tălhar!
Că m-am spăriat de tine de-am răcit până la glezne,
Batăr că eu n-am năravul să mă spariu aşa lesne!“
El se roagă plin de milă; ea pe-ncetişor devine
Tot mai blândă, mai domoală, până ce-i vorbeşte-n fine:
— „D-apoi, bade, vino-n casă, căci vezi cum e frig aci!“
Străinul încet răspunde: — „Aş veni, cum n-aş veni,
Dar vă cad spre greutate: nu s-a mânia bărbatul?“
— „Nu, bădiţă! Nu-i acasă. N-ar mai fi să calce satul!
Vină-n casă fără teamă, că-i un mut şi-un nătărău:
Cel mai nătărău din ţară şi lumea lui Dumnezeu!“
Dar străinul nu voieşte din podeţ să se coboare
Nice pentru lumea toată. — „Vai, nătâng eşti, bădişoare!
Vină deci! Vei mânca ceva, am plăcinte, şi — vei be!“
— „Nu cobor, nu, chiar un munte de plăcinte de-ai ave!“
— „Dar de-aduc aci vro două, vei mânca?“ Străinu-n fine:
— „De-i aduce, bine-i face, dacă nu, iar va fi bine!“
Pe loc Veronica pleacă şi s-arunca, dragii mei,
Pe fuştei, sărind degrabă câte patru-cinci fuştei;
Zboară,-aleargă şi se duce, ca de duhul rău purtată,
Şi se-ntoarce-n câtă vreme baţi cu fălcile o dată. —
Omul meu o ia vulpeşte, şi a sale-mbucături,
S-ajungea una pe alta pe grumazi, prin călcături.

Mai la capăt zice dânsul: — „Mi-aş lua două plăcinte,
Care-au mai rămas, în traistă, vreu să am ceva merinde,
Căci plec mâine dimineaţă.“ — „Mâine seară unde-i fi?“
Îl întreabă Veronica. — „Dar eu nu ştiu, poate aci!“
Dis-de-dimineaţă pleacă cel voinic la drum. În fine
Se făcu ziuă şi timpul „prânzului cel mare“ vine.
Veronica-şi ia coşarca: pune borş şi-un mălai rău
Şi-apoi pleacă, ca să ducă de prânz la bărbatul său.
Când a fost de holdă-aproape, se cârligă de spinare,
Prinde-a geme, scapă lacrimi, blăstămând în gură mare
Toate boalele din lume. — „Vai, bărbate, stau să mor!
Am dureri de cap, am junghiuri, toate oasele mă dor!
Mă dor ochii şi grumazii: tusă, trochnă şi lingoare,
Lângă ele, friguri, junghiuri de la cap pân’ la picioare!
Numai Dumnezeu mă ştie cum trăiesc, ca vai de mine!
Ah, vezi cât sunt de pierită? Nu mă vezi tu, Constantine?
Nici n-am fost în stare măcar de mâncare să îţi fac,
Căci de ieri, de pe-astă vreme, mă tot vaiet, plâng şi zac!“
Constantin cu jale multă, blând, îi zice: —„Văd, iubită,
Că eşti galbenă ca ceara şi ca floarea de pierită:
Dar te du acasă, dragă, şi te culcă, nu lucra!“
Ea se-ntinde şi-l cuprinde şi-apoi prinde-a-l săruta:
— „Bun eşti tu, bun, Constantine, ah, cum te iubesc pe tine!
Şi-i aşa că eu ţi-s dragă? Drag îmi eşti tu, Constantine —
Dar deseară, bărbăţele, vei veni acasă?“ — „Nu!“
Şi nevasta pintre lacrimi murmura: „Vai, prost eşti tu!“
Ce să mai spun? Veronica merge-acasă, face iară
Foc, plăcinte şi friptură, precum a făcut aseară.
Străinul drumar bea, mâncă, însă e posomorât,
Nu vorbeşte, deci nevasta l-a-ntrebat numaidecât:
— „Eşti bolnav doară, bădiţă, ori eşti supărat pe mine?“

Străinul suspină, geme: — „Supărat? De ce — pe tine?...
Draga mea, spune-mi cu dreptul, place-ţi ţie Constantin?“
Veronica râde dulce, bate-n pălmi şi scuipă-n sân:
— „Vai, mănânce-l vârcolacii şi l-ar bate nouă stele,
Bată-l praporul şi crucea şi blăstămul maicei mele!
De poznit el n-are capăt şi ca dânsul nu găseşti
Mai năprui, mai rău la gură, prin trei ţări împărăteşti!
Sfada-n gură-i când se culcă şi cu ea-n gură se scoală:
Murmură şi mi se-nhoalbă, de stă să mă bage-n boală!
Tot la cleşte-i scapă ochii, la cociorbă, la corbaci,
Cât de spaimă intră-n mine şaptezeci de mii de draci!
De-i fac zamă — se răsteşte, dând vina că nu-i sărată;
De-i pun sare — el înjură, că-i zama slatină toată!
De fac foc, el toarnă apă preste el; de merg în sat,
Mă pândeşte pe tot locul, nu vorbesc cu vrun bărbat.
De-aduc apă, el o varsă ori o toarnă preste mine:
Pentru el nimica-n lume nu-i făcut cum se cuvine!
Pune-mi nume de ocară, şi mă face „pui de drac“
Şi într-adevăr, bădiţă, şti-mă Domnul ce să fac!
lo-s o mută şi-o tândală şi dorm ziua pe picioare,
Că mă vaiet ziua-ntreagă! E cuminte dânsul oare?
Io-s o leneşă, nu mătur, vasele-n veci nu le spăl;
Io-mi ţin ibovnici anume şi-l batjocoresc şi-nşel.
Că mi-e pânza nebilită şi ţăsută-n lătunoi;
Că n-am torturi, că n-am gheme, că n-am ragilă; apoi,
Că-mi stau fusele prin poduri de trei ani neraschirate;
Nu ştiu ţese, nu ştiu coase, cu suveica nu ştiu bate;
Că nu iau acul în mână, să-i prind cămaşa măcar,
Că stau toată ziua-n casă, şi nu ies deloc pe-afar’
Să port grije ca găzdoaie, ba de gâşte, ba de raţă,
Ba de — uliul le mănânce! Ba îmi spune verde-n faţă,

Că-mi fac sărbători anume şi nu lucru niciodată:
Vinerea, că-i sfânta Vineri; lunea, că nu mi s-arată;
Cine lucră-n zi de miercuri, îl mănâncă lupii; iar,
Marţi deseară e Marţolea; joia-i a lui Han-tătar!
Sâmbăta-ntreagă mă pieptăn. Apoi, bată-le norocul!
Alte sărbători am Focă şi Dochie cu cojocul,
Alexie, Dric de iarnă, Miercurea de la miez-post,
Sfântul Urs, sfântă Lupoaică: apoi nu-i bărbatul prost?
Şi-mi tot spune, şi-mi tot cântă şi-mi tot bate zăpistracul,
Iar eu tac, de nu tac — Doamne — minteni mă-ntâlnesc cu dracul!
Că, vai, multe boale-n lume ni-a dat sfântul Dumnezeu,
Dar nu-i boală cu primejdii ca bărbatul nătărău!"
Străinul râdea cu dulce ascultând pe Veronica
Şi cât a ţinut „elogiul" n-a borborosit nimica.
— „Aşadar, ţie nu-ţi place Constantin?" — „Nu-i de vorbit!"
— „Atunci, dragă Veronică, ştire-ai tu ce-am socotit?
Eu ţi-s drag şi tu mi-eşti dragă, astfel n-ar fi cu bănat!
Tu să-ţi strângi hainele tale şi să fugi de la bărbat!
Constantin rămână-n pace, bată-se măcar de scară,
Căci noi mâine dimineaţă o să fim în altă ţară,
Unde nu-i nici răutate şi nici o nevoie nu-i:
Auzit-ai tu vrodată de «Pământul turcului»?!"
Hop, copilă! Veronica nu-şi dă timp de cugetare,
Ci cu multă bucurie râde lung şi-n gura mare:
— „O! mă duc, mă duc, bădiţă, cu tine şi-n iad mă duc!"
Şi-apoi râde şi iar râde şi se face toată huc.
Ambii se cobor în casă. — „Să aprindem dar lumina,
Să ni se zarească-n casă!" — „N-o aprinde, bat-o vina,
Căci se poate prin fereastră să ne vadă cineva!
Caută-n grabă tot ce-ţi treb'e, poartă-te dar şi nu sta!"
Şi nevasta caută haine şi-ntr-un sac afund le bagă,

Caută perini, cergi şi ţoale şi le pune-ntr-o desagă.
— „Ici am perini de la mama, ici năfrămi — le-am cumpărat
De la jidov, eu anume — n-am nimic de la bărbat.
Nouă zadii, trei alese toate-n păr de Cătălina,
Am un şurţ — bat-o nevoia! — nu mi l-a adus vecina,
De când i l-am dat la claca! De la soacra eu n-am ţol;
Ţolul meu e de la mama, deci rămână patul gol!
Eu strâng tot, nu las nimica!“ — „Strânge dar şi nu vorbi!
Dar ia ceva de merinde, că asta mai bună-a fi!“
După ce s-au pus la cale, cel străin mai zice: —„Na,
Cu degraba eram gata să uităm aici ceva...
Pe la noi sunt cam puţine mori, acolo nu se poate
Să macini mălai, iubito, făr’ cu mare greutate.
Dar cum văd se află-n tindă o morişcă: n-ar fi rău
S-o luăm cu noi! În urmă vom pleca cu Dumnezeu!“
Şi nevasta pune-n spate cea desagă cu vestminte
Şi cu piatra de morişcă; străinul pleacă-nainte,
Duce traista cu mâncare: el mergea cam tărişor,
Neavând povară-n spate, putea merge pe uşor,
Iar nevasta păşea-n silă: se-ndoiau genunchii ei,
Răsufla ca-n oara morţii, căci desagii erau grei.
— „Vino, dragă, numai vino!“ — „Ah, cât pot, iubite, vin,
Dar te duci, te duci prea tare!“ şi vicleanul de străin
O tot duce preste dealuri, dar o poartă tot cu fuga;
Ea se roagă să mai steie, dar nu i s-ascultă ruga.
— „Vino, dragă, păşi mai iute!“ Câte dealuri au trecut,
Câte văi şi câte râpe şi cât loc necunoscut!
Ce ţară-i ţara turcească! N-are drumuri bătucite!
Umbli numai d-a mandela pe cărări nepomenite!
Măcar de n-ai fi să porţi, ah! piatra, vai! dar ce să faci!
Dragostea aşa te poartă! Cinci strigoi şi şepte draci!

În urmă-au ajuns în pace până într-un vârf de coastă.
— „Vezi, iubită Veronică, d-aci-ncolo-i ţara noastră.
Ea suspină sub povară: — „Vai, să ne-odihnim aci!“
— „Ba nu, scumpo, vină numai, caci îndată vom sosi!“
Duplică străinul paşii, iar nevasta se topeşte
De-ostenită şi-l tot roagă ca sa stea. El se răsteşte:
— „Draci cu sucnă! Hm, ori vină cumsecade, ori te lasă!“
— „Dar nu pot!“ — „Atunci, nebună, de ce n-ai şezut acasă?!“
Ce să facă Veronica? S-a rugat de-atâtea ori,
Iar el zbiară. Lin cu mâna şterge fruntea de sudori
Şi păşeşte, scăpând lacrimi. Ziua nu era departe;
Aurora se ivise. — „Acest câmp ne mai desparte
Numai, scumpă Veronică, de «Pământul turcului».
Treb’e deci să merg acuma pân’ la graniţă, să spui
Celora ce stau la vamă, c-o să trec în altă ţară.“
El se duce, ea rămâne. — „Am ajuns în pace dară!
Strigă biata Veronică, punându-şi desagii jos.
Ce păduri mai sunt p-aice, vai de noi, ce câmp frumos!“
Şi fiind prea obosită, pune capul pe desagă
Şi-aşteptând — pe-ncet adoarme. A trecut acum de şagă!
Soarele-i sus. Păcurarii scot turmele de la stâni
La păşune. — „La ce naiba latră tâlharii de câini?“
Se-ntreabă râzând păstorii. — „Măi, priveşte, cum stau roată
Colo pe răzor şi urlă de răsună valea toată!
Sfinte Trandavela! Oare nu-i Sătana printre ei?
Haideţi să vedem pe dracul! Pe picior, băieţii mei!“
Fug copiii pe câmpie, ca mânaţi de vânt să vadă,
„Ce minune-i oare-acolo...“ Cine-ar fi putut să creadă,
Că Sătana-i o nevastă, ce-i culcată-n câmp aci,
Dormind dusă. — „Halo, drace, d-apoi asta ce-o mai fi!
Priviţi, măi, sub cap desagii! Ce mai poznă şi minune!“

Şi glumeau, glumeau păstorii, repetând râsuri nebune.
O privesc cu de-amănuntul şi-n urmă la cale vin!
Bre! Dar asta-i Veronica, nevasta lui Constantin!
Toţi se miră, ce să fie, deci o deşteptară-n fine.
Ea se-naltă somnoroasă: — „Doamne, Doamne, ce-i cu mine?
Unde-i badea cel de-aseară? Dar voi ce lucraţi aici?
Pentru ce-aţi fugit de-acasă?“ Se miră bieţii voinici.
Şi o-ntreabă plini de grije: — „Cine a fugit de-acasă?
Ce bade?“ Nevasta-ncepe ca să zbiere mânioasă:
— „Badea, care astă-noapte şi ieri noapte a dormit
În podeţ la noi? şi care cu min' de-acasă-a fugit?“
Păcurarii zic: — „Eşti beată, ori te-a bătut Dumnezeu!
Unde-ai fugit tu ast' noapte, căci tu eşti în satul tău!
Nu cunoşti tu doară bine, nu cunoşti câmpia asta,
Că-i din jos de sat?“ Se miră, ba se-nspăimântă nevasta,
Lung priveşte-n giur de sine: cine şti' ce-a cugetat,
Căci pune desagii-n spate şi porneşte către sat.
Bată-l stelele şi luna şi blăstămul meu să-l bată!
N-aibă-n lume bucurie nici de mamă, nici de tată;
Vai, ucigă-l sfânta cruce, că rău m-a batjocorit:
M-a purtat pe câte coaste şi la capăt a fugit!
Am bătut, oh, numai calea mânzului! Sperlă şi pară!
M-a făcut de râs la lume, de batjocură la ţară!...
Satu-ntreg până deseară de păţita mea va şti.
Ce mişel? vrând ca să-şi bată joc de mine, m-amăgi
Să fugim în altă ţară, unde nu-i rău, numai bine:
Unde câinii mă lătrară şi păstorii-au râs de mine!
Ba mi-a pus desagii-n spate, plini de haine, ba mi-a dat
Şi morişca, mincinosul, şi pe dealuri m-a purtat,
Moartă sunt de obosită! Bată-l stelele şi luna
Şi-l ajungă tot blăstămul veci de veci şi-ntotdeauna!

Ba fugi şi cu merinde şi cu traistă! Mama mea!“
Şi mergând tot înspre casă în ăst chip se jeluia.
Era timpul, când să ducă demâncare la bărbat.
Ia coşarca, pune-ntr-însa tot ce biata-a mai aflat
Prin casă şi pleacă. „Doamne, cum să dau faţă cu dânsul?
Dar de cumva ştie toate?!“ şi-o-neca jalea şi plânsul.
Constantin, cât ce-o zăreşte, prinde-a râde-n voie bună:
— „Odihnit-ai astă-noapte? Somnul bun puteri adună!
Mi-ai adus de prânz, nevastă? Doară n-or fi chiar plăcinte?
De-o mâncare-aşa de bună nici nu mi-a trecut prin minte.
Pentru ce vii cu coşarca? Ori n-ai trăisti, iubita mea?
Constantin râde; nevasta ca păreţele tăcea.
Tot beteagă eşti, drăguţă? Ori de ce eşti aşa mută
Ca o piatră de morişcă? Te ştiam eu mai limbută!
Haide, de, glumele-s glume: gluma place orişicui,
Dar tu taci, parcă eşti, Doamne, din «Pământului turcului»!“
Vede Veronica bine că bărbatul ştie toate,
Dar de unde ştie? Biata nu ştia că-acel străin
De ast’ noapte fu chiar însuşi bărbatul ei, Constantin!
Tremura dar Veronica şi-nnegrea şi-ngălbenea.
Dară Constantin, cuminte, el singur se sfătuia:
„De-i voi spune că io însumi am făcut-o de minune,
S-a-ndrăci cu mult mai tare: deci mai bine nu-i voi spune!
Totuşi o să-i cânt troparul pe glas douăzeci şi trei,
Ca să ştie dânsa bine cum că io-s vlădica ei!“
Deci tuşind o ia de mână şi-i vorbeşte cu mânie:
— „Ştii tu cum zice diacul din ceaslov, la cununie?
Zice-aşa: «Femeia treb’e să se teamă de bărbat
Şi de frica lui să umble toată noaptea pe sub pat».
Dar tu ţi-ai uitat de-aceasta, nu ţi-a stat în gând diacul,
Căci de-o zi, de două numai, s-a vârât în tine dracul!
Dar aibi grije, căci pe dracul să-l alungi uşor se poate:

Domnul îl scotea cu «vorba», eu cu «cleştele»-l voi scoate! —
Ai fugit în altă ţară? Goală casa mi-ai lăsat,
Clevetindu-mă-n tot chipul? Nu te-ai temut de păcat?
Bagă minte-n cap, nevastă, şi nu te juca cu focul,
Că de-i face-a doua oară, o să-ţi sune rău cojocul!..“
A tăcut Constantin. Dânsa încă stând numai tăcea;
Nu ştiu ce gândea, sărmana, destul numai că gândea,
Şi scăpând câteva lacrimi, a privit cu-nduioşare
Spre bărbat, privirea asta însămna: să-mi dai iertare! —
Nu ştiu ce-a urmat de-aici; cum au mai trăit, n-am veste,
Însă ştiu atâta, cum că...
Am gătat cu-a mea poveste.

Cluj, 1885

Angelina

CUPRINS

Baladă din Albania

Ca Dumitru-n albanime
Mai viteaz nu era nime,
Nici la braţ mai viguros,
Nici la umblet mai frumos:
Era înger la iubire,
Zmeu era la războire;
Între fete curcubeu,
La bătăi trăsnet şi leu.
El cu dragii săi tovarăşi
La război pornit-a iarăşi,
Dar pe drumul lat şi-ntins
L-a cuprins un dor pe cale:
Dorul Angelinei sale.
Şi el zice către fraţi:
— „Dragii mei! Voi m-aşteptaţi,
Până-n seară, până-n noapte,
Până mâine-seară poate,
Pân' mă duc la draga mea
Căci nu pot de dor de ea!"
Astfel zise lin şi blând
Şi-apoi pleacă şuierând
Pe poteca mult bătută,
Care duce la palută!

La palat dacă-a sosit
Porţile-nchise-a găsit.
„Ce-i aceasta? Niciodată

N-a fost poarta sub lăcată,
Şi-acum pentr-ntâia oară
Geme poarta sub zăvoară?!“
Greu uimit d-aceste, el
Bate-n poartă-ncetinel.
Vine-o babă şi-l priveşte,
De pe zid apoi vorbeşte:
— „Ce tot baţi? Mergi înapoi!
N-ai să caţi nimic la noi!“

Şi *Dumitru* greu mâhnit
De răspunsul ce-a primit,
Bate-n poartă cu piciorul,
Sparge poarta cu toporul:
Intră-n casă şi gemea;
Căci în casă ce vedea?
Un fecior — oh, bată-l vina —
Ţinea-n braţe pe-Angelina,
Şi glumea, şi-o dezmierda
Şi cu foc o săruta.

Trist Dumitru geme, zbiară
Şi-n mânia lui amară
Prinde lemnul sclipicios:
Angelina cade jos,
Crud bolboroseşte-n sânge,
Lin oftează şi se stânge.
— „Viperă cu două limbi!
Astăzi juri şi mâini te schimbi!
Astăzi juri pentr-a-nşela,
Mâine-nşeli pentru-a jura:

Deci să moară mişeleşte
Inima care minţeşte!“
Apoi crunt şi disperat
Către tânăr s-a-nturnat:
— „Vezi cadavrul!... Dublă crimă...
Este chiar a ta victimă...
Sân zdrobit de două ori...
Pleacă fruntea... taci şi... mori!“
Barda fulgera prin aer;
Un suspin înfrânt şi-un vaier,
Şi-un fecior tânăr frumos,
Mort de bardă cade jos.

Ucigaşul lung priveşte
Sângele cum abureşte
Şi tăcut ca fierul stând
El se pare tremurând:
Simte-ale mustrării icuri
Şi din gene-i lunec picuri.
Iar în urmă s-a plecat,
Trupurile-a ridicat
Şi-aşteptând până deseară,
Cu ele-a grăbit la moară
Şi la ţărm groapă săpa,
Acolo le-nmormânta.

Şi de-atunci Dumitru n-are
Linişte şi zi cu soare;
Şi d-atunci mereu plângea
Lângă moară şi zicea:

— „Moară! pentru orişicine
Macină fărina bine!
Căci copila ce-am ucis
A fost singurul meu vis,
A fost blândă cum e steaua
Şi mai albă decât neaua!
Macină fărina bine,
Moară, pentru orişicine!
Căci voinicul ucis azi
A fost nobil şi viteaz!“

Şi pe locul, unde fu
Tânăru-ngropat, crescu
Un cipres cu frunză lată;
Unde-a fost dânsa-ngropată,
Au crescut viţe de vii. —
Şi d-atunci prin bătălii
Toţi la chiparos s-adun
Şi pe rane frunză pun:
Căci e frunza fermecată,
Vindecă ranele-ndată.
Iar la vie rând pe rând
Curg bolnavii, căci gustând
Fructul viţei fermecate
Iar le dă lor sănătate.

Cluj, octombrie 1885

Atque nos!

CUPRINS

Iarna, când e lungă noaptea, s-adun finii şi cumetrii
Şi-apoi povestesc de-a dragul, stând pe laviţele vetrii,
Despre crai cu stemă-n frunte, despre lei şi paralei...
Oh, că mult îmi place mie să mă pun la sfat cu ei
Şi s-ascult ale lor vorbe, s-admir faptă glorioasă,
Să-mi încurc în minte firul din povestea cea frumoasă,
Să văd ce destăinuieşte frazul cel îndătinat:
„Cică-a fost, ce-a fost odată, cică-a fost un împărat".
Oh, îmi place mult povestea, căci poporul se descrie
Singur el pe sine însuşi în poveşti — şi-mi place mie
S-ascult pe popor, ca astfel să observ cum s-a descris;
Ascultându-l, fără voie, parcă mă cuprinde-un vis
Şi-atunci eu mă pierd pe-ncetul pe-ale fantaziei maluri:
Văd cu ochii plăsmuirea vecinicelor idealuri
Şi a tuturor acelor tipuri vii, pe cari le-avem
Şi pe-a căror frunte pus-am mitologic diadem —;
Văd cu ochii tot aceea, ce-a creat în zeci de veacuri
Imaginaţiunea noastră: văd înamorate lacuri,
Văd câmpii cu ierbi de aur, stele văd, cari povestesc,
Brazi cu gemet, văi cu lacrimi, flori, ce sub privire cresc,
Văd zăbrele şi prin neguri văd crâieştile palute!...
Apoi parcă tot înaint, prin regiuni necunoscute
Şi prin lumi de-alegorie; pe cărări cu trandafiri
Văd şi-ntâmpin tot ce-n mituri a născut întipuiri.
Văd pe-Aeleton, vestitul, văd palatul său de glajă,
Recunosc pomul sub care Arghir a dormit ca strajă,
Pre când a venit Elena cu porumbii după ea.
Toţi satirii din poveste trec pe dinaintea mea

Şi-mi fac semn; văd pe-o câmpie trei draci, cu mânii turbate,
Şi pe-o măgură piezişă eu zăresc Neagra-Cetate.
Basmul fiului Medenei, prin sublimă-alegorie,
Tăinuieşte adevăruri de vieţi, căci basmul ştie
Sub un ideal s-ascundă palide realităţi.
Şi de câte ori văd basmul lui Arghir, de-atâte dăţi
Troienesc însumi convingeri că poporul, care-mbracă
Într-o haină-aşa de caldă gânduri reci, poate să facă
Mult, şi poate să se nalţe pajură de pe pământ:
Omul aflǎ fericire nu numa-n negrul mormânt!

Văd pe Pipăruş-viteazul trecând muntele de aur,
Şi-l văd cum se războieşte c-un nedumerit bălaur,
Monstru, care-aruncă flăcări dintr-un piept impancerat.
Văd pe-acest voinic cum cearcă trei copile de-mpărat
Şi cercându-le-n tot locul, zmei pe sub pământ alungă,
Lumea galbenă-o străbate din o dungă-n altă dungă:
Că-i fecior născut din babă şi-ntr-un an creşte ca-n trei,
El aruncă buzduganul ca şi-un măr, ucide zmei
Şi-apoi, urmărit în urmă de curaj şi de norocuri,
El pe-o pajură călare părăsind aceste locuri,
Capătă pe cea mai mică fată de-mpărat soţie...
Pipăruş-viteaz! Curajul întrupat în vitejie!
Tip eroic, suflet nobil şi-n veci braţ neostenit,
Tu porţi flamură de-nvingeri! Susţinut de-a tale-ncrederi,
Eşti rubin mitologiei: cap încoronat cu iederi!
Văd apoi pe-împărat-Roşu şi pe Verdele-mpărat,
Văd zăbrelele pe care cest din urmă le-a durat
Pentru fată-sa, căci fata la părinţi fu numai una
Şi era detot frumoasă: p-a ei frunte juca luna
Şi-i juca prin dezmierdare soarele pe tipul ei

Şi-i jucau pe cei doi umeri doi d-argint luceferei!
Văd pe sfânta Luni în codru, păzind tainicele bercuri
Cu izvor de apă-vie; văd apoi pe sfânta Miercuri
Povestind cu şepte stele; adunând neguri şi ploi
Şi-mpărţind viscole-n lume, eu zăresc pe sfânta Joi.
Aci văd pe sfânta Vineri, lângă muntele de glajă
Culegând flori de boscoane, ierbi de farmec pentru vraja
Şi-n poveşti cu Zodiacul ţinând sfântul Soare-n loc;
Văd pe sfânta Marţi cum râde şi descântă de noroc
Şi-alungând pe baba Dochie, dezvăleşte primăvara,
Şi pe fete mai isteţe le-nspâimântă cu Marţi-seara.
Babe meştere, urmate de-un stol greu de vrăjituri,
Ele ştiu să profeţească prin descântătoare guri
Şi prin visuri întreite ani din soartea omenească
Dacă omul prin rugi drepte s-a legat ca să postească!

Văd apoi Câmpul-vieţii cu mohor acoperit;
Văd poiana fericirii şi, cu pasul liniştit,
Văd cum trece prin poiană o fantasm,-o copiliţă,
Purtând flori de mac în mână, pe sân flori de tămâiţă
Şi-mpletiţi în păr de aur purtând tainici trandafiri.
Ea-i comoară de frum'seţe, simbol dulce de iubiri
Şi-i un tip de poezie, farmec de-admirate sfântă:
Ea-i Ileana Cosintiana, din cosiţă-i floarea cântă!
Sub serinele-i surâsuri, ierni se schimbă-n primăveri;
P-a ei urmă azi re'nvie crinul veştezit de ieri;
Şi de drag, soarele-n cale stă pe loc şi mi-o priveşte
Şi când pleacă, beat el pleacă şi trei zile buiguieşte;
Şi când ea-ngână vrun cântec, greu tresare prin fiori
Cerul înflorit cu stele, câmpul înstelat cu flori,
Ea-i născută-n faptul zilei şi-n restimp de lună-nouă

Şi se culcă-n pat de aur şi se scaldă-n râu de rouă
Şi-i copilă descântată cu trei roze-n bobocei,
Pentru ca să-nnebunească lumile de dragul ei!

Văd apoi pe Făt-Frumosul trist cum măsură poiana.
Căci de mult iubeşte dânsul pe Ileana Consintiana
Şi de dorul ei lăsat-a doi părinţi şi-apoi pribeag
Rătăcit-a zi şi noapte peste ţări, şi de-al ei drag
El plângând încălecase pe Cal-Galben de sub soare,
Căci e năzdravan din fire acest cal, ştie să zboare
Prin văzduh, până ce lasă stelele-ndărătul său!...
Făt-Frumos şi Cosintiană! O, cu tot ce Dumnezeu
A lăsat frumos şi nobil şi fermecător în lume,
V-a-nzestrat pe voi poporul, inimi blânde cu blând nume,
Şi-a făcut din voi sub soare tip perfect de frumuseţi!
În voi personificate stau ascunse două vieţi
De-ncântare fără margini: vulturească fantazie
V-a creat şi întreite facultăţi de poezie.
Vi-a depus un tron de aur p-un pământ de-ntipuiri!

Văd apoi zâne maestre şi văd alte năluciri:
Pe Zorilă şi Murgilă, cari grăbesc să mi se culce
La cele trei urzitoare, lângă tău de lapte dulce;
Văd pe gingaşa din Dafin: mă-ntâlnesc cu paraleii
Şi văd falnica pădure, unde-n curţi s-adună zmeii,
Făcând sfaturi, cum să fure vro copilă de-mpărat;
Apoi văd pământu-n care munţii-n capete se bat;
Apoi văd pe Cenuşotcă, prinzând pureci la trăsură;
Şi văd pe-a zmeilor mamă flăcări aruncând din gură;
Şi văd Ceasul-rău de noapte, povestind cu-al său nepot
Şi-apoi văd pe mult vestitul Statu-Palmă-Barbă-Cot;

Şi-apoi văd pe Surgă-Murgă mâncând mazere pe vatră
Şi mai văd pe Strâmbă-Lemne sfătuind cu Sfarmă-Piatră!

Aici văd pajuri măreţe, sub a căror adăpost
Voinic-înflorit devine mai frumos de cum a fost;
Văd şi pe Leagănă-Munţii, şi văd pe Uşor-ca-Vântul,
Pe N-aude, pe Nu-Vede şi pe
Na-Greu-ca-Pământul;
Văd aici pe Mama-Nopţii, iele văd şi văd moroi,
Şi văd pe Fata-Pădurii cu lungi taberi de strigoi.
Văd apoi Gerul în straie trecând pe hotarul Ciumii;
Văd pe Foametea şi-n urmă mă bufhesc de Toarta-Lumii,
Eu de-aici mergând la vale prin păduri de siminic,
Eu ajung în ţara unde, când scuipeşti, scuipi în nimic!

Tipurile drăgălaşe toate-mi trec pe dinainte
Şi-mi revoacă-un veac de aur, plin de farmec dulce-n minte
Şi-mi revoacă timpuri bune, zile de vieţi senine:
Şi-atunci amintiri duioase se trezesc râzând în mine,
Şi-atunci gândurile mele îndărăt prin secoli trec,
Şi, zburând prin Capitoliu, se opresc pe-Olimpul grec.
Aici văd zeii-n consiliu, văd tritoni şi minotauri,
Văd ciclopi c-un ochi în frunte, văd eroi încinşi cu lauri
Şi văd toate-acele tipuri de greceşti mitologii,
Pe cari le-a creat avântul exaltatei fantazii.
Şi privind adânc la ele, îmi par toate-a fi asemeni
Cu-ale noastre tipuri; toate îmi par rude, îmi par gemeni:
Şi-ncet tipurile sfinte de mitologii greceşti
Se-ncuscrează cu-ale noastre fantazii de prin poveşti
Tot mai mult şi tot mai tare, tot mai strâns până ce-n fine
Din subiectele-nrudite un subiect comun devine!

Din Helada rătăcit-a mitul vechilor eroi
Şi p-o cale-ndreptăţită s-a prelins până la noi,
Pentru ca să mărturească sângele cu grea dovadă.
Din splendoarea ei cea veche, ne-a păstrat vechea Heladă
Stol de basme şi credinţă, snop de tipuri, cari trăiesc
Tainic înrădăcinate prin poporul românesc
Şi cari numai cu viaţa deodată-au să se scurgă.
Poliphemos recunoaşte frate bun pe Surgă-Murgă
Şi se bucură că-şi află ochiul ars de Odiseu;
Pipăruş-Viteaz îşi află prototipul în Teseu;
ăst din urmă războieşte cu giganţi şi minotauri!
Cel dintâi, pe-aceea cale, cu zmei negri şi bălauri.
Regi eleni din timpul mitic, cu-a lor fapte de mirat,
Mai trăiesc în basmul nostru pe la Verdele-mpărat;
Şi trăiesc în basmul nostru fantaziile păgâne,
Căci din graţii şi zeiţă şi din nimfe-am făcut zâne,
Iar din Mars, din Zeus, din Venus, din Mercur creat-am noi
Sfântă Marţi şi Sfântă Vineri, Sfântă Miercuri, Sfântă Joi!
Oedip încă mai trăieşte cu-al său mit; în infinituri
Se-ntâlnesc în tradiţiune şi-n nenumărate mituri
Harpie şi grifi de spaimă; în sălbatecii noştri zmei
Afli taberi de himere şi-un popor de briarei!
Iat-aci pe Făt-Frumosul, iat-aci pe Cosintiana:
Dânsul nu-i decât Apollo, dânsa nu-i decât Diana;
El un Adonis ce-adoarme Deliae pe braţul său,
Ea-i Elena cea frumoasă, fiică de-a lui Tyndareu!
Soartea noastrâ-i profeţită prin eterne urzitoare,
N-au murit Lachesis, Clotos, Atropos n-a murit oare?...

Ah, îmi place mult povestea, căci poporul se descrie
Singur el pe sine însuşi în poveşti şi-mi place mie

S-ascult pe popor, ca astfel să observ cum s-a descris!
Ascultându-l, fără voie parcă mă cuprinde-un vis
Şi zăresc poporul nostru, cu zâmbire drăgălaşe
Legănat cu-acelaşi leagăn şi-nfăşat cu-aceleaşi faşe
Ca şi vrednicii războinici de la Tibru şi Olimp!
Atunci ambiţiuni curate mă-nfaşoară şi mă-nghimp;
Simţesc strâmt atunci pământul pentru dezlipite ramuri,
Cari născutu-s-au din sânul unor domnitoare neamuri;
Şi-mi vine să-mi înalţ fruntea şi s-o scutur veselos
Şi să strig în lumea largă: „Et in Arcadia nos!“

Cluj, februarie 1886

Fata craiului din cetini

CUPRINS

Un colţ întreg de lume s-a fost înspăimântat
De spada şi curajul lui Tabără-mpărat,
Domn mare şi puternic din ţara cu nenorii.
El trece-n şir de taberi cum trec secerătorii
Prin holdele răscoapte; cu braţul său robust
Deschide-o cale lată pe unde-i drum îngust
Şi zboară fortunatec prin rândurile dese
Şi-n veci cu biruinţă din grele taberi iese.
Deci dusu-mi-s-a veste prin lume şi prin ţări
Şi s-a pierdut în umbră de-albastre-ndepărtări
Că, de-ai cerca prin lume de-a lungul şi de-a latul,
Voinic nu poţi să afli ca Tabără-mpăratul!
Dar totodată veste şi vorbă s-a pornit,
Că Tabără-i om dosnic şi-i trist necontenit
Şi cât e ziua dânsul cu nimeni nu vorbeşte,
Cât parcă ceva-l doare şi nu ştiu ce-i lipseşte;
Că-i tot mereu pe gânduri şi-i vecinic supărat.
Dar pentru ce?... De-aceea, că bietul împărat
Avea trei fii războinici, ca nimeni pe sub stele,
Frumoşi în zi de pace şi tari în zile grele
Şi demni de-un tată, care e demn de-ai săi feciori:
Era Voinic-Zorilă, copil născut în zori,
Braţ greu la bătălie şi trăsnet la izbândă;
Era mezinul Grangur, om bun, inimă blândă
Milos; şi era fiul din urmă Trandafir,
Frumos ca o poveste, isteţ ca un Arghir!
Aşa erau feciorii: iar Tabără-mpăratul

Din inimă iubindu-i pe unul ca pe altul,
Sta-n cumpănă şi-n gânduri şi mult îmi chibzuia
Şi mult îşi bătea capul, căci dânsul nu ştia
La care dintre principi să lase-mpărăţia?
Din ei care-i mai vrednic? În care-i vitejia
Mai mult înoţălită? Un suflet creştinesc,
Menit pentru mărirea de tron împărătesc,
Şi-o inimă domoală în care fiu trăieşte?
O minte mai vicleană pe care-l fericeşte?
Din ei care-i mai vrednic? — Iubindu-i pe tustrei,
El nu putea s-aleagă pe nici unul din ei,
Iar neputând s-aleagă, era tot trist, sărmanul,
Şi tot pe gânduri grele cu lunile şi anul!
            Dar iată, veste mare prin lumi s-a strecurat,
Că-n Meştera-Cetate, la Craiu-încetinat,
Vorbesc stelele noaptea cu florile-n grădină
Şi forul şi-l dezmiardă pe-un fir de rocoină
Pe-un snop de vâzdogele, pe-o creangă de bujor:
Căci are craiul fată frumoasă ca un dor
Din zile cu speranţă, cu-obraji ca trandafirii
Şi-aşa de drăgălaşă ca patima iubirii!
Ea poartă haină-albastră şi poartă păr de aur
Şi-i albă ca zăpada din zilele lui faur,
Şi-o fată mai plăcută, prin şepte ţări crăieşti,
Ca dalba Viorică nu-i modru să-ntâlneşti!
Ea şede-ntr-o fereastră-n a turnului zăbrele,
Purtând pe cap cunună de-albastre viorele —
Şi-aşa mi s-a prins fata, şi-aşa mi s-a jurat,
Că dintre toţi voinicii primi-va de bărbat,
Pe-acel ce va fi-n stare

S-ajungă la fereastra zăbrelei, din călare,
Luându-i de pe frunte cununa cea de flori!...
Şi-ndarn mi se-ncercară vitejii peţitori,
Căci nici unul nu poate să facă vitejie,
Să capete pe fata crăiască de soţie!
Pe loc ce vestea fetei lui Crai-Încetinat
Ajunse pân' la curtea lui Tabără-mpărat,
Acesta prinde suflet şi iar înveseleşte,
Şi plin de bucurie feciorilor vorbeşte:
— „O, dragii tatii! Astăzi eu-s vesel mult, căci eu
Voi şti din voi pe care să-l las în locul meu!
Grăbiţi tustrei la Craiul din Meştera-Cetate
Şi-acel ce-aduce fata, acela va domni!..."
Aşa vorbi-mpăratul şi dulce-apoi zâmbi.
Atunci Voinic-Zorilă ieşind merge la staur*;
Alege-un roib sălbatic, cu frânele de aur
Şi-ncalecă şi pleacă, se duce fulgerat
Cu gândul să-mi alerge la Craiu-Încetinat
Şi-acolo să câştige pe fată de soţie:
Pe fată de-o câştigă, câştigă-o-mpărăţie!
S-a dus, s-a dus voinicul, pierdut în negre zări,
Lăsând în urmă-i dungă de-albastre-ndepărtări
Şi nori de praf; şi mers-a trei luni şi jumătate
Şi-n urmă el ajunse la Meştera-Cetate,
Cu turnul de mărgele şi-n jur cu bărbănoc.
La capătul cetăţii, Zorilă stă pe loc
Şi caută-n jur, căci roibul cu spaimă sforăieşte
Şi-azvâle din copite şi-n laturi se izbeşte,
Pe cale mai departe nu pleacă nicidecum.

* În părţile năsăudene nu se zice staul, ci staur (n. a.).

Descalecă Voinicul şi vede lângă drum
Pe-o babă răzimată de cârja-i noduroasă,
Cu ochi intraţi sub frunte, cu trup p-a cărui oasă
Topitu-s-a fost carnea de ani şi de necaz.
Zorilă, cât ce-o vede, întoarce-al său obraz
Şi scuipă-n sân cu scârbă, iar baba zice: — „Bine,
Dar pentru ce te tulburi şi te fereşti de mine?...
Căci măcar eu-s bătrână, dar sfatu mi-e frumos;
Pe mulţi viteji cu sfatul din pacoste i-am scos
Şi poate-acum şi ţie vrun sfat să-ţi dau! Răspunde,
Din care parte-a lumii grăbeşti şi până unde?"
Voinic-Zorilă însă n-ascultă-al ei cuvânt,
Ci-ncalecă şi-aleargă precum aleargă-n vânt
O frunză; roibul tânăr de spaimă beat aleargă,
Lăsând un nor de aburi pe narea sa cea largă
Şi nu s-opreşte până la poartă, la palat.
Pe loc înalţii sfetnici şi domni s-au adunat
Să vadă pe voinicul venit din depărtare,
De cumva-i dânsul vrednic de fapte mari şi-n stare
Să facă-o vitejie, precum nu s-a mai dat.
A doua zi voinicul norocul şi-a-ncercat:
Copila sta-n fereastră, frumoasă cum e luna,
Pe buze purtând zâmbet, pe cap purtând cununa
De flori; fălos Zorilă împintenă-al său cal
Şi-aleargă, dar — deodată grăbitul animal
Se-mpiedică şi cade şi trei picioare-şi frânge,
Iar domnu-i se răstoarnă cu trupul plin de sânge.
Pe loc craiul se duce la el; l-a ridicat
Şi dusu-l-a-n palută; Zorilă ruşinat
N-aşteaptă zorii zilei; în miez de noapte lasă
Ăst loc fără norocuri şi trist întoarnă-acasă.

Şi Tabără-i vorbeşte: — „Ispravă nu-i nimic?
Degeaba tu, Zorilă, porţi nume de voinic!...“
Acuma Grangur iese, la staule grăbeşte
Şi-alege-un şoim, a cărui copită străluceşte
De-argintul din potcoavă; apoi blândul fecior
Încalecă şi pleacă cu gânduri şi cu dor
Să capete pe fata crăiască de soţie:
Pe fată de-o câştigă, câştigă-o-mpărăţie!
Trecut-a munţi şi dealuri şi culmi a străbătut,
Prin şepte ţări de-a rândul, ca vântul a trecut
Şi-a mers şi zi şi noapte prin ţări nenumărate
Şi-n urmă el ajunse la Meştera-Cetate
Cu turnul de mărgele şi-n jur cu bărbănoc
La capătul Cetăţii fugarul stă pe loc
Şi sforăie şi bate în ţărnă cu piciorul
Şi nu mai vrea să plece. Descalecă feciorul
Şi-n jur priveşte: vede o babă, care sta
De cârje răzimată şi care-apoi era
Mai slabă decât moartea cu faţa schimosâtă,
Cu mâini ca reschitoarea şi-aşa de mult urâtă,
Încât de groază Grangur privirea şi-a-nturnat;
Iar baba-nhoalbă ochii şi-i zice aşezat:
— „De ce te tulburi oare şi te fereşti de mine,
Căci eu din moarte scos-am pe mulţi viteji ca tine
Şi-am fost sfătuitoare la multe vitejii...
Dar unde mergi, copile? din care ţară vii?“
Ci Grangur nu răspunde. Încalecă şi pleacă
Şi-aleargă-ncât în fugă nici vânt să nu-l întreacă;
Fugarul, plin de spaimă, se duce ca turbat
Şi nu s-opreşte până la poartă, la palat.

Îndată prin Cetate cuvântul se lăţeşte
Că alt voinic venit-a din lume şi voieşte
Să ia cununa fetei lui Craiu-Încetinat.
A doua zi toţi domnii din curţi s-au adunat;
Copila stă-n fereastră, frumoasă cum e luna
Purtând surâs pe buze, pe cap purtând cununa
De flori; voinicul Grangur e-n şea, şi plin de foc
Aleargă roibul tânăr săltând, dar la un loc
Se-mpiedică fugarul grăbit şi gâtu-şi frânge
Iar Grangur se răstoarnă cu trupul plin de sânge.
Îndată sărind craiul, de jos l-a ridicat
Şi dusu-l-a-n palută, dar Grangur ruşinat
N-aşteaptă zorii zilei, nu-i trebuie mireasă:
În cap de noapte pleacă pe neştiute-acasă.
Şi Tabără-i vorbeşte: — „Nimic? ştiut-am eu,
Că nici tu nu eşti vrednic să fii copilul meu!“
Atunci Trandafir plânge şi din palută iese,
La staule grăbit-a şi dintre cai alese
Pe cel cu şea de-aramă; încalecă pe el
Şi pleacă şi se duce şi zboară rândunel
Şi lasă-n urmă codrii şi munţi în urmă lasă
Şi-aleargă, cum aleargă dorinţa ce-l apasă,
S-ajungă mai degrabă la Craiu-Încetinat
S-arăte că la-nvingeri de mult el s-a dedat,
Să capete pe fata crăiască de soţie:
Pe fată de-o câştigă, câştigă-o-mpărăţie!
Şi mers-a crăişorul cu gândul ce şi-a pus
Ţări multe şi străine; o lună s-a tot dus
Prin locuri fără nume, pe căi nemaicălcate
Şi-n urmă el ajunse la Meştera-Cetate,

Cu turnul de mărgele şi-n jur cu bărbănoc.
La capătul Cetăţii fugarul stă pe loc
Şi sforăie cu spaimă şi coama şi-o zbârleşte.
Descalecă voinicul şi lângă drum zăreşte
Pe baba cea urâtă, pe care mi-o-ntâlnir'
Şi fraţii săi. O vede voinicul Trandafir,
Ci nu-şi întoarce faţa, nu face semn cu mâna
Să-i piară din vedere. Atunci a zis bătrâna:
— „O, scumpe Trandafire! de vrei să biruieşti,
Întoarnă-acasă iară la curţi împărăteşti
Şi-ţi ia un cal mai harnic, ia-ţi cal mai în putere!
Întoarnă-acas', întoarnă la tatăl tău şi cere
Vestitul Cal-din-Spumă cu păr întraurit,
Căci e năzdrăvan calul şi-i roib nedumerit.
El singurul pe lume e calul care-aleargă
Prin nori şi prin văzduhuri şi bate lumea largă
De-a lungul şi de-a latul pe ţară şi pe mări;
El zvârle foc pe gură şi flacără pe nări
Şi poate să vorbească cu stele şi fortune!
Încalecă pe dânsul, căci dânsul îţi va spune
Prin vorbe tot aceea ce nu-ţi pot spune eu!..."
Atunci încet se lasă prin aer un nor greu
Şi-acopere pe babă; iar Trandafir s-aruncă
Pe calul său şi trece un deal, un şes, o luncă
Şi tot mereu se duce pe drum îndelungat
Şi-ajunge iar în ţara lui Tabără-mpărat.
A râs Voinic-Zorilă şi Grangur încă râs-a
Când l-au văzut în curte, iar împăratul zis-a:
— „şi tu te-ntorci acasă cu braţul gol? Mă mir!..."
Atunci în genunchi cade viteazul Trandafir:
—„Întorc, ci iar m-oi duce, căci nu doresc nimică,

Decât să-nving, părinte, pe dalba Viorică,
Bujor de primăvară, cu ochi de brebenei;
S-arăt că eu-s pe lume mai mult ca fraţii mei!
Dar n-am un cal de seamă, precum aş vre să fie;
Oh, dă-mi, înalte tată, un cal năzdrăvan mie,
Dă-mi Cal-Vestit-din-Spumă, cu păr întraurit!"
Atunci Tabără plânse din greu şi i-a vorbit,
Cu inima sfărmată de dor şi de durere:
— „ţi-aş da, ţi-aş da din suflet, de-ai cere orice-ai cere,
Dar Cal-Vestit-din-Spumă nu pot, iubitul meu,
Căci nu ştiu unde-i calul, nu ştiu nici singur eu!
Eu nu-ţi pot da de seamă şi nu-ţi pot da de ştire
În ce loc mai trăieşte! Ci caută-l, Trandafire,
Prin staule, căci poate să dai de urma lui;
Şi dacă nu-i în staul, atunci în lume nu-i!"
Pe loc Trandafir pune pe-o lespede jăratec
Şi-apoi pe rând el scoate câte-un fugar sălbatec
Din staul şi-l îndeamnă mereu să mânce foc:
Dar care cum atinge jăratecul, pe loc
Nechează şi se-ntoarce la staule. Degeaba
Vrea Trandafir să facă precum îi spuse baba,
Căci toată herghelia de foc mi s-a ferit.
Era-ntr-un fund de staul un cal îmbatrânit,
Rău, care n-avea preţul nici măcar de-un iernatec*;
Pe el nu-l încercase voinicul la jăratec,
Căci cine oare-n lume l-ar fi-ncercat, văzând
Că-i slab, de stă pe moarte. Mezil' însă, râzând
Şi vrând el joc să-şi bată de frate-său, grăbeşte
Şi scoate-afară calul şi-apoi în râs vorbeşte:

* Fânul care îl consumă vitele în timpul icrnii e iernatec (n. a).

— „Ei, frate Trandafire, pe-acesta l-ai uitat!
Încalecă-l şi-aleargă la Craiu-încetinat
C-acesta-i Cal-din-Spumă!“
Aşa mi-a zis voinicul şi-a pus apoi în glumă
Jăratecul sub barba fugarului... Minuni!
Căci iată calu-ncepe să mânce din cărbuni
Cu poftă fără margini, cât nesăturat pare;
Şi-n vreme ce mănâncă, se-ngraşă tot mai tare
Şi tot mai mult, şi-n urmă, când el şi-a isprăvit
Ciudatul prânz, nechează, şi-n jur mi s-a rotit
De zece ori şi-atuncea se-nschimbă-n roib, a cărui
Frum'seţă n-avea seamăn pe-acest pământ, căci păru-i
Era păr dalb de aur. Se miră Trandafir,
Şi Grangur, şi Mezilă şi Tabără se mir',
Iar Cal-Vestit-din-Spumă vorbeşte cu glas tare:
— „Atât-amar de vreme am fost uitat, de-mi pare
Că-s veacuri! Dar acuma stăpân mi-am căpătat!
Încalecă, stăpâne, că-i vremea de plecat!
Dar bagă numai seamă, stăpâne mult iubite,
Căci dalba Viorică nu vrea să se mărite
Decât după Viteazul Ostrovului cu flori,
Că mult i-e drag feciorul, că-i fală-ntre feciori!
Ea numai de râs poartă pe toţi cari vreau să-i placă,
Căci dânsa ştie bine că ei nu pot să facă
Atâta vitejie, încât pe cal în zbor
S-ajungă la cunună; îndarn e truda lor!
Dar ţine minte, doamne, aceste vorbe-a mele:
Când noi vom sta în faţa ziditelor zăbrele,
Şi când din mână craiul un semn încet va da —
Aproape de fereastra copilei voi zbura
Şi-n timp ce Viorica va sta-n nedumerire,

Privind la tine galeş cu ochi plini de uimire,
Tu-i ia cununa, însă te poartă totodat'
Şi fără veste lasă-i pe frunte-un sărutat...“
Aşa vorbeşte calul şi veselos nechează;
Iar Trandafir pe tată, pe fraţi îmbrăţişează
Şi-n vreme ce aceştia poftitu-i-au noroc,
El spada şi-o încinge şi-ncalecă pe loc
Şi zboară ca furtuna, ca fulgerul, ca gândul;
Străbate-n o clipită crăimile de-a rândul
Şi-ndată se trezeşte la Craiu-Încetinat.
Şi vestea despre dânsul pe loc s-a străcurat
Prin oamenii cetăţii, şi sfetnici s-adunară
Şi domni şi lume multă: cu drag ei aşteptară
Să vadă pe voinicul din lume rătăcit,
Să vadă dacă dânsul va fi mai fericit
Ori nu, cum au fost alţii. Frumoasă ca şi luna,
Stă fata-ntr-o fereastră, purtând pe cap cununa
Şi râsuri pe guriţă; şi craiul semn a dat:
Vestitul Cal-din-Spumă se pune pe-alergat
Şi fuge nebunatec şi zboară porumbeşte
Şi trece ca săgeata cât aerul plesneşte
Şi vâjâie sălbatic. Un semn de nou se dă.
Atunci pe sub fereastră fugarul fulgeră:
Voinic Trandafir prinde cununa cea măiastră;
Strângând la piept, sărută pe fata din fereastră,
Apoi se pierde-n aer cât nu s-a mai zărit! —
Un ţipăt lung atuncea din turn a răsărit;
Era ţipătul fetei învinse; era graiul
Copilei înecate de dragoste. Iar craiul
Se miră, se cruceşte şi-ntreabă-nmărmurit,

Că cine-a fost voinicul, din ce ţări a venit
Şi unde-a mers? Raspuns-au acei ce-au prins de veste
Că Trandafir se cheamă şi-un Făt-Frumos el este
Şi-i un voinic, feciorul lui Tabără-mpărat!

Atunci craiul se-ntoarce şi mari porunci a dat
Şi-n clipă toţi curtenii de nuntă se gătară,
Pe cai fără de splină cu toţi încălecară,
Şi-n carul de mireasă pe fată mi-o puneau
Şi-apoi cu veselie plecând ei se duceau
Trecând prin tot oraşul din ţară, prin tot satul
Şi-ajuns-au toţi în pace la Tabără-mpăratul!

*

Apoi o lume-ntreagă trezitu-s-a-n cântări
Şi dusu-mi-s-a veste prin nouăzeci de ţări,
Că Trandafir, voinicul fecior, mi se cunună
Cu dalba Viorică. Atunci de voie bună
Curgea vinu-n pahare de aur, iar la mese
Şedeau în zi de praznic vestite-mpăratese
Şi crai cu stele-n frunte şi harnici împăraţi
Şi sfetnici luminaţi.
Iar când era serbarea mai dulce şi mai lină,
Mireasa ia paharul şi mirelui închină
Şi-i zice: — Trandafire, în veci să fii al meu
Şi-n veci cu veselie a ta să rămân eu!“
Şi ea se pleacă dulce, sărută p-al ei mire
Şi râde şi iar zice: — „Viteze Trandafire,
Primeşte-ţi iar sărutul, pe care mi l-ai dat,
Pre când eram eu fată: ci dă-mi un sărutat,

Acum pe drept, căci astăzi de lume nu ne pasă!“
Şi-n vreme ce voinicul sărută pe mireasă,
Stă Tabără-mparatul râzând şi-nveselit,
Apoi el ia paharul să-nchine şi-a vorbit:
— „Voinice Trandafire, născut ai fost pe lume
Să-ţi faci un vestit nume, s-adaugi la renume
O mare-mpărăţie!... Mulţi ani tu să trăieşti
Şi-n pace-mpărăţia cu har s-o stăpâneşti!...“
De-atunci văzut-a lumea pe Craiu-încetinatul
Strângându-mi-se-n braţe cu Tabără-mparatul!

Cluj, februarie 1886

Draga mamei

CUPRINS

Baladă

I

Colo-n jos, în jos,
Este-un plop frumos,
Plop cu frunza plină,
Neted la trupină,
Cu crengi rătezate,
Spre pământ plecate;
Iară lângă plop
Este-o casă nouă
Cu fereşti vro două,
Casă şindilită
Mândru văruită,
Cu faţa spre soare,
Cu ograda mare,
Cu porţi ridicate,
Cu uşi largi şi late,
Şi cu prag de fag.
Iar apoi pe prag,
Pe cel prag afară,
În amurg de seară
Lelea Fira sta,
Gheme depăna,
Sfaturi înşira
Pentru fată-sa.
C-aşa-i dacă are
Fira fată mare:

Mi-o tot sfădeşte,
Căci fata iubeşte
Şi se prăpădeşte
Dup-un feciorel,
Şi-apoi pentru el
Ea rabdă ocară
Şi-n casă şi-afară
De s-a dus prin ţară
Poveste şi veste,
Şi-apoi nu-i poveste,
Firei plăcea tare
Feciorul pe care
Fată-sa-l iubea,
Însă el n-avea
Averi grămădite,
N-avea căsi şi vite;
Fira deci fierbea
Şi mi se ciudea,
Căci dânsa voia
Fata-i să iubească
Pe-un fecior cu stare
Şi cu vâlfa mare...

Tot aşa şi iară
Şi-acum stând afară
Fira se ciudeşte
Şi mi se sfădeşte;
Fata tort răschiră,
Fuse pline-nfiră
Şi-nfirând oftează,

Jalnic lăcrimează
Şi lăcrimând tace,
Căci n-are ce face.
Fira mi-o vedea
Şi din cap dădea
Şi din grai grăia:
— „Fată, draga mea!
Nu ştiu cum, nu-i bine,
Nu ştiu ce-i cu tine,
Că tot porţi bănat
De te râd prin sat,
Şi porţi jale-amară
De te râd prin ţară!
Nu ştiu ce-i cu tine
Că deloc nu-i bine
Că oftezi mereu,
Lacrimi verşi din greu
Şi tot gemi de sună,
Parcă eşti nebună,
Şi-apoi zile întregi
Tu tot vii şi-alergi
Şi-ţi tot plângi norocul
Şi nu-ţi afli locul!
Nu ştiu ce-aş direge,
Ca să-ţi dai de lege
Şi să fii cuminte
Ca şi mai-nainte!“

Fata răschira,
Mama depăna
Şi iar cuvânta:

— „Draga mamei, fată,
Nu fi supărată,
Nu tot suspina,
Nu tot lăcrima,
Că-mi faci gânduri grele,
De mă-omor cu ele!
Fii tu veseloasă,
Căci tu eşti mireasă,
Ai mire, ca el,
Tras prin un inel —
Şi el ţi-a adus,
Dar eu nu ţi-am spus,
La grumazi mărgele,
Pe deget inele,
Brâu şi-ncingători,
Zadie cu flori,
Năfrămi de mătase
Toate-n aur trase,
Pe margini tivite,
Toate-ntraurite!“

Fata suspina,
Mama sta ce sta
Şi iar cuvânta:
— „Draga mamei, fată,
Fii cuminte-odată
Şi-ţi alină plânsul,
Du-te după dânsul,
Căci gazdac e tare,
Multe moşii are;
Are vaci şi boi,

Turme-ntregi de oi;
Are zece juguri
Şi pe-atâtea pluguri.
Are vii de struguri;
Are-o casă naltă
Mândru ridicată
Casa şindilită
Mândru văruită!“
Ana suspina,
Fira sta ce sta
Şi iar cuvânta:

— „Draga mamei, fată,
Fii cuminte-odată
Şi-ţi alină plânsul,
Du-te după dânsul,
Căci el e frumos
La căutătură
La scurtătură,
Nalt e de statură
Şi-ndesat păşeşte
Şi se potriveşte —
Potriveşte bine,
Draga mea, cu tine.
Lasă pe Ionel,
Nu gândi la el,
Căci sărac e tare
Şi nici neamuri n-are
Şi-i din viţă rea —
Ce zici, draga mea?!“
Fata răschira,

Din greu răsufla
Şi-apoi cuvânta:
— „Mamă, orice-i face,
Unul numa-mi place,
Unul singurel:
Numai Ionel!
Alt fecior în lume
Nu-mi trebui şi-anume
Io ţi-o spun o dată:
Decât măritată
După alt fecior,
Mai bine mă-omor!
S-o ştii, mamă, bine
Asta de la mine!“

Fira greu râdea
Şi se cătrănea
Şi-apoi se răstea:
— „Fă dar cum vei face,
Fă precum îţi place,
Fă de capul tău,
Cum vei şti mai rău!
Du-te unde vrei,
Pieri din ochii mei,
Pieri-mi dinainte,
Fată fără minte!...“

Iubea-şi Fira fata,
Încât era gata
Pentru ea să sară
Prin apă şi pară

Şi d-aceea ea
De necaz plângea
Când mi se gândea,
Cum că-i lucră fata
Cum nu lucră alta!
Şi d-aceea sta
Şi se cugeta
Şi trăia cu gândul
Zilele de-a rândul
Şi-ntrebat-a finii
Şi-a-ntrebat vecinii
Şi-ntrebat-a fraţii
Şi-a-ntrebat cumnaţii
Doar vor şti să-i spună
Vro povaţă bună.
Şi-a umblat, umblat
Zile-ntregi prin sat
Şi-a tot întrebat,
Dar i-au spus cumnaţii,
Rudele şi fraţii
Şi i-au spus vecinii,
Oamenii şi finii
Să nu-şi bată gândul
Unde nu-i cu rândul,
Să n-apuce codru,
Unde nu-i cu modru.
Însă Fira sta,
Sta şi cugeta,
Mult se frământa
Şi-ntrebat-a iară
Prin lume şi ţară

Şi-a-ntrebat anume
Prin ţară şi lume
Pe la vrăjitori
Şi descântători;
Pe la crai de meşteri,
Cari trăiesc în peşteri
Şi cari pot s-adune
Dragoste p-alune
Şi pot munţi să-nşire
P-o sârmă subţire,
Şi pot face vrajă
Şi scot fier din glajă
Şi din nea scot sânge
Şi pot dealuri strânge,
Şi ei strâng un munte
Până-l fac grăunte!
Şi-apoi vrăjitorii
Şi descântătorii
Bobi pe masă-ntins-au,
Păscălii deschis-au,
Bobi au înşirat,
Stele-au numărat
Şi răspuns au dat
Că Fira să pună
Sâmbure de-alună
Şi iarbă nebună
Mugure de paltin
Şi iarba lui Tatin,
Aripă de-albină
Fir de rocoină,
Măduvă de soc,

Fir de busuioc
Să fiarbă la foc
În apă curată
Bine strecurată
Pân’ va aburi,
Pân’ va clocoti,
Până ce vor fi
Ierbile-ncâlcite,
Arse şi topite.
Iar apoi şi-apoi
Fira le va scoate,
Le va pune toate
Într-o băndurică,
Într-o cârpă mică
Şi-apoi le va duce
Unde-i drumul cruce
Şi le va-ngropa
Şi-n pământ vor sta
Din zori până-n seară
Şi până-n zori iară,
Farmecul să piară,
Răul să se stângă,
Vrajele să strângă
Firicele coapte:
Ceasul rău de noapte;
Dragostea copilei,
Ceasul rău al zilei!
Şi-apoi Fira-n zori
Pe la cântători
Să le scoată-afară,
Şi-apoi de cu seară

Când se va culca,
Le va aşeza
Sub perina sa —
Căci din vrăjitură
Şi din făcătură
Ierbile topite
Vis îi vor trimite,
Visuri dulci şi bune
Şi-n vis îi vor spune,
Ce să facă biata
Să-şi mântuie fata.

Fira-aşa făcea,
Ea la foc punea
Sâmbure de-alună
Şi iarbă nebună,
Mugure de paltin
Şi iarba lui Tatin,
Aripă de-albină,
Fir de rocoină,
Măduvă de soc,
Fir de busuioc
Şi-apoi le fierbea
Până clocotea
Apa din ulcea,
Până se topea
Ierburile stoarse,
Apoi mi le scoase
Şi le-a îngropat
Şi le-a dezgropat
Şi le-a aşezat

Sub perină-n pat;
Apoi se culca
Şi greu vis visa,
Vis de vrăjitură,
Vis de făcătură,
Vis bun de cu seară
Pentru jale-amară
Vis de miezul nopţii
Pentru vraja morţii;
Vis de dimineaţă,
Vraja de viaţă.

III

Iar a doua zi,
Cât ce se trezi
Fira veseloasă
A ieşit din casă
Şi s-a dus prin sat
Şi-apoi mi-a umblat
Pe la toţi cumnaţii
Şi pe la toţi fraţii,
Pe la toţi vecinii
Şi pe la toţi finii,
Şi le-a spus curat
Visul ce-a visat,
Că adica-n vis
O babă i-a zis,
Că Fira pe fată
S-o prefacă moartă —
Şi s-adune fini,

S-adune vecini
Şi neamuri să strângă
Pe fată s-o plângă
Şi să mi-o bocească
Să mi-o dăulească,
Şi să mi se poarte
Chiar precum se port
Oamenii la mort.
Singur Ionel,
Numai singur el
Să mi se prefacă
Că nu-i supărat,
Nu-i înnegurat,
Să umble râzând —
Căci Ana auzând
Glumele pe rând,
Se va necăji;
Şi ea-l va urî,
Când va auzi,
Că de râs o poartă,
Măcar că ea-i moartă.

Fraţii şi cumnaţii,
Finii şi vecinii,
Dacă-mi obliciră
Ce vrea lelea Firă,
Mi se învoiră,
Căci almintirea, zău,
N-aveau încătrău.
Lelea Fira-apoi
Dusu-mi-s-a dus

Cu capul pe sus
Până la Ionel
Şi-a vorbit cu el,
Şi mi-l mai sucea
Şi mi-l amăgea
Nu ştiu ce-i spunea,
Destul că-l făcea
De mi se-nvoia
Să râdă de fată,
Măcar că ea-i moartă.

Şi-apoi veseloasă
Fira-ntoarnă-acasă
Şi precum râdea
Neîncetat glumea
Şi fetei zicea:
— „Draga mamei, fată,
Nu fi supărată,
Nu fi-nnegurată!
Căci am socotit,
Singură-am gândit,
Că n-am făcut bine
Ce-am făcut cu tine,
N-am umblat pe cale
Şi-n voile tale!
Dar de-acum te las
Să faci cum îţi place,
Fă dar ce vei face —
Placă-ţi Ionel,
Dacă-ţi place el!
Dar el totuşi nu-i

Chiar aşa cum spui
Şi el, cum văd bine,
Nu trage spre tine,
Căci te ocăreşte,
Te batjocoreşte.
Nu te mai voieşte."
Ana-ngălbenea
Şi din cap dădea;
Mă-sa iar zicea:
— „Dânsul, cum văd bine,
Nu trage spre tine,
Şi-apoi dacă vrei
Poţi proba o dată,
Draga mamei, fată:
Iat' te fă tu moartă
Şi-ţi voi pune eu
Giolgi pe-obrazul tău
Şi-apoi se vor strânge
Rude şi te-or plânge
Ca pe morţi, căci ei
Moartă te-or gândi,
Şi-apoi va veni
Şi-al tău Ionel,
Iară dacă el
Plânge după tine,
Atuncea vezi bine,
Că el te iubeşte
De se prăpădeşte,
Însă dacă el
Nu va fi-ntristat,
Nice supărat,

Atunci nu te are
Dragă, cum îţi pare
Ţie, că te are!“
Ana-ntâi râdea,
Căci bine ştia,
Că de-ar muri ea,
Ionel ar plânge
Până ce s-ar stânge.
Dar Fira din greu
Îi zicea mereu:
Că Ionel glumeşte
Însă n-o iubeşte.

IV

Anei nu-i plăcea
Mă-sa ce zicea,
Deci se tot gândea,
Moartă se făcea
Şi mi se punea
P-o laviţă lată
Mândru ridicată,
Iar Fira-i punea
La cap făclioare,
Făclii la picioare,
Giolgiul preste faţă,
Cruce peste braţă
Şi-apoi Fira mea
Prin casă plângea
Şi se dăulea

Şi ieşea p-afară
Şi-ntra-n casă iară
Tot cu jale-amară.

Clopote sunau,
Oameni s-adunau,
S-adunară finii
Şi-au venit vecinii,
S-adunară fraţii
Şi-au venit cumnaţii
Şi-au venit nepoţii
Supăraţi cu toţii;
Care cum venea
Prin casă plângea
Şi se dăulea.
Ana-i asculta,
Se cutremura
Şi mi se-nnora,
Căci vedea prin casă
Lacrimi cum se varsă
Şi-auzea p-afară
Bocete amare —
Şi biata copilă
Se umplea de milă
Şi era mai gata,
Era p-aci fata
Lumina s-o stângă,
Pânza să o-nfrângă,
S-arăte la lume,
Că nu-i moartă-anume,
S-arăte la ţară,

Că ea-i vie iară.
Dar pre când voia
Giolgiu-a sfâşia
Iată — vai de ea —
Ionel venea!

Fira veseloasă
Cât ce-l vede-n casă,
Prinde-a suspina,
Prinde-a lăcrima,
Prinde-n gura mare
Să geamă mai tare.
Însă cum plângea
Inima-i râdea:
Dinafară plânsul
La inimă râsul,
Pe limbă suspinul
Sub limbă veninul.
Ana tremura,
Fira cuvânta,
— „Vezi drăguţa ta?!
Doamne, Doamne, ea
Până ce trăia
Cât te mai iubea
Şi te mai dorea!
Şi mi-a spus anume,
Că nu-i treb'e-n lume
Numai el şi el
Singur Ionel!
Iar când îi spuneam
Şi-n glumă ziceam,

Că mie nu-mi place
Cum vrea şi cum face,
Atunci biata fată
Umbla supărată
Şi plângea mereu
Suspinând din greu;
O, scumpa mea floare,
Raza mea din soare!
Ce-am făcut cu tine
Nu mai facă nime
Şi ce-am făcut eu,
Ierte-mi Dumnezeu!"
Atunci Ionel,
Dalbul feciorel,
De Fira-nvăţat
Mai întâi zâmbea,
Mai apoi râdea
Şi glumind grăia:
— „Multe se vorbiră,
Multe, lele Firă,
Dar adevărate
Nu-s în lume toate!
Auzit-am eu
Povestind mereu,
Că Ana mă place
Încât moartea-şi face
Şi că mă iubeşte
De se prăpădeşte!
Ci nu-i drept, căci ea
De mine fugea
Şi mă ocolea

Si nu-ngăduia
Să vorbesc cu ea!
Căci aşa zicea,
Că io-s sărac tare,
Om fără de stare —
Nu-i de casa mea
Şi eu nu-s de ea!...“
Ionel zicea
Însă cum zicea
El îngălbenea
Şi rău îi părea,
Că-a vorbit minciună,
N-a zis vorba bună,
Şi-i venea să zică,
Că n-a zis nimică
Precum trebuia,
Şi-i venea, venea
Lumini să le stângă,
Pânza să o frângă,
Feşnici să dumice,
P-Ana s-o ridice
S-o pună-n picioare
Şi apoi să joare
Că fata nu-i moartă
Făr’ Fira o poartă
De ocară-n ţară
Şi la sat de-ocară!
Şi să joare-apoi,
Că el cum vorbise
Fira-l amăgise.

Dar pre cât el sta
Şi se frământa,
Lelea Fira-l scoase
Greu plângând din casă.
Iar dacă se-ntoarse
Fira iar în casă,
Dusu-mi-s-a-ndată
La draga ei fată
Şi râdea, râdea
Şi din grai grăia:
— „Vezi! Drăguţul tău
Te-a vorbit de rău
Şi te ocărăşte!
Crezi că te iubeşte?“

Dar Ana tăcea,
Deci Fira mergea
Şi mi-o dezvălea,
Giolgiul ridicat-a,
Dar şi-acuma fata
Tot tăcea, tăcea,
Fira mi-o privea
Şi cum o privea,
Faţa-i înnegrea
Şi-mi înalbăstrea.
Albă se făcea;
Inima-i bătea,
Ochii-i se-nvârtea,
Creierii-i fierbea
Căci Fira privea:
Rugă albă ruptă,

Faţa fetei suptă —
Doi bujori tânjiţi,
Doi ochi veştejiţi, —
Două flori pălite,
Buze-nalbăstrite —
Cărunjea brumată
Ana, fata moartă!
Şi când mi-o vedea
Fira — vai de ea,
Jos pe loc cădea
Şi plângea, plângea
Cât de jale-amară
Inima să-i sară:
Iar după ce finii,
Fraţii şi vecinii
La dânsa-alergară
Şi mi-o ridicară,
Ea strângea în braţă
Trupul fără viaţă
Şi cu-amor gemea
Şi cu-amor zicea:
— „Bujorel, bujor,
Inimă de dor,
Scumpe bujorele,
Inimă cu jele,
Cât te-am iubit eu
Sufleţelul meu!
Te-am iubit pe tine
Mai mult ca pe mine,
Pentru-al tău noroc

Aş fi mers prin foc,
Aş fi mers în ţară
Şi din lume-afară!
Vai, de-aceea eu
Te-am sfădit mereu,
Ca să nu iubeşti
Pe cine voieşti —
Ci s-asculţi pe mine
Ca eu îţi vreu bine
Să te dau departe
Dupa om de carte;
O, de-ar fi să fie
Să fii iarăşi vie,
Cum te-aş asculta,
Pe braţ te-aş purta
Şi te-aş mărita
După placul tău...
Ierte-mi Dumnezeu!
Blăstămat să fie
Ceasul de urgie,
Care m-a-ndemnat
Să alerg prin sat
Şi s-alerg prin ţară
Pe la vrăjitori
Şi descântători!
Blăstămaţi să fie
Finii şi cumnaţii,
Cumetrii şi fraţii,
Că nu mă opriră,
Nu-mi desfătuiră
Vrajul de cu zori

Pentru ca să mori!“
Şi Fira, sărmana,
Plânge după Ana
Şi plângea, plângea,
Mâinile-şi frângea,
Căci aşa mult, biata,
Îşi iubise fata!

V

Iar a treia zi
Clopotele grele
Răsunau cu jele
Şi preoţii cântau,
Oameni s-adunau,
Pe-Ana o-ngropau.
Fira supărată
Neagră şi sfărmată
Păşea-ncetinel
După sălăşel,
Iar pre lângă ea,
Ionel mergea
Negru şi sfărmat,
Ars de supărat.

Ei precum mergeau
Nimic nu ziceau
Nu se dăuleau
Căci nu mai puteau;
Iar când fuse-aproape
Pe moarta s-o-ngroape,

Fira mi se-ntinse
Şi de mână prinse
Pe bietul Ionel
Şi-a privit la el
Cu durere grea
Şi din greu gemea
Şi cu-amar zicea:

— „Blăstămat să fie
Pe veac de vecie
Blăstămat de nori,
De iarbă şi flori,
Blăstămat de lună
Şi de vreme bună,
Blăstămat de soare,
Blăstămat de mare,
De văzduh şi zare
Acel om, pe care
Mi-l împinge firea
Să strice iubirea
Cea nevinovată
De fecior şi fată;
Şi până-n vecie
Blăstămate fie
Mamele cari fac
Farmece de leac
Pentru dragosti rele;
Blăstămate-s ele,
Blăstămate fie —
Lumea să le ştie,
Să le ştie bine,

Cum mă şti’ pe mine!“
Şi zicând aşa
Ea mi se pleca,
Ţărna-n mâini lua
Şi mi-o arunca
Preste fată-sa:
— „Dormi, draga mea fată,
Cum dormeai odată
Dulce legănată,
Dormi dar, şi mă iartă,
Iar tu, lonele,
Floarea zilei mele,
Tu, sufletul meu,
Dacă n-am ştiut eu
Să te preţuiesc
Până ce trăia
Scumpă fată-mea —
De-acuma voi şti,
Te voi preţui!
Tu vei fi al meu,
Căci aşa o vreu,
Să traieşti la mine,
Ca să-ţi fie bine.
Să-mi ţii loc de fiu
Până vei fi viu!“

Şi ea cum zicea,
Spre mormânt privea.
Lacrimi îi venea,
Dulce cuprindea
Pe Ionel, bietul, —

Şi-ncetul, cu-ncetul
Fruntea ea-şi pleca,
Fruntea-i asuda,
Lung îmi răsufla,
Nemişcată sta. —
Iară Ionel
O ţinea spre el,
O ţinea duios
Să nu cază jos —
Lung el mi-o ţinea,
Însă când privea,
lonel vedea,
Cum că-n braţ el poartă
Vai, pe Fira — moartă!

Năsăud, 1883

Dragostea păcurărească

CUPRINS

Sună coasta; turma-ncet
Preste câmpuri face-şi calea;
Latră câini de sună valea,
Iar de-alături prin spinet
Se iveşte,-alene vine
Flăcău nalt cu pasuri line.

S-opresc turmele-n izvor
Şi din răcoroasa apă
Ele-n vreme ce s-adapă,
Păcuraru-n preajma lor
Razimă-se de-un fag; şede
Supărat, zdrobit se vede.

Pe-a lui frunte nori s-adun
Şi privirile-i curate
De grei picuri par udate;
El tresare: nu-i semn bun,
Căci tot stă căzut pe gânduri
Şi suspină-n dese rânduri.

„Cum nu-i neamţul blăstămat,
Căci se face, ce se face,
Multor feciori nu dă pace
Şi nici mie nu mi-a dat,
Că m-a scos din sat afară
Să mă ducă-n altă ţară!

Vai, şi neamţul nu-i milos,
Nu se uită şi nu cată
De-i eşti frate, de-i eşti tată,
Numai om să fii frumos;
Te dezbracă şi te tunde
Şi „cătană“ te răspunde.

Iar cătană... n-ar fi greu
Şi plăcea-mi-ar, plăcea mie
Să tot fiu în cătănie,
Dac-aş fi-n pământul meu
Să trăiesc, cum se trăieşte,
Cum ştim noi, ardeleneşte!

Dar te duc, ca să fii dus
Şi să nu mai vii acasă,
Căci cu anii nu te lasă
Din porunci; şi-acolo nu-s
Oameni cu inimă bună,
Vorbe dulci măcar să-ţi spună!

Vai, să merg în loc de chin,
Unde n-am cu dor nici frate
Şi nici om cu bunătate,
Căci străinu-i tot străin:
Tragi de moarte şi te vede,
El te bate, nu te crede...

Cât mi-a fost mie de drag
Să mân oile, să pască,
Caprele să rătăcească
Prin pădurile de fag
Şi din bucium câteodată
Să cânt hora legănată!

Să văd codrul plin de-areţi
Şi cârlanii cum s-alungă;
Iar în amurgit la strungă
Să mulg laptele-n găleţi —
Şi să-mi fac eu singur slujbă,
Crestături făcând pe cujbă!

Oh, şi-acum să dau de greu,
Să mă ducă doru-n lume
Şi să fiu silit anume,
Ca să-mi las pământul meu;
Să las fraţi, să las o mamă,
Supărată-a bună seamă!

Vai, să mă despart acum
De berbeci şi miorele
Şi de voi, dragile mele
Oi, care-mi făcurăţi drum
Prin senin, ca şi prin ploaie
La livezi şi la zăvoaie.

Să las lunca cea cu spini
Şi să nu mai văd pe luncă
Lătrând câinii cum s-aruncă
Peste rât, când păcuini
Înfricate de vreun tropot
Fac să sune glas de clopot!

Să las multe lucruri dragi;
Eu să mă despart de stână,
Să las sâlha cea bătrână,
Să las codrul cel cu fagi,
Să las crânguri, să las hucii,
Şi poiana cu bulbucii!

Să las văi, unde scobor
Capete de curcubeie;
Să las stanişti şi nedeie,
Şi să schimb tăcerea lor
Cu mult zgomot, multă larmă
Din cetate şi căzarmă!

Şi să las fluierul meu,
Şi să nu mai cânt pe dânsul
Doine vechi; îmi vine plânsul,
Când ştiu bine, cum că eu
Am s-apuc în loc de fluier
Puşca cea cu rece şuier!

Oh, şi-apoi... atâta dor,
După doi ochi de mărgele,
Dup-un struţ de viorele,
Strâns lipit de sânişor! —
Doamne, Doamne, cu ce soarte
Tu mă dai de viu la moarte!

Ştiu eu că la străini sânt
Câte lucruri de minune,
Câte nu se mai pot spune
Şi n-au seamăn pe pământ:
Turnuri mari până la stele,
De te pierzi privind la ele!

Şi pe-acolo-s numai mări,
Şi corăbii şi ostroave,
Potcoviţi cai cu potcoave
De argint; şi-n alte ţări
Umblă cel din urmă faur,
Îmbrăcat în strai de aur!

Şi spun cum că poţi vedea
Alte lumi, şi-acolo, Doamne!
Într-un an sunt două toamne
Şi nu cade iarna grea;
Ba mai spun că este-o ţară,
Unde-i de-a pururea vară!

Poate fi, căci ce folos!
Pentru mine, ard-o focul,
Ard-o, chiar să fie locul
Cum e raiul de frumos!
Nu vreau ţări de falǎ pline,
Lase-mă p-aci pe mine!

Căci p-aicea m-am dedat
Cu vremi grele, cu vremi bune
Şi cu ploi şi cu furtune
Şi cu cer înnegurat:
Eu ştiu munţii, dar mai bine
Mă ştiu ei întregi pe mine!

De pe-aceste locuri eu,
Nu m-aş duce niciodată,
Căci în ţară-nstrăinată
Ştiu că plânge-voi mereu;
Vai, putea-voi trăi oare
Fără miei, fără mioare?

Tot cu dorul eu să fiu?
Tot cu jale fără seamă
Şi de tată şi de mamă
Eu nimica să nu ştiu?
De părinţi, de fraţi, sărmanii,
Să port dor, sa-l port cu anii?

Vai, şi-n sate până când
Hori de brâu se vor întinde
Şi cu fete se vor prinde
Veselii flăcăi jucând,
Singur eu în altă ţară
Să mă lupt cu jale-amară?

Şi la clacă şi la nunţi
Şi la glume-n şezătoare
Numai eu să nu fiu oare?
Şi pe coamele de munţi
Să facă ce-or vrea păstorii,
Eu s-ascult ce zic maiorii?

Oh, şi-apoi să fiu închis,
Între ziduri de cetate,
Unde soarele străbate
Numai rar şi ca prin vis —
Şi să plâng cu lacrămi crunte,
Largul meu, ce-aveam la munte?

Ţări străine! Mult amar,
Mult amar de cine-şi lasă
Mamă şi fraţi buni acasă!
Vai, şi mie-aşa-mi lăsar'
Sorţile, ca să am parte
De trai greu şi-n ţări departe!

Scrisu-mi-e cum să petrec!
Să vă las câmpii iubite,
Oi de mine păstorite
Să vă las, căci mâine plec! —
Oare după ani de jele
Iar veţi fi voi ale mele?

Renturna-voi oare când?
Prin poiana „de la Cruce“
Mai putea-mă-voi eu duce,
Mai putea-voi eu, lătrând
Şi pitit dup-o movilă,
Să-nspăimânt câte-o copilă?

Mai trăi-voi primăveri
Să-mi văd turmele şi câinii?
Şi cu baciu-n preajma stânii
Mai cerca-ne-om în puteri,
Spre-a vădi care-i mai harnic
De pus caşii pe comarnic?

Şi de-acum în sărbători,
Părăsindu-mi mieluşeaua,
Mai juca-voi arcăneaua?
Şi de-acum în şezători
Voi mai fi să fiu pe lume,
Fetele să-mi pună nume? —

Nu ştiu cum am să trăiesc
Colo-n ţările străine,
Însă ştiu atâta bine
Că-n dor am să mă topesc,
Şi-n veci nu-mi va bate vântul
Să-mi mai văd din nou pământul!

Ştiu eu, că de-acum mai mult
N-am să văd câmpii cu soare,
N-am să păstoresc mioare,
Glas de clopot n-am s-ascult.
Şi vătui pe coasta lată
N-am să mân eu niciodată!

N-am să văd preste răzor
Mai mult mieii cum aleargă,
Nici miori pe lunca largă.
Nici înterţii la izvor;
N-am să văd de-acuma iezii
Pe la marginea livezii!

Şi pe coasta cu hemei
Nu mă va mai duce dorul,
Ca să tai eu cu toporul
Din fag frunza, pentru miei;
Şi-n poiana „de la Cruce“
Veci de veci nu m-oi mai duce!“

Fulger

CUPRINS

Poveste în versuri

Feciorul lui Crai-Negru cu drag ascultă sfatul
Tătâne-său şi pleacă la Volbură-mpăratul,
Să ceară de soţie pe Salba. — „Dragul meu —
Blând Volbură vorbeşte — cunosc în tine eu
Pe omul bun şi vrednic! Ci-ţi dau trei lucruri ţie,
Pe cari de le vei face, tu vei primi soţie
Pe Salba şi, ca zestre, deplină ţara mea!
Te cugetă dar, Fulger, şi, dacă-ţi va plăce
Copila, dă-mi cuvântul că stai la toate gata!“

La fată merge Fulger în turn; şi-i place fata,
Căci n-a văzut pe lume nimica mai frumos
Ca Salba. Ea roşeşte şi pleacă ochii-n jos,
Când Fulger îi dă vorba, că dânsul o peţeşte;
Şi tot mai mult obrazul copilei se-nroşeşte,
Pre când zicea: — „Tot pasul, p-al casei noastre prag,
Să-ţi fie pas de aur! Tu-mi eşti atât de drag
Şi-a ta voi fi eu, Fulger, căci mult de tine-mi place!
Tu mergi acum la tata şi-i spune, că vei face
Trei lucruri, vitejeşte, precum le va dori —
Să nu te temi de vorba lui Volbură: vor fi
Trei lucruri mari, pe care le caută-mpăratul,
Dar vino tu la mine, căci da-ţi-voi ţie sfatul,
Cum ai să faci acele trei lucruri!“ A-nturnat
La Volbură-apoi Fulger şi-a spus că-i aplecat
Să facă-acele lucruri. Cu drag atunci se duce
La masă-i împăratul; din masa, ce străluce

D-arginturi şi-adamante, pahar de aur ia
Şi-l dă vorbind lui Fulger: — „Din veci dorinţa mea
A fost măcar o dată să-mi fac voios palatul
Cu apă din fântâna lui Negură-mpăratul!
Aşa-nţeleg din oameni, că-n ţara lui Amurg
Sunt şepte fântânele şi toate şepte curg
La Negură-n palaturi; aceste fântânele
Port apă fărmecată, căci cel ce bea din ele
E sănătos de-a pururi şi vesel e mereu.
De mult doresc din apa lui Negură să beu,
Dar n-a fost nici un modru, căci la fântâni stau pază
Trei taberi pânditoare şi rar voinic cutează
Să fure strop de apă, prin vorbe vicleneşti, —
Dar tu, iubite Fulger, pe Salba de-o doreşti,
Găteşte-te şi-aleargă! Încalecă-ţi fugarul
Şi-mi fă dară pe voie!“ Blând Fulger ia paharul
Şi iese din palută; când nimeni n-a zărit,
Se suie-n turn la Salba şi tot i-a povestit,
Cum Volbură departe la Negură-l trimite.
Şi când aude fata, din lăzi întraurite
A scos năframa dalbă, pe margine cu flori,
Şi dându-o lui Fulger i-a zis: — „Pentru feciori
Ţin fetele de-a pururi inel şi năfrămuţă!
Dar fii cuminte, Fulger, căci Negură nu cruţă
Pe nici un om trece pece granițele lui:
Tu însă năfrămuţa pe inimă s-o pui
Şi s-o săruţi pe margini cu drag în patru rânduri
Şi-atunci vei pute face tot ceea ce-ţi stă-n gânduri,
Căci nevăzut eşti, Fulger, de ochi lumeşti atunci.“
Cu-acest sfat zboară Fulger trei coaste şi trei lunci,
Trei ţări în tot de-a lungul, trei ţări în tot de-a latul,

Şi-ajunge-n pace-n ţara lui Negură-mpăratul.
Iar când a fost aproape de curţi, încetinel
Pe sân a pus odorul şi-n patru colţuri el
Sărută năfrămuţa, şi-atunci simţi pe tâmple
Foc nobil: la fântână se duce şi, cum umple
Paharul său de apă, trei taberi îl pândea,
Dar nici un om din taberi cu ochii nu-l vedea,
El fură şi se-ntoarce; fugea fugaru-n fugă,
Cât pare că din frâie vrea suflet să mai sugă,
Şi-n zori de zi s-opreşte la Volbură-n palat.
Şi s-au mirat curtenii şi lumea s-a mirat
De Fulger, care-aduce pahar cu stropi de apă,
Căci toţi ziceau că dânsul nici mort măcar nu scapă
De Negură, de domnul din ţara lui Amurg.
Iar Volbură surâde; din genele lui curg
Doi picuri; el pe Fulger cu drag îl ia de mână
Şi-apoi l-a dus la Salba şi-a zis: — „Nădejde-ngână
Slăbita mea putere şi-s plin de fericiri,
Când Domnul logodeşte speranţele de miri!“
Şi strânge-n braţ pe Fulger, pe Salba-n braţ o strânge,
Pre când de bucurie duios copila plânge
Şi-aruncă ochi de dragoste la Fulger pe furiş.
Au mers apoi în casă şi toţi au fost deschişi
Şi veseli, ca la nuntă; a fost o veselie,
Cum datina-i de-a pururi pe la-mpăraţi să fie.
Iar când, în zi de-a patra, zori dalbi se revărsară,
La Volbură-mpăratul grăbeşte Fulger iară
Şi cere-al doilea lucru. Cu drag atunci se duce
La masă-i împăratul; din masa, ce străluce
D-arginturi şi-adamante, un frâu de aur ia
Şi-l dă vorbind lui Fulger: — „Din veci dorinţa mea

Şi-ntreaga nerăbdare, ce-n suflet mi s-anină,
A fost să văd vrodată cal galben fără splină
Din ţărmurile Mării. Spun oameni ce-au umblat
Prin alte lumi că-n ţara lui Pajură-mpărat
Sunt şeptezeci de stave de cai cu păr de aur;
Şi spun că-i păstoreşte pe câmpuri un bălaur,
Ce varsă dintr-o nară grea flacără de foc,
Căci om şi zbici nu poate să ţină caii-n loc,
Atâta-s de sălbatici! şi nimeni nu-i în stare
Să-i prindă, nime-n lume, afar' de-acela care
Îi pune-n frâu de aur, de zâne făurit
Şi-acum, având eu frâul, aşa m-am socotit,
Să-ţi pun la încercare crăiasca vrednicie. —
Toiagul meu te-aşteaptă; te du, şi-al tău să fie!“
Şi-l dă lui Fulger frâul; iar el de nou s-a dus
La Salba, pre când nimeni nu l-a zărit, şi-a spus
Că Volbură departe la Pajură-l trimite,
S-aducă cal de aur din stave-întraurite.
Şi când aude Salba, surâde graţios
Şi blând ea de pe deget inelul şi l-a scos
Şi-l dă apoi lui Fulger, şoptind cu-ncetinelul:
— „Aibi griji şi bagă seamă, că-i fermecat inelul,
Precum a fost năframa: din deget când îl scoţi
Şi cruce faci cu dânsul, te-ascultă câmpii toţi
Şi văi şi cai şi oameni te-ascultă; în trei rânduri
Poţi fermeca prin dânsul tot ceea ce-ţi stă-n gânduri!“
Voinicul pune-n deget inelul şi pe loc
Încalecă; se duce, ca flacără de foc,
Trei ţări în tot de-a lungul şi ţări în tot de-a latul,
Şi-ajunge pe hotarul lui Pajură-mpăratul.
Oh, Doamne, nu-i pe lume voinic aşa fieros,

Încât el să nu cadă de greu cutremur jos,
Văzând pe câmpuri stava de cai! În herghelie,
Nebuni şi sâlhuietici săltau fugari o mie,
Toţi galbeni, cum e galbăn un soare-n răsărit;
Bălaurul pe gură zvârlea necontenit
Pojar şi jar pe-o sută de zări în depărtare,
Grozav suna pământul sub clocot de-alergare
Şi joc turbat. Pe pajişti mereu s-apropia
Bălaurul şi stava; tot câmpul înnegrea
De spaimă şi de temeri, dar Fulger simte pace:
Râzând inelul trage şi cruce cu el face
Şi-n clipă toată stava, ca marmura, stă-n loc
Şi nici nu se mai mişcă. Purtat de-acest noroc,
Feciorul prinde frâul şi-un cal din stavă-nfrâuă;
Şi-n cap de noapte pleacă, dar n-a fost încă ziuă,
Când bate la palatul lui Volbură-mpărat.
Şi s-au mirat curtenii şi lumea s-a mirat
De Fulger, care-aduce cal galben fără splină,
Căci toţi ştiau că ţara lui Pajură e plină
De spaimă şi primejdii.
Iar Volbură cu drag
S-apropie de Fulger şi vechiul său toiag
I-l pune-n mâini şi zice: — „Toiagul de domnie
Ţi-l dau, iubite Fulger, al tău de-acum să fie!“
Au mers apoi în casă şi prânzul au întins;
Şi-au fost boierii veseli, iar Salba dinadins
Zâmbea pe-obraz cu lacrimi, şi răsuna palatul
De cânt şi veselie. A patra zi-mpăratul
Chemă cu drag pe Fulger şi-a zis: — „Eu te-nţeleg
Că eşti voinic în fire, că eşti fecior întreg,
Dar timp e pentru fapta de-a treia“; — şi se duce

La masă-i împăratul; din masa, ce străluce
D-arginturi şi-adamante, fuior de aur ia
Şi-l dă vorbind lui Fulger: — „Când Lia, doamna mea,
Sta chiar pe prag de moarte, mi-a dat aceste plete
Şi-a zis că-n ţara Dalbă sunt treisprezece fete
Frumoase şi bălaie, şi-aceste fete port'
În sân mărgele scumpe: de-atingi pe omul mort
Cu-aceste mărgeluţe, tot omul mort învie.
Vai, cât mi-a stat de-atuncea mereu în gânduri mie,
S-aduc din ţara Dalbă mărgele şi s-ating
Pe Lia, să-i dau zile! Dar iată, zile ning
Pe fruntea mea-ncreţită şi-n groapă-s cu piciorul —
Degeaba mi-a fost însă la inimă tot dorul
Frumoasei mele doamne, căci nobilă mărgea
Eu n-am putut aduce! Mi-a spus-o doamna mea
Că numai oameni tineri, feciori numai pot merge.
La Cetină-mpăratul, dar n-au voit s-alerge
Feciorii mei nici unul, căci mult e drumul greu. —
Oh, Doamne, de-aş fi tânăr, de mult aş fi mers eu!
Dar eşti voinic, tu, Fulger; eşti desigur feciorul
Menit s-aduci mărgeaua dorită! Ia fuiorul
Şi mergi spre Răsărituri la Cetină-mpărat
Şi-n zori de zi tu bate la poartă, la palat,
Căci fetele veni-vor şi-ndată-ţi vor deschide:
Dar nu glumi cu ele, căci stau a te ucide
Cu glume pentru glumă! Ca schimb pentru fuior,
Tu cere, scumpe Fulger, mărgea din sânul lor, —
Şi-n urmă cu mărgeaua la Volbură grăbeşte!"
Blând Fulger ia fuiorul, cu drag la el priveşte
Şi iese din paluţă. Când nimeni n-a zărit,
La Salba el se duce şi tot i-a povestit,

Cum Volbură departe la Cetină-l trimite
S-aducă mărgeluțe. Cu gemete-ntreite
— „Vai, Doamne! — strigă Salba şi dulce-n braț a strâns
Pe Fulger — astă-noapte visatu-te-am în plâns,
Iubitul meu! şi plânsul cu dor se tâlmăceşte!
Oh, ce să-ți dau? Năframa nimic nu-ți foloseşte,
Nimic acum inelul, tot farmecul nimic!
Eşti brav, iubite Fulger, eşti verde şi voinic
Şi poți să mergi cu zâmbet la Cetină-mpăratul, —
Tu nu mai ceri şi-n urmă eu nu-ți mai pot da sfatul:
Dar cugetă la mine, căci ai să-nvingi mereu!
Tu eşti frumos şi tânăr, acesta-i chinul meu;
Mă tem să nu te-nşele copilele din țara
Lui Cetină, căci ele ard greu, cum arde para,
Şi-un singur al lor zâmbet te poate fermeca!
Un farmec pentru farmec din suflet eu ți-aş da,
Dar n-am acum! Păstrează-mi inelul şi năframa,
Şi cugetă, nu cumva, voind să-nvii pe mama,
Tu să m-omori pe mine! Oh, tot poți face tu,
Din câte cere tata, dar asta numai nu!
Ci du-te, du-te, Fulger, dar cugetă la mine,
Căci eu plângând voi face mătănii pentru tine
Şi-n fiece clipită genunchii voi pleca;
Şi, pentru-ntoarceri bune, cu dragoste voi da
Prescuri şi sărindare, să cânte glas de clerici
Trei mii de slujbe sfinte la trei mii de biserici. —“
Aşa vorbi copila, iar Fulger a vărsat
O lacrimă de milă, apoi a-mbrățişat
Pe Salba lui şi pleacă. Urmat de-a Salbei şoapte,
Aleargă şi se pierde sub nori, la Miazănoapte.

*

Trecut-au luni de-atuncea şi luni tot trec mereu.
Lui Volbură-mpăratul îi trece timpul greu,
Iar Salba-n toată ziua mătănii multe face
Şi-n zări ţinteşte ochii, să vină cine-i place. —
Degeaba! Ea-n biserici trei mii de slujbe-a dat.
Dar dus e, dus feciorul şi-n veci n-a renturnat.

23 septembrie 1886

Izvor de apă vie

CUPRINS

„Când Prier-alb, feciorul lui Tulnic Împărat,
Din casa părinţască la taberi a plecat.
În alte lumi, să caute pierduta lui drăguţă,
A dat lui Prier-negru atunci o năfrămuţă
Şi-a zis: „În toată ziua poţi şti de soarta mea!
Priveşte-mi năfrămuţa, şi tu când vei vede
Pe mijlocul ei dungă de sânge, dungă lată,
Să ştii, iubite Prier, că-s mort!“ şi zilnic cată
Năframa-i Prier-negru, iar când a opta zi
De sânge lata dungă pe mijloc o zări,
E mort! a zis şi-n clipă a-ncălecat feciorul.
Pe Vânteş, cal sălbatic, să-şi caute frăţiorul.
Găsindu-l într-o silhă de fagi, în stan schimbat,
La sfânta Luni se duce şi sfânta Luni i-a dat
Învăţ, să ude stanul cu stropi de apă-vie...“
Aşa spun din poveste bătrânii. Din vecie
Aşa le-a rămas rostul în basme şi poveşti
Că mulţi viteji năzdrăveni şi fii împărăteşti
Cătau ori cu tovarăşi iubiţi ori numai sânguri
Izvorul de apă-vie. şi spun că era-n crânguri
Acel izvor, în codrii vechi fără de cărări,
Şi-un monstru sta la pază, bălaur ce pe nări
Şi gură vărsa flăcări, de foc avea plămânii.
Iar dacă vrei legenda, frumos o spun bătrânii,
Cum palidul bălaur ajunse păzitor
Pădurii, cum izvorul ajunse-a fi izvor
De leac. Legenda asta eu vreau să ţi-o spun ţie,
Să vezi, ce mândru-i rostul din basm cu apă-vie!

*

Pe vremea când bălauri şi sarbede-arătări
Aveau culcuş în peşteri de munţi şi pe sub mări
De gheaţă trăiau monştrii cu forme fioroase,
Când zmei sălbatici, spaima copilelor frumoase,
Cereau în largi palute molatic adăpost:
P-acele vremuri, basmul vorbeşte, cum c-a fost
Un crai cu nume mare, dar crunt acela nume,
Cum n-aveau crunt atâta toţi monştrii de pe lume!
Tiran detot, cu moartea mai mult era dedat
Ca vârful gol de munte cu cer înnegurat,
Şi orb în judecată, sălbatic în mânie;
Ziceau oamenii ţării că nu-i creat din glie.
Şi n-are suflet, n-are nici inimă, că-n loc
De inimă el poartă un foc, demonic foc,
Ce-l arde şi-l zdrobeşte şi-n veci nu-l poate stânge,
Decât numai beţia de lacrimi şi de sânge!
Crai-Sânger! Toată lumea Crai-Sânger l-a numit.
Tot omul, care-o dată pe Sânger l-a zărit,
Cădea-n lingori şi friguri, sâlhui trăia cu anii,
Iar dacă scăpa teafăr, trei luni făcea mătanii,
Căci Sânger numai sângiuri prin lume răsădea;
El nu iubea pe nimeni şi nimeni nu-l iubea.
Mereu încreţea gene, cătând la spăzi tăişul,
Cu toată lumea largă sta Sânger de-a poncişul,
Chiar soră, fraţi şi doamnă, părinţii i-au fugit
De groaza lui pe lume. Căci nu s-a pomenit
Alt om ca el; nici fiară n-a fost aşa ca dânsul,
Căci el a fost Crai-Sânger ce n-a cunoscut plânsul.

Ci spun că Sânger, totuşi, iubiri mai cunoştea,
Căci el avea o fată, pe Lina, şi-o iubea
Cu patimă. Dar Lina de fel n-a fost ca Sânger:
Frumoasă era, blândă, cu sufletul de înger.
Şi n-a fost decât roabă! Căci Sânger a zidit
Un turn cu temelia din piatră de granit,
Cu porţi de aur gemeni, şi-n turn a pus pe Lina:
Ea n-avea nici un umblet afară din grădina
Tătâne-său, nici oameni la dânsa nu s-au dus,
Căci dusul era moarte. şi crudul crai a pus
În preabătul grădinii pândaş, iară pândaşul
Nici somn n-avea, nici pace, căci Sânger, pătimaşul,
A prins de la o vreme pe-argat a-l bănui,
A prins apoi a-l bate, mereu a-l chinui,
Să-i spună ce om are cărări de turn aproape?
Şi spun că, mai la capăt argatul, ca să scape
De-atâta bănuire, i-a spus neadevăr,
Că-n toată noaptea vine la fată Calapăr.
Şi-atunci, cum a fost Sânger om negru de furtună,
Om care-şi făcea lege din cea mai grea minciună,
Roşi până la creştet şi, negru de turbat,
A-nfipt recele paloş în palidul argat,
Sfărmându-l bucăţele cu spada şi toporul.
— „Aşa! Pe rând cu toate! Să prind acum feciorul!“
A zis, şi-a dat poruncă, şi servii dinadins
Umblau din casă-n casă, pe Calapăr l-au prins
Şi l-au tăiat din spade şi l-au străpuns cu suliţi
Şi l-au legat de coama fugarilor, pe uliţi
Trăgându-i mişeleşte cadavrul ţăndurit,
Pân' oasele pe drumuri de-arbust s-au fărimit.
Căci astfel era Sânger; spun basmele de dânsul,
Că-n toată-a lui viaţă el n-a cunoscut plânsul!

De-atunci s-a trezit lumea în alt amar de munci.
În preabătul grădinii lui Sânger-Crai de-atunci
La pază n-a stat nimeni, dar servi au stat la pază
Prin tot cuprinsul ţării, să prinză şi să vază
Feciori vorbind cu fete; cum basmele ne spun
Nici nu ştia ce face Crai-Sânger de nebun!
Şi, cât a fost crăimea de-ntinsă şi de lată
N-a mai rămas un singur fecior, măcar o fată
N-a mai rămas, căci servii, nebuni într-adevăr,
În tot feciorul ţării vedeau un Calapăr
Şi-n orişicare fată, de crime-aveau oglindă,
Acesta le-a fost numai tot dreptul, ca să-i prindă.
Apoi a dat Crai-Sânger porunci, de-au năruit
Întregul turn, cu zidul din piatră de grănit,
A spart chilii frumoase şi-a rupt porţile gemeni,
Făcând zidirea toată pământului asemeni.
Şi-n loc de turn, acolo el a durat prinsori;
A pus la lucruri grele pe fete şi feciori,
Siliţi au fost să lucre, muncind din greu cu anii,
Şireag întins de temniţi, tot pentru ei, sărmanii!
Iar Linei, ca la fete, cari poartă într-ascuns
Amoruri criminale, tiranul crai i-a tuns
Cosiţele, ca astfel mai tare să o doară,
Dând semne biata fată că nu-i mai mult fecioară —
Şi-aşa batjocorind-o, cum n-a putut mai laş,
Tiranul a purtat-o de-a lungul prin oraş
Cu zgomote şi chiot de-o lume păgânească!
Dar n-a ucis-o craiul, ci, ca să-i amărească
Mai greu sfârşitul vieţii, la servi porunci a dat
S-o ducă-n silhe negre, s-o piardă-n codru lat,
Căci astfel era Sânger; mai monstru decât dânsul
N-a fost vrun om; pe lume, el n-a cunoscut plânsul.

Trei zile lungi în codru noptatic s-a luptat
Cu temere şi tremur copila. I-au legat
Picioarele cu lanţuri, să nu-şi strămute locul;
Zăcea pe glii, aprinsă de sete, cum e focul;
De-aprins, căci setea numai, grea sete ucidea
Pe fata lui Crai-Sânger. şi biata, cum plângea
Vărsând din ochi albaştri de lacrimi mari o vale,
Veni pe gând să beie din lacrimile sale,
Şi-a zis cu gemet aspru: — „Vai, Doamne, văd că-i scris,
Să mor cum nu mai moare alt om! Căci arse mi-s
De largi văpăi plămânii şi buzele-mi albastre!
Să fiu de-acuma hrană pădurilor sihastre
Şi vremurilor grele! Să n-am eu nici sălaş,
Nici preoţi; numai lupii, de sângiuri pătimaşi,
Să-mi sfârtece cadavrul, şi corbii duşi de vânturi
Să-mpartă-a mele oase pe-o mie de pământuri!
Oh, Doamne! Tu eşti mare, eşti bun şi-ndurător,
Oh, nu mă lăsa-n umbra pădurilor să mor,
De fiare sfâşiată.“ şi plânge; precum plânge,
Pe pălmi adună lacrimi şi ca-n pahar le strânge
Mai multe, tot mai multe; al ochilor potop
Se varsă nebunatic în stropi, dar nici un strop
Nu pierde cărăruşa spre pălmile vecine.
Când palmele-mbinate de lacrămi au fost pline,
Copila blând se-ndoaie, din greu a suspinat,
Apoi bău din lacrimi. De-abia i-a lunecat
În piept ultimul picur, de-abia se prăvăleşte
Cel strop rămas pe palmă, când Lina şi simţeşte,
Că lumea ei se-ntoarce, că genele-i s-ating:
Pe palidele-obrazuri lini picuri se preling,
Pe frunte-i cade bură; din braţe-i curg şiroaie,

Şi pieptul rourează, din păr îi cade ploaie
Şi hainele-i se-ngreun, tot trupul e părău,
Căci membrele sub apă topindu-se mereu
Fac trupul să tot scadă în şipot, în păraie;
Şi-n două, trei clipite, copila cea bălaie
Rămase numai urmă de-un limpede izvor
Cu ape dulci, cu murmur etern şopotitor.
Un şopot lin, ce pare că spune tot de dânsul,
De Sânger-Crai, tiranul, ce n-a cunoscut plânsul.

Dar Sânger-Crai, tiranul, din ce era nebun
Mai mult înnebunise. Aşa vorbesc şi spun
Poveştile, că-n urmă mustrarea conştiinţii
S-a prins de el; sălbatic crişca din dinţi, cât dinţii
Sudori storceau de sânge, dar nu-i părea lui rău
De-atâtea mari ucideri, de-ntreg trecutul său,
Ci numai pentru fată simţea mustrare dânsul,
Dar nu plângea, că-n viaţă el n-a ştiut ce-i plânsul.
Şi, ca să-şi amăgească mustrările din piept,
El a chemat la curte pe cel mai înţelept
Din câţi ştiau să-ţi afle pe stele soartea toată —
Şi-acela, prin văzduhuri trecându-şi ochii roată,
Prin zece nopţi de-a rândul mari taine le-a pătruns
Şi-n urmă lui Crai-Sânger aşa i-a dat răspuns:
— „O, stea văd eu pe ceruri, cu semne de repaos...
În pieptu-ţi furtunatic lipseşte-un larg adaos
De linişte şi pace, Crai-Sânger! şi din stea
Citesc acel adaos. Când nu vei mai avea
În tot cuprinsul ţării nici măcar o săgeată,
Când orice fel de armă prin ţara ta cea lată
Nu va mai fi nici paloş, nici spadă şi topor;

Când liber va fi-n drumuri oricare călător
Şi nu se va mai teme de nopţi şi căi înguste,
Când zece sărindare şi zece sărăcuste
Plini-vei pentru Lina: scăpat vei fi atunci
De chinul tău, o parte tu pierde-vei din munci!
Atâta-i tot; fă toate, Crai-Sânger, bagă seamă
Şi fă; când vei fi gata, atuncea tu mă cheamă
De nou, să cat voinţa puterilor de sus."
Aşa i-a zis. Iar Sânger pe cugete s-a pus,
Şi nu-i venea să facă, la cruci de drum sta dânsul,
Căci Sânger era craiul ce n-a ştiut ce-i plânsul.

Dar a făcut el totuşi. Din fiece palat
Şi fiece colibă a pus de-au adunat
Săgeţi şi lănci şi suliţi şi spăzi înveninate
Şi paloşe, topoare de-oţel, şi le-au pus toate
Pe zece mii de care, la fiecare car
Părechi tot câte patru de bivoli înjugar'
Şi, două luni de-a rândul mergând, în depărtare
Le-au dus la mări afunde şi le-au zvârlit în mare.
Apoi au prins să sune mari clopote întins
Şi jalnic, prin biserici pii preoţi au aprins
Făcliile de ceară din sfeşnice-aurite,
Din turn răsuna toaca, prin tinzi împodobite
Treceau în rând cădelniţi cu fumul lor domol,
Iar sfânta rugăciune curgea de la pristol:
Erau pentru copila lui Sânger sărindare.
A dat apoi drum liber drumaşilor, cărare
La toţi din tot cuprinsul hotarelor a dat —
Şi-n urmă pe ceteţul de stele l-a chemat.
Acela, dac-aude, că simte încă grele

Mustrări în suflet Sânger, de nou privi la stele,
Şi, plin de murmur aspru, clătind mereu din cap,
A zis: — „Stăpâne! Iartă, dar nu pot să te scap
De chinul tău sălbatic, pe câtă vreme-n ţară
Mai este încă-un paloş! — Când servii tăi legară
Pe Lina şi-o duser-în codru, au pierdut
Un paloş ei pe cale. Ci nu-mi e cunoscut,
În ce loc e; dar pleacă, stăpâne, însuţi pleacă
Şi caută-acela paloş şi dă porunci să-l facă
Bucăţi, a lui cenuşă s-o volbure pe vânt,
Aşa să-ţi piară chinul, cum piere pe pământ
Cenuşa-nvolburată! La paloş dar! printr-însul
Un leac vei afla, doamne, şi-acela leac e: plânsul!"

În zori de zi Crai-Sânger spre crânguri a plecat
Să caute paloş. Chinul atât a măcinat
Puterile-i cât sarbed d-abia-şi trăgăna traiul,
Aşa de mult slăbise în scurtă vreme craiul.
Din zori de zi, pe drumul îngust a mers mereu,
Prin silhe mari, cu ochii bătând suişul greu
Al codrilor sălbatici, pe căi şi sub căruntul
Desimilor un paloş căutând cu de-amănuntul.
Şi, cum păşea cu silă, el tot părea scăldat,
Şi-n alb de ochi un purpur de sânge-i s-a lăsat
Şi-un purpur de stropi roşii s-a pus pe-a sale gingini,
Iar faţa lui primise color ca de funingini:
Un monstru părea, fiară, un tip întunecos,
Cum nu-i pe lumea noastră nimica mai hâdos!
Mergând aşa, pe vremea când soarele se-ngână
Cu noaptea, a dat Sânger cu ochii de-o fântână
Şi, căci i-au ars plămânii de sete, a băut —

Din apele curate, ci Doamne! n-a ştiut,
Că bea schimbate lacrimi a Linei şi bea sânge
Din fată-sa, şi iată! El bea — şi-ncepe-a plânge!
El, crudul şi tiranul, ce-atâtea vieţi a stâns
Şi-a fost născut pe lume să nu cunoască plâns
Şi milă, el acuma în ochii săi simţeşte
Potop întreg, sub plângeri gândeai că se topeşte;
Atât era de gemet înfrânt şi abătut,
Că orice om atuncea, de cumva-ar fi văzut
Pe crai, putea să joare, că nu-i acela dânsul
Nu el e Sânger, craiul ce n-a cunoscut plânsul!

Oh! N-avea ce să caute mai mult în codru des
Pierdutul paloş! Craiul atunci a înţeles
De prima oară-n viaţă, că-n plânset sta balsamul
Durerii, şi de-aceea tiran lucră tiranul,
Căci nu cunoaşte lacrimi: iar cei care nu plâng
Sunt tot acelaşi suflet cu fiarele din crâng!
Atunci de prima oară, cu sfântă limpezime,
În ochi i se desfăşur întregile lui crime:
El vede morţi cari zbiară şi braţe reci întind;
Feciori ucişi se-nalţă şi-l blastămă murind,
Iar dintre ei mai palid şi plin de răni s-arată
Acel ucis pe uliţi de cai sumeţi; o ceată
De mame vin, cu pruncii străpunşi pe sânul drag;
Şi fete vin şiraguri, ci-n ultimul şirag
Mai mult răzbunătoare şi cruntă dintre fete
Apare-n trup cu lanţuri, un cap orfan de plete,
Şi — Doamne! Craiu-nchide cu groază ochii săi;
Cunoaşte ce nemernic a fost şi, de văpăi
Cuprins, mai tare plânge şi-l arde-n suflet vina,

Când ştie că izvorul e Lina! şi pe Lina
Ar vrea s-o mai cuprindă, s-o strângă-n al său braţ
Şi-atunci, ca niciodată, din ochii lăcrimaţi
Încep a pocni flăcări, pe nări şi de pe gură
Şiroi curgea de pară, scântei o mie cură
Din barba lui, şi dinţii de jar i se prefac,
Se-ntind ale lui membre, cu solzi i se îmbrac'
Şi gheare-i cresc la mâini şi la picioare gheare,
Limbi mari acum învârte şi colţi are de fiare!
Crud monstru între oameni, pedepse l-au ajuns
Şi-acela tip sălbatec a fost numai răspuns
Pornirii lui de monstru! Sa-l ştie toţi, ca dânsul
A fost un crai sălbatic, ce n-a cunoscut plânsul!

*

A fost demult odată, spun oameni, un izvor
Cu ape dulci, cu murmur etern şopotitor;
Şi spun că toţi vitejii cercau acele ape,
Căci cine bea din ele oricând putea să scape
Din orice rău: bătrânii pe loc întinereau,
Bolnavii totdeauna se însănătoşeau,
Durerea trecea-n visuri, plânsoarea-n bucurie
Şi moartea trecea-n viaţă, căci apa era vie.
Mai spun că sta bălaur acolo şi păzea
Mereu acele ape, şi nimeni nu-l putea
Cu braţul său învinge, cu arma omenească
Era preste putinţă vrun om să-l biruiască,
Ci numai cu mătanii şi sfinte rugăciuni
Şi numai cu-ajutorul şi sfatul sfintei Luni...

Azi nu mai ştie nimeni de-acel izvor; se pare
Că-i sec detot: şi totuşi, în piept tot omul are
Acel izvor, de cumva voieşte a-l avea:
E lacrima! Căci poartă un cer întreg în ea,
Şi-n ea stau toate-acele puteri mari ale firii:
Izvoarele credinţei, nădejdii şi-al iubirii!

Aprilie 1886

Non omnis moriar

CUPRINS

La mormântul lui Timotei Cipariu

Clădit-au grecii doară cetăţi de falà pline
Şi temple mari şi ziduri ciclopice-au zidit,
Dar toată măiestria clădirilor eline,
Columnele de marmur şi templele divine,
De mult s-au năruit.

Trăiesc numai imagini, hrănite de-amintirea
Condeiului istoric, ca vis numai trăiesc:
Dar cine poate zice că le-a pierit mărirea?
Ce cap va fi-ndărătnic să nege nemurirea
Poporului grecesc?

Nu murii ţin pe-o gintă, căci murii pot să cadă;
Nu oamenii fac neamul, căci ei se nasc şi mor:
Bărbaţii numai poartă putere şi dovadă,
Dar nu prin fier şi lance, ei nu înving prin spadă,
Ci-nving cu mintea lor.

Se nasc, având în suflet mari, nobile destinuri;
Trăiesc, ca să creeze, şi trec ca nişte regi.
Umplând a lumii goluri, golind a mării plinuri,
Ei mor deplânşi de-o gintă şi, chiar să moară-n chinuri.
Nicicând nu mor întregi!

Aceia sunt bărbaţii, cari pot s-alunge norii
Naţiunilor uitate prin noapte şi sub fier,

Bărbaţi superbi cari poartă menirile-Aurorii,
Au larg avânt de vultur şi-n şir, ca şi cocorii,
Ei fură foc din cer.

Oh, sfânt şi nalt e darul, când ori la care neamuri
Trăiesc bărbaţi cu suflet, cum nouă ne-a trăit
Cipariu, căruntul duce, purtând a limbii flamuri,
Cătând să lămurească prin vii şi mândre lamuri
Un grai îmbătrânit.

Căci l-a trimis Geniul luminii să-şi unească
Puterea cu-ale altor bărbaţi cu suflet plin:
Să caute şi să afle, să frângă-a lumii mască,
Întregi să ne redeie şi iar să ne renască
Prin grai de la Quirin.

Şi-acum răsună tonuri lugubre-n tot de-a latul
Pământurilor unde un grai găseşti şi-un port,
Că varsă lacrimi şipot tot colţul şi tot satul,
Că gem la groapă flamuri cernite, ca bărbatul
Naţiunii doarme mort!

Gândirea lui, aprinsă de-a neamului iubire,
Azi doarme-n glii şi doarme întreg avântul lui!
Cipariu, care cată prin veacuri de-amintire
O limbă românească şi-a limbii noastre fire,
Cipariu de-acum nu-i!

E mort Cipariu? Voi spuneţi că-i mort? Dar oare poate
Să moară omul care dă vieţi, care-i trimis?

Nu-i mort! În mii de piepturi, în piepturile toate,
Trăieşte el de-a pururi; nici moartea nu ni-l scoate
Din piept, unde ni-e scris!

Trei scânduri şi-o movilă de glii nu pot s-ascundă
Pe-un om iubit de-o lume, pe-un om de fapte mari!
Un neam întreg, ce plânge, stă gata să răspundă
Că-n veac va recunoaşte cu-o inimă profundă
Pe marele Cipariu!

1837, septembrie

CUPRINS

Tulnic şi Lioara

I

De când e lumea lume şi rostul vorbei rost,
Domn bun, cum a fost Stâlpeş, nici nu-i şi nici n-a fost
Şi, de-ar trăi pământul oricât să mai trăiască,
Alt domn aşa ca dânsul nu cred să se mai nască.
Era-mpărat puternic şi mare nume-avea,
O ţară, cât o lume, toiagu-i stăpânea,
Şi oşti avea din plinul, şi-a gurii sale graiuri,
Treceau poruncitoare pe zece mii de plaiuri,
Căci mejdele lui Stâlpeş băteau hotar rotund:
Din graniţa lui Codru, ce-n preabătul afund
Al Ostului domneşte mulţimi ascultătoare,
Trec mejdele trei sute de câmpi şi văi vioare
Spre munţi până-n movile, pe cari le-au ridicat
Bătrânii lui Crai-Verde şi Vultur Împărat,
De-aici apoi ţin aţă pe-a muntelui cunună

Şi dau hotar lui ţinteş şi craiului Fortună,
Şi trec pe la Crai-Sânger, se pierd apoi mai sus
La Trăsnet împăratul, în margine de-apus.
Aşa era! şi lumea de-a lungul şi de-a latul
Mirat-a fost de vestea lui Stâlpeş Împăratul,
Căci el nu numai taberi a-nvins de multe dăţi,
Dar plin era de-avere şi plin de bunătăţi
Şi-avea comori ascunse şi turme mari o mie
Şi nouăzeci şi nouă de cai în herghelie,
Pe câmpuri păcurarii purtau în grija lor
Trei stâni de oi lânoase şi toate cu ampror!
Dar salba cea mai scumpă şi-odorul din comoara
Lui Stâlpeş era înger, tip blond, era Lioara,
Căci Stâlpeş avea doamnă pe Lia şi avea
O fată, numai una, iar fata se numea
Lioară, după gândul frumoasei doamne Lia,
Cum tot dorea să poarte un nume ea cu fiia.

De-a fost împărătească femeie-ntre femei
Şi-a fost fără păreche pe vremurile ei
De blândă şi frumoasă şi-n vorbă ca vioara,
De trei: ori, ba de şese, de zece ori Lioara
Cu multa ei frum'seţe pe mamă-sa-ntrecea!
Avea doi ochi albaştri, ca ceriul, şi avea
Obraz rotund şi rumen, şi plete-avea bălaie —
Pe umeri doi lucerferi de-o nobilă văpaie
Păreau că-i joacă tainic şi-n jocul lor domol
Aruncă văl de aur pe-al umerilor gol,
Şi sânul ei, ca marmor cioplit de zei, pe care
Zări sfinte se răsfaţă din luna ce răsare! —
Oh! las' că fost-au fete destule de-mpăraţi,

A căror ochi umplură toţi ochii de nesaţ,
Şi doar al mai vederii, pe-atunci ca ş-altădată
Mai fost-au doară fete, dar n-a fost încă fată
Frumoasă, ca Lioara, şi nobilă, cât ea
Un înger din icoana bisericii părea.
Ş-atât avea copila mişcări de fermecate,
Cât soarele că-i soare şi-i trup fără păcate,
Mirat stetea cu totul pe cerul său cel sfânt
Şi nu-i venea cu modru să-şi afle crezământ
Privirilor, sta-n cumpeni de poate să se nască
Din om aşa făptură pe-o lume pământească!

II

Dar vestea despre fata lui Stâlpeş a trecut
Din ţări în ţări; departe prin lumi a străbătut
Şi-ajunse preste râuri şi late mări albastre
La cele mai de margini şi cele mai sihastre
Pământuri, unde luna şi soarele se par
De gheaţă, căci o dată pe an numai răsar.
Acolo, pe hotarul apusurilor pale,
Prin locuri, unde-i vântul fricos a face cale
Şi iarba primăverii fricoas-a răsări,
Trăia un stol sălbatic de zmei, ce rătăci,
Din alte lumi mai negre ca lumea care este,
Şi zmeii toţi de-a rândul au prins de fată veste.
Şi-atunci, ca niciodată, pământul dinadins
Gemu de groază multă şi greu fior cuprins,
Căci zmeii duşi de patimi din peşteri alergară
Spre munţi, de vuiet aspru toţi codrii se mişcară
Şi glasul lor de dealuri aşa greu s-a izbit,

Cât munţii din adâncuri ca frunza s-au clătit.
Zbierat-au ei sălbatici, cât negurile zării,
S-au strâns un punct de spaimă, iar râurile ţării
Din curgeri întorcându-şi întreagă matca lor,
Năval-au dat s-alerge spre munţi către izvor.
„De ce să stau pe gânduri, cu lunile şi anul?
Voi pune pantă nouă, voi trage buzduganul,
În fier, şi voi adauge venin de şerpi ucişi
Şi-oţel de-un lat de mână pe-al spadelor tăiş,
Să pot tăia cu ele cum vreau de-ndemânatic,
Un cal, apoi voi prinde pe cel mai furtunatic,
Şi voi zbura ca vântul, ca gândul de turbat,
Şi voi răpi pe fata lui Stâlpeş împărat! —
Trei zile numai! Vreme destulă-i doară asta!
Trei zile, şi-n palaturi aduce-mi-voi nevasta...“
Aşa strigau, şi-n clipă tot zmeul se grăbea
Mai mult oţel să pună pe paloş ce lucea,
Şi caută cai, cu-aripi de spaimă şi-ntunerec;
Şi-otrăvuri pun pe spate şi-n pante se înferec.
Dar zmeul cel mai mare, al căruia palat
Pe şeptezeci şi şepte de munţi era durat,
De-abia primi cuvântul de fata-mpărătească,
Când el a fost de-a una gătit ca să pornească
Din alte lumi în lumea cu sori pe cerul sfânt,
Cu zâne prin văzduhuri şi fete pe pământ —
Gătit, ca totdeauna mai mult fiind el gata,
S-alerge, din palaturi să fure dânsul fata.
Atunci, ca niciodată, un cal din stavă prinse;
Grei nori a pus pe umeri, lat paloş el încinse
Şi greu, care la cumpeni de nouăzeci de măji;

Pe doi bălauri negri i-a pus apoi de străji
Palatului, cu vuiet clătindu-şi ale sale
Mari capete de spaimă, a zis: — „Mi-oi face cale
Pe vânturi şi furtune şi volbure, ca vânt
Voi trece ţări o mie şi-o lume de pământ,
Izbi-mă-voi ca fulger, ca trăsnetul de vară,
Şi voi răpi lui Stâlpeş frum'seţile din ţară!
Am paloş şi-al meu paloş de trei ori e-nădit
Cu tot oţelul, care trei munţi l-au tăinuit
În sânul lor, am calul cu strana din Ostroave
Şi-i cal ce nu cunoaşte nici frâie nici potcoave,
Ci vânt numai şi zare deschisă de-alergat! —
Aşteaptă dar, aşteaptă, tu Stâlpeş împărat,
Să vezi a mea putere, să simţi tu din tot greul
Mânia mea..." Sălbatic aşa vorbit-a zmeul;
Şi-abia muri cuvântul pe buza lui de fier,
Când aripi el întinse de-a una şi, sub cer
Albit de faptul zilei, s-a pus în alergare.
Creştea mereu mai negru, mereu creştea mai tare
Şi tot mai mult: de patimi şi negru dor învins,
El dat era cărării ca fulger dinadins.
O sută de pământuri cu nouă mii de sate
Şi munţi şi văi şi silhe şi plaiuri, aburate
De plângerile nopţii, şi râuri a trecut
Grozavul zmeu, pe aripi de ceaţă, s-a pierdut
În zări; turbat să clătin-a cerului rotunduri,
Greu zările se mişcă, şi sarbedele-afunduri
Cu ceaţă pe-a lui urmă şi neguri să-nvălesc.
Iar când trei mii de mile cu zboru-i se-mplinesc,
El stă pe loc, se trage sub neguri şi s-ascunde
Sub norul greu, cu ochii departe-n zări pătrunde

Şi ţintă ţine ochii la Stâlpeş Împărat,
Pândeşte pe Lioara, s-o vadă prin palat
Şi, când va fi copila mai veselă, d'odată
S-o fure şi s-alerge prin zarea depărtată.

III

Prin dalba grădinuţă cu strat de toporaşi
Şi crini, ce poartă rouă pe sânul drăgălaş,
În zorii zilei dalbe când cerul rumeneşte
Noptatecile piscuri şi-n aur le-nveleşte,
Se plimbă râzătoare cu pasul legănat
Lioara, mândră fata lui Stâlpeş Împărat.
Mai dis-de-dimineaţă ca alte dăţi ea lasă
Chilia şi-aşternutu-i cu cergă de mătasă
Şi perini moi, scoboară pe prag întraurit
Şi trece prin pridvorul de marmoră, cioplit,
Cu barda şi se duce de-a dreptul la portiţa
Gradinii şi-apoi intră cu zâmbet copiliţa
Pe-o aripă de uşă, că-i uşa cu zăvor
Şi două aripi are de-argint strălucitor,
Cioplit ciudate-n formă de aripi de bălaur.
Pe moale iarbă calcă papucul ei de aur,
Şi stropii mari de rouă, sub paşii ce se plimb,
În mari mărgăritare şi salbe mari se schimb.
Pe largi cărări, ce-n umbră de pomi cruciş se taie,
Copila trece blândă şi pletele-i bălaie
Le-alunecă pe vântul frumoasei dimineţi,
Iar vântul le resfiră mai late şi mai creţ
Şi-n taină el sărută tot părul dalbei fete,
Când tremură de dragul frumoaselor ei plete.

Pe cap Lioara poartă cununi de bărbănoc,
Şi frunze de smaralde şi flori de siminoc
Ea poartă; pe vestmântu-i ţesut cu măiestrie
Din fire lungi de aur, cu drag sclipesc o mie
De stele, şi pe mâneci ea poartă porumbei
D-argint, cusuţi cu sârmă pe fir de mâna ei.
Un brâu îi strânge trupul la mijloc, de mătasă
Şi plin de flori e brâul şi-aşa de strâns s-apasă
Pe trup, încât să cugeţi că dânsul e crescut
Cu mijlocul deodată, şi-apoi mai e ţesut
Din fir de diamante, şi-atât îi stă de bine,
Şi unde se-ncopciază, stau copcii de rubine.
Şi, cum se duce fata mereu privind la straturi
În urmă dă spre stânga şi-apucă drum în laturi
Şi merge la izvorul ce-n murmurul alin
Prelinge clarii picuri pe lespezi de rubin.
S-apleacă preste faţa izvorului, voioasă
În ape clari se caută copila de frumoasă
Şi râde când zăreşte doi ochi sărini şi mari
Clătindu-se, ca faţa izvorului mai clari,
Obrazul ei s-aprinde d-o nobilă văpaie —
Şi-n vreme ce-şi admiră frum'seţile-i bălaie,
Ea pleacă dalba-i frunte şi-o razimă cu drag
D-o creangă, aplecată din codrul unui fag,
Şi tot mai visătoare privind a ei talie,
Se pierde lin în visuri şi dulce reverie.
Ea nici nu mai aude cum murmură de lin
Duioşii stropi de apă pe lespezi de rubin,
Ea nu-nţelege boarea, ce-i clătină vestmântul;
Şi granguri cântă jalnic, dar n-o răpeşte cântul

Ca alte dăţi: în apă doi ochi i s-oglindea
Şi-n ochii ei distrasă alţi ochi îi surâdea,
Ochi nobili ai lui Codru, frumoşi ca lampa zilei,
Căci el era de Stâlpeş logodnic dat copilei;
În apă dar părându-i că vede surâzând
P-alesul ei, Lioara şopteşte-un nume blând
Şi arde, cum ard fagii cu foc când îi împresuri.

Pe când stătea cuprinsă de-atâtea nenţelesuri,
Un nor porni pe ceriuri, greu nor de la apus,
Crescând mai greu, mai tare, mai sus şi tot mai sus
Prin larg văzduh, străbate trei câmpuri în trei clipe;
Un zmeu venea cu norul, pe-un cal cu largi aripe,
Venea ca o săgeată, ca fulger de turbat
Şi cade spre grădina lui Stâlpeş împărat —
Văzut-au toţi curtenii de-afară şi din casă,
Văzut-a împăratul şi nalta-mpărătească
Din turn văzut-a bine, cum zmeul cel din nor
De-a dreptul în grădină ţinti către izvor.

Şi când a văzut Lia, frumoasă-împărătească,
Că norul greu din zarea văzduhului se lasă
De-a dreptul în grădină şi când a văzut ea
Că zmeul prinde-n braţe făptura subţirea
A fetei, şi cu fata se duce şi s-afundă
Prin negre zări şi negre palaturi să-i ascundă
Tezaurul, atuncea de-abia s-a stăpânit
Frumoasa-mpărătească şi repede-a fugit
Prin largi chilii, cu ţipăt plângând, cu toată mila,
S-a dus sârmana Lia să-şi apere copila.

Nebună de durere pe scări a alergat;
Dar când a fost aproape de fagul rourat
Şi când văzu departe, că-n nori ajunge norul
Cu fata, disperată lovi ea cu piciorul
În glii, şi de mânie foc greu avea-n priviri:
„Oh, draga mamei, dragă! Tu nu eşti nicăiri!
Te-ai dus! Lioara mamei, te-ai dus pentru vecie —"
Şi fără simţuri cade pe glii frumoasa Lie.

IV

O lume de pământuri atunci s-a deşteptat
În plângere; pe-o mie de plaiuri a sunat
Cuvântul greu, că-i moartă copila-mpărătească.
Şi cât a fost în larguri hotar ca să primească
Acest cuvânt, hotarul întreg a fost cuprins
De jele fără margini şi geamăt dinadins.
Mari crai din ţări vecine şi ţări de-a zecea ţară,
Primind această veste, din capete mişcară
Cu drag şi milă multă, iar câţi aveau mai drag
Pe Stâlpeş dezlipit-au piciorul lor de prag
Şi-n scări au pus piciorul, mai repede s-ajungă
Să mângâie pe Stâlpeş în jelea lui cea lungă.
Şi trist stetea-mpăratul de-o masă răzimat,
Departe-având toiagul prin colţuri aruncat
Şi spada lui departe şi coiful la picioare —
Mai galben era Stâlpeş ca omul care moare,
Şi slab de-atâta jele şi negru de zdrobit.
Când el pe nalţii prieteni în casă i-a zărit,
Roşi fără de voie şi capul ridicat-a
Şi-a zis: — „Ori poate-aduceţi voi fata? Poate fata

Lui Stâlpeş pătimaşul din nou va fi a mea?
Vai, Doamne, spuneţi iute: trăieşte oare ea?
Trăieşte? De trăieşte, pe ce loc poartă pasul?
Vai, spuneţi... Doamne, Doamne, târzii sunteţi cu glasul!“
Şi cum cerea s-audă, de dorul său învins,
Crai-Galben cu tot dragul de mân-atunci a prins
Pe Stâlpeş şi cu milă făţiş în ochi cătându-l
A zis: — „O, scumpe prieten! Împacă-te cu gândul,
Şi vezi, că tocmai treb’e târzii să fim la glas!
Întreabă-mă, ce gânduri am eu, de n-am rămas
La vatra mea? şi-ntreabă, de ce-am plecat eu oare?
Puteam să şed acasă; dar nu ştiu cum mă doare
De dorul tău, mă doare durerea ta, şi ştiu
Că-aşa numai se poate şi-i bine-aşa să fiu!
Copila ta-i pierdută: atâta ştim noi bine,
Iar ce ştim mai departe? Nimic nu ştim, ca tine!“
Şi-au prins atuncea craii să-l mângâie, cătând
Să-i facă dorul aspru din inimă mai blând,
În cât le-a fost puterea cuvântului mişcară
Pe Stâlpeş, a lui jele pe-ncet o alinară
Cu vorbe şi cu sfaturi de milă şi de drag —
Şi-atunci ieşi-mpăratul pe prag şi de pe prag
Chemă pe cel mai harnic din argitani în casă
Şi-a zis plângând: — „Durerea aşa de greu m-apasă,
Cât nu mai ştiu de mine nimic, şi nu mai pot
Nimic, când ştiu pe lume că-s singur! Când socot
La pierderea Lioarei, mă-nec în noapte-amară
Şi n-am nici gând că vesel pot fi vreodată iară!
Oh, draga tatei, dragă, de ce te-am prăpădit,
Atunci când eu mai tare ca oricând te-am iubit!
Şi plânge, Stâlpeş plânge şi zise iarăşi: Scrie

Prin ţări şi lumi, ca lumea şi ţările să ştie
De-a lungul şi de-a latul, că Stâlpeş a pierdut
Odorul cel mai nobil din câte le-a avut!
Tu scrie şi dă veste să vadă fiecare
Cuvântul scris; tu scrie, aşa cum ţi se pare
Mai drept şi mai cuminte să scrii; în orice sat
Să sune glas de clopot trei zile necurmat
Şi oamenii să lase deoparte bucuria
Şi popii toţi să ţină priveghiuri pentru Lia
Să facă sărăcuste cum datini au rămas,
Prohoade să citească cu stări şi parastas,
Şi-n patruzeci de vineri cu slujbe prin altare,
Să facă lumea toată copilei sărindare!
Aşa să scrii, iubite, că doar pe rând, pe rând
Voi pierde dorul negru şi flacăra din gând,
Şi nu voi fi pe lume silit de-atâta jele
Să-mi pierd a mea domnie prin patimile grele."
Aşa vorbi-mpăratul şi stropi au lăcrimat
Din ochii lui pe haina cea dalbă de-mpărat,
Iar argitanul scrise, precum i-a fost cuvântul,
O carte, cum să poată pricepe tot pământul
Întreagă slova cărţii: cu sfaturi mari şi lungi,
La mijloc cu pecete, pe margine cu dungi,
De aur, căci o lume avea să o citească
Ş-o lume-avea porunca din carte s-o-mplinească.
De-a fost pe lumea toată vreun suflet înnorat
De patimi, acel suflet în sân era-ngropat
De mamă, căci nebună ca volbura de toamnă
Părea de jale Lia, frumoasa ţării doamnă.
A plâns cât era ziua pierdută-ntr-adevăr,
A rupt găteala-i toată şi-a smuls din al ei păr

Frumosul ac de aur şi primele, ce-i leagă
Un stol de plete negre, cari noapte par întreagă;
În haină de mătasă cernită şi-a-nvelit
Frumosul trup: şi astfel, cu părul despletit,
Cu ochii roşi şi umezi de plângerea cea deasă
Din loc în loc aleargă frumoasa-mpărătească
Şi strig-un nume dulce şi geme cu fior —
Tot caută mama, caută pierdutul ei odor.
Şi, cum fugea de-a lungul pridvoarelor, ea trece
Cu pas grăbit şi lânced prin cele treisprezece
Chilii şi la chilia din capăt a stătut:
Aici era războiul, în carele-a ţesut
Frumoasa ei copilă cu drag şi cu-ndemână,
Aici erau talpigii, şi caierul de lână
Şi ghemele, şi tortul, precum le-a rânduit
Lioara; gol sta patul, cel mândru şi gătit
Anume pentru fata lui Stâlpeş Împăratul,
Căci tot lucea-n mătăsuri şi-n scumpe haine patul.
Şi, cum stetea cu ochii la haine ţintiţi drept,
Şi-a pus mâinile dalbe de-a crucea preste piept
Şi-a stat înmărmurită frumoasa-mpărătească.
— „O draga mamei, dragă! De ce te-ai dus de-acasa?
De ce te-ai dus? Acasă de cumva ai fi stat,
Eu aş fi dat să facă pe seama ta un pat
Din aur şi mărgele cioplit şi din smaralde,
Să dormi un înger nobil pe paturile calde
Mai blând decât în leagăn un fiu născut de-o zi!
Iar când în zorii zilei din somn te-ai pomeni
Şi-ai vrea să cauţi o haină mai scumpă decât toate,
Atunci din lăzi de aur o haină tu ţi-ai scoate
De purpur mai frumoasă ca orişice frumos:

Ţesută de pe umeri şi până-n poală jos
Din fir de diamante, pe margine tivită
Cu flori de-argint, la mijloc frumos împodobită
Cu stele mici de sârmă şi fluturi de rubin,
O lucitoare haină ca soarele deplin.
Şi, ca să nu mai fie pe-ntreg rotundul fata
Mai mult şi mai de-a dragul ca tine dezmierdată,
Eu aş fi pus pe-un meşter, din alte lumi venit,
Din paltin să cioplească război întraurit
Pe seama ta, cu suluri ca grindina de albe;
Suveică făurită din mândru lanţ de salbe
Eu ţi-aş fi dat şi bregla din aur şi fuştei
Ciopliţi în strug şi patru talpigi mai uşurei
Ca fulgii de zăpadă: făceam pe-această cale,
Să nu mai fie stativi ca stativele tale!...
Puteai tu, draga mamei, la tors de te-ai fi pus
Să torci fuior din furcă de aur, şi cu fus
De-argint să torci, şi pânză să ţeşi în patru iţă,
Să coşi a ta cămaşe din flori din cruciţă,
Pe margini cu mătasă, cu sârmă la prinsori,
Pe piepţi apoi să preseri un stol de puişori
Albaştri, cum ţi-s ochii, ori galbeni, cum ţi-e părul,
Ori roşii, cum ţi-e faţa, când arde adevărul
Pe faţa ta... Lioară, cu moartea ta mă-omori!
Puteai să fii tu farmec, şi dragă la feciori
Să fii; trei ţări să râdă cu râsetele tale
Şi feţi-frumoşii lumii nebuni să bată cale
De dragul tău, şi oameni, din alte lumi, trecând
Prin lata noastră ţară şi chipul tău văzând,
Să zică: Mai sunt fete frumoase cum e luna,
Dar fată ca Lioara mai dalbă nu-i nici una,

Nici trup ca trupul dânsei, nici ochi aşa dalbi ochi —
Atâta-i de frumoasă, nu-i fie de deochi...“

V

Aşa vorbeşte Lia, frumoasa-mpărătească,
Privind cu ochi de patimi tot colţul de prin casă,
Căci dulce suvenire găsea-n fiece colţ,
Iar Codru, sub rotundul chiliilor cu bolţi,
Trecea-n această vreme cătând ca să-ntâlnească
Pe Lia, căci un cuget avea să-i tălmăcească
Şi-un dor avea să-i spună, dor tainic, care-n piept,
Ardea, dar avea lipsă de-un sfat mai înţelept.
Şi când ajunge Codru de numără chilia
De-a treisprezecea, află la furcă stând pe Lia
Zdrobită de durere, plângând de-al fetei drag;
S-opreşte dar feciorul şi stă pe-al casei prag,
La doamnă cu mirare şi lung fior priveşte,
S-apropie de dânsa şi-n patimă vorbeşte:
— „Oh, nu mai plânge, doamnă, te rog să nu mai plângi
Atâta eşti de slabă şi pală, că te stângi
Şi pieri văzând cu ochii! Te uşti pe zice vine
Şi, nu ştiu cum, de milă, mi-i greu să caut la tine!
Căci, vai, eşti numai umbră cu nume şi cu glas,
Şi te-ai topit, stăpână, topit, de n-ai rămas!
De ce să plângi? Cu plânsul omori numai viaţa!
De-ai merge, oh, de-ai merge, să-ţi vezi o dată faţa
În ape clari: de tine tu însăţi te-ai mira
Ce mult este topită şi slabă faţa ta!
Dă-ţi fire şi mai curmă din plângerea cea deasă,
Căci eu gândesc — oh, iartă-mi durerea ce m-apasă

Gândesc să las în lume o lume de femei,
Să merg după Lioara, să caut urmele ei!
S-aduc, s-aduc odorul, acesta gând mă poartă:
Să mor cu ea alături, de cumva-i dânsa moartă!
Oh, ce mi-e bun de-acuma frumosul comănac
Cu penele de vultur? O, Doamne, ce să fac
De astăzi cu săgeata-mi atât de mult deprinsă
La ţel şi-a cărei pană de trei ori e prelinsă
Cu palid colb de aur? Cu straiele ce port
Şi care sunt ţesute din cel mai nobil tort
Eu ce să fac? Cu lancea-mi dedată-n alergare
Eu ce să fac? şi-n urmă cu paloşul, la care
Trei meşteri din trei colţuri de lume-au asudat,
Eu ce să fac? O, Doamne, să mor eu blăstămat
De ţară şi de oameni, şi veşti de rău să-mi iasă,
Că n-am atâta suflet să caut a mea mireasă?
De-aş şti c-alerg o lume, eu totuşi am s-alerg;
Dar lasă-mă, stăpână, vai, lasă-mă să merg!“
El zise. şi-mpăratul aude suspinând
Pe Tulnic, îi ascultă cuvintele pe rând,
Şi-atunci, mişcat de vorbă-i, la Tulnic el s-a dus
Şi braţul drept cu dragosti pe umeri i l-a pus
Şi-n ochi privindu-l zise: — „Fă, Tulnic, cum îţi place
Dar fă cum ştii că-i bine, cum ştii că-i drept a face!
Noi nu te-oprim!“ şi Tulnic aşa i-a dat răspuns:
— „O, Stâlpeş Împărate! Mă simţ eu îndeajuns
De vrednic să bat lumea! S-o bat din dungă-n dungă,
Cruciş cât e de lată şi-n larg cât e de lungă,
Să trec din Răsărituri spre margini de Apus,
Să cat în care lume şi-n care părţi s-a dus
Lioara mea! M-aşteaptă, aşteaptă-mă,-mpărate,

Cu post şi cu mătanii, trei luni şi jumătate,
Trei luni m-aşteaptă, doamnă, căci în trei luni, socot,
Să-ntorn acasă iară cu dorul meu cu tot,
Dar când, înaltă doamnă, tu vei vede pe cer,
Că zorii zilei dalbe tot vin şi trec şi pier,
Că vremea rentornării din ceas pe ceas s-amână,
Că luni mereu s-adaug din zi şi săptămână,
Atunci tu ia-ţi tot gândul şi nu mai aştepta,
Căci mort voi fi eu, Lie, şi moartă fiica ta.
Prin ţări înstrăinate, tu nu ne duce dorul,
Şi nu ne plânge; pleacă cu dragoste piciorul
Şi-ai tăi genunchi la masa bisericii, plângând,
Tu pentru noi te roagă cu inimă şi gând;
Dă slujbe-n zece miercuri şi-n zece mari dumineci,
Gândeşte la Lioara, când mergi să te cumineci
Şi n-o uita! D-a pururi în minte să ne ţii,
Căci tu, tu ne-ai fost mamă şi noi ţi-am fost copii!
O, deie, deie Domnul, să-ntorn acasă iarăşi
Speranţei tale prieten şi-amorului tovarăş!..."
Aşa vorbi feciorul, de nalte patimi dus,
Şi fără de zăbavă pe capul său a pus
Un coif ornat cu pene de pajură de munte,
Cu creasta de aramă şi dungi d-oţeluri crunte;
Pe piept a pus pieptarul, cum poartă la război
Vitejii toţi de-a rândul, şi s-a-mbrăcat apoi
Cu cele mai frumoase şi mai vestite straie;
A-ncins apoi la mijloc un paloş de bătaie,
Frumos şi cu mărgele; în urmă, a-mbrăcat
Pe dalbele picioare păpucii săi de aur,
Cusuţi pe dinăuntru cu piele de bălaur.
Şi-atuncea împăratul i-a strâns mâna cu drag,

Iar dalba-mpărăteasă stând palidă pe prag
Şi, vorbele-necându-şi în lacrimi fără număr,
I-a sărutat cu milă vestmântul de pe umăr
Şi-a prins să plângă jalnic, mai jalnic ca oricând,
De nu-i venea nici suflet, aşa gemea plângând,
Iar Stâlpeş, bietul Stâlpeş, plângea cu drag şi dânsul,
În urmă Tulnic face trei cruci lui Dumnezeu,
La mijloc încopciază mai strâns paloşul său
Şi-apoi pe nalte trepte la scări de-argint scoboară
Şi servii-aduc îndată fugarul, roib la scară;
Greu calul varsă aburi pe narea sa de foc
Şi tropotă-n picioare şi nu-şi găseşte loc,
Iar Tulnic îl adie şi-l bate-ncet pe coamă,
Când roibul se izbeşte uşor ca o fantoamă,
Şi-ncalecă feciorul, dă frâu calului nalt
Şi calul prinde aripi, s-aruncă şi-n asalt
Izbeşte trupul nobil în toată-a lui putere
Şi fulgeră pe faţa pământului şi piere
Prin zări, cum stele sfinte din cerul nopţii pier.
Nebun răsună pietri sub pas de rece fier
Al iuţilor potcoave, scântei răsar în zare
Şi calul pe câmpie mereu, mereu dispare,
Se pierde-n răsărituri cu naltul său stăpân.
La scări, cu inimi triste, zdrobiţi şi pali rămân
Părinţii trişti, din piepturi mereu vărsând şiroaie
De gemete scăldate în larg potop de ploaie
A ochilor, cari umezi de plânsul mult şi des
Închid privirea tristă şi plină de-nţeles.
S-ar duce, ei s-ar duce cu Tulnic într-o cale,
Să bată câmpi şi codri, să bată deal şi vale,
S-alerge tot pământul şi-n negre depărtări

Să caute până-n margini de margine de ţări
Comoara lor pierdută; s-ar duce, duce-i dorul,
Şi totuşi ei stau marmur, legat li e piciorul.
D-abia numai cu ochii mai pot să urmărească
Pe Tulnic, care-ncepe să nu se mai zărească
Prin zări luate-n fugă d-un roib aşa păgân:
Albaştri codri-n urmă-i se-nşiră şi rămân
Departe, mai departe, mai mici din clipe-n clipe;
Şi calul înteţeşte turbat a lui aripe
Şi zboară, dând în vânturi o coamă de păr creţ,
Pân' zarea prinde-n noapte şi cal şi călăreţ...

VI

S-a dus! Atâta jele s-a dus cu el pe-un pas
Şi-n urma lui acasă cât dor a mai rămas!
Şi Stâlpeş, doamna Lie tot plâng şi zi de zile
Aşteaptă trişti întorsul iubitei lor copile.
Înalta Lie face mătanii la pristol
Şi şoapte pii rosteşte din pieptul slab şi gol
De orişice nădejde, căci ceas de ceas s-amână,
Şi luni mereu s-adaug prin zi şi săptămână,
Şi vremea troienită lung şir de ani a tors
De când e dus feciorul şi nu s-a mai întors!
Ce veşted era Stâlpeş şi cât de slabă Lia!
Din pieptul lor pierise cu totul veselia
Şi zâmbetul; de-atuncea dureri i-au frământat
Cât nu puteai cunoaşte pe veselu-mpărat
Şi nu puteai pe Lia, căci ea-şi schimbase portul
Şi slab păşea, ca grija, ş-obraz avea ca mortul
Şi nu-i mai era trupul frumos şi plin şi drept,

Umbla cu-ochii tot umezi, cu fruntea tot în piept.
Dar Stâlpeş, încă Stâlpeş! Ce mult şi-a schimbat statul,
Şi nu-l mai poţi cunoaşte că el e împăratul!
Şi el, furaţi de gândul nădejdii, ne-ncetat
Aşteaptă ceasul zilei şi-al vremii de-nturnat,
Visează, cât e noaptea de lungă şi de mare,
De-o zi, când au s-audă pe drum în depărtare
Un viu nechez şi-un tropot de cal, carele-n zbor
Venind o să s-oprească la poarta curţii lor.
Râzând fugi-va Lia mari porţi să le deschidă:
Vai, Doamne! bucuria va sta să o ucidă,
Când biata mamă-n toiul sositei bucurii
Va strânge-n braţ copila-i, pe ambii săi copii!
Şi cât va plânge Lia şi Stâlpeş cât va plânge
Şi-n braţ unii pe alţii cu drag cum se vor strânge
Şi iar vor ţinea dânşii, cu rostul lumii, rost.
Şi iarăşi vor fi veseli, cum poate n-au mai fost,
De nou va zâmbi Lia făloasă de-a ei fată
Şi fata va fi iarăşi de-o lume lăudată,
Când ea prin grădinuţa cu strat de toporaşi
Plimba-va iar piciorul cel mic şi drăgălaş.
Şi-i vor luci pe haina ţesută-n măiestrie
Din fire lungi de aur, mici stele vii, o mie
De stele, şi pe mâneci luci-vor porumbei
De-argint, cusuţi cu sârmă pe fir de mâna ei,
Căci haina va fi mândră ca orişice frumos:
Ţesută de pe umeri şi până-n poală jos
Din pietre şi mărgele, pe margine tivită
Cu flori de-argint, la mijloc frumos împodobită
Cu stele mici albastre şi fluturi de rubin,
O haină, ca un soare, ca soarele deplin.

Dar nu! Să-ntoarne numai Lioara! De-ar veni!
Căci mamă-sa va face şi tot va rândui
Din nou pe seama dânsei, să nu mai fie fată
Aşa de mult frumoasă şi-atât de dezmierdată,
Ca ea! Va chema Lia pe cel mai povestit
Din meşteri, să cioplească război întraurit
Copilei ei, şi suluri ca grindina de albe
Şi nobilă suveică din lanţ frumos de salbe,
Şi breglă de rubine, şi iţe şi fuştei
De-argint, şi-n urmă patru talpigi mai uşurei
Ca fulgii de zăpadă: aşa va face Lia,
De-ar fi numai să fie să-şi vadă iară fia...
Şi tot visează doamna, şi lacrimi o înec,
Iar anii trec; trec zece şi cincisprezece trec!

VII

În colţul lumii, zarea de miazănoapte poartă
Pe câmpii mari o umbră cu tip de fată moartă,
Cu ochii stânşi, cu faţa de ceară şi zăpezi,
Ce când o vezi, îţi pare că-n vis numai o vezi.
Şi umbra pe câmpie s-aleargă ca nebună,
De ţipătul ei jalnic viu văile răsună;
Ea pleacă, stă, priveşte, se-ntoarce, pleacă iar
Şi măsură tot largul întinsului hotar.
A cincisprezecea oară se-nvârte zodiacul,
Pe cerul nalt se-ntoarce de nou în cale veacul
A cincisprezecea oară, de când s-a pomenit
Prin zări această umbră venind din Răsărit;
Era o fată blândă, cu ochi ca viorele,
Cu plete lungi şi primă d-argint purta prin ele,

Cu haină de mătasă ca îngerii din rai,
Aşa cum poartă numai copilele de crai,
Aşa era, dar anii de-atunci au trecut deşi;
E pal acum obrazul şi-ndată ce-l apeşi
Rămâne locul vânăt, şi pletele-i sunt rupte
Şi buzele-i albastre ca patima de supte,
Şi ochii stânşi, de-ţi pare că-n vis numai zăreşti
Un tip creat din ceară şi doruri sufleteşti.
Nici ea nu se cunoaşte, nici ea nu se mai ştie,
Aleargă-n hohot numai nebună pe câmpie
Şi râde cât e ziua de rupe din vestmânt
Bucăţi, ce cad în urmă-i ca frunze duse-n vânt.
Iar când îşi vine-n fire arareori, ea plânge
Şi peticele hainei pe trupu-i şi le strânge
Şi-n cap adună gânduri, mii doruri i s-adun
Şi-aducerile-aminte cu drag atunci îi spun
Că-n alte lumi, odată, demult, demult odată
Trăia-mpăratul Stâlpeş şi Stâlpeş avea fată
Iar fata avea mamă pe Lia; căci avea
Frumoasă Lia fată şi fată era — ea!
Gândirea troienită sub doruri uriaşe
Îi redă pe-ncetul, ca pruncului din faşe,
Simţiri să recunoască, să-şi vină iar în firi
Să cheme din trecuturi duioasele-amintiri
A zilelor vieţii; şi-atunci, oftând din greul,
Ea vede grădinuţa de flori, ea vede zmeul,
Se simte prin văzduhuri, plutind pe negru nor,
Ea intră în palatul înalt şi lucitor
Al zmeului, trăieşte mereu în dor şi plângeri,
Simţind rumperea minţii şi-a sufletului frângeri.
Ea tremură, când vede în gând acel palat

Pe nouăzeci şi nouă de dealuri ridicat,
Dar cât o prinde groază şi tremur când zăreşte
Pe zmeu murind în sânge şi foc ce-l învăleşte
Din capetele nalte jos până la genunchi!...
Hah! Iată-l, vine Tulnic! E Tulnic! Un mănunchi
De pietre şi mărgele străluce-n brâu mai tare
Ca paloşul! Vezi coiful frumos şi aurit,
Şi coiful străluceşte mai palid ca obrazul
Lui Tulnic! Uite, straie de cel mai nobil tort,
E dânsul, — el e! Doamne! E mort, e Tulnic mort?
Tu n-ai ascultat, Tulnic, de sfatul sfintei Miercuri,
Eşti piatră, tu! eşti piatră, în negură de bărcuri,
Afund în codri!... Râde, lung râde câmpul tot
Şi ochii pali ai fetei văpăi duioase scot
Şi ultimele lacrimi îi cad şi i s-adună
P-obraz; ea pierde firea şi-aleargă iar nebună
Pe câmpi, până ce noaptea o prinde-n braţul său
Şi-adoarme-n văi, scutită de cer şi Dumnezeu!

VIII

În zori, când doamna Lia din somnu-i se trezeşte,
Un plâns în ochi şi-un tremur în suflet ea simţeşte
Şi lumea ei să-nvârte, ea cade jos plângând:
În mintea ei murise chiar cel din urmă gând
Al veştedei speranţe, nimic ea nu mai crede,
Pe fată n-o mai are, şi-n veci nu o mai vede.
Îndată ea-şi îmbracă vestmântul ei cernit,
Deschide uşa, trece pe prag întraurit
Şi iese pe pridvorul cel larg, cu stâlpi de aur

Cioplіţi în patru feţe de cel mai meşter faur,
Scoboar-apoi pe trepte, pe nouă trepte lungi
Cari au parcană lată de-argint cioplit în dungi.
Acolo-i stă cu bobii bătrâna vrăjitoare;
Ea murmură cuvinte şi caută-n sus la soare,
Desface din năframă boscoanele pe rând
Şi numără-n şoptire pe degete, zicând:
— „E Tulnic stan de piatră şi doarme-n des de bărcuri,
Căci n-a ţinut cuvântul şi sfântul sfintei Miercuri,
Iar fata — fata fuge pe câmpi din Răsărit;
Trei luni, şi-atunci blăstemul lui Tulnic e-mplinit,
Trei luni va fi el piatră, dar luna cea de-a patra
Va face om cu suflet, căci glas va primi piatra.
Atunci vedea-vei soare, ce nou va răsări,
Atunci a ta copilă din neguri va veni
Şi iar vor merge toate pe calea lor cea dreaptă —
Aşteaptă, doamnă Lie, trei luni numai aşteaptă...“

Trei luni! Ziua de mâine luni se-ntorc cu ea,
Aşteaptă, doamno Lie, căci mâine vei vede!

Străjerul

CUPRINS

Ce blizguie zăpada pe câmpi! Întregul cer
Azi poartă iar cămaşă cu tivituri de fier,
E tot o pânză albă prin tot întinsul zării,
Cu dungi de neguri, negre ca dorul răzbunării;
Din osturi bate crivăţ, şi plaiul alb al ţării
Greu scapără de ger.

În pas grăbit, Amurgul adună-n braţ de vrajă
Mari umbre cari s-alături şi ţin cu noaptea strajă
Pământului; azi umbre aşa de multe sânt!
E tot un iad din ceruri jos până pe pământ,
Îngheţul pe sub streşini dă sloi, pe câmp dă vânt
Şi flori pune pe glajă.

E iarnă, cum e dânsa mai aspră-n firea ei,
Iar negrul întunerec purtat de norii grei
Stă mort, precum pe leşuri stă-n basme un bălaur
A cărui limbi de gingini se bat mugind, ca taur
În lanţ, şi cruntul muget e viscolul din faur,
E moartea, dragii mei.

Oh, vai de cei ce noaptea stau străji, lăsând să cearnă
Pe ei văzduhul negru un larg troian de iarnă
Cu ger, până ce semne de viaţă nu mai dau!
Dar vai de oameni mizeri, cari rupţi de foame stau
Şi zac pe faţa casei în frig, când bieţii n-au
Nici ţol măcar s-aştearnă!

Şi vezi nămeţii colo, la margine de sat?
Ce slab e coperişul şi câte de-ngropat
Sub iarnă, ca un suflet sub patimile vieţii;
Hârtii în loc de geamuri şi fără mal pereţii,
Bordei urnit cu totul sub vârsta bătrâneţii,
Scârbos ca un păcat

Pe prag acolo moartea sta zi de zi la pândă,
La uşi acolo grija stă goală şi flămândă,
Prin astfel de bordeie curg lacrimile crunt!
Sunt doi: un fiu şi-o mamă; ea slabă, el mărunt —
Sunt doi acei ce sufer al iernilor înfrunt
Şi-a morţii lor osândă.

Ce trist e prin odaie! Când domnii vin şi ieu
Tot, tot ce ai, sunt dânşii cari pun pe om la greu,
Când dânşii nu-ţi dau chinuri, tu singur doară dai-ţi
În fundul casei doarme, din vremuri vechi, un laiţ
Bătrân şi rupt, pe vatră dă licur un opaiţ
Din ultimul oleu.

Şi masă nu-i, căci masă au numai când e soare;
Prânzesc pe cornul vetrii, ci-n zi de sărbătoare
Când au şi pot ca alţii să ţie zile mari,
Atunci iau uşa tinzii şi-o pun pe patru pari
De fag, cari stau în faţa odăii lor şi cari
Ţin masa pe picioare.

Trei scânduri, cari au capăt pe vatră aşezat
Şi merg până pe laiţ, fac slujba unui pat
Mai gol şi mai nemernic ca tot ce-i prin odaie;

Şi ghem făcut, pe dungă de scândură ce-l taie,
Trist zgribură, sub coaste-i având câteva paie,
Copilul îngheţat.

De calzi genunchi aproape lipiţi stau obrăjorii;
Ca paiele mai palid, mai rar având fiorii,
Pe-ncet el aţipeşte şi-adoarme tremurând;
Oh, mă-sa nu-i dă pâine şi-l culcă tot flămând!
E mult de când e dusă, ea nu vine curând
Şi vai, departe-s zorii!

S-a dus de mult! Sărmana, din fapt de-amurg s-a dus,
Aleargă cât e satul spre vale şi spre sus;
Ea cere lucru, cere şi roagă să muncească,
Nu-i trebuie pomană şi nu vrea să cerşească,
Nu! Când te-ai pus să cauţi vreo milă omenească
Eşti bun sub piatră pus!

Şi nimeni nu-i dă lucru, flămândă ea rămâne;
Dar cum să-ntoarne biata la fiu fără de pâine?
Grozav treb'e că-i simţul din piept de mamă, când
Se târâie copilul de slab şi de flămând,
Şi n-ai ce-i da! Nu cugeţi c-atunci tu eşti în rând
Cu cel din urmă câine?

Ea trece pragul, tristă ca om fără noroc,
Aşează două sfărmuri de pâine launloc,
La pat apoi grăbeşte şi caută trist în faţa
Copilului; el doarme, dar rece-i tot ca gheaţa
Şi parcă-n pieptu-i lânced de mult s-a stins viaţa
E pal ca fiert la foc.

Sub cap având o mână, şi rupt un ochi de glugă
Pe glezne, mititelul, cu şopot el îndrugă
Prin somn un şir de vorbe lipsite de-nţeles;
Din ochii pali ai mamei ca bobul picuri ies,
Se scurg p-obrazul care se mişcă-ncet şi des
Sub vii suflări de rugă.

Zdrobită de necazuri stă multă vreme-n plâns;
Aşa-i de frig în casă ş-opaiţul s-a stâns.
Ea vrea s-aţâţe măcar trei zări, vrea foc să vadă
Un foc — din trei surcele culese de pe stradă,
Dar ele-s tari ca fierul şi-s pline de zăpadă
Şi tari precum le-a strâns!

Şi-n vreme ce stă beată de lunga ei suflare,
Deştept copilul geme şi oblu-n sus tresare
Cu ţipăt, având ochii mai sarbezi ca de mort,
Se zbate, ca pe ţărmur un peşte, parcă-l port
Furtuni, din poala hainei nebun destramă tort
Şi ţipă tot mai tare.

În urmă se răstoarnă pe pat, fără de vrere;
Mai mult, mai mult răsuflu-i scăreşte din putere,
Stă mort întreg; şi ochii pe pod i-a ţintuit —
Un doctor! Biata mamă de tremur a-nnegrit;
Să plece? Dar desculţă prin ger: E de pierit! —
Ori el, ori dânsa piere!...

Piciorul ei de sânge pe drumul grunzuros
Şi viscolul izbeşte cu şuier viforos
În faţă-i fulgi; cu pieptul mai gol de jumătate,

E crunt de frig obrazul şi pulpile-s crăpate,
Ea tremura ca frunza, căci frigul o străbate
Prin carne până-n os.

În turn ciocanul geme de zece ori în clopot;
S-a stins de mult pe stradă chiar cel mai palid şopot
Al buzelor, căci nimeni nu stă pe-aceste vremi
În vânt şi ger, când trupul ţi-l scuturi şi ţi-l gemi
Tot pas de pas, când însuţi de tine tu te temi
Ca fiarele de tropot.

Nici flăcări, nici potopul, nici mii de limbi infame
Nu pot să pună stavili pornirii unei mame
Când vrea să moarâ-n locul copilului! Sunt legi,
Sunt lanţuri, sunt pumnale ca-n sângiuri să o-nchegi,
Dar dragostea-i din suflet nici cei mai lupavi regi
Nu pot să i-o destrame!

Oh, nu-i! — Atunci o mână de om cu suflet crunt
Se-ncleaştă nod puternic în părul ei cărunt
Şi voci de mari sudalme străbat mai greu ca gerul
În pieptul ei; ea ţipă, iar el, lovindu-şi fierul
De pulpi, o îmbrânceşte, căci aspru e străjerul
Şi greu al său înfrunt.

Nici flăcări, nici potopul, nici mii de limbi infame
Nu pot să pună stavili pornirii unei mame
Când apără cu viaţa pe fiu: Nici lumi întregi,
Cu monştrii toţi, nici arma cu sângele, nici regi,
Cu lanţ din tălpi la creştet, prin fier şi aspre legi
Nu pot să i-o destrame.

Nebun s-aruncă dânsa din tot al ei avânt,
Dar lunecă şi cade de-a pluta pe pământ.
— „Au! cum nu cad pe tine, sălbatico, păreţii!
Tu mergi să furi; eşti prinsă! În numele dreptăţii
Te cer să vii, femeie, la casa judecăţii!
Mă vezi tu cine sunt!“

— „Să fur! şopteşte dânsa zdrobită de ruşine,
Dar astfel umblă furii? Priveşte-mă mai bine
Şi vezi că nu-mi dă gândul prin minte ca să fur!“
Şi-n laturi ea s-aruncă gemând, dar braţul dur
Al legii nu-i dă liber, şi el cu larg înjur
O târâie cu sine.

De ghimpii gheţii crunte picioarele-n alerg
Se sfâşie, se taie mai tare şi se şterg
De nu rămâne carnea pe os. Ei merg de-a valma,
El blastămă, ea plânge — „Încetă cu sudalma!
Zdrobeşte-mă cu pumnii şi-ncruntă-mă cu palma,
Dar lasă-mă să merg!“

Dar legea nu cunoaşte pe nimeni; e poruncă,
Pe fur în timpul nopţii în temniţi îl aruncă,
La chin. Sărmana mamă se zvârcole-n plânsori;
La casa judecăţii ogrăzile-s prinsori:
Sunt largi ogrăzi; în ele stă mama până-n zori,
În gol, ca pe o luncă.

Şi-n ger, cât a fost noaptea, ea fuge prin ogradă,
Nebună fuge, zbiară ş-aleargă prin zăpadă,
Cu ochii roşi şi umezi, cu pieptul aburit

Şi plin de bruma cruntă, ca ielele din mit,
Un gând numai o ţine, un gând neisprăvit:
Pe fiu să şi-l mai vadă.

Şi când în zorii zilei veniră logofeţi
Ai legii, să-i deschidă, ca dorul ei drumeţ,
Aşa păşea de grabnic şi iute biata roabă —
Ce slab e coperişul, ce şubredă cocioabă,
Sub pumni o poţi ascunde de mică şi de slabă,
De-ascunsă sub nămeţi!

Hârtie nu-i pe geamuri, căci a suflat-o vântul;
În casă urlă crivăţ pustiu, cum urlă cântul
Sărmanei mame; tristă se pleacă ea spre pat.
E sloi copilul, pielea pe-obrazu-i a crăpat,
Tot trupul lui e vânăt, şi supt şi de-ngheţat
E rece ca pământul.

Oh, cât e de sălbatic al iernilor înfrunt!
Cum smulge mama plete din părul ei cărunt
Şi blastămă. — Vai, Doamne, fereşte-o de osândă!
Pe prag acolo moartea stă zi de zi la pândă,
La uşi acolo grija stă goală şi flămândă,
Prin astfel de bordeie curg lacrimile crunt!

Anacreontică

CUPRINS

I

Ca Gyges, sardicul despot,
Eu nu-s setos după renume,
Nimic nu-nvidiez pe lume
Şi-a fi gelos defel nu pot.

A mele griji şi tăinuiri
Sunt toate numai să port salbe
Şi să-mi dedic pletelor albe
Ghirlandele de trandafiri.

De alte griji alţi oameni ştiu;
Eu numai pentru azi port grijă,
Căci timpul e cu braţ de spijă —
Şi mâine pot să nu mai fiu!

II

Tu lauzi în cântări mărirea
Tebanilor, el cântă firea
Şi tot ce Thales cunoştea:
Eu cânt însă robia mea.

Nu flote m-au învins pe mine,
Nu regi cu tolbe largi şi pline,
Altfel de trupe m-au robit:
Doi ochi de foc şi-un glas iubit.

III

UNEI COPILE

De ce fugi, copilo, de mine?
Obrajii tăi, rumeni ca tine,
Aprinşi par de rumeni şi plini,
Ca rozele vara-n grădini.

De ce fugi? Am creţe pe frunte,
Am plete rari şi cărunte?
Ca părul tău alb de ninsori,
Nu-i alb nici un crin între flori.

Sunt crin eu, tu roză de vară
Şi flori când aşezi tu-n pahară,
Ce flori au un farmec mai plin
Ca roza lipită de crin?

IV

Am scris vecinei mele
Să ştie că mi-e dragă,
I-am scris o faţă-ntreagă,
Dar n-aşteptam răspunsul —
Ce bună-i dânsa totuşi!

Pe când răsăreau stele,
Frumoasa mea vecină
Citind ce-am scris, p-ascunsul
A râs de milă plină —
Ce bună-i dânsa totuşi!

Şi ca să nu cred doară
Că nu-i sunt drag, stă gata
Răspuns să-mi deie fata,
Dar cum? Ea nu şti scrie —
Ce bună-i dânsa totuşi!

Văzându-mă-n uscioara,
Ea însăşi deci se fură
De-acasă, ca să vie
Răspuns să-mi dea din gură —
Prea bună-i dânsa totuşi!

V

Aperi tu cu mâna tare
Pe pilotul dus pe mare,
Venus tu!
Dar pe-acela ce-ţi serveşte,
Pe-un poet care iubeşte
Pe el nu!

Las' pilotul! Căci din apă
Undele cu timp îl scapă,
De-i bărbat.

Venus! Apără-ţi poetul,
Căci de-l laşi se-neacă bietul
Pe uscat!

VI

Câţi picuri de rouă pe frunze sclipesc,
Atâtea pahare de vin să golesc!

Şi cânturi atâtea să cânt eu cu drag,
Câţi muguri în vară pe codru de fag.

Şi câte steluţe pe cerul azur,
Atâtea săruturi de fete să fur.

Şi câţi sunt aceia pe care-i iubesc,
Eu numai atâtea clipeli să trăiesc!

VII

MI-A ZIS MAMA

Mi-a zis mama, dragă fată,
Că-i păcat a săruta —
Nu te mai sărut! Cu tine
Prea sunt păcătos aşa!

A, dar mama mea pe mine
Cât de mult m-a sărutat,
Şi-a făcut păcat? Hai, fato,
Te sărut, că nu-i păcat!

VIII

„SOMNOROASE PĂSĂRELE“

Somnoroşii de cu sară
Prin culcuşuri se adună,
Se ascund în vro cămară —
Noapte bună!
Proştii pot să beie apă,
Cei beţi meargă să se culce —
Cârcimăriţa-i ca un înger,
Vinul dulce!

Ce draci! A secat izvorul
Vinului? Cârcimarul tace —
De te dă pe uşă-afară,
Ieşi în pace!

Într-a nopţii feerie
Numai gura noastră sună —
Deja-i ziuă, când ne zicem:
Noapte bună!

Profeţie

CUPRINS

Caligenes sfârşeşte moşia de arat;
O seamănă. Pe urmă — roman adevărat —
Dă goană-n urbea Romei să-ntrebe toţi augurii
Că da-vor zeii nobili rod bun semănăturii?
În Roma, cel mai vrednic augur, Aristofil,
E om cărunt, serveşte de când era copil,
Şi poate să-mblânzească şi viforul cu ruga.
La dânsul vine dară Caligenes în fuga,
Zicând: — „Aristofile, să-mi spui tu de va fi
An bun şi toamnă lungă, de pot nădăjdui,
Să secer grâne coapte şi pline-n spic?“ Păşeşte
La scândura-i augurul, ia bobi, îi rânduieşte
Vrăjind; apoi mai face cu băţul său figuri;
Îşi încruntează fruntea cu-atâtea-ncreţituri,
Dă roată prin odaie şi numără întruna
Pe unghii, roagă cerul cu stelele şi luna;
Mai face-un hocus-pocus şi-odată stă pe loc;
Se-ntoarce şi grăieşte cu tonul de proroc:
— „De cumva e sămânţa destul de roditoare
Şi bine semănată, la caz dacă e soare
Şi cald, pe câtă vreme sub brazde ea va sta,
Pe loc ce ploi mănoase şi calde vor uda
Câmpiile, îţi iese sămânţa toată plină;
Fii sigur că de cumva nu vei avea neghină
Şi alte ierbi, grâul va creşte ca un râu
La caz că n-o să bată furtuna peste grâu,
Rupându-i paiul; însă — de vei avea norocul

În orice fel să-ţi aperi de cerbi şi vite locul,
Ca nu cumva să-ţi pască din grâu — presupunând
Că piatra nu te-o bate, nici bruma, şi scăpând
De paseri să nu-ţi fure din boabe semănate —
Oricum, orice... În fine, spun zeii că tu poate
Avea-vei grâu, căci anul va fi dintre cei buni;
Dar ţine minte bine: necopt să nu-l aduni!
Atunci ţi-or fi desigur grânarele înguste
De-or vrea din ceruri zeii să scapi fără lăcuste!“

Gramatica şi medicul

CUPRINS

Odată îmi trimise un medic renumit
Pe fiu-său la şcoală pe două luni, cu dorul
Să fac din el gramatic şi retor, căci feciorul
Isteţ era la vorbă şi gând, un îndrăcit,
Da-n lună cu piciorul.

În şcoală eu, fireşte, voind să-l introduc
În taină de gramatici, încep cu poezia;
Iau versul *Iliadei: „Să-mi cânţi, muză mânia,*
Căci ea pe mulţi trimite la iad", apoi apuc
Să-i spun ce-i prozodia.

Deseară, când băiatul se duce la părinţi,
El spune ce-i prin şcoală şi prinde să recite:
Să-mi cânţi, muză mânia, căci ea pe mulţi trimite
La iad"; vestitul doctor a prins să crişte-n dinţi
Ca cei scoşi din sărite.

Atâta i-a fost şcoala baiatului; de-atunci
El n-a venit la mine, căci tată-său pesemne
Ţinea c-aceste versuri sunt oarecum nedemne
De-un doctor; dar în fine dai versuri unor prunci
Ca versul să-i îndemne.

Trecură zile multe, şi-odată mă-ntâlnesc
Cu doctorul pe stradă; făţiş venind spre mine,
El râde, mă salută, poftindu-mi bani şi bine,
Eu resalut, şi dânsul cu glasul prietenesc
Mi-a zis şoptind în fine:

— „Mulţam de ostăneală! Tu vrei să-nveţi pe fiu
În ce mod se *trimite la iad*? Să plătesc taxă
La şcoală? Dar acasă nu pot să-i dau eu praxă?
Pe mulţi trimit, amice, *la iad*! Deşi nu ştiu
Nici boabă de sintaxă!“

Patru portărei

CUPRINS

I

Din larguri de palată ies patru portărei:
Au coifuri, au ceaprazuri, au suliţa la ei.

Nebun s-aruncă roibul, ca viforul pe luncă,
Trei cai cu el alături p-acelaşi pas s-aruncă.

Şi zice portărelul, al cărui cal e corb:
— „Ca pajură pe Surgă, zdrobit, am eu să-l sorb!“

— „ţi-l strâng, până ce-mi urlă că nu-i mai treb’e fete“.
Vorbeşte cel ce fuge pe cal stropit cu pete.

Şi cel pe calul muced răsteşte vulturel:
— „Aşa să trăiesc! Astăzi îngrop suliţa-n el!“

— „De nu-l fac eu cenuşă, să n-am de mamă parte!“
Se jură cel cu roibul frumos ca scris în carte.

II

Un zmeu a dus pe Veta lui Trăsnet-Împărat
Pe Veta s-o găsească ei patru s-au jurat.

Şi cine-o va aduce din ţările măiestre
O ia pe Veta doamnă, şi nouă ţări ia zestre.

Să pleci orbiş la moarte, când zestrea-i lumi deloc,
Când ai pe Veta doamnă, să prinzi cu gura foc.

E ţara toată şesuri, ca ploaia-i de mănoasă;
Şi n-are-n lume seamăn Saveta de frumoasă.

Ca malura de negri sunt ochii ei duioşi,
Obrajii ei molateci ca zmeura de roşi.

E ruptă din zori palizi, căzută e din soare:
Căci glia, cât de stearpă, pe urma ei dă floare.

III

Şi patru cai aleargă cu patru portărei,
Topeşte-se pământul cum tremura sub ei.

Ajung la mănăstirea din crângul de fagi tineri,
Cer sfat, le dă sfaturi vrăjite sfânta Vineri.

Le spune că departe, pe râu de mărgărint,
Sunt poduri cu părcane cioplite din argint.

Sub nalt grindiş d-aramă stau câşiţe de aur,
Şi-acolo străjuieşte mereu câte-un bălaur.

De scapi de dânşii teafar, ajungi să poţi vedea
Palatele de glajă pe-un munte de mărgea.

Şi cine-i om să lupte cu zmeu, ca să-l omoare,
Stăpân va fi pe Veta, pe chei şi pe zăvoare.

IV

Hei, Trăsnet-Împărate! Mulţi ani cu har de domn!
Feciorii tăi deşteaptă tot iadul azi din somn!

De-ar da spre cer năvală, şi-n cer ar face strungă,
Voinici, cât să-ţi răstoarne pământul într-o dungă.

Ei pier în Răsărituri, ca şoimii zboară zbor.
Se duc cum nu se duce nici dragoste, nici dor.

Ei trec în Lumea-neagră, trec rânduri de movile
Şi trece-o zi, trec două, trec cinci şi şepte zile.

V

Dar când a fost în ziua d-a opta, pe-nsărat,
În zări, departe-n funduri, un cal s-a arătat:

Cu tarniţa pe şolduri, cu frânele-n picioare
Şi galben călăreţul ca prinsul de lingoare.

Trei cai aleargă-n urmă-i sălbatici de merei;
Să-i vezi şi să-ţi faci cruce de bieţii portărei!

Ei fug mâncând pământul, ar soarbe-n gură marea
Căci nu-i încape şesul şi nu-i cuprinde zarea.

Şi geme portărelul, al cărui cal e corb:
— „E nalt, cât e nalt cerul, cât iadul e de orb!“

— „Hu, tot îs de cutremur, şi gheaţă simţ în spete“,
Suspină cel ce fuge pe cal stropit cu pete.

Şi cel pe calul muced oftează tulburel:
— „Să-mi dai pe Cosinteana, eu tot nu lupt cu el!“

— „Nu, da’ să-mi dai tot cerul şi, şi din rai o parte“,
Vorbeşte cel cu roibul frumos ca scris în carte.

Şi cum izbesc ei fuga răzleţi într-un şirag
Îi vede maica Vineri din tindă, de pe prag.

Din cârjă ea ridică bătrânele sprâncene,
Şi dă din cap privindu-i la margini de poiene.

— „Sunt tari feciori la spusuri, dar slabi la făptuit!
Vitejii lumii noastre de mult s-au pristăvit.

Când n-au curaj în suflet, de ce se bat nebuni?
Nici Dumnezeu nu face cu cei fricoşi minuni.

De nu te-a născut cerul voinic să lupţi cu zmeii,
Degeaba măsuri câmpii, căci paţi ca portăreii.

Nu-s toţi viteji pe luptă, câţi stau în şeauă puşi —
Viteaz e numai unul, şi-l cheamă Pipăruş!“

Rodovica

Baladă din popor

CUPRINS

Tot cerul la vest era-n purpur scăldat —
Doinind treceau vesel flăcăii prin sat
Cu luciile coase pe-un umăr robust,
Şi fete, cu ochii din soare de-august,
Treceau, având furcă la brâne.
Pe-un laiţ sub veche tulpină de fag,
Eu stam privitor, cum d-a pururi mi-e drag
Să stau şi din ochi de-amărunt să privesc
La sate tot mersul de trai românesc,
Ca sfânt trai din vremuri bătrâne.

Era după Paşti, şi era un timp bun.
Vedeam îndeparte un vânăt cordun
De munţi şi pe dânşii al iernilor giulgi;
Cireşii ningeau căzătorii lor fulgi
De albă şi nobilă floare.
Ici-colo vreo fată fugea la fântâni,
Veneau păcurarii cu tulnice-n mâini,
Şi boi tăngăneau câte-un clopot la gât,
Copii se jucau lângă plopii din rât
Şi-un fluier plângea-n depărtare.

Şi, cum stam pe trunchiul de fag răzimat,
Lenos având capul pe spate lăsat,
Priveam într-un loc la o cruce de străzi:
Stăteau înaintea cutării ogrăzi

Flăcăi într-o deasă grămadă.
Pe rând s-adunară mai mulţi trecători,
Eram curios eu, la ce-s privitori?
Întreb pe-un moşneag ce venea dinspre ei,
Şi-mi spune; şi plec eu să văd dară ce-i?
Am stat şi-am privit de pe stradă.

Pe prispă de lut, având furcă la brâu,
Stă Vica, şi părul ei galben ca grâu
Desprins din pletenci, preste umărul drept,
Se varsă val blond pe rotundul ei piept,
Aşa, ca-n icoane la îngeri.
În mână cu fir, el se-nfiră pe fus,
Dar gândul copilei departe stă dus,
Şi blânzii ochi, negri ca sufletul trist,
Ca noaptea când Precesta naşte pe Crist,
Sticlesc într-o rouă de plângeri.

Şi mă-sa, stând palidă jos lângă ea,
Cu dragoste drept între ochi îi privea,
Şoptindu-i cuvinte să fie cuminţi,
Dar fata se-ncoardă şi geme-ntre dinţi
Şi bate-n pământ cu ciobota;
Apoi stă domoală, cu fruntea-n pământ,
Şi mie-mi părea, cum priveam, ceva sfânt,
O mamă-n genunchi, adiind-o p-obraz
Pe fiică-sa, astfel stă Maica-n privaz
La crucea de lemn din Golgota.

— „Tu, Vică, m-auzi, Rodovica? Socoţi,
C-aşa-i de când lumea şi nu mai mor toţi;
Şi haida, că doară tu nu eşti de plumb,
Tu dragostea mamei şi-al mamei porumb,
Mă faci tu să plâng eu de tine!
Că nu-ţi mai stă gândul la fus şi la tort,
Totuna-i, dar răul din viu te dă mort,
De rău mă tem, Vică, mă tem de Ceas-rău,
Şi vezi că stau satele-n plânsetul tău —
Să nu te gândeşti că-ţi stă bine!“

Şi lung o sărută şi-o strânge la piept,
Şi capul plecat i-l aşează ea drept,
Şi blând i se joacă p-obrazul de nea,
Şi râde, că doară va râde cu ea,
Şi plânge şi cât o mai roagă.
În aste vremi, pâlcuri de oameni veneau,
Miloşi câte-o seamă, iar alţii râdeau;
Alături de mine primarul din sat
Zbiera prin mulţime c-o gură de sfat:
— „La doctor! Căci n-are o doagă!“

Sărmana! Ei, oameni care nu o-nţeleg.
O mână la doctor, când satul întreg
Vorbeşte că Vica de mult îl iubea
Pe Nandru, că beată de dragoste ea
Pierdutu-şi-a capul şi firea.
La clacă, ori seara când ţin şezători,
La joc pe la Paşti, şi-n dumineci la hori,

Pe prund în amurg, la Crăciun în vergel,
Ea nu-şi dezlipeşte nici ochii de el,
Că vai! cum o-nvinge iubirea!

Ş-acum, desperată că nemţii l-au dus
Pe Nandru-n cătane, ea-n gânduri s-a pus,
Ş-o doare durerea de milă cu drag
Şi stă, ca cioplită, stă ceasuri pe prag,
Nici moare şi nici nu trăieşte.
Ş-acum, înspre seară, cu păr despletit,
Şi galbenă-n faţă ca cei ce-au murit,
Nebună plecase, cu furca în brâu,
La moară, cu gând să s-arunce în râu,
Şi mă-sa a prins-o, fireşte.

— „Vai, lasă-mă, mamă; de ce nu mă laşi?
Mai bine cu giolgiul p-obraz în sălaş,
Mai bine sub moară de hrană la peşti,
Vai, lasă-mă, mamă, de ce mă opreşti?
De vrei, cu securea mă taie!
Că n-am, cât pământul, tot fată să şed!
Că ştiu că pe Nandru eu n-am să-l mai văd,
Când văd eu că neamţul mi-l pune-n şireag
Şi-l poartă cu trâmbiţi şi-l joară pe steag,
Şi-l duce să moară-n bătaie!“

Şi plânge, ea plânge de varsă părău,
Stă ruptă şi suptă de-al inimii rău,
Îmbăieră mâinile-n părul blondin,
Şi palidă, parcă beuse pelin

Nu-şi află repaos copila.
Şi mă-sa, cu fraţi şi cumetri s-au pus
S-o tragă în casă, şi-au dus-o pe sus,
Şi ea-n zvârcolire nebună gemea —
Mereu mă cutremur când cuget la ea,
Şi-atunci am stat veşted de milă.
Şi cei adunaţi se-mprăştiară pe drum;
Şi iarăşi primarul da sfaturi: — „Nicicum!
Cu bine nu-i bine, şi-i rău cu sudălmi:
Să-i trag eu din zdravăn vro câteva pălmi,
S-o vezi cum se scutură-ndată!
S-o bat ca la chip şi s-o leg eu butuc,
O dată, dar numai o dat’ să-i apuc
Cosiţele-n stânga ş-apoi s-o plesnesc,
Cu dreapta, să-i sară cel sânge drăcesc
Că-i prea îndărătnică fata!“

A fost într-o miercuri aceasta; iar joi,
În zori am plecat la oraş, şi-napoi,
D-atunci neputând a mă-ntoarce la sat,
Trecut-au luni multe şi eu mi-am uitat
De firul povestii cu Vica.
Ţineam, dintru-ntâi, că plânsorile ei
Sunt lacrimi de care plâng mulţi farisei,
Aşa-mi venea-n suflet să cred lămurit,
Că tot acel joc a fost joc făţărit,
Ori prea mult jucat din nimica.

Dar ieri, din răvaşul de-acasă trimis
Din sat, între altele câte mi-a scris

Un prieten, eu aflu că Nandru e mort,
Şi Vica — ea, blândă la vorbă şi port,
Ea n-a fost făţarnică biata.
Cătană la tunuri de când a plecat
Recrutul, s-a pus de-atunci Vica pe pat
Beteagă de friguri, şi boala crescând
Prin dorul iubirii, prin unicu-i gând,
Ca moartea topitu-s-a fata.

Pe Nandru, cum sta cercelând într-o zi
Un cal, plecat fiind, calu-l lovi:
I-a-ntrat până-n creieri copita de cal,
Şi-a doua zi Nandru, pe pat în spital,
Muri sub cuţite de medici.
Şi, când a prins veste de mortul recrut,
A râs cu amar şi din greu a gemut
Copila: de-atunci în zadar a mai fost
S-o mângâie mă-sa cu vrăji şi cu post
Şi zilnic c-o mie de predici.

Şi, când într-o noapte cu pal luminiş
De lună, părinţii-i dormeau, pe furiş
Din pat ea se scoală şi iese-n ocol
Încet, în cămaşă, desculţă,-n cap gol,
Şi pleacă spre moară grăbită.
Şi roata se-nvârte şi surd vuiet dă.
Deodată — tac apele, roata, ea stă:
Când iese morarul, să-i caute de chip
Dă-ncolo, dă-ncoace şi află sub şlip
Sub roată pe Vica zdrobită.

Mai bine sub moară de hrană la peşti! —
Tu n-ai citit cărţi cu novele domneşti,
Tu n-ai învăţat a iubi ca-n salon,
Cochetă-ntrupând paragrafi de bonton:
Să leşini, să plângi în nimică.
Cu inima caldă, cu sufletul viu,
Cu-ntregul lor clocot de sânge, azi ştiu
Puţini să iubească, şi tu ai ştiut,
Dormi blând! şi-n etern pe mormântul tăcut
Răsară-ţi crini albi, Rodovică!

Sibiu, 15 mai 1888

Ceas-rău

CUPRINS

Baladă

Pe când clopotul de sară
Sună lung şi legănat
La biserica din sat,
Nina şade-n prag afară
Şi-ascultând cum bate rară
Boarea-n crengile de fag,
Fata toarce; stând pe prag
                                        Fata toarce;
Plinul fus uşor se-ntoarce
Pe sub degete cu drag.

N-are Nina scumpă salbă,
Nici înauriţi cercei,
Că-s săraci părinţii ei, —
Dar ea are faţă albă,
Ca tăiată-n flori de nalbă,
Oblu trup ca bradu-n plai
Ea mai are; păr bălai
                    Ea mai are.
Şi-apoi doi ochi, pentru care
Doua-mpărăţii să dai!

Blândă ea, ca faptul sării,
Vara când e cer senin,
Visator, cu un suspin,
Ea priveşte-n latul zării
Cum, din negrul depărtării,
Vine-un nor, privind la nor

Nina cântă; cu mult dor
Nina cântă,
Şi-a ei gene tainic zvântă
Picurii din preajma lor.

Dar pe loc ea schimbă glasul
Şi sileşte zâmbet plin
Căci aude pas vecin;
Bate-n casă şase ceasul,
Când s-opreşte-n tindă pasul:
Lângă fata tinerea,
Mă-sa vine; lângă ea
Mă-sa vine.
Şi-o întreabă cu suspine:
— „Ce-i cu tine, draga mea?!“

— „Nu-i riimic! răspunde fata,
Mamă dragă, nu-i nimic!
Pentru dragosti de voinic,
Gata-i sapa şi lopata
Şi făcliile stau gata,
Căci o jale-ncetişor
Îmi tot vine; negru dor
Îmi tot vine
Şi gândesc cum c-ar fi bine,
Mamă dragă, eu să mor!“

Fata zice şi zâmbeşte,
Mă-sa greu a tresărit:
— „Vai de mine! Ce-ai grăit?
Draga mamei, ce-ţi lipseşte?

Taci, că vraja te pândeşte
Cu păcat, de capul tău
Să se lege; cu ceas-rău
                    Să se lege;
Nu-l chema, că te-nţelege!
Ne ferească Dumnezeu!“

— „Ceasul-rău — fata suspină —
Unde-i, mamă, ceasul-rău?
Bun şi drept e Dumnezeu,
Dar la toate-s eu de vină!“
Zice Nina şi deşdină
Din bălaiul păr buclat
Roze două; a sfărmat
Roze două,
Şi-n potop întreg de rouă
Ochii ei i s-au scăldat.

— „Oh, tu ştii de bună seamă,
Că din suflet îl iubesc
Şi tu ştii că pătimesc
Pentru Sandru, dragă mamă!
Cât de cu iubiri mă cheamă
Sufletul, să mi-l fac steag
Pentru Sandru: câte trag
                    Pentru Sandru!
El abia-i un copilandru,
Vai, dar cât îmi e de drag!

Când în sat porneşte hora,
El mă jură p-un inel,
Să-mi ţin ochii tot la el —

Şi, ca fratele şi sora,
Noi în ciuda tuturora
Stăm cu glume, râzători
Până-n noapte; şi din zori
Până-n noapte,
Purtăm vorbe tot în şoapte —
Nu mi-l las, să mă omori!

Vai, ş-aseară-n şezătoare
El de mine s-a ferit,
Mamă! Parcă-i otrăvit,
Ori drăguţă alta are!
Tot râdea cu fiecare,
Numai mie nu-mi râdea
Vesel dansul; povestea
Vesel dânsul,
Pe când mie-n taină plânsul
Brâu din inimă-mi rupea.

Tot aşa o seară-ntreagă
Numai cu străine-a stat
Şi făcea cu ele sfat, —
Şi da semne să-nţeleagă
Că lui Nina nu i-e dragă!
Iar eu, mamă, suspinând
Stam pe laiţ; tremurând
Stam pe laiţ,
Mai la foc, mai la opaiţ
Ochilor de lucru dând.

Dar duşmancele-s, măicuţă,
Tot duşmance cum văd eu;

Căci ştiind necazul meu,
Mi-a zis Fira lui Sulcină:
„Ce ţi-ai pus de gând tu, Nină?
Poate-n râs te-a supărat
Sandru doară? te-a lăsat
Sandru doară?
De, dar taci tu, surioară,
Că mai sunt feciori în sat.“

Oh, şi Sandru, Doamne sfinte!
El care de alte dăţi,
Ar fi smicurit bucăţi
P-acel om cu-aşa cuvinte,
Tot râdea ca scos din minte
Şi-n batjocură privea
Lung la mine; ochi ţinea
Lung la mine
Şi cotind fete străine,
Pricină de râs făcea.

Mamă, pentru ce se ţine
Sandru chiar aşa-nţinat?
Ştiu că nu-i el de-mpărat!
De ce-şi bate joc de mine?
Dacă-i place oarecine,
Mai frumoasă de-a dorit,
Las' să-i placă; de-i orbit
Las' să-i placă,
Dar, de-am fost fată săracă,
Pentru ce m-a amăgit?

Aşa-i mamă oare-n ţară,
Tot aşa-i în orice loc?

Dragostea-i numai de joc?
Sunt sătulă de joc dară!“
Şi plângea cu jale-amară
Şi ţinea privirea-n jos
Tot întruna; dureros
                                        Tot întruna
Vărsa lacrimi, pe când luna
Răsărea de dup-un dos.

— „Bată-l crucea, că s-arată!
Vai de mine! ceasul-rău!
Ne ferească Dumnezeu!“
Strigă mă-sa-nspăimântată,
Şi priveşte lung la fată,
Lung, căci fata-ngălbenea
Tot mai tare; ea strângea
                                        Tot mai tare
Pumnii săi; mă-sa-n rugare
Pe toţi sfinţii miluia.

Dar copila hohoteşte;
Lasă caier, lasă fus.
Veselă s-aruncă-n sus
Şi tot cântă şi horeşte
Şi la mă-sa lung priveşte.
— „Hei, pe mine m-au hrănit
Ceasuri-rele; m-au iubit
                                        Ceasuri-rele...“
. . . .
Pentru doruri tinerele,
Multe fete-au nebunit!

1888

La logodnă

CUPRINS

Baladă

— „M-aşteaptă Nora la palat?
Marcele, iute, iute!
P-un cal, pe cel mai înfocat,
Să fiu în trei minute!“
Marcel s-a dus, el a venit;
La scări un cal, frumos gătit,
Nechează, sare-n tropot.

Pe când steluţe-n cer apun,
Trill bate drum de-a dreptul,
Se duce calul, cel nebun,
Cât strâmt îi pare pieptul.
Menard, ca şi Trill, o iubea
Pe Nora; doi, iubiţi de ea,
Din doi s-alegi pe cine?

Frumoşi şi nobili amândoi,
Război treb'e să poarte,
Şi, cel ce biruie-n război,
E cel iubit de soarte.
Rivalii-ncruntă arma lor,
Câştigă Trill acest amor,
Menard e-n pat de moarte.

— „Hei! plângă, geamă cel murind
Şi mii de griji apese-l!
Deasupra mea doi sori s-aprind

Şi-mi văd sufletul vesel!
Chiar azi, haihui! eu voi chema
Pe cel ce moare, hahaha,
La joc, că-i azi logodna!

Mă cheamă Nora la palat,
Al ei sunt pe vecie!
Când n-am rival, ea mi-a păstrat
Întreg amorul mie!
Menard e mort; eu l-am ucis!
Dar piară! Pentru-un dulce vis
Aş pierde lumea-ntreagă!“

Greu suflă pieptul; raze vii
Apar în răsărituri,
Se duce calul pe câmpii
Ca-n gând, aşa ca-n mituri,
Dar — iat-un lup! Stă roibu-n loc,
Nechează, sare plin de foc
Şi-aleargă fuga spaimei.

În piept sta capul, coama-n vânt,
Crunţi aburi ies pe nară;
În scări piciorul, pe pământ
Un trup de conte ară
Şi, cum ara, de el spăriat
Aleargă dublu de turbat
Spre punţi şi porţi fugarul.

Acolo stă; duc servitori
În sală pe sfărmatul,

Dar vai! îl fulgeră fiori
Şi nu-l încape patul.
E Nora ea? El e Menard?
Obrajii ei ca focul ard,
Şi ochii lui ca focul.

— „A fost rănit, dar nu din greu,
Precum credeai tu, Trille —
El azi trăieşte şi-i al meu!
De mâine-n şepte zile
Vom fi, amor în Crist jurat,
Nevastă eu, şi el bărbat;
Azi, Trille, e logodna."

— „Şi m-aţi chemat voi, să vă fiu
Eu martor fericirii? —
Hah, iadule, că nu-s azi viu!"
El crunt priveşte mirii,
Se zvârcole ca un copil;
Menard s-apropie de Trill
Să-i lege rana triplă.

— „Pe mine vrei tu să mă legi?
Menarde, tu pe mine?
Dar n-ai ochi, n-ai, să mă-nţelegi
C-aş rumpe azi din tine,
Aş rumpe-n dinţi?! Vai fugi, vai fugi,
Că-mi pari vampir, că tot îmi sugi
Răsufletul din suflet!"

Spre Nora-ntoarce-un ochi zdrobit:
— „Aşa să-l vezi, în rană
Pierind, pe cel ce l-ai iubit,
Tu fiară, tu Satană!“
Apoi el moare blăstămând,
Căci lui îi pare ca şi când
În râs Menard i-ar zice:

— „Hei! plângă, geamă cel murind
Şi mii de griji apese-l!
Deasupra mea doi sori s-aprind
Şi-mi văd sufletul vesel!
Chiar azi, haihui! eu voi chema
Pe cel ce moare, hahaha,
La joc, că-i azi logodna...“

Hordou, 1886

Sulamita

CUPRINS

La nucii din livezi m-am dus,
Să văd ce e prin vale,
Am mers la vii pe deal în sus
Şi mi-am făcut o cale
Pe câmpii de către Damasc —
De ce m-am dus eu oare
La locul unde turme pasc?
Vă jur, fete fecioare,
Să nu cercaţi voi a trezi
Iubirea-n piept cu sila,
Căci ea de sine va veni!
Cunoaşteţi voi copila
Sionului? Cine-i ca ea?
Frumoasă ca ea, cine?
Frumoasă eşti, iubita mea,
Nici roza nu-i ca tine!

Vai, las' să te mai văd, căci fierb
Vii, scumpă porumbiţă,
Sărind pe deal ca pui de cerb,
Jucând a ta cosiţă
Prin crinii câmpului, dar las'
Să-ţi văd obrajii, dragă,
S-aud fermecătorul glas;
Să tremur ziua-ntreagă
Căci te aseamăn, roza mea,
Cu roibii de la carul
Lui Faraon — şi-am zis: Ca ea
Nici una n-află harul!

Oh, cât de drag ştii să zâmbeşti,
Plăcută eşti ca luna,
Ca soarele curată eşti,
Tu singură-a mea una!

Al tău sunt eu, a mea eşti tu!
Am optzeci de regine.
Dar nu-mi sunt dragi ca tine, nu!
Vezi, dragă, vara vine,
Pe câmpuri viţele dau flori
Şi merele granate
Se nasc, iubito, noi din zori
Vom merge-n vii la sate.
Dar trage-mă de mână, hai,
Cu fuga după tine!
La Baal-Hamon, la vii, să-mi dai
Săruturi, fi-va bine?
De, beţi de multe sărutări,
Ne va umbri smochinul,
Ştii tu, c-a tale dezmierdări
Mai dulci sunt decât vinul?

Întoarce-te să te privim
La joc între fecioare!
Voi, fete din Ierusalim,
Vă jur pe căprioare,
Să nu-mi râdeţi voi draga mea
E neagră Sulamita,
Căci soarele-a privit la ea,
Dar cine-i ca iubita
Lui Solomon? Frumoasă eşti,

Tu blândă porumbiţă,
Un crin în văi, aşa-nfloreşti!
Şi neagra ta cosiţă
Ca purpura lui Dumnezeu,
Cum fir de fir s-alege,
Şi-n lanţ făcut din părul tău,
Tu sclav ai prins un rege!

Grădină-nchisă eşti, izvor
Oprit ca sub pecete,
Priveşte-o, tu uimit popor!
E soare între fete!
Ca un sigil ea mi s-a pus
Pe inima rănită;
Cu văl p-obraz, la spate dus.
Atât e de iubită,
Ea, cea mai scumpă-ntre femei!
Cuvintele-i ca mustul,
Ca palmul e statura ei
Şi trupul ei ca bustul
De fildeş în vestmânt safir
Din piept până-n călcâie,
Tu, Sulamito, deal de mir
Şi munte de tămâie!

Şiragul dinţilor tăi, des,
Ca turmă păscătoare
De oi nesterpe, care ies
Şirag din scăldătoare!
C-un turn de marmur oare nu-i
Frumosul gât asemeni?

Şi ţâţele-ţi sunt ca doi pui
De cerb ce se nasc gemeni!
Doi crini sunt buzele şi strat
De flori îţi e obrazul;
Şi nu sticlesc înviorat
Nici apele din iazul
Lui Heşbon,ca şi ochii tăi,
Pe faţa ta senină
Ei seamănă cu porumbei
Pe ţărm de apă lină!

O, spune-mi, unde stai în vai
Şi unde porţi tu turma?
Fugi, dragă, fugi de soţii tăi,
Căci eu, pândindu-ţi urma,
Veni-voi către-miez de zi
Tiptil preste coline,
Acolo unde tu vei fi —
Aş merge pentru tine
Şi-n munţi cu pantere şi-n gropi
Cu lei şi pe tot locul!
Oh, dă-mi să beau măcar doi stropi
De vin, căci ard ca focul!
Cu ochii m-ai aprins detot;
Când gura ta zâmbeşte,
Eu nici să mai respir nu pot
Şi sângele-mi vuieşte!

Ai tăi fraţi, în mânia lor,
Te-au pus străjer la vie;
Cei răi cu gândul, din popor,

Ne-au zis într-o mânie:
— „Ea are rochia până-n pulpi.
Ce vrea cu el băiata?
Sunt ambii tineri, dar sunt vulpi!
Veniţi să prindem fata!“
De ce aşa? Căci m-ai iubit.
Vigilii de la poartă
Bătutu-te-au şi te-au rănit
De te-au lăsat mai moartă;
Oh, nu ieşi-n Ierusalim,
Căci ei îţi rump vestmântul!
Dar ce ne pasă! Ne iubim
Chiar de-ar pieri pământul!

Şi noaptea eu la voi am mers,
Tu nobilă mireasă,
La poartă rugătoru-mi vers
Cerea să intr-un casă.
Şi tu mi-ai zis: — „M-am dezbrăcat
Şi cum sa mă-mbrac iarăşi!“
Şi-atunci tu toat-ai tremurat.
Mâncaţi şi beţi, tovarăşi,
Că eu d-acum nu sunt cu voi!
Mă bate noaptea vântul
Şi, cum sunt plin de-a nopţii ploi,
Îi picură vestmântul,
Şi părul meu de rouă-i ud —
Voi, patimi, mai dormi-veţi?
Deşteaptă-te, tu vânt de sud,
Ridică-te, tu crivăţ!

Eu ard în flăcări, ard detot!
Prin mii de mări aş trece,
De-aş şti că ele-n parte pot
Iubirea să-mi înece!
Aş vinde sceptru şi popor
Şi-n joc mi-aş pune soartea,
Dar bine ştiu c-al meu amor
Mai tare-i decât moartea!
Ca iadul, gelozia lui
Atât e de turbată:
De ce nu poţi oare să-ncui
Şi-amorul sub lăcată?!
Veninul dragostei îl sug
Şi-s bolnav de iubire,
Căci tu m-opreşti, d-aş vrea să fug.
Cu-o singură privire!

Fugi tu de mine, fugi, căci eu
Nu pot fugi de tine!
O, daţi-mi vin şi must să beu,
Să-nec durerea-n mine!
Atâta farmec d-unde-l ai?
Tu cea mai dragă floare,
Eu tremur când te văd şi vai,
Când nu te văd mă doare!
Oh, când va face Dumnezeu
Văpaia să se stângă
Şi stânga mea sub capul tău
Şi dreapta să te strângă?
Nu mi-ar păsa de m-ar vede
O lume; să mă vadă!

Oh, dac-ai fi tu sora mea,
Te-aş săruta pe stradă.

*

Era-n amurg. şi Solomon
Cânta pe Sulamita.
Castelul nalt de pe Sion,
Frumos împodobita
Cetate, strălucea-n amurg
Cu turnuri de metale,
Şi s-auzeau domol ce curg
Pâraiele din vale.
Sub nuci, sub boltuitul arc
De frunze, sta poetul,
Şi-un vânt pribegitor în parc
Bătea-n frunziş duetul.
Dormeau toţi cei din Israel,
Şi noaptea ea venit-a,
Târziu în noapte însă el
Cânta pe Sulamita.

Nebuna

CUPRINS

Voi o vedeţi fugind prin sat,
Cu zdrenţele şiroi,
Desculţă-n ger, cu ochii supţi
De tine râdeţi voi?
Şi după dânsa curioşi,
De ce fugiţi în roi?
Ce fel de râu v-a făcut ea
De-i faceţi rău? Scuipând
În urma ei, o huiduiţi
Când iese-n drum, şi când
Vă vine-n prag flămândă, voi
O bateţi înjurând.

Îi ştiţi povestea ei? De-o ştiţi,
Ce mult vă cred mişei.
Dar nu! Atunci aţi fi miloşi,
Cu dânsa, dragii mei,
Veniţi dar, vreau azi să vă spun
Povestea vieţii ei.

Pe deal, în revărsat de zori,
Un bucium repetat
Da sunet, şi lătrau zăvozi;
Bărbat lângă bărbat
Ieşea din văi, suia pe culmi
Cu groful la vânat.

Sărmani iobagi! Un sat întreg
Cu sila-n codru dus,
Pe placul unui domn nebun!
Şi sus şi tot mai sus
Treceau, purtând în ochi grăbiţi
Un cerb pe goană pus.

Şi şir de şir gonaci stăteau
În umbră de copaci,
Şi contele pe-un tânăr cal
Da frâu ca dus de draci,
Dar iată! Calul sub picior
A prins p-un biet gonaci!

Arama potcovită,-n piept
Un larg mormânt făcu,
Au stat iobagii marmor toţi,
Dar Arpad groful nu:
Zburând pe cal privea-napoi
Cu râsete, huhu!

Luptându-se cu moartea, el
În pat se zvârcolea,
Şi biata mă-sa! Vezi-o azi
Cum plânge-n hohot ea?
Acelaşi plâns, pe care-atunci
Sărmana îl plângea.

Sărmana! şi vă bateţi joc
De traiul ei d-acum;
Dar mama voastră n-ar putea

S-ajungă oarecum
Nebună? V-ar plăcea s-o ştiţi
De râs obştesc pe drum?

Oh, leacul! unde-i? Din pământ,
Din foc ea l-ar fi scos!
Erau săraci. Bărbatul ei,
De mult bolnăvicios,
Zăcea şi el, puteai de slab
Să-i numeri os de os.
Pe laiţ fecior, părinte-n pat,
Pe răni al cârpei nod,
Şi-n vatră focul stâns de mult
Şi nu-i porumb în pod:
Trei zile, iar a patra zi
Doi morţi sub un prohod!

Iar azi când se trezeşte-n ea
Nelimpedele gând
Al morţii lor, ce râs aflaţi
În plânsul ei? Urlând
Morţeşte, biata, iat-o iar,
De zid cu fruntea dând

Şi vezi cum face gesturi ea,
Aşa precum în joc,
Dezmierzi copii? Cum râde ea,
Ca omul în noroc?
Apoi răsare blăstămând:
Şi-i varsă gura foc.

Rusanda e, copila ei!
În uşa tinzii-n prag,
O dezmierda ea nopţi întregi
Ca un odor pribeag,
Ea singură i-a mai rămas
Din tot ce-avuse drag.

Privindu-şi fata, îi părea
Şi traiul mai domol.
Frumoasă, ca un sfânt potir
P-al schitului pristol,
Şi harnică, din ceas în ceas
Umplând al casei gol.

Dar într-o zi, la casa ei
S-abate un argat:
— „Vrea domnul o cămaşă-n flori
Cu portul de la sat —
Tu, Sando, coşi cea mai isteţ,
Să mergi dar la palat!“

S-a dus. Dar Arpad, el fierbea
De parimi păgâneşti.
— „De ce-ncui uşa? Ce vrei tu?
Turbatule ce eşti!“
Şi capul ea şi l-a zdrobit
De drugii din fereşti.

A fost prea mult! Când i-au adus
Pe Sanda doi argaţi,
Ea n-a mai plâns, a stat ca stan’

Cu pumnii ridicaţi,
Cu gura plină de blăstăm,
Cu ochii îngheţaţi.

Eşti om nebun, când vrei să porţi
Întreg onorul tău!
Nimic nu-i sfânt! Căci cei tari pot
Sili pe slabi la rău.
Şi domnii sunt d-aceea tari,
Căci râd de D[umne]zeu!
Şi-aici i-a izbucnit din ochi
Plânsoarea bob de bob,
Şi jos, săcată de simţiri,
Căzu ea toată zdrob.
Domn groful, domn şi Dăumneîzeu,
Ei ambii râd de rob.

Şi noi? Să râdem înjurând
Pe robi? De ce pe ei?
De ce nu domni? Giganţi în drept
Şi-n suflete pigmei.
Cu crucea-n mâini sa pălmuieşti
Pe domni ca pe mişei!

În biserică

CUPRINS

O, prinde-mă de mână, iubito, şi mă du
Aproape, să ne fie vecin iconostasul, —
Sub bolţi între columne molatic sune-ţi pasul,
Şi eu voi fi cucernic cât eşti de blândă tu.

Atâta sunt de rece, mă-nfior să o spun.
O, dacă ştii tu, Fanny, că-mi eşti atât de dragă,
Tu poţi să mă cutremuri în firea mea întreagă,
Din cât sunt rău, iubito, o, vino, fă-mă bun!
Eşti tare, cât să-mi spulberi a sufletului mumii
Cu cel mai gingaş tremur al ochilor azuri,
Tu risipeşti c-un zâmbet a mele-nvăţături,—
O, vino şi-mi răstoarnă pe toţi savanţii lumii!

Credinţele-mprăştiate le voi uni mănunchi,
Din patima iubirii mă voi renaşte iară,
Ca-n sufletul meu veşted speranţa să răsară,
Voi sta cu tine, dragă, alăturea-n genunchi
În faţa sfintei mame, sub bolţile-ncrustate
D-albastrul zugrăvelii; şi-o cruce sărutând,
Mă vei vedea, iubito, pe piatra goală stând,
La candela eternă cu mâini împreunate.

Şi eu voi prinde ruga din piul tău respir,
Precum din gura mamei copilul ia cuvinte
Să zică tot aceea ce zice ea nainte;
Pristol îmi vor fi ochii şi gura ta potir.
Atât de ideală, blândeţa ta mă-mbete

Să simt în ea căldura vangheliei lui Crist,
Şi crede-te-voi înger, cum ştii să zâmbeşti trist
Şi-ţi scuturi alba frunte sub Dunărea de plete.
Vorbeşte-mi de speranţă, de rai şi Dumnezeu,
De tot ce nu-mi încape în inima pustie:
Ce n-am crezut d-a pururi, eu îţi voi crede ţie,
Şi face-mi-voi o dogmă din tot cuvântul tău.
Mă va-nspira de nobil al ochilor tăi plimbet
Şi-atâta poezie din ochi am să culeg;
Zâmbindu-ţi inocenţa din sufletul întreg,
Eu voi cunoaşte raiul din fiecare zâmbet.

Voieşte numai, dragă, şi-atât de bun voi fi!
Eu nu iubesc pe nime, sunt lut sălbatic, Fanny,
Dar cere-mi tu, şi vecinic îmi voi iubi duşmanii,
De-mi zici să iubesc pietre, eu pietre voi iubi.
Tu poţi să mă cutremuri în firea mea întreagă!
Din cât sunt rău o, vino, cuprinde-mă-n sublim,
Fă tot ce vrei din mine! De-mi pari un cheruvim,
Îmi fac din tine idol şi-atât îmi eşti de dragă!

Oh, prinde-mă de mână, iubito, şi mă du
Aproape, să ne fie vecin iconostasul, —
Sub bolţi între columne molatic sune-ţi pasul,
Şi eu voi fi cucernic cât eşti de blândă tu.

Romanţă

CUPRINS

Negura nopţii doarme pe mal,
Ca răzbunarea unor blestemuri,
Reci sunt de crivăţ negrele vremuri, —
Te voi cuprinde ca să nu tremuri,
Dragă, şi-al feţii rumăn oval
Culcă-l la pieptu-mi, stând visătoare.
Ochii tăi negri îmi vor fi soare,
Şi prin săruturi, iubita mea,
Te-oi face caldă de-ţi va părea
Orişice crivăţ vânt de răcoare.

Vino cu mine! Tânăr sunt eu,
Tu eşti frumoasă, floare de nalbă!
Noaptea voi face-o să-ţi fie albă,
Din stele roşii face-ţi-voi salbă,
Brâu îţi voi face din curcubeu —
Să te cunoască îngerii soră!
De te vor prinde zilele-n horă,
Cea mai frumoasă zână vei fi
Şi-a lor crăiasă îţi va găti
Rochii de purpor din Auroră.

Soarele-n Osturi are palat,
Cât de idilic stă-n orizonuri!
În tot tabloul el are tonuri,
Numai credinţa află-n el tronuri,
Numai amorul e-ncoronat.

Acolo nimeni nu cântă solo,
La toate ţine duet Apolo —
O, şi-aici lumea cât e de rea!
Acolo-n Osturi, iubita mea,
Vino să mergem şi noi acolo!

Sonete de lux

CUPRINS

I

CURRICULUM VITAE

Puţin ne pasă cine-i, al cui, şi cum îl cheamă.
El a trecut liceul cu cea mai slabă notă,
Apoi s-a făcut actor. Dar faţa-i idioată
N-a încântat pe nimeni, cel mult pe câte-o damă.

A-ntrat apoi în oaste şi-a stat, cum bag de seamă,
În lazaret trei toamne, pus bine de-o cocotă.
Ieşind, a scris novele, dar n-a scris bun o iotă;
Apoi s-a făcut pictor şi-artist de panoramă.
Cu timpul un istoric i-a dat să scrie copii,

Dar nu ştia sintaxa, scria ca-n timpul mitic —
S-a hotărât în urmă să-şi deie ortul popii.
S-a spânzurat! Dar bietul rămase paralitic,
Că l-au tăiat din ştreanguri, şi-atunci ştergându-şi stropii
P-obraz, şi-a dat de petic, fondând un ziar critic.

II

VIZITE

Vrei tu să fii eroul saloanelor? Ascultă.
Tot ce ştii nou, vorbeşte. Sfârşind, schiţează harta
Laplandei, apoi spune ce regi au fost în Sparta,
Ce preţ are făina, pe scurt fă vorbă multă.

A sta deoparte singur tăcând e o insultă.
Mergi dar şi-ndrugă mofturi cu Miţa ori cu Marta;
De pleacă vreo cocoană, dezvoltă-ţi toată arta
De critic, clevetind-o că-i slută şi incultă.

Zâmbeşte şi aprobă, orice prostii să-ţi toace
Stăpâna casei, vesel primeşte-i tot reproşul;
Dar când începe doamna distrată să se joace

Cu micul ei ceasornic, e semn că-ţi dă paşoşul.
Atunci „*bonjour*“ încolo, „*bonjour madam*“ încoace
Şi zi: „la revedere — când va-nvia strămoşul!“

III

CRESCIT EUNDO

Ce-i drept, e drept, poete! şi-ţi spun: eşti de talent’
Dar iartă-mi vorba asta (*humanum est errare*
Şi toţi avem defecte) — în fond, mi se cam pare,
Că eşti prea slab, şi stilul ţi-e prea neconsecuent.

Eşti prea banal, zic unii. Eu nu sunt competent
Să judec tot; fireşte, greşeli de conjugare
Pentr-un talent ca tine sunt oricum lucru mare —
Şi-apoi, o ştii tu însuţi, n-ai nici un sentiment.

Că eşti naiv, n-ai formă, e rău, dar tot mai trece
Şi nu-ţi imput nici limba, dar gustul — ah, a fost
În drept să zică lumea, că eşti prea gol, prea rece!

Încolo versuri bune, cam rari şi fără rost —
Din unsprezece versuri de n-ai fura tu zece!
Ce dracul! Furi întruna şi furi aşa de prost!

IV

DOC. X

Trei zile-a stat în peşte vestitul profet Iona,
Şi-a fost el pentru asta savant ihtiolog?
Iar X e matematic şi mare pedagog
Fiindc-a stat şi dânsul trei zile prin Sorbona?
Când era mic, de dânsul prinsese groază bona:
Spunea prostii mai zdravăn decât un filolog —
Iar azi cu tot refrenul: „aşa-i, cum zic, mă rog“,
Nu ştie domnul doctor ce-i tropicul şi zona.

De-a scris numai trei rânduri, sub nume el şi-a pus
Şi diploma, subscrisa altcum de vrun Gambrinus.
Iar de-ai vorbit cu dânsul, sunt sigur că ţi-a spus

De zece ori, că-i doctor în cosinus şi sinus.
Şi te-ai convins! Prostia e uneori un plus
Al minţii, însă mintea lui X e proastă-n minus.

V

POLEMICĂ LITERARĂ

Susţii că Iuliu Cezar mânca des murătură?
Stupidule! Citeşte în pravila Moldovei.

Ce? „Slav“ e rădăcina ceaslovului şi-a slovii?
Şi morcovii-s dactilici! Curat caricatură.

Tu zici că fur citate? Dar toţi măgarii fură!
Şi nici nu-i furt: în dogme oprescu-l blagoslovii!
De mai repeţi citatul grecesc: „Quod licet bovi“,
La proxima-ntâlnire îţi vâr umbrela-n gură.

Eşri idiot! De vorbă nu stau c-un de-alde rine,
Dar dacă nu-ţi ţii gura, să ştii că-s hotărât
Să-ţi scriu d-acum răspunsuri lipsite de ruşine.
Şi de mai vii cu fleacuri, eu vin numaidecât
Cu altele, că-n urmă de ştii să-njuri, te ţine
Că şi eu ştiu! şi-aibi grije că-ţi sar odată-n gât!

Inima mamei

CUPRINS

(după o legendă franceză)

Era băiat frumos la chip şi blând,
El a venit acasă azi oftând;
Şi mamă-sa, văzându-l supărat,
L-a strâns la piept, pe ochi l-a sărutat
Şi-a zis, privind cu drag în ochii lui:
— „Tu ai ceva pe suflet şi nu-mi spui!
Parcă te temi că-ţi mustru gândul tău,
De ce nu-mi spui? Nu vezi cât eşti de rău!“
Şi ea plângea, cum plânge fiul mic,
Şi-a plâns şi el, şi n-a răspuns nimic.

Să-i spuie mamei! Da, când a plecat
De la iubita lui, el revoltat
Venea nebun şi dus d-un singur gând
S-ajungă lângă mă-sa mai curând,
Să-i spuie tot! Dar când a fost în prag,
A stat pierdut în loc — o, laşul ce-i!
Azi îl ardea privirea cald-a ei,
Şi braţele-i, care-l strângeau cu dor,
Azi îl durea îmbrăţişarea lor,
Şi toată vorba mamei îl durea —
Şi silnic el s-a smuls de lângă ea.
El a fugit de mă-sa. Abătut,
O-ntreagă zi pe lunci el s-a pierdut
Şi la iubita lui el se gândea,
Şi la cuvintele ce le-a zis ea:
„Eu voi iubi pe unul dintre toţi;

Din pieptul mamei tale, dacă poţi
Să-mi dai tu inima — al meu vei fi!
Voiesc un talisman! De voi iubi,
Să fiu iubită! Vreau să ştiu cum eşti,
Eu cer un sirigur semn, că mă iubeşti!"
Şi el s-a îngrozit de-acest cuvânt!
Ea-şi bate joc de ce-avea el mai sfânt,
Şi, ca d-un demon, el s-a rupt de ea,
Dar o iubea nebun, el o iubea
Mai mult acum — fără-nţeles
Vorbea cu sine, şi gemea mai des;
Şi se-ngrozea de gândul că-ntr-o zi
Această fată-l poate birui.
Să-şi piardă mama-n chip atât de laş,
De doua ori să fie ucigaş!
Şi-a doua zi s-a dus şi-a întrebat
Pe draga lui, dar ea şi-acum i-a dat
Răspunsul vechi. şi el gemea plângând
Şi nu putea să fugă d-acest gând —
Şi nouă nopţi cu gândul s-a zbătut
Şi-n urmă-a dus iubiteice-a cerut.

El n-a putut să plângă şi-ar fi plâns,
În mână tremurat ţinea, dar strâns
Odorul drag, o inimă — şi-a cui?
Aceasta este răsplătirea lui!
Ea l-a iubit, ca ochii ei, şi blând
Plângea şi ea, când îl vedea plângând,
Şi şi-ar fi dat şi capul pentru el:
Şi-acum o răsplăteşte-aşa mişel!
El nu mai are mamă! El a pus

Iubirea unei fete mai presus
D-a mamei lui -— ce mult a dat
Şi-n schimb el nu ştia ce-a cumpărat!
Fiori simţea cum îl îneacă reci;
Îi răsunau blestemele de veci
A mamei, numai şoapte fără glas,
El o simţea venind cu pas de pas
Pe urma lui, el o vedea plângând
Cu degetul spre dânsul arătând —
Şi-atunci, d-atâtea gânduri abătut,
Împleticindu-se, el a căzut
În drum, ţinându-şi talismanul strâns
La piept. şi-un glas amestecat cu plâns
A răsărit atunci înduioşat
Şi plin d-o milă dulce l-a-ntrebat:
— „Tu te-ai lovit, iubitul meu? Să-mi spui!“

Era inima moart-a mamei lui.

Cornul

CUPRINS

Baladă germană

Cum geme-ntreg Tirolul de vuiet de bătăi!
O singură colibă stă pacinică în văi.

Şi-ntr-însa plânge-o mamă. Ce bine şi-a pierdut?
Ea plânge că bărbatul în luptă i-a căzut.

Şi cei doi fii ai mamei căzură la hotar;
Cel mic îi mai trăieşte şi chinul ei amar.

Un fiu de-ţi mai rămase, la pieptul tău să-l strângi,
Tu eşti încă bogată, tu mamă, de ce plângi?

Şi-auzi! Ce sunet trece puternic, plin de foc?
De ce-a tresărit mama, stând galbenă pe loc?

— „Auzi, măicuţă dragă, ce glas a răsunat!“
— „E nuntă, dragul mamei, sunt clopotele-n sat!“

— „Măicuţo, nu e cântec de nuntă ce-aud eu!“
— „Vor fi ducând la groapă p-un mort, iubitul meu!“

— „E corn, iubită mamă, nu-i cântec de mormânt,
Cunosc eu acest sunet şi ştiu şi acest cânt!

Prin văi şi munţi cu vuiet întâi când a sunat,
Ne-a strâns în braţe tata şi grabnic a plecat.

Şi-apoi d-a doua dată când a trecut sunând,
Doi fraţi ai mei plecară, că ei erau la rând.

Şi-acum el sună iarăşi, să plec armat şi eu,
Cei morţi şi-au făcut rândul şi-acum e rândul meu!

E rândul meu, măicuţo, dă-mi armele din cui,
Tirolul să mi-l apăr, să-i apăr munţii lui,

Acolo unde-n luptă vitejii cad mereu —
Rămâi cu bine, mamă, rămâi cu Dumnezeu!“

El grabnic află arme şi-n noapte s-a pierdut,
Şi mă-sa plânge dusă şi cornul a tăcut.

Legenda trandafirilor

CUPRINS

O mamă tânără-ntr-un sat
Al Indiei, trăia iubită
De soţul ei şi fericită
De multe câte i s-au dat.
Statornică-i trecea viaţa,
Cum trece-n farmec dimineaţa
P-un câmp frumos şi plin de flori.
Şi i-au dat zeii-ndurători
Un copilaş, ca el să fie
Cea mai înaltă bucurie
În traiul ei de rău scutit.

Dar într-o zi s-a-mbolnăvit
Cel dezmierdat din mână-n mână,
Şi s-a zbătut o săptămână
Şi-a opta zi el a murit.

Din lut era; s-a-ntors în lutul
Creării noastre-a tuturor!
Şi mama-şi blestema trecutul
Şi se-ngrozea de viitor:
Vedea întreaga ei viaţă
Un câmp pustiu, prin care ea
Cu multă plângere-şi ducea
Durerea timpului de faţă.

Şi cu copilul mort la piept,
Aleargă nebunită mama

Şi la picioarele lui Brama
În templu ea se duce drept.
Cuprinde gleznele măreţe
A zeului cu patru feţe
Şi-n hohot tânguios de plâns,
Obrazul şi-l lipeşte strâns
De piatra cea din veac cioplită.
— „Tu, patimă nebiruită
A dragostei, ce-o ai de noi,
Părinte! de ne dai un bine
De ce-l ceri iarăşi înapoi?
O, lasă-mi viu copilul, Doamne!
De ce m-alungi tu cu dureri
Din ziua caldei primăveri
În noaptea pustiitei toamne?“

Şi-atunci prin templul luminat
Un sunet vâjâind scoboară,
Ca mulţi vulturi ce grabnic zboară
Şi-n piatră Brama s-a mişcat:
— „Femeie! Eu sunt mila milei,
În stânga am lumina zilei
Şi vorbele, în dreapta port
Lumina gândului şi fapta —
Îmi voi deschide dară dreapta
Ca să-ţi înviu copilul mort!

Tu mergi şi cată pe pământ
O casă-n care niciodată
N-au fost dureri şi nici nu sânt,
Şi-acolo pune jurământ

Că ai să plângi viaţa toată;
Că de lumină vei fugi,
Fiind d-a pururi supărată,
Că n-ai să râzi cât vei trăi —
Cel mort atunci va fi în viaţă!“

Şi cu nădejdea scrisă-n faţă
Ea pleacă, şi din sat în sat
Prin toate casele-a-ntrebat.
Şi a găsit în casa ceea
Că p-un fiu mort plângea femeia,
Şi-ntr-altă casă plini de dor
Copiii plâng pe mama lor,
Şi un bărbat în casa asta
Plângea că i-a murit nevasta.
Şi nici o casă n-a găsit

Fără dureri, un loc scutit.
Şi s-a întors la templu mama,
— „Nu-i nici o casă-n lume, Brama,
Scutită de dureri şi-amar.
Părinte-al vieţii, e-nzadar,
D-aş alerga prin lumea toată —
O, lasă-mi viu copilul, tată!“

Şi ca un tunet depărtat,
Prin templul sfânt s-a ridicat
Un vuiet aspru de furtună
Şi-un glas puternic: — „Eşti nebună
Vreai întuneric? Dar să-mi spui,
Poţi face-ntunecime plină,

În locul unde nu-i lumină?
Şi întuneric unde nu-i
Tu faci lumină? Zile triste
Fără plăceri tu cum le crezi?
Şi de există alb, nu vezi
Că negru-l face să existe?
Aceasta tu nu o-nţelegi?
Vrei pentru tine alte legi?
Dar pentr-un om stricat la minte
Nu schimbă zeii ce-au făcut —
Ce-a fost în veci ce au trecut,
În veci va fi de-acu nainte,
Şi cei vii de vor înceta
Să râdă, blestămându-şi soartea,
Cei morţi din groapă s-or scula
Şi-or râde ei! Nimic nu-i moartea,
Viaţa-i tot! Auzi cuvântul:
Nebunii n-au nimic d-ajuns!“

Şi biata mamă n-a răspuns —
Plângând a-nmovilit pământul,
Pe fiul ei l-a dat lui Iama.
Şi-a plâns o zi întreagă mama,
Mormântu-n braţe ea l-a strâns,
Şi-o noapte-ntreagă a tot plâns.
Şi-a tresărit în zorii zilei
Şi-o clipă s-a pierdut în vis:
O mângâiere i-a trimis
Din ceruri Brama, mila milei!
Din lacrimile plânse-n zori

A răsărit o albă floare,
Şi peste noapte-a ei plânsoare
S-a prefăcut în roşii flori.
Erau frum'seţile luminii —
Dar aveau spini, şi-atâta ce-i?
Ea, biata, nu mai vede spinii
Şi-adună flori, şi mâna ei
Îi sângeră, dar nu o doare,
Că pentru-un spin avea o floare —

Aşa e scris în cartea sfântă
A legii legilor. D-atunci
Răsar aceste flori pe lunci.
Flăcaii-n poezii le cântă
Şi le slăvesc d-atunci pe drept,
Nevestele le pun la piept
Şi fetele le pun în plete.
Şi-n templul zeilor doi miri
Împodobesc cu flori vestmântul
Şi mame triste pe mormântul
Copiilor pun trandafiri.
De ei cine-şi ascunde faţa
De teamă că de ghimpi sunt plini?
Şi dacă viaţa are spini,
De ce te plângi că-i rea viaţa?

Ziua-nvierii

CUPRINS

E soare-n cer şi cântec de clopote e-n sat
Biserica e plină de cei cari au plecat
Din zori şi de cu noapte, din dealuri şi cătune
Sunt Paştele! Văzduhul e parc-o rugăciune,
Şi totu-i sărbătoare pe deal şi pe câmpii,
Cu flori şi cu izvoare, cu glas de ciocârlii:
El, El dă zilei farmec şi farmec dimineţii,
El morţii dă repaos, dă dragoste vieţii!

Dar colo într-o casă la margine de sat
Nevasta nu-şi găsise nici vreme de-mbrăcat,
Nici loc măcar de-astâmpăr în ceasul Învierii.
Cu faţa pustiită de viforul durerii
Ea stă-n genunchi de pază bolnavului culcat
În leagăn. Capu-i veşted îi geme răzimat
De-o dungă răbdătoare, cu mâinile sub dânsul.
Ea, veselă de-a pururi, abia ştiu ce-i plânsul
În zilele fetiei, şi-un gând o-nsenina
De când e măritată: că Domnul îi va da
O fată, drăgălaşă, cu ochii de cicoare
Ca tată-său, şi blândă şi vecinic zâmbitoare
Ca mă-sa! Puişorul! Oh, bine ce va fi!
Şi va zâmbi copila când mă-sa va zâmbi,
Şi una o să-ndemne la râs pe ceealaltă.
O vede mică-n leagăn, şi inima-i tresaltă,
Şi-i creşte fata, creşte, bujor şi ghiocel,
Şi uite-o cum se-ncearcă să steie copăcel
Şi bâlbâie şi cade, dar râde şi se scoală.
Ce veselă-i când vine să-şi puie capu-n poală

La mamă-sa şi-ndrugă cuvinte de-ale ei.
Şi creşte ca din apă, n-o vezi înaltă ce-i?
Cât masa e de naltă, şi-ajunge la zăvor
Şi singură-şi deschide, când iese-n foişor.
O vede-n gând şi râde şi tremură nevasta —
O, Doamne, tu eşti mare, şi dulce-i viaţa asta!

Dar a venit copila s-o-nveţe cum să plângă,
Să-i frângă rostul vieţii şi sufletul să-i frângă
Prin zbuciumul durerii; — de două săptămâni
Copila mamei n-are răsuflet în plămâni
De multă izbitură şi nopţi făr-alinare.
Degeaba-i mai descântă, că leac într-asta n-are,
Şi slujbele-s degeaba şi macu-n aşternut
Şi vinerile mă-sa degeaba le-a ţinut.
Şi i-a citit şi popa, dar nu i-a fost de samă!
Sub patru evanghelii a stat sărmana mamă
În braţe cu odorul, sub sfântul pătrahil
Şi tot nu prinde suflet sărmanul ei copil.

E singură. Bărbatu-i e dus la liturghie.
E prea păcat de moarte ca nimeni să nu fie
Din casă la-nviere, — şi s-ar fi dus şi ea,
Dar azi se linişise copila şi dormea.
Cum sta aşa pe leagăn cu fruntea pe o dungă,
O-nvinge oboseala şi fierberea-ndelungă,
Pe-ncet ea-nchide ochii: e cald şi e frumos
Şi-n geamuri bate cerul cu soare şi miros,
Şi ea de nedormire e galbenă şi frântă,
Şi-i linişte-n odaie, şi clopotele cântă...
Ah, iată cum aleargă de-a lungul unui plai
Copila mamei, albă ca îngerii din rai

Şi capul mic şi vesel pe spate şi-l aruncă!
E linişte pe dealuri şi cântece pe luncă
Şi fete-n haine-albastre, ca cele de-mpărat,
Se joacă-n scânteierea văzduhului curat
Pe sus, năluci frumoase cu fulgere încinse.
Copila mamei-n zarea câmpiilor întinse
Tot face semn să vie şi mamă-sa la ea.
Şi mama pleacă grabnic şi parcă se ducea
Pe sus, plutind pe aripi, şi nu putea s-ajungă!
O ţint-aşa de-aproape şi-o cale-aşa de lungă!
Dar uite-acum! Din vale vin popi, cădelniţând,
Şi-n capetele goale creştinii vin cântând:
Sunt toţi bătrâni ca vremea, iar preoţii nainte
Sunt mai bătrâni şi cântă, dar slabele cuvinte
Abia răsar din gură ş-apoi pierdute mor
Prin bărbi tremurătoare; iar cântecele lor
Răsună ca din peşteri, fac vuiete-necate
Ca plângerile toamnei prin frunzele uscate.
Şi mama-şi face cruce, s-apropie un pas
Dar când zăreşte mortul rămâne fără glas,
Copila ei pierise, şi-o vede că-i aproape,
Copila e sub giulgiuri şi-o duc ca să i-o-ngroape...
Ea sare buimăcită şi-apucă vrăjmăşeşte
Copila, o ridică din leagăn, o priveşte
În ochi: ei sunt de sticlă şi morţi ca de pământ,
O ţine sus, dar capul copilei cade frânt,
O scutură puternic, ca-n suflet să-i pătrundă,
Cum ţii de piept pe unul şi-l scuturi să-ţi răspundă,
Şi-o strânge furtunatic — un urlet a gemut,
Era durerea mamei, că ei i s-a părut
C-aude roata morii şi roata stă deodata.

Se uită lung în giuru-i, se-ntoarce-nspăimântată,
Cu ochii plini de vifor, cu sufletul pătruns
D-un fulger: parcă vede în cas-aici ascuns
Duşmanul ei, hainul, ce vine să-i sugrume
Bărbatul şi copila, pe dragii ei din lume.
— „Să nu ne laşi, măicuţo!“ îi zice de la piept
Copila ei cea moarta, — „Nu, nu! răspunde biata,
Te apară măicuţa, pe tine şi pe tata!“
Şi strânge-apoi copila la sufletul ei plâns,
Că moartă să nu fie, murea de-atâta strâns,
Şi iese cu ea-n braţe, spre sat apoi s-abate —
Cu ochi aşa năprasnici, cu mâinile-ncleştate,
Aleargă, ţine drumul bisericii, şi-n drum
Se dau creştinii-n lături, cruciţi, că văd acum
Ce n-au văzut în viaţă: văd groaza şi păcatul
Dar ea aleargă-ntruna să-şi apere bărbatul,
Căci el acolo-i singur, şi dacă va sosi
Duşmanul înainte, ea nu-l va mai găsi.

Cucernici stau creştinii, în pace şi iubire,
Smerit plecând genunchii şi limpedea privire,
Iar clopotele cântă; — d’odată ei tresar:
Ea vine, parcă-i vifor, de flăcări ochii-i par,
Năvalnică s-azvârle să-şi facă drum cu sila
Şi spaima face vuiet şi jalnic ţipă mila
Din tinda-ndesuită de-o lume de femei.
S-abat în două laturi creştinii-n drumul ei,
Năuci de fără-vestea urgiei care-i bate.
Cu ochi aşa năprasnici, cu mâinile-ncleştate
Pe piept, ca o nălucă visată de-un nebun,
Desculţă, nedormită, şi hainele ei spun

Că nu e semn a bine, ca-i blestem şi pierzare,
Pedeapsă peste dânşii, în ziua asta mare.
Ea însăşi buimăcită în jurul ei privea,
Căci îşi pierduse capul şi nu-şi mai pricepea
Cărările; — în faţa bărbatului, pierdută
Privea într-altă parte, el mut şi dânsa mută.
Iar când el zise-n urmă: — „E moartă?" Ca din drum
Un om grăbit, ea silnic răspunse: — „D-apoi cum?"
Se-ntoarse-apoi cu spaimă, izbită ca din mână;
Ardea de-ntunecată privirea ei păgână
Şi buzele-i jucară de-un tremur fioros.
Văzuse cruci şi facle şi chipul lui Christos,
El azi omoară moartea cu vecinica viaţă,
E sfânt şi e puternic, şi stă aici de faţă
Cu mine şi cu tine, că toţi suntem ai lui:
Iar dacă plângi el tace; sub pază-i de te pui,
El tace; şi durerea când urlă şi te face
Să rupi pământ cu dinţii de mult amar, el tace!
Şi ea, lăsând copila din mâini, a ridicat
Cu vuiet pumnii-n aer: — „Da, cât nu l-am rugat!
Lui cântec şi tămâie, lui rugile şi plânsul,
Lui preoţi şi biserici şi toate pentru dânsul!
Că zece bani de are un biet de pe cărări
În loc să-şi ieie pâine, îi dă pe lumânări,
Pe fumuri de tămâie; — el toate ni le cere
Şi-n schimb ne dă-ntuneric şi foame şi durere."
Muriseră creştinii în jur de-acest cuvânt,
Iar preotul din mână scăpă paharul sfânt,
Şi sta cu ochii-n aer şi galben ca paharul:
Părea că s-aprinsese de trăsnete altarul.
— „Dar cine-l pune oare să fie Dumnezeu?

Copilul lui e colo, şi-aici copilul meu:
De-al lui îi pasă numai, de-al altora ce-i pasă?
Lăsaţi-mă! E moartă, şi uite-i, nu mă lasă!“
Cu vuiet ea s-azvârle, dar zece mâini o ţin.
Ea plânge, tot altarul de hohot este plin,
Ea ţipă şi scrâşneşte şi bate din picioare,
Dar alte zece palme pe gură-i pun zăvoare.
Aşa-necată urlă, la Christ cătând mereu;
— „Copilul lui e colo, şi-aici copilul meu:
De-al lui îl doare numai — “şi iarăşi e curmată
De mâinile-ngrozite, de multe mâini deodată,
Şi mulţi se dau în laturi şi mulţi se-ngrămădesc,
Iar Christ rămâne singur, căci toţi acum privesc,
La zbuciumul durerii: de mulţi încercuită,
Mâniile slăbiei o fac mai zvârcolită,
Şi-o clipă, mântuindu-şi vorbirea, de sub mâini
Ca fulgerul se-ntoarce spre-altar cu ochi păgâni
Şi geme ca jungheată: — „De-al altora nu-l doare
Pe-al lui să şi-l învie, pe-al meu să mi-l omoare!“

Au scos-o cu puterea. Pe drumu-ndelungat
O duc acum pe braţe, căci n-a mai încetat
Să ţipe-n zvârcolire, lovind pe cei ce-o poartă.
Bărbatul ei în urmă, având copila moartă
La piept, e dus cu gândul şi vine-ncet şi trist, —
E soare-n cer, puternic şi mândru, ca un Christ,
E linişte pe dealuri şi, ca o rugă sfântă
Trec şoapte prin văzduhuri, iar clopotele cântă.
E ziua veseliei, cu glas de ciocârlii,
Cu zâmbete şi jocuri şi râsuri de copii,
Căci azi învie Domnul, iar Domnul este mare,
Şi nimeni nu cunoaşte ascunsa lui cărare!

Sonet

CUPRINS

(cu contraziceri şi cu tendinţe)

Se zice şi s-a zis că-i un secret
Al artei, să compui macame-arabe,
Să ştii să faci o odă unei babe
Şi, fără fond, să faci un bun sonet.

Deci vreau cu orice preţ să fiu poet —
N-am fond, precum vedeţi, şi versuri slabe,
Şi-njur şi numai tropotind silabe
Şi şterg mereu şi şterg şi merge-ncet.

Opt versuri le-am făcut! aşa cu gluma,
Dar *stante pede* iată mai un vers,
O, de-aş găsi acum o rimă-n *uma*;
)
Dar haid'! şi fără rimă văd c-a mers.
Eu sute de sonete-ţi fac de-acuma!
Arhangheli, trâmbiţaţi prin univers.

O-ntâlnire

CUPRINS

Când m-a văzut, dintre femei
S-a dezlipit d'odată;
Când i-am vorbit, privirea ei
Zâmbea înviorată.
Dar a privit în ochii mei
Şi-a stat întunecată.

Nici braţele să le ridic
Eu n-am avut puterea,
Şi nici cuvinte să răspic:
Şi mă-ngrozea durerea
Că nici c-un semn, nici cu nimic
Ea nu-mi mustra tăcerea.

Ce-am zis pe când mă săruta
Eu nu-mi aduc aminte;
Şi-am stat încremenit, şi sta
Şi ea fără cuvinte:
Şi morţii se revăd aşa
Când ies de prin morminte...

Eu am visat... Dar mă gândesc
Că poate-aşa mi-e dată,
Aievea visul să-mplinesc,
Vai, mamă supărată,
Decât aşa să te întâlnesc,
Mai bine niciodată!

Ştefan-Vodă

CUPRINS

Prin Suceava, vodă Ştefan, într-o zi de primăvară,
Cu boieri bătrâni ai ţării şi hatmani treceau călari.
Iată-n drum, pe-o stradă strâmtă, ei p-un mort întâmpinară,
Un sărac! Nici lume-n urmă, nici măcar făclii de ceară
Şi nici plâns ca la-ngropări.

Un copil ducea o cruce; şi-ngânând cântarea sfântă
După el bătrânul preot vine-ncet în sfântu-i port;
Duc pe umeri patru oameni un sicriu sărac, şi cântă. —
Ştefan îşi opreşte calul şi de mila se-nspăimântă
Cât de singur e-acest mort!

El descalecă şi-azvârle straiul ce de-argint străluce,
Unui paj el lasă calul şi s-apropie grăbit
De sicriu, şi-urmând sicriul, umilit îşi face cruce
Şi, purtând în mână coiful, după mort încet se duce
Ca dup-un amic iubit.

Sfetnicii şi-oştenii ţării stau miraţi şi n-au putere
Să-nţeleagă cine-i mortul cel necunoscut ca viu,
Văd în capul gol pe Ştefan şi zdrobit ca de-o durere,
Îşi descopăr şi ei capul şi s-apropie-n tăcere
Şi se duc după sicriu.

Şi cu guri făr' de răsuflet stă mulţimea-ntâmpinată
De-acest mort urmat de Vodă şi de curtea sa, pe drum;
Nici ei nu-nţeleg convoiul, dar pornesc cu el deodată,
Şi mulţimi mereu s-adună spre mulţimea adunată,
Neştiind de ce şi cum.

Şi pe stradele Sucevei, înnorate-acum de jale,
După mortul fără nume se strecoară lungul şir
De popor, de domn şi sfetnici şi de-oşteni în albe zale;
Pe-un necunoscut din lume îl petrece-o lume-n cale
Spre mormântul strâmt şi jalnic dintr-un colţ de cimitir.

Şi deasupra groapei Ştefan, cu boieri ce-l înconjoară,
Ia sicriul şi-l aşează pe frânghie. şi-n mormânt
Însuşi el, prinzând frânghia cu alţi trei, încet scoboară
Mortul în pământ, el însuşi peste mort de-ntâia oară
Zvârle-o mână de pământ.

Spre popor apoi se-ntoarce: — „De-aţi venit aici cu mine,
Nu-ntrebaţi ce mort e-n groapă, prieten ori duşman al meu,
Om a fost, şi-n ceasul morţii noi să dăm ce se cuvine
Omului. Iar unde merge, sufletu-i găsească bine
Şi să-l ierte Dumnezeu!“

Şi-n genunchi se roagă Ştefan, iar poporu-ntreg rosteşte
În genunchi un Tatăl nostru, şi e sfânt murmurul lor.
Astfel codrii-şi cântă psalmii, când frunzişul se clăteşte,
Iar deasupra lor în aer duhul Domnului pluteşte
Cel-atotstăpânitor.

Nu-ntrebaţi ce mort e-n groapă! Răsărirea unei spume
Nu e volnică: ea-şi are rostul hotărât de cer!
Când tu crezi că n-ai pe nimeni, fraţi tu ai o-ntreagă lume,
Mila lor e Dumnezeu cel ce altfel n-are nume
Pentru cei ce plâng şi pier.

Petrea

CUPRINS

Urlă Petre prins de trude
Şi răpus de munci.
Tată-său din coast-aude,
Stă mirat şi pari înşiră;
Iar ascultă, iar se miră,
Pleac-apoi pe lunci.

— „Ce ţi-e, Petre, cu strigarea?
Dat-au lupii-n oi?
Isprăvit-ai, poate, sarea?
Ai vătui de şarpe supte,
Ori opincile-ţi sunt rupte
Şi ţi-e dor de noi?“

— „Adormii prin vale, tată,
Sub un tei bătrân.
Vântul s-a stârnit deodată
Şi-a tot nins pe mine floarea,
Până m-a-ngropat ninsoarea
Şi mi-a-ntrat un şarpe-n sân.

Şi mă strânge, biet de mine,
Parcă-i lanţ de fier —
Învăleşte-ţi, tată, bine
Cârpe groase până-n coate,
Pleacă-te-n genunchi şi-l scoate
Tat-al meu, că pier.“

— „Am să-l scot eu, nu te teme,
Capul să i-l crăp —
Dar acum n-am, Petre, vreme.
Fânu-i ud pe coasta luncii,
Rag de sete-n brazdă juncii,
Cată să-i adăp.“

Urlă Petre prins de trude,
Urlă-n chip păgân.
Maică-sa din cas-aude,
Fir şi fus şi ghem aruncă
Şi-şi găseşte fiu-n luncă
Şarpe-având în sân.

— „Învăleşte-ţi în năframă
Mâna până-n cot
Că să nu te muşte, mamă!
Tu n-ai boi să duci la apă,
Fă-mi un bine şi mă scapă,
Că m-a rupt detot.“

— „Petre-al meu, tu muşti ţărână,
Vezi, că tot visam —
Cum să prind eu şerpi cu mâna?
Fără mână nu mi-e bine,
Dar mi-e lesne fără tine,
Că băieţi mai am!“

Urlă Petre prins de trude,
Url-acum murind.
Fata din grădină-aude —

Cu cosiţa despletită
Şi cu inima sărită
Pleacă hohotind.

Şi de plânset mult se-neacă
Alergând grăbit —
Şi soseşte şi se pleacă,
Şi sumeasă până-n coate,
Ea din sân mirată-i scoate
Brâu întraurit.

Petrea râde, fata plânge;
Dar sărind de jos,
Vesel Petrea-n braţe-o strânge:
— „Poartă-l sănătoasă, dragă,
Ca să-mi ştie lumea-ntreagă
Pe-omul credincios!“

Osman-paşa

CUPRINS

Acum te cutremuri! Cunoşti
Că drumul ţi-e-n marginea gropii.
Degeaba te-azvârli şi te-apropii
Cu vuiet şi tropot de oşti.

În frunte, pe calul tău murg,
Pornit-ai urgia pieririi,
Strivit-ai în şanţ grenadirii —
Dar iată, că ranele-ţi curg,

Se sperie murgul de puşti,
Şi-ţi scapă din scară piciorul,
Turbat e-mprejuru-ţi omorul,
Cu dinţii tu gura ţi-o muşti.

Se-ncurcă taberele-n drum
Şi-ţi fug călăreţii de-a valma, —
Ridică-ţi, puternice, palma
Şi-opreşte-ţi tabiile-acum!

Cuvântul ce-odată fu zid
Când vrut-au nizamii să fugă,
Azi lor li se pare că-i rugă
S-alerge mai iute spre Vid.

Ai aripi, grăbitule vânt,
Tu şoimule,-a cerului cale!

Fă locuri oştirilor tale,
Să intre mai iute-n pământ.

Şi-n sine-ţi tu zis-ai: E rău!
Ca norii ce-ntunecă luna,
Curgeam de pe dealuri întruna
Noi, răii poporului tău.

De-a lungul întinsei câmpii
Aleargă sălbatica spaimă
Şi, plină de geamăt, îngaimă
Şi rugi şi blesteme pustii —
Gaziule-Osmane, eşti prins!
Şi toate cetăţile tale
Vor sta-ntunecate de jale,
Că soarele lumii li-e stins.

Dar astfel e soarta, eroi!
Căci soarele care se stinse
La voi, o războinici, s-aprinse
Mai vrednic de viaţă, la noi!

Martie 1902

Biserica ruinată

CUPRINS

Biserica stă tristă pe golul mal al mării —
O noapte-a fost, cumplită, iar valul revărsat
Cu vuiet îngropat-a sub el întregul sat.
Şi bârne şi cadavre şi semne-ale pierzării
Rămaseră-n amestec prin mucedul nămol
Când apa se retrase lăsând iar câmpul gol.

Când trec corăbierii în dreptul ei, pe mare,
Fac cruce, şi cu vâsla bat apa mai grăbit.
Se joacă vântul jalnic cu clopotul dogit,
Prin spartele ferestre cântând cu disperare.
Amurgul vine roşu, vin galbenele zori,
Şi noaptea peste lună trec turmele de nori,
Ea stă, tăcutul martur, pe veşteda colină
Umplând singurătatea de spaimă şi fiori...

Proclamarea independenţei

CUPRINS

Mare pentru noi e ziua, când tu, Mircea, la Rovine
Ai strivit păgânătatea ce s-a prins de piept cu tine,
Peste Dunăre-azvârlind-o, iar pe morţii ei în iad!
Mari au fost şi-acele zile, când tu, vecinice ştefane,
Ai înfrânt în multe locuri groaznicele-oştiri duşmane
Şi-ai văzut pierind turcimea ca şi frunzele ce cad.

Ah, dar voi vedea cum vine vântu-n unde, vine-ntruna
Tot mai tare, iar în urmă cum se va stârni furtuna,
Şi porni-se-va potopul cel atoate-necător!
Cine să ne fie scutul într-o vreme-aşa de-amară,
Cui să cerem ajutorul pentru neam şi pentru ţară,
Şi al cui vei fi prin veacuri, românescule popor?

Şi-a venit în urma noastră şi furtună-ntărâtată
Şi potopul larg! Iar mila Celui vecinic câteodată
Chiar de ne-nălţa pe-o clipă câte-un domn viteaz pe tron,
Noi eram ca rândunica în brumar, o prad-a morţii!
În zadar gemu prin aer, ca să schimbe pasul sorţii,
Spada lui Mihai Viteazul şi-a cumplitului Ion.

Dar virtuţile străbune nu s-au stins în voi cu totul —
Oceanul ne cuprinse, însă l-am trecut cu-notul,
Cerul ne căzuse-n creştet, însă n-am murit sub el!
Ni s-a luminat văzduhul tot mai mult, şi-n urmă soare
Răsări din albe neguri, şi-ntr-o zi răzbunătoare
Prin ruini găsirăm mândră o coroană de oţel.

A cântat la Plevna tunul cântul sfânt al învierii
Precum clopotele cântă la-nceputul primăverii
Pe Christos mântuitorul ce se-nalţă din mormânt!
Iata ziua cea mai sfântă, cea mai mare dintre zile!
Multă vreme-ai stat deoparte, duh străbun, ca şi Ahile.
Dar când ai sărit în luptă, fost-ai fulger pe pământ!

Pierirea dacilor

CUPRINS

„Prea se-ntinde veselia
Tot cu praznic şi desfrâu!
Veţi tăia cu toţii via,
Şi veţi duce toţi la râu
Vinu-n sticle ori în vase
Să-l vărsaţi pe apă tot:
Cel ascuns de voi prin case
Cu putere am să-l scot.
Aşa vreau. Aşa veţi face
Ca-i tai capul cui nu-i place!“

Fost-a jale-n tot regatul
Şi la munte, şi la şes;
Plânse-oraşul, vai, şi satul,
Cârciumarii mai ales.
Şi vărsat-au lacrimi dese
Popii şi poeţii lor,
Cele două tagme-alese
Cari la orişice popor
Sunt apostoli ai mulţimii,
Deci la vin de-a pururi primii.
La cetatea Buridava
Ei făcut-un miting.
Nu ştiu care-a fost isprava,
Căci de-acestea nu m-ating.
Ştiu că cinci senatul dete,
Camera pe alţii cinci
Delegaţi, cu mândre plete,
Bernevici având şi-opinci,

Să supuie majestăţii
Plânsul ţării şi-al dreptăţii.

Unul singur avea cizme
(Primul dac ce le-a purtat)
Şi vorbea cu galicisme,
Că-n Paris trei ani a stat
De-a învăţat geologie,
Şi-avea „Talkowa“ pe piept,
Îl chema sarab* Ilie,
De spun cronicele drept,
Iar în mână-avea cravaşă
Semn distins, ca bulibaşă.

Zise el: — „De vrei, ne-aruncă
Peste-un milion de scări,
Dar cinstita ta poruncă
Prea ne scoate din răbdări!
Când nu-i strop de vin în ţară
Ce să bem noi? Petroleu?“ —
Regele cu vorba rară:
— „Oh, Sarailie-al meu!

Tu cunoşti pe Leon papa,
Vorba lui mereu e: Apa!“

— „Rege mare! Mai cu-ncetul!
Apa-i lucrul cel mai bun,

* „Sarab“ în limba dacilor înseamnă *prinț* (n. a.)

După cum Pindar poetul,
Popa Kneip şi mulţi o spun,
Însă dacii, ca păgânii,
Nu beau apă, nici să-i pici.
Zic şi ei, cum zic românii
Cei ce-urmându-ne pe-aici
De strămoşi ne-or recunoaşte:
Apa-n burtă face broaşte!

La o mie două sute
După Crist! Iar noi suntem
Morţi detot, când ni-e ulciorul
Gol o zi, ca la golani,
Cum deci îi vom duce dorul
Treisprezece sute de-ani!
Pân-atunci ne ia tătarul,
Tot cu gând că-i gol paharul.“

Ascultând aceste spuse,
Regele-a zâmbit perfid.
Dete-un semn şi-un serv aduse
Zece cupe c-un lichid.
— „M-am gândit fără-ncetare;
Ceva trebuie să beţi —
Iat-aici zece păhare.
Iar dincoace-aveţi pesmeţi
Spuneţi, principi, de vă place,
Şi cum vreţi, aşa voi face!“

Sar fruntaşii daci cu ura!
Să ia toţi paharul plin,

Căci aveau ca focul gura
De când nu băură vin.
Însă care cum înghite
Dă să scuipe mai curând
Şi cu feţe-ngălbenite
Se privesc pe rând, pe rând.
— „Rege, asta-i vrăjmăşie!
Ce ne dai să bem leşie?

Auzim că mult li-e dragă
Celor scoborâţi din Crum —
Un lichior ce-i zice bragă
Şi şi-o-mpart de cinci pe drum.
Da! Întâi când am văzut-o,
Am crezut că sunt lături,
Dar pe Zevs, mă jur, pe Pluto:
Taina ăstei băuturi
N-o-nţeleg — s-asculţi de mine —
Decât cei cu gusturi fine!"

— „O, fruntaşi cu mândre coame!
Asta-i bragă! şi se bea
Şi de sete şi de foame."
— „Mama dracilor s-o ia!
Acest soi de băutură
Nu-i de noi! Ne vâră-n draci.
Să le-o torni cu sila-n gură
N-au s-o-nghită bieţii daci.
Parcă-i terciul cu lămâie
De-oblojeli pe la călcâie!"

— „O veţi bea! răspunse tare
Şi-n mânie Deceneu,
Dacă nu-mi daţi ascultare
Şi-agitaţi poporul meu,
Am s-o-mpun, Sarailie,
Astăzi prin decret regal,
Toţi s-o bea! A, terci să fie,
Însă terci naţional!
Haid' să bem, uitând trecutul
Beţi, să-i facem începutul“.

Pe fereşti săriră prinţii
Care şi-ncotro văzu!
Unu-n goană-şi rupse dinţii,
Altul într-un puţ căzu.
Cel cu cizme, dând din coate,
Se izbea de boi şi vaci,
Tropăind cele ciuboate,
Că-l băgase braga-n draci!
Şi-au rămas cei prinţi de-ocară
Apăsând popor şi ţară.

N-au fost însă lucruri bune
Ce-acest rege-a făptuit,
Căci istoria ne spune
Cum că dacii au pierit:
Ori de dor de băutură,
Ori de caznă-n ciuda lor, —
Deci luaţi învăţătură,
Regilor, în viitor:
Dac-aveau ce soarbe dacii,
Poate şi-azi trăiau, săracii!

Lângă leagăn

CUPRINS

Dormi acum, odorul mamei,
Dormi că eşti pe prag,
Strânse-n aripa năframei
Flori de rug ţi-am pus, din vale
Roşii strămători de bete,
Să fii drag aşa la fete,
Cum eşti drag măicuţii tale,
Dragul mamei, drag.

Ieri pe când cântau cocoşii,
Peste piept ţi-am pus
La cămaşă panglici roşii,
De deochi, ca el să piară
Unde spaime-l înspăimântă
Şi cocoşii-n zori nu-i cântă —
Să rămâi curat, ca faţa
Soarelui de sus.

Dormi în pace şi te scoală
Tânăr plugărel!
Azi prin somn mi-ai râs în poală
Şi te-am dus plângând sub cruce.
Maica Domnului când vine
Pune-o mână peste tine,
Măr de aur ea-ţi aduce
Să te joci cu el.

Nouă luni în zori, pe rouă,
Tot ţi-am descântat,
Joi curate, alte nouă —
Să ai inimă curată
Şi să fii păzit de ele,
Şapte stele, logostele
Fie-ţi scrise-n cer şi-o fată
Mândră de-mpărat.

M-am rugat de ursitoare
Pentru capul tău,
S-odrăsleşti, ca rupt din soare,
Toată lumea să te placă;
Dar nici fapt şi pus-din-ură,
Nici un fel de-aruncătură,
Nici un farmec să nu-ţi facă
Nici un rău.

Dormi, plugarul meu, în pace,
Scumpul meu odor!
Mare-al mamei, te vei face;
Să te văd cu noi la masă,
Şi-alergând cu drag pe luncă
După tatăl tău la muncă,
Tânăr voinicel, prin casă
Mamei de-ajutor!
Uite-l ici şi-ntr-altă parte,
Ochii-n cap îi fug;
Îl trimiţi şi-i şi departe —
S-aduci poala cu surcele.

Ş-aduci apa cu cofiţa,
Tatei să-i deschizi portiţa
Când se-ntoarce, frânt de trudă
            Seara de la plug!

O, de te-aş vedea eu mare,
            Să mă duc şi eu
La amiazi cu demâncare
Unde-ţi fi, la plug, la coasă!
Să-mi ochesc atunci la horă
Dintre-atâtea fete-o noră —
Dormi şi creşti, şi fă-te mare
            Plugăraşul meu!

Ianuarie 1893

Povestea gâştelor

CUPRINS

Un gâscan cu pene lucii
Cum trecea pe pod prin sat
Şi-ntr-o mân-avea papucii,
Nu ştiu cum i s-a-ntâmplat
Că papucii lui căzură,
Ce păcat, o, ce păcat!

Căci erau cu-alesătură,
Fără leac de tivitură —
Ce păcat!

Gâştele-auzind cum zbiară:
„Aoleu! Papucii mei!“
Într-un suflet alergară
Şi-ntrebau mirate, ce-i?
— „Am rămas, plângea gâscanul,
Păgubaş de patru lei!
Iată-mă desculţ, sărmanul!
Ce mă fac acum, golanul,
Fără ei!“

— „Haideţi toţi, şi moşi şi babe
Să-i cătăm pe râu acu!“
Repede-notând din labe
Cârdul tot pe râu trecu.
„I-ai găsit?“ — „Eu, nu, surată,
Ce mă-trebi aşa şi tu?“
Toate apoi strigau deodată:
„Bată-i pacostea să-i bată!
Nici eu, nu!“

Vara-ntreagă tot umblară,
Dar papucii duşi au fost!
Şi-au să umble şi la vară
Până ce le-or da de rost!
Iar gâscanul merge, vine,
Face cruci şi ţine post,
— „Nu-i găsesc! Sărac de mine,
Iar desculţ e, vezi tu bine,
Lucru prost!“

Gâştele de-atunci, în cale,
Când văd apa undeva,
Căutând pornesc agale
Tot crezând că-i vor afla.
Vin şi raţe să le-ajute:
Mac-mac-mac şi ga-ga-ga!
Mac-mac-mac! Haid' vino, du-te,
Zile-aşa pe râu pierdute!
Ga-ga-ga!

Iar când gâştele stau gloată
Şi prin dreptul lor te duci,
Sare tabăra lor roată
Şi te-ntreabă: — „Ce ne-aduci?
Ai găsit papucii? Spune!“
Tu la fug-atunci s-apuci!
Sî-sî-sî! Tot fac nebune
Şi te muşcă, doar le-ai spune
De papuci!

Iedera

CUPRINS

Iedera care se-ntinde
Pe pământ, rămâne slabă,
Toţi o sfarmă cu piciorul,
Şi ea veştejeşte în grabă,
Dar, când iedera se-nalţă,
Tot mai sus şi mai umbroasă,
Cine-o vede, o iubeşte,
Lăudând-o, că-i frumoasă.

Astfel omul, când rămâne
Numai pe pământ cu gândul,
Toţi îl ocolesc, cu mâna
De departe arătându-l.
Dar când omul îşi înalţă
Gândul către Cer mereu,
Îl iubeşte toată lumea
Şi-i ajută Dumnezeu!

Pământul uitării

CUPRINS

Acesta-i un cântec de bard ostenit,
De bard din pământul uitării.
Strămoşii-mi acolo pe stâlpi de granit
Cu albe portaluri un templu-au clădit
De marmură-n marginea mării.

„Să-l aibă nepoţii prin veacuri de-acum
Spre-a lor şi spre-a noastră mărire!“
Dar mută veni nepăsarea pe-un drum,
Iar pe-altul stârni-necătoru-i samum
Atotucigaşa hulire.

Azi templu-i ruină; prin curţile lui
Culcuşuri îşi caută cerbii,
Prin mândrele ganguri scot viezurii pui,
Se joacă pe lespezi de-altare-ale lui
Şopârle tăcute-ale ierbii.

Cu galbene oase-ale moşilor mei
S-amestecă-n praful cărării
Strivite statui ale marilor zei.
Azi râdeţi, şi vai, cum veţi plânge, o, mişei,
Cu hohot la ziua-nfruntării!

Dar noaptea din frântele marmuri răsar
Luciri ca de fulger, şi şoapte:
Stau jalnicii zei la ruine, şi par

Cuprinşi de mânie şi galbeni de-amar
Şi zboară cu vaiuri prin noapte.

Şi iese-al lor bard şi s-aşează plângând
Pe-o piatră sub zidul de-afară,
Şi cântă şi plânge, ghitara bătând,
Iar alba lui barbă ca râul curgând
Se-mprăştie peste ghitară.

„Prin lanuri obsiga şi sterpul odos
Şi-n pieptul lor inimi nebune!
Batjocura-i astăzi al nostru prinos.
Ei uită, voind, cu ce trudă i-am scos
Din jalnica morţii genune!

Ascultă proroci ai minciunii, şi plini
De-al lor o nebună-nvrăjbire,
Le-alunecă gândul spre zeii străini,
Fac neamului nostru cunună de spini:
Spre-a lor şi spre-a noastră mărire!“

Eu nu mă voi plânge nepoţilor tăi,
Pământule sfinte-al uitării!
Desfă-te tu singur şi-nghite pe răi,
Căci iată-i pe toate gătitele căi
Răsar conjuraţii pierzării!

Nucul

CUPRINS

Tot mai ceri puţin-rămasei
Inimi să mai simtă mult?
Nucule din dosul casei,
Tot al meu şi-aici şi-aiurea:
Ziua-n vânt îţi văd doinirea,
Noaptea ţi-o ascult.

Umbra te-nvelea rotundă
Masa cea de nu-ştiu-când
Şi-amândoi pe banca scundă,
Eu robind suflarea-n gură,
Şi, cu acu-n cusătură,
Mamă-mea cântând.

Jale tu, din legănată
Doină, ce de-amar omori!
Dar tu ştii că niciodată
Nu cântam, urmându-i cântul,
Numai, nuce, tu şi vântul
O-nsoţeai aori.

Şi-urmărind fugara-mi minte,
Mă-nvăţai, prieten bun,
Cum s-adun în gând cuvinte
Şi-mi cântai spre-a-mi da cărare
Şi vedeam că ies cântare
Vorbele ce-adun.

Ca şi-atunci, mai coase mama,
Coase şi suspinarar,
Dar când dă-ndărăt marama
Dezvălindu-şi câmpul frunţii,
Părul ei e alb ca munţii
Iernii lui ghenar!

A murit pe luncă macul,
A murit şi-i mult de-atunci.
Răzvrătit se miră acul
Mâini trudite-acum că vede —
El e tot copil, şi crede
Că-i tot vară-n lunci.

Plânge-acum cântând sub tine,
Nucule, pe cel ce-i dus —
Nu mai vine, -o, nu mai vine!
Şi-şi îngroapă-n palme faţa:
Cât de tristă-i sting ei viaţa
Neguri din apus...

Patria română

CUPRINS

Patria ne-a fost pământul
Unde ne-au trăit strămoşii,
Cei ce te-au bătut pe tine,
Baiazide, la Rovine,
Şi la Neajlov te făcură
Fără dinţi, Sinane,-n gură,
Şi punând duşmanii-n juguri
Ei au frământat sub pluguri
Sângele Dumbrăvii-Roşii. —
Asta-i patria română
Unde-au vitejit strămoşii!

Patria ne e pământul
Celor ce suntem în viaţă,
Cei ce ne iubim frăţeşte,
Ne dăm mâna româneşte:
Numai noi cu-acelaşi nume,
Numai noi români pe lume
Toţi de-aceeaşi soartă data,
Suspinând cu toţi odată
Şi-având toţi o bucurie;
Asta-i patria română
Şi ea sfânta să ne fie!

Patria ne-o fi pământul
Unde ne-or trăi nepoţii,
Şi-ntr-o mândră Românie

De-o vrea cerul, în vecie,
S-or lupta să ne păzească
Limba, legea românească
Şi vor face tot mai mare
Tot ce românismul are:
Asta-i patria cea dragă
Şi-i dăm patriei române
Inima şi viaţa-ntreagă.

Poetul

CUPRINS

Sunt suflet în sufletul neamului meu
Şi-i cânt bucuria şi-amarul —
În ranele tale durutul sunt eu,
Şi-otrava deodată cu tine o beu
Când soarta-ţi întinde paharul.
Şi-oricare-ar fi drumul pe care-o s-apuci,
Răbda-vom pironul aceleiaşi cruci
Unindu-ne steagul şi larul,
Şi-altarul speranţei oriunde-o să-l duci,
Acolo-mi voi duce altarul.

Sunt inimă-n inima neamului meu
Şi-i cânt şi iubirea, şi ura —
Tu focul, dar vântul ce-aprinde sunt eu,
Voinţa mi-e una, că-i una mereu
În toate-ale noastre măsura.
Izvor eşti şi ţinta a totul ce cânt —
Iar dacă vrodat-aş grăi vrun cuvânt
Cum nu-ţi glăsuieşte scriptura,
Ai fulgere-n cer, Tu cel mare şi sfânt,
Şi-nchide-mi cu fulgerul gura!

Ce-s unora lucruri a toate mai sus,
Par altora lucruri deşarte.
Dar ştie Acel ce compasul şi-a pus,
Pe marginea lumii-ntre viaţă şi-apus,
De-i alb ori e negru ce-mparte!

Iar tu mi-eşti în suflet, şi-n suflet ţi-s eu,
Şi secoli-nchid-ori deschidă cum vreu
Eterna ursitelor carte,
Din suflet eu fi-ţi-voi, tu, neamule-al meu,
De-a pururi, nerupta sa parte!

[Lui Spiru Haret]

CUPRINS

Bârfirea ca monstru-o văzui alergând,
Iar gura ei numai ecouri,
Cu negrul cărării noroi măritând
Virturea din cel ce-i virtute cătând,
Dar faima cea putred-a celui flămând
De faimă purtând-o prin nouri.

Nici team-ori mânie, ci-uimire mi-a pus
În suflet durerea acestor
Nevrednice-ntoarceri cu josul în sus:
Căci nu-i apără să nu fie ce nu-s
Nici braţul pe-Ahil şi pe Socrate vous
Nici vârsta cea multă pe Nestor.

Cu scut şi săgeată vrei lupta? S-o laşi,
Copile, căci scut îţi e timpul,
Săgeţi însă zeii şi drepţii tăi paşi.
Priveşte tăcând vuitorii trufaşi:
Pe-un munte fu munte urcat de-uriaşi
Şi tot nu bătură Olimpul.

Aghiotantul

CUPRINS

Fugarule-al meu, tu te zbuciumi bătut
Şi te miri că mă clatin în scară!
Tu crezi că mi-e teamă de timpul pierdut?
Vai nu, ci de mine că-s fiară!

Atunci la plecare plânsesem tustrei
Şi mama, sărmana, bătrână
Ţinându-ne-alături în mâinile ei
De-o parte şi de-alta de mână,

Sta-n poartă la drum şi vorbea-ncetinel,
Şi mie, zicându-mi pe nume:
„Eşti frate mai mare şi-ai grijă de el,
Voi singuri ai mamei pe lume!“

Acum el e mort şi departe de-ai săi
Şi parca-mi tot sună cum geme.
Dar eu alergam la redută, prin văi,
S-ajung cu porunca la vreme.

Muşcase cu gura pământul de chin,
Şi strânse pământul în mână;
Întreaga sa faţă şi părul său plin
De sânge-nchegat cu ţărână.

Luându-l în braţe mi-l dusei apoi
La umbră sub poala pădurii,

Spălându-i pe gene lipitul noroi
Şi spumele crunte-ale gurii

Şi-nceţ ridicându-l de spate puţin
Îi pusei la gura-ncleştată
Să prindă din ploscă vrun picur de vin,
Dar moale căzut-a deodată.

Şi iarbă smulgând i-am facut căpătâi,
Şi tristă fu vorba ce-mi spuse,
Şi nu ştiam bietul ce-aş face dintâi,
Dar calul aminte mi-aduse

Că nu era vreme, şi-acolo-l lăsai,
Să-l văd la reîntoarcere iară —
Vai, frate, murind, tu de tine oftai,
Ori poate de mine, că-s fiară?

La-ntoarcere-mi spuse străjerul un drum
Mai scurt, şi fu scurtă şi-a gurii
Poruncă de spaimă, şi iată-m-acum
Departe de poala pădurii,

Departe de unul ce-aşteaptă mâhnit
Şi-n drumul meu ochii şi-i zbate,
Departe de unul ce poate-a murit
Minţit de nevrednicu-i frate!

Fugarule-al meu, tu te zbuciumi bătut
Şi când te-am bătut eu pe tine?

Dar iată-l, blăstămul trădării-a-nceput
Şi plata cea jalnică-mi vine!

Nu-n faţa ta, Doamne, că ştii! şi mi-e greu
Cuvântul ce-n cumpăn-apasă:
Da mama, eu mamei, de fratele meu
Ce-oi spune eu mamei acasă?

Cântă pilotul

CUPRINS

Dacă te-am rugat vrodată, suflete, să spui, să spui,
Ai tacut! Ai fost eroul îmbrăcat cu scut şi zale,
Eu am fost sărmanul cui.
Palmele spre rugă-ntinse îi sunt toată arma lui:
Herostrat ce-ncrede crimei faima biruinţei sale!

Iar când te-am rugat odată, inimă, să taci, să taci,
Ai vorbit! Mai lesne-ai smulge un stejar ce însuşi este
Codru-ntreg între copaci,
Decât cum ai fost tu gata trista jertfă să mi-o faci!
Că sunt inimi şi de ceară, asta nu-i numai poveste!

Acum ce? Plângând te vaieţi că eşti pustiit detot,
Suflete! şi ţipi de groază, inimă,-n strivirea sorţii.
Înzadar v-am fost pilot:
Inima un rob nevolnic, sufletul stăpân despot —
Doi nevrednici, nu de viaţă, ci de sfânta pace-a morţii!

Scumpă ţară românească

CUPRINS

Scumpă ţară românească,
Cuib în care ne-am născut,
Câmp pe care s-a văzut
Vitejia strămoşească,
Scumpă ţară românească,
Te salut!

Şi-a mea frunte ţi se-nchină
Ca naintea unui sfânt,
Căci, deşi copil eu sânt,
Inima de dor mi-e plină.
Să te văd mereu regină
Pe pământ.

Să ai viaţă de vecie,
Să sporească-al tău popor;
Sub stindardul tricolor
Să nu vezi decât frăţie,
Şi-atunci, dac-o fi să fie,
Pot să mor!

Poporală

CUPRINS

Când geme şi urlă şi tună
În martie cerul cu ploi
Soseşte-n stârnita furtună
Din nou primăvara la noi.

Ieri toată mânia naturii
Urlat-a-n văzduhul cu nori,
Iar astăzi copacii pădurii
Stau veseli cu proaspete flori.

Dar omul când fost-a sărmanul
Strivit de furtunile reci,
El nu mai re-nvie la anul,
Şi nu mai dă muguri în veci!

S-au dus primăverile-i, toate,
Şi iarna-l acopere grea,
Nici vânt şi nici soare nu poate
Zăpezile frunţii să-i ia.

1913

Vulturul

CUPRINS

Venind de departe cu zborul întins
S-oprise deasupra Ceahlăului nins,
Ş-apoi din rotiri tot mai strâmte-n cuprins
Căzu, ca să prindă vro pradă,
Cum uneori parcă vezi fulgerul stins
Pe când nici nu-ncepe să cadă.

Eu nu ştiu, fui vesel ori trist în acel
Ocol ce-l făcui împreună cu el,
Că-ntâi îmi păruse că-i vis şi mă-nşel —
Dar bine venitu-mi-a-n minte
Vulturul văzut în rotire la fel
Cu ani de viaţă-nainte.

Un pisc singuratic al muntelui plin
De colţuri de stâncă, cu zborul său lin
Acela-l rotea prin văzduhul senin
În sute de cercuri egale,
Şi-n fiece zi şi tot timpul vecin
Umbririlor nopţii din vale.

Păstorii spuneau că păzeşte pe-ai lui,
Că-n rece cuib scoate părechea sa pui
Şi hrană-i ducea ori pe-aceea ce nu-i
La staul pe-amurg, din mioare,
Ori cerbi sugători ce se culcă sătui
Sub brazii ce-acopăr izvoare.

Şi parc-aş vorbi ca de lucruri de ieri,
Ce drag îmi era nesătulei vederi!
Când singur în largul înaltei tăceri
Brăzda cu rotirea sa golul;
Şi-uimit cum de-a lungul atâtora seri
Eu stam urmărindu-i ocolul.

Dar groaznic venit-a-ntr-o zi, din apus
O noapte cu-atâta-ntuneric c-a pus
În minte-ne stavili putinţii de-adus
Aminte ce-i timpul şi locul,
Şi-urlau în cumplita cădere de sus
De-a valma şi apa şi focul.

Ci-ncet se făcu şi-o lumină ca-n zori,
Iar ziua, ce prinsă de-ai spaimei fiori
S-ascunse pitită-ntre ceruri şi nori,
Se-ntoarse, şi soare fu iară,
Şi-apusu-i stârnit-a minuni de culori,
Cum nu mai fu-n lume vro seară!

Iar sufletu-n noi ce şi-acum tremura,
De farmec cuprins, ca pierdut se mira!
Dar unde-o fi piscul? Căci nu mai era
Şi-n locul lui gol şi lumină —
Vulturul, el însă şi-acu-nconjura
O stâncă trăsnită-n ruină.

Deodată cu ţipet se-ntoarse napoi,
Ca unul ce-şi schimbă gândirea, şi-apoi

Spre vai, şi departe, cu zborul greoi
Încet ni se stinse vederii.
De-atunci nu-l văzură nici alţii, nici noi
Rotind în luminile serii.

APRECIERI

[...] Un om nu se judecă după chiar o vorbă de nerăbdare, de nemulţumire care i-ar fi scăpat într-un moment oarecare sub presiunea unor evenimente capabile să tulbure şi minţile cele mai sigure de sine, să facă a devia o clipă şi convingerile cele ai bine întemeiate şi mai statornice. Ci judecata cea dreaptă se poate dobândi numai după dovezile pe care le dă el în momente decisive sau în lucrări îndelung chibzuite despre ce se găseşte în adâncul cugetului său. La Coşbuc, cel tăcut şi închis în sine, cel dispreţuitor de conversaţii zadarnice şi aplecat mai mult la discuţii cu privire la atâtea probleme de limbă, de literatură, ori chiar de o natură specială care se părea cu totul străină de preocupările unui poet, nu se poate afla acel crez complet, expus în siguri termeni de abstracţie filozofică, pe care-l poţi găsi şi fixa la oameni necontenit amestecaţi în politica militantă sau deprinşi, siliţi a-i analiza problemele.

Dar altceva ne poate lumina asupra gândului acestui om de socoteli încete şi adânci: nota fundamentală a scrisului său întreg, aceea care domină toate amintirile de lectură, toate influenţele străine, amestecate şi contopite într-însul. şi omul care va izbuti, din străbaterea acestei opere cu aparenţa variată, să culeagă ceva care nu s-ar potrivi cu sângele lui, cu locul lui de naştere, cu anii lui de lucru de la „Tribuna" cea mare din zilele de luptă, cu tovărăşiile lui de acolo, cu spectacolul din acel ceas al dezvoltării ideii româneşti, cu pribegia lui printre noi — acela, dar numai acela, ar cuteza să rupă, fie şi prin simple insinuări, din solidaritatea morală a neamului său în supremă suferinţă pe cel mai mare din poeţii de energie luptătoare al românimii întregi.

Nicolae IORGA, *Ideile politice ale lui Coşbuc,* în vol. *Oameni care au fost,* Editura Cartea moldovenească, Chişinău, 1990, p. 262.

[...] Sentimentul lucrului nou, recitind azi pe Coşbuc, ar trebui să fie cu atât mai puternic, cu cât de atunci poezia noastră a ocolit mereu, pe foarte departe, câmpenismul, etapa narativă şi mai ales clasicitatea formei, devenind superlativ-lirică, orăşenească şi vers-libristă; nu — din

„şarlatanism“, cum noi nu credem, ci din constrângerea evoluţiei generale a lirismului modern. Pentru cine n-a părăsit nici o clipă, în ultimii douăzeci de ani, atmosfera lirică a poeziei noi, atmosfera strict interioară, de subtilităţi şi nu de stări masive sufleteşti, care, chiar existând, sunt toate de derivaţie urbană, poezia lui Coşbuc este o plăcere, desigur, în felul plăcerii pe care orăşeanului i-o da un *week-end*. [...]

Impresia de rusticitate şi idilism a fost numai pragul poeziei lui Coşbuc, după care nu poate fi judecat exclusiv, cum s-a încercat. Privită încă o dată, din eposul pe care îl conţine, ca panoramă — acum, opera lui primeşte alte lumini: este o întreagă viziune poetică, populară ca duh, însă asimilându-şi nesimţit modul idilic de percepţie al orăşeanului faţă de realităţile ţărăneşti ca şi măiestria unui poet savant în ritmuri, fuziune de elemente rurale şi urbane, adică sinteză de spirit românesc.

Cu toate acestea, în adevărul propriu al operei, credem că încă nu ne găsim, oricât de puternic resimţim valorile ei româneşti. După cum am putut vedea că pastelul şi idila apar ca simple elemente în acea sinteză românească mai largă, vom putea de asemenea discerne cum etnicismul se subordonează caracterului epic al poetului? Anecdotă, naraţiune, baladă, legendă şi fragment de epopee, toată gama epică e uşor de identificat în opera lui. Cu mult mai folositor ni se pare a dovedi că etnicitatea poeziei lui Coşbuc nu umple întreaga sferă a capacităţii sale epice. Materialul, căruia i-a dat o egală strălucire narativă în ritmuri atât de felurite, n-a fost omogen. Prizonier, materialul etnic nu l-a putut ţine. Cărturarul din el i-a ispitit talentul cu cele mai eterogene motive epice, care, adăugându-le la cele autohtone, numai împreună, i-au îndestulat capacitatea epică. Încât noi, românii, putem prin liberă opţiune sau din instinct să acordăm preţul cel mare fireşte materialului românesc, dar realitatea operei întregi fiind mai cuprinzătoare, critica nu poate s-o desconsidere.

[...] Dar de oriunde îi vin motivele, fie din eposul nostru popular, fie din ştiinţa sa de cărturar, ceea ce le arată ca aparţinând lui Coşbuc, este, pe lângă modul suveran al versificaţiei, aceeaşi concepţie epică. Aşa încât, dacă nota pastorală intră numai ca element în compunerea sintezei etnice coşbuciene, etnicitatea la rândul ei se resoarbe în dominanta epică a viziunii.

[...] Dacă ar fi să inventariem motivele poeziei sale, am observa o stăruinţă în şăgălnicia rustică, peste măsura frumosului, precum şi conduita de a se aproviziona cu teme din eposul popular, din istoria naţională, din istoria universală sau din diferite alte lecturi [...]. În comparaţie cu numărul limitat de motive, faţă de qvaziabsenţa invenţiunii epice, tehnica versificaţiei

este copleşitoare. Bogăţia ritmurilor, raritatea, felurimea şi perfecţiunea lor fac din Coşbuc un poet unic la noi. Examinarea mai de aproape a înzestrării lui tehnice e foarte interesantă. Căci de la început ne surprinde un lucru destul de curios. Deşi ajungem repede la convingerea că plăcerea artistică, citindu-l, ne vine mai ales de la virtutea reală a poetului, versurile la cea dintâi privire ni se arată numai corecte: sunt bine numărate, defilează ordonat, rimează plin. Dar înţelegem că, dacă regularitatea place, nu încântă. Mai mult încă: versul lui Coşbuc e fără reliefuri deosebite, fără prea numeroase şi remarcabile imagini pentru ochi; un limbaj nud, propriu, prozastic. [...]

Cât priveşte înfăţişarea versului, el spune direct ce are de spus, ca în proză, fără preocuparea de a scoate din cuvinte înţelesuri necunoscute întrebuinţării zilnice. lar aceasta e ţinta mai tuturor versurilor lui Coşbuc. Mijlocul său de evocare cel mai frecvent este şi cel mai elementar în arta literară, personificarea: vântul — flăcău răsfăţat ca în *Vântul,* şi hoinar, poet al câmpului, ca ş*trengarul văilor,* iar apa râurilor — fată sălbăticuţă, ca în *Prahova.* Numai cu posibilităţile poetice ale personificării nu se poate desfăta ochiul, citind pe Coşbuc. În schimb, preocuparea de imagini sonore domină mai fiecare vers în parte, ca şi întregul sistem prozodic coşbucian. [...]

Evident, nu se poate stărui asupra tuturor tipurilor metrice întrebuinţate de Coşbuc: sunt prea numeroase. [...] Cu George Coşbuc, din acest punct de vedere, ne aflăm în vremea prozodiilor glorioase, după care un Horaţiu împerechea iambii cu dactilii, dactilii cu troheii şi combina coriambii.

Dar geniul formei la poetul nostru nu se istoveşte în născocirea de ritmuri noi. Strofele sale (cine nu-şi aminteşte?) au ca dispoziţie tipografică o siluetă variată, cum de asemenea la nici un alt poet nu întâlnim. [...] Căci dintre poeţii noştri, toţi aceia care au petrecut un timp în intimitatea poetică a clasicităţii greco-latine, fac serie comună, în privinţa perfecţiunii formei: Eminescu, Coşbuc, Duiliu Zamfirescu.

Urmând însă mai departe linia studiului nostru, chestiunea care se pune acum este a şti dacă sfera epică a viziunii coşbuciene coincide întru totul cu sfera virtuozităţii tehnice, sau, dacă nu coincide decât parţial, care dintre ele se găseşte în raport de subordonare. Convingerea noastră este că tehnica versificaţiei văzută ca supremă vocaţie, îi înglobează epicismul. Coşbuc nu e poet liric, se înţelege; abia dacă îi putem schiţa atitudinea sufletească din lirismul obiectiv al câtorva bucăţi, pe care ar trebui să le privim în afară de ansamblul care le cuprinde: precum şi din anumite versuri-proverbe, în care se proclamă porunca dragostei de viaţă. Dar în *Cântecele* de la sfârşitul volumului *Balade* şi *Idile,* scrise în felul lui Anacreon, Catul,

deşi fără patima acestuia, iar altele în felul lui Heine, ca şi în *Sunt suflet în sufletul neantului meu,* lirism există. Interesul nostru merge totuşi la forma exemplară. Ceea ce, pe cât se pare, ar însemna că, indiferent de natura materialului căruia i se aplică poetul — oricând în pastel, idilă, în viziunea etnică, în epicism, ca şi în lirismul întâmplător, constanta operei lui este excelenţa formală. Dealtfel, dacă mai e vreo îndoială, poetul însuşi ne spune undeva că, apucându-se să scrie, pornise cu gândul să alcătuiască din basme, legende şi poveşti o epopee a sufletului nostru popular, dar că proiectul i-a fost zădărnicit de polimetria părţilor. Noi credem că acela a fost momentul când vocaţia epică, intrând în luptă cu vocaţia tehnică, a ieşit învinsă. Aşa încât, arhitectura operei lui Coşbuc, prin toate elementele ei, văzuta de jos în sus, în ordine superioară: pastel, idilă, etnicititate şi epicism, între celelalte trăsături care ţin mai mult de complexitatea istorică a operei, ne apare azi această trăsătură constantă a vocaţiei poetului, că ar fi de mirare să nu fie încă desluşită. Nu tot astfel se putea vedea de la început.

Chestiunea „plagiatului“ şi arătarea lui Coşbuc ca „poetul ţărănimii“ sunt, după noi, împrejurările de vitregie istorică ale gloriei lui. Tipărindu-i-se de „Convorbiri literare“ în 1889 *Nunta Zamfirei,* adică în chiar anul morţii lui Eminescu, impresia a fost enormă. Avem mărturii din epocă despre aceasta. Scriitorii, ca şi oamenii de cultură ai vremii, nu se întâmpinau decât cu întrebări despre noul poet. Satisfacţia era de natură consolantă: murise marele poet, dar apăruse un alt mare poet. Iar când, după prima poezie, mai urmară în aceeaşi revistă altele de o egală limpezime şi voioşie, mulţumirea dintâi deveni pozitivă: eminescianismului, adică molimei decepţioniste, vitalitatea neamului îi opunea plăcerea de a trăi. Poetul a fost dar expus comentariilor pe latura originalităţii de simţire sau a noului lirism. [...]

Este drept însă că faima poetului, din cauza abaterii interesului critic de la natura talentului său, n-a avut să sufere nici în cea mai mică măsură. Greşeala de a fi fost privit în ceea ce nu putea să fie al unei structuri exclusiv obiective şi formale, adică în carenţa „temelor“, când el aducea literaturii noastre puterea de a născoci ritmuri, a fost un produs istoric şi tot istoria l-a absorbit: Coşbuc a rămas totdeauna, ca faimă, poetul cunoscut şi considerat, pe care îl ştim. La menţinerea gloriei lui, în chiar timpul când în contra ei lupta direcţia greşită a criticii, lucra o altă eroare critică: într-un lung studiu, jumătate critic, jumătate social, Dobrogeanu-Gherea îl prezentase ca „poetul ţărănimii“. Formula era cu atât mai sugestivă, cu cât momentul istorico-politic manifesta un interes susţinut pentru mişcările sufleteşti ale poporului. Intelectualitatea românească a vremii pornită spre

romantismul social, din care a ieşit mai întâi ţărănismul literar de la „Sămănătorul" şi apoi ţărănismul politico-literar de la „Viaţa românească", a prins această formulă şi cu ea a susţinut până azi, neatinsă de eroarea critică a lui Lazu, gloria poetului. Azi, însă Coşbuc nu mai are nevoie de sprijinul lăturalnic al faimei de poet al ţărănimii; el poate fi văzut cu limpezime în adevărata sa înzestrare, în „mesajul" său tehnic — ca să întrebuinţăm cuvântul timpului nostru. [...]

Vladimir STREINU, *George Coşbuc,* în vol. *Clasicii noştri,* Colecţia „Lyceum", Editura tineretului, Bucureşti, 1969, p. 211, 217-219, 221, 223, 224, 227.

[...] Coşbuc publică multe lucruri înainte de a se limpezi, toate cu inspiraţie rurală: *Blăstam de mamă,* legendă populară din jurul Năsăudului, *Pe pământul turcului, Fata codrului din cetini, Fulger,* compuneri greoaie, lungi. Surprinde în mod plăcut un mic poem burlesc, *Dric de teleguţă,* tablou viu al satului greco-catolic cu ţăranii şi „inteligenţa" lui. Avacom Rug al lui Pahuţă e mânios că nevastă-sa nu vrea să-i zică bravo pentru dricul de teleguţă cioplit de el [...].

Avacom îşi bate femeia, care se duce să se plângă popei Spic. Acesta face soţilor o scurtă probozire [...].

Răspunsul preotesei e aşa de agresiv, încât popa, care precede pe Pămătuf din *Ion* al lui Rebreanu, uitând de Avacom, o ia la bătaie. Atunci intervine un alt teolog [...].

De la casa popei vrajba se întinde în tot satul. Prin urmare, „dricul de teleguţă" are rolul unei „secchia rapita", şi poetul arată de pe acum înclinări homerice. Chiar şi mai târziu şi în sens sever epic, Coşbuc se gândea la un mare epos naţional care să sistematizeze mitologia românească în chipul Il*iadei* şi *Eneidei.* Asta explică marea lui predilecţie pentru epopeile celebre, pentru *Eneida, Divina Comedie, Sacontala* (epopee şi ea în fond dramatizată), pe care le-a tradus [...].

Cu toate acestea, Coşbuc nu e un clasic în toată accepţia cuvântului. Nutrit cu literatură germană, cu legende şi cu balade gotice, chiar în materie el vine cu multe romantisme pe care le acordă la tradiţia lui Bolintineanu şi Alecsandri. Dar mai ales în spirit, el se potrivea micului romantism al lui Delavrancea şi Brătescu-Voineşti, deşi cu note absolut personale. Speriat de oraş, el se simte rătăcit aici şi caută să evadeze. Acelaşi fenomen se petrecuse cu Slavici, care totuşi, mărginindu-se la lumea lui ţărănească, o privea cu ochii reci ai observatorului. Însă aşa cum Delavrancea euforiza mahalaua, Coşbuc idilizează satul. Romantismul lui e un fel de naivitate

schilleriană, obţinută pe cale artificială, după pierderea inocenţei, din nostalgia vârstei de aur. Dar, bineînţeles, Coşbuc e un ţăran adevărat şi poezia lui nu devine arcaderie, nici teocritism gessnerian. Ea e o separare numai în idilicul real. [...] Coşbuc avea de fapt simţul sublimului cosmic, dar, fiind lipsit de putinţa reprezentării lui de sus, se mulţumea a-l sugera în orariul terestru. Dar uneori i se întâmpla să-i surprindă măreţia direct [...].

L*a Paşti, În miezul verii, Iarna pe uliţă,* cele mai bune poezii de acest fel, în afară de *Noapte de vară,* continuă a fi monografii ale unor momente din viaţa satului, cu vii desfăşurări de grupuri umane. În duda simplităţii mijloacelor şi a totalei obiectivităţi, originalitatea lor e vădită; şi fiindcă nu se poate dovedi, inefabilă. Avem înainte nişte tablouri care povestesc momentele eterne ale satului şi care izolate în cadrul lor perfect stârnesc acea emoţie de ordin contemplativ pe care ne-o dă vechea pictură narativă [...].

Specificitatea lui Coşbuc se află în poeziile cu subiecte ţărăneşti, aproape toate erotice, precum s-a observat. [...]

Celebrele balade Nunta *Zamfirei și Moartea lui Fulger sunt* numai superficial epice. Ele corespund, cu o tehnică nouă, poemelor *Călin* şi *Strigoii* ale lui Eminescu, sunt adică reprezentări ale nunţii şi înmormântării, a două ceremonii capitale din societatea umană. Coşbuc are „filozofia“ lui, exprimată şi într-o poveste veselă, şi care este absenţa oricărei filozofii dialectice, supunerea împreună cu poporul la datinile ce simbolizează impenetrabilitatea misterului. Este o gândire sănătoasă în orice caz, pe care poetul are tactul a n-o desfăşura discursiv, ci de a o înscena în ritualul celor două evenimente. şi într-o baladă, şi într-alta, atmosfera este fabuloasă, ca şi la Eminescu, ca spre a sugera universalitatea fenomenelor, dar ţinuta grupurilor, vorbirea lor e ţărănească. În legănarea mulţimilor, în trecerea mecanică de la o atitudine la alta, de la deznădejdea cu bocete la plânsul înfundat şi plata resemnare, în toată această demonstraţie de ceasornic arhaic care merge, exterior şi interior, inexorabil, stă vraja acestor poeme al căror sens ultim liric este: inutilitatea reacţiunilor personale în faţa rotaţiei lumii. Strofele ingenioase, frazele apăsate şi sentenţioase slujesc de minune scopului [...]. [...]

El a izbutit, ca şi Eminescu dealtfel, să facă poezie înaltă care să fie sau măcar să pară pricepută poporului şi să educe astfel la marele lirism o categorie de oameni străini în chip obişnuit de literatură.

George CĂLINESCU, *G. Coşbuc,* în vol. *Istoria literaturii române de la origini până în prezent,* ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Editura Minerva, Bucureşti, 1985, p. 585, 586, 588, 590.

[...] Capitolul baladelor istorice coşbuciene ni-l arată pe autorul lor înscris mai mult pe direcţia fructificată de Hasdeu decât pe cea a lui Bolintineanu sau Alecsandri. Ca şi predecesorul său, poet ocazional, atras îndeosebi de figura şi aventurile boierului moldovean Moţoc, autorul baladei *Paşa Hassan* urmăreşte spectaculosul dramatic, anecdotica şi poanta finală. Viziunea lirico-meditativă, convertită în atmosfera aparte, pronunţat romantică, a lui Bolintineanu lipseşte, după cum lipseşte pulsul de epopee al marilor desfăşurări istorice, surprins de Alecsandri. ştefăniţă-Vodă sau Voichiţa lui Ştefan mizează pe un anume dramatism exterior; cea dintâi, prin replica finală a crudului domn care-şi pedepseşte boierii legându-i de câte un cal nărăvaş. Ritmul nervos al baladei intenţionează să transcrie grafic galopul dezordonat şi spaima sfetnicilor [...].

Cea de-a doua baladă urmăreşte, dar fără prea mare putere de aprofundare, tensiunea dramatică dintre princiarii soţi, Voichiţa şi Ştefan. Un motiv anecdotic destul de superficial are balada *Cuscrii,* după cum în preacunoscutele texte *Cetatea Neamţului* şi *Carl Robert* elementul anecdotic coboară în planul viziunii comice, al unor intenţii parodice realizate şi prin reproducerea în vers a limbajului vorbit. Ciclul de poezii închinat războiului de independenţă şi eroilor lui rămâne, cum spuneam, la o intenţie mai mult ilustrativă. Încercările de fructificare a unui filon liric sau meditativ sunt sărace. Abia în pastelul *Pe dealul Plevnei* sau în evocarea *De profundis* se încearcă sublimarea sentimentului în atmosferă [...].

În rest, domină epicul exterior, anecdoticul şi intenţia de a exprima patriotismul prin mijloacele retorismului (prezent şi în alte capitole ale poeziei patriotice coşbuciene: *Decebal către popor, Fragment epic, Dunărea şi Oltul, In opressores),* ceea ce ne duce tot la genul dramatic. În preacunoscuta baladă *Trei, Doamne, şi toţi trei* s-a ales situaţia cea mai dramatică, pregătindu-se cu grijă finalul în stil de poantă tragică înscrisă în replica sentenţioasă a bătrânului. *Povestea căprarului, În şanţuri, Coloana de atac, Dorobanţul, Crăciunul în tabără, O scrisoare de la Muselim-Selo* sau *Rugămintea din urmă, Pe drumul Plevnei* cuprind fiecare episoade caracteristice din luptă sau din viaţa de campanie, reliefând unele figuri eroice sau repovestind scene zguduitoare. Modelul, după cum s-a observat de atâtea ori, este în poezia cu aceeaşi temă a lui Alecsandri pe care Coşbuc n-o poate egala totuşi în o anume solemnitate interioară ori în tresărirea fiorului emotiv. Poezia patriotică a lui Coşbuc depăşeşte comunicarea discursivă sau narativă când îşi asociază o anume viziune fabuloasă, când adică poetul nu mai e interesat de faptul, evenimentul sau personajul ca atare, ci realizează o proiecţie a lor într-un

plan mai vast, fie fantastic, fie de epopee. În aceste cazuri intenţia strict ilustrativă e părăsită. O primă mişcare de acest fel cunoaşte poezia *Ex ossibus ultor!* Ea începe prin evocarea unei atmosfere de mit nedeterminat. Deocamdată ne aflăm pe un oarecare tărâm de basm, puţin precizat, ca în unele prelucrări amintite anterior: „A fost un tânăr împărat — /De la mişei a smuls averea/ şi-a smuls de la tirani puterea/ şi mulţi nebuni a spânzurat".

Mişcarea epică e puţină, nesolicitând atenţia poetului pentru actele ei succesive.

În schimb, e de-a dreptul impresionant motivul mormântului pierdut, înconjurat de mister şi de pământ blestemat, peste care se arată uneori un semn miraculos: „Dar noaptea-n zare uneori,/ Când e furtună-n depărtare, /La margini de-orizont răsare /Un fulger alb, târziu spre zori".

Finalul vine acum în crescendo, prin cunoscuta măiestrie a poetului, care aduce însă nu un element extern, cu culminarea tensiunii dramatice a întregii poezii: „Iar într-o noapte va lovi! /şi spintecată de lumină /Fugi-va noaptea cea haină, /şi brazii-n flăcări or vorbi; /şi-atunci cu fulgerul tovarăş, /Ieşi-va mortul împărat /şi-n iadul lor, de-unde-am plecat, /S-or prăbuşi tiranii iarăşi". Dar cea mai realizată poezie patriotică din opera lui Coşbuc rămâne, după noi, *Moartea lui Gelu.* Balada porneşte de la motivul, cunoscut de pe acum, al mortului eroic ce se va ridica din mormânt în ceasul luptei finale. Momentul istoric îndepărtat pe care poetul şi l-a ales l-a ferit, indirect, de procedeul unei simple ilustrări a unui anume fapt anecdotic precis. Gelu e cunoscut doar prin rezistenţa sa eroică în faţa cotropitorilor, prin jertfa propriei vieţi închinate libertăţii şi, mai mult decât un personaj istoric, e un simbol. Un înţeles destul de vag, dar cu atât mai profitabil pentru poezia care debutează într-un stil de lamento sugestiv exprimat printr-o metrică mai puţin obişnuită, frântă dureros în finalul fiecărei strofe: „Răzleţ din oştirea bătută, /Fugind pe câmpia tăcută, /Căzu de pe cal, de durere, / Pe marginea apei. şi piere. /Din rană şi-ar smulge săgeata /şi n-are putere". „Testamentul" lui Gelu, rostit în continuare în scrâşnetul durerii şi în aşteptarea puhoiului de duşmani, pierde elementul discursiv în schimbul unei viziuni eroice a viitorului, în versuri ce anticipează elevaţia de ton a poeziei profetice a lui Goga: „Jelească-mă apele Cernii! /Să-mi bubuie crivăţul iernii, /Ca-n taberi al cailor tropot; /Iar veşnicul apelor şopot /Să-mi pară ca-n ceasul vecern'i, /O rugă de clopot. //şi poate sosi-va o vreme, /Când munţii vor fierbe, vor geme /Cu hohote mamele-n praguri /Când bucium suna-va să cheme /Pe tineri sub steaguri". Balada înaintează apoi prin scena luptei finale şi a morţii eroului, într-un decor halucinant, realizat cu o binevenită economie de mijloace, o sobrietate comparabilă doar cu acea *din Moartea lui Fulger.*

Sectorul epic al poeziei coşbuciene rămâne deci, în cea mai mare parte a lui, la o intenţie ilustrativă, aceea de a repovesti. Este foarte adevărat însă că tehnica narării în versuri atinge prin aceste balade performanţe de seamă pentru epoca aceea, înscriindu-se ca moment de importanţă în dezvoltarea baladei româneşti sau, mai general, a filonului epic al poeziei noastre. În aparenţă, aceste aspecte ale versului românesc par a fi fost neglijate în continuare de o evoluţie orientată în general spre lirismul pur şi spre interiorizare. Nu trebuie să uităm însă că nici cele mai accentuat lirice sau meditative orientări ale poeziei din secolul al XX-lea nu au izgonit total o anume mişcare epică. Ea se poate întâlni la Adrian Maniu în forma motivului de basm interpretat în glumă, sau a baladei fantastice cu accent pe atmosferă, la Ion Vinea prin câteva schiţe de epic pur, la Lucian Blaga prin ecouri metafizice ale unor forme baladeşti, la Ion Barbu, în cunoscuta sa vocaţie epică, la Al. Philippide şi mai ales la Tudor Arghezi, în poezia căruia e reconsiderată nu numai specia ca atare, dar şi aspectul ei cel mai degradat, anecdoticul. Perfecţiunea tehnică, puritatea de linie a acestor aspecte ale epicului nostru poetic îşi au izvorul, totuşi, oricât ni s-ar părea de ciudat, în numeroasele experienţe coşbuciene. La poetul năsăudean copleşeşte din păcate cantitatea masivă de prelucrări simple, preferinţa pentru mijloace mai greu adaptabile versului. Coşbuc numai întâmplător inculcă textului său o anume emoţie, prin proiectarea într-un epicism de atmosferă *(Ex ossibus ultor!* sau *Moartea lui Gelu)* şi niciodată nu-i suprapune vreun substrat mai adânc, filozofic. De cele mai multe ori însă, el se mulţumeşte să povestească, să redea, să însceneze, comunicându-ne prea puţin peste semnificaţia motivului izvor. [...]

Poezia lui Coşbuc ni se impune astăzi [...] prin îndrăzneaţa ei intenţie primordială. Este drept că proiectul iniţial nu a fost împlinit, că problemele pe care acest gând le-a pus autorului l-au condus uneori pe calea facilă a versificării sau a ilustrării versificate, dar nu e mai puţin adevărat că stihuitorul s-a găsit nu de puţine ori pe calea cea bună a operei sale, pe filonul său creator cel mai autentic. Iar momentele de fericită inspiraţie, de adâncă intuiţie a specificului artei sale i-au dictat o poezie ce a cucerit publicul prin comunicativitatea şi varietatea formelor ei, o poezie care a ajuns la expresie originală prin armonia deplină a formei clare cu conţinutul său de lirism obiectivat. În acest proces de creaţie, Coşbuc s-a manifestat ca o adevărată personalitate originală. El a fructificat experienţa baladei şi idilei de influenţă folclorică, văzute ca structuri corespunzătoare lirismului obiectivat, până la limitele ei, fixând o viziune şi epuizând o sursă creatoare. Din această cauză, moştenirea poeziei sale se transmite posterităţii nu ca un depozit de

motive sau realizări formale, nu ca posibilitatea unei influenţe directe, ci la un mod mai general, cu valoarea unei experienţe creatoare, pe deplin grăitoare, atât prin părţile ei de umbră, cât şi prin cele de lumină.

Mircea TOMUŞ, *Prefaţă* în vol. George Coşbuc, F*ire de tort,* Poezii, Colecţia „B.P.T", Editura pentru literatură, Bucureşti, 1966, p. XIV—XIX, XXXIII—XXXIV.

[...] Pastelurile lui Coşbuc sunt, în totalitatea lor, o cuprinzătoare monografie a pământului românesc, uneori locurile fiind numite de poet pe numele lor reale *(Pe Tâmpa, Prin Mehadia, Muntele Retezat* — care prelucrează o legendă —, *Prahova, Pe Bistriţa, Pe Bărăgan);* în multe din pastelurile lui Coşbuc se recunosc cu uşurinţă locurile natale, prin unele detalii ale peisajului şi ale oamenilor. Oricine, vizitând satul natal al poetului, va recita instantaneu în gând versurile din poezia *Mama.* Pastelurile sunt una din laturile cele mai valoroase ale liricii lui Coşbuc. Dar pastelul pur este mai rar la Coşbuc; el se îmbină, într-o perfectă şi organică modalitate de expresie artistică, cu idila, cealaltă mare şi valoroasă parte a poeziei coşbuciene. În idilă, Coşbuc este deschizător de drum în poezia noastră. Coşbuc a început să scrie idile încă de pe când era la Sibiu, redactor la „Tribuna". Idilele lui Coşbuc constituie partea cea mai rezistentă, mai bogată, din întreaga sa lirică. Dragostea rurală, ţărănească, este surprinsă de poet în toate fazele ei; de la chinurile tulburi, pline de întrebări ale fetei aflate în perioada nubilităţii şi cu totul lipsită de experienţa erotică, ingenuă, dar simţind puternic acea chemare a instinctului spre o lume nouă, până la trăirea integrală, fizică, a iubirii. Diferitele etape, faze, cu conflictele posibile, cu împliniri, chinurile geloziei, ale părăsirii fără urmări grave, până la drama fetei rămasă singură şi cu perspectivele fructului iubirii, toate acestea sunt reţinute de idila lui Coşbuc într-o notaţie artistică adecvată. Coşbuc nu surprinde numai laturile fericite, senine, ale iubuirii rustice, ci şi cele grave, ducând uneori spre sinucidere. Adevărul vieţii este respectat, dar nu fotografiat, ci tratat cu mijloacele superioare ale artei. [...]

Coşbuc a scris şi o poezie-sinteză, care adună launloc nu numai direcţiile revoluţionare, active ale liricii sale, ci şi baladele, idilele, pastelurile, poezia de evocare istorică, substratul folcloric, poezia pentru copii; este vorba de *Doina,* cam din aceeaşi vreme cu I*n oppressores, Noi vrem pământ!, Lupta vieţii, Paşa Hassan,* publicată în „Vatra" la începutul anului 1895. În *Doina* sunt concentrate, în esenţa lor, armoniile delicate sau bărbăteşti, istoria întreagă a poporului român, cu bucuriile şi durerile, cu biruinţele şi speranţele sale, cu credinţele şi idealurile sale, cu iubirea şi ura sa. Cântare a cântărilor neamului românesc, cum a fost uneori calificată, doina exprimă artistic

veacuri de lungă şi gravă frământare a unui popor cu o structură sufletească din cele mai complexe, cu uluitor de bogate resurse artistice, trecut prin grele încercări de-a lungul zbuciumatei sale istorii. Doina are funcţia unui tonifiant artistic în viaţa poporului român, aceea a unui redresor de energii încercate din greu [...]. [...]

Doina însemnează însăşi expresia permanenţei fiinţei neamului, graiul strămoşesc, sufletul capabil de fine sensibilităţi şi trăiri artistice. Ea este cântecul sfânt care adună în el toate litaniile sufletului colectiv şi poporului român. În ciuda finalului trist, *Doina* lui Coşbuc are o funcţie mobilizatoare. Tocmai ultima strofă pare a fi o variantă melodică a poeziei *Graiul neamului,* cele două poezii aducând împreună textul şi melodia, graiul străbun şi cântecele lui, într-o partitură unică. *Doina* lui Coşbuc este un manifest de luptă naţională şi socială. Melodia ei este variată, cu treceri de la game minore, sub semnul aceleiaşi chei de pe portativ: statornicia şi încrederea în zorii unei vieţi mai bune. Coşbuc a reuşit să sublinieze esenţa sufletului colectiv al naţiunii, tinereţea acestui suflet, prospeţimea şi fineţea, vigoarea şi bărbăţia, gingăşia, dar şi pornirea pătimaşă. Un fior cald, de rugăciune, al cărui Dumnezeu este însuşi cântecul doinei, străbate cu statornicie poezia de la un capăt la altul. Personificând doina în chipul unei copile, Coşbuc a vrut să sugereze mai ales tinereţea ei, mlădierea, înfiorările şi tulburările cântecului de dragoste, ale celui de înstrăinare, ale celui de luptă, ale celui de leagăn. Pentru că în *Doina* ne întâmpină şi cântecul de leagăn, deci perspectiva continuităţii poporului, germenul care creşte şi duce mai departe un mesaj istoric [...].

[...] Dar Coşbuc este neîntrecut în realizarea perfecţiunii versurilor, în prozodie şi-n acusticitate; aici rezidă contribuţia cu totul proprie şi originală prin care Coşbuc a revoluţionat şi dezvoltat versificaţia românească, pregătind-o pentru acceptarea versului liber. [...]

Dar pentru a putea pătrunde în însăşi lumea internă a marelui auditiv care a fost Coşbuc, trebuie înţeles sistemul său prozodic. Poezia lui Coşbuc etalează o foarte mare bogăţie de ritmuri, de rime şi de organizare strofică a versurilor. Este neîntrecut din acest punct de vedere, este fără egal. Organizarea strofică este de o varietate şi bogăţie impresionante. De la distihul gazelurilor, la strofa de 16 versuri, se întâlnesc toate celelalte structuri posibile. Coşbuc a dezvoltat experienţa poeziei româneşti, dar a învăţat mult şi de la poeţii străini, cu deosebire de la poeţii germani.

[...] Mare poet clasic, Coşbuc şi-a asigurat locul printre marii creatori: Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici, prin conţinutul naţional al operei sale, prin cultivarea şi frecventarea clasicilor, prin puritatea expresiei şi claritatea stilului, prin promovarea idealului de frumuseţe echilibrată, în

general prin înnoirea limbii poetice. Coşbuc este — unanim recunoscut — un mare clasic al versului românesc. Poet al naturii şi al omului de la ţară, al exuberanţei juvenile, al iubirii, al revoltei şi luptei, al bărbăţiei, Coşbuc înscrie una din cele mai preţioase experienţe ale literelor româneşti, într-un moment de răscruce, când, prin scrierile unei pletore de pseudoeminescieni, se crease în poezia noastră o stare deprimantă, maladivă, din care se părea că nu există perspective de ieşire spre un liman sănătos. În acest climat de *mal de siecle, de Wetschmerz* răsare neaşteptat de viguros şi nou George Coşbuc, redresând poezia românească, aducând noi orizonturi, noi sensuri, noi valori artistice.

Gavril SCRIDON, *George Coşbuc*, în vol. *Istoria literaturii române, III*, *Epoca marilor clasici,* Editura Academiei Române, Bucureşti, 1973, p. 787, 796, 808, 809, 811.

Prin răsunetul naţional al operei sale, Coşbuc reprezintă un moment important în istoria literară, tocmai în epoca în care, pe plan estetic, simbolismul triumfa la noi asupra sămănătorismului. şi dacă astăzi, după atâta scurgere de timp, când perspectiva dă măsuri mai juste, un Macedonski ne apare, atât în substanţa lirismului său, cât şi în descendenţa-i literară majoră, mai important decât autorul *Firelor de tort,* cui se ocupă de Coşbuc — poetul atât de popular de-a lungul generaţiilor — nu i se cere de fapt a explica succesul său, ceea ce s-a făcut îndeajuns, cât a verifica actualitatea lui. Căci dincolo de prezenţa sa, întotdeauna fericită, în manualele didactice şi la serbările şcolare, unde folosul moral şi social al versurilor lui — în limite estetice convenabile — e incontestabil, trebuie să recunoaştem că interesul strict poetic pentru lirismul coşbucian a scăzut îndeajuns de mult. În vremea în care s-a născut şi a înflorit poezia lui Arghezi şi Bacovia, a lui Blaga şi Barbu, a lui Vinea şi Philippide, un Lovinescu înlătura cu desăvârşire din actualitate versurile lui Coşbuc; iar tinerii poeţi de azi nu manifestă decât rareori afinitate cu bardul ardelean. Fireşte, curentele mor, multe glorii apun şi, în obscuritatea trecutului lor propriu, altele prind să strălucească, aflându-şi târzia eficienţă.

Toţi ne închinăm cu respect şi cu dragoste în faţa sentimentelor înalte ale poetului care şi-a cântat patria în frumuseţile, aspiraţiile ori suferinţele ei — şi cât va dăinui neamul nostru românesc, la fel vor face generaţiile ce vin. Dar pentru a-l avea pe respectabilul Coşbuc mai viu poetic între noi, mai aproape de intimitatea gustului nostru literar evoluat, se pune întrebarea: ce ne place acum în lirismul său? Nu altfel au căutat să şi-l explice, mai demult, tot sub zodie estetic evoluată, un G. Călinescu sau un Vladimir Streinu. Pe căile acestor eminenţi critici, putem, aşadar, reciti cu interes savuroasele versuri anecdotice din nuvela în gen boccaccesc, ardeleneşte

prozodizată, *Pe pământul turcului* sau feeria naturistă *Crăiasa zânelor*. După cum, urmând astăzi pe Dumitru Micu, analist subtil al poemului *Toamna,* în care descoperă „atmosfera“ bacoviană („Toamna târziu /În noapte cu lună, /Cum vâjâie codrul /şi geme, şi sună!... /şi moare cu fruntea /Pe pieptul naturii, /şi moare natura /De jalea pădurii, /În toamnă târziu“), am putea îndrăzni afirmaţia că în conformitate cu sensibilitatea noastră modernă, cel mai profund lirism al poetului se relevează în imaginile de-a dreptul trakliene din *Pe dealul Plevnei* [...].

(Viziunea, mai sentimentală ce-i drept, poate fi regăsită în două din cele mai realiste schiţe ale lui Emil Gârleanu, prilejuite tot de campania în Bulgaria.).

Nu fără ecou în simţământul nostru estetic, pe alt plan însă, sunt apoi *Gazelurile* lui Coşbuc, de un clasicism formal şi afectiv remarcabil. Iar dulceaţa limpidă şi îngrijorată a strofelor lui Heine revine, la nivelul românesc, în *Cântecul fusului* [...], în *Fata morarului* [...], în *Pe Bistriţa*, pură coşbuciană Loreley, de rară şi proaspătă simplitate, în care demoniacului i se substituie natura ca natură.

Şi cum ar exista baladescul lui Ion Barbu sau al lui Radu Stanca, fără cadenţele atât de lirice, fără muzica pe care o încearcă versul românesc în *Nunta Zamfirei*?

Răsare în sfârşit, în miezul poeziei lui Coşbuc, în vestitul şi nesecătuitul de comentarii pastel imnic, *Vara*, acea strofă [...] pe care mai bine şi mai exact o guşti şi o înţelegi dacă ai trecut prin filtrul lirismului pastoral al lui Macedonski, pentru a-ţi reconstitui astfel, de aici pornind, poetul seninătăţilor nu străine de nostalgii, al melodiilor lexice contagioase prin graţia şi virtuozitatea lor, al viziunii de un sumbru umanism liric, al râsului anacreontic: un dionisiac de plaiuri ideale, sub umbrele ce-a lăsat în popasul său pe aceste meleaguri Sabasios.

Agreabile unele sau mai puţin agreabile altele, baladele lui Coşbuc (asupra cărora planează de multe decenii judecata, ce constituie o intuiţie critică genială, a lui Maiorescu), fie că sunt prelucrări, imitaţii ori producte originale, apelează la teme de basm — legendă, feerie — cu tentă autohtonă (*Brâul Cosânzenei, Crăiasa zânelor, Nunta Zamfirei, Moartea lui Fulger*), teme istorice (*Ştefăniţă-Vodă, Golia ticălosul, Carol Robert, Paşa Hassan*), teme de psihologie rurală (*Fata morarului, Ceas-rău, Nu te-ai priceput, Rodovica, Spinul*), teme orientale (*Zobail, Fatma, El-Zorab*), medievale-antice etc. Acolo unde Coşbuc ne oferă versuri agreabile, temeiul lor estetic e în general muzica, o muzicalitate specifică acestui „bard“, transmisibilă poeziei noastre celei mai „moderne“. *În Povestea cântării*, baladistul îşi proclamă idealul naturistic al

muzicii sale lirice: „Ascult cum îşi freamătă cântul /Pădurea, pârăul şi vântul; /E cerul al meu şi pământul, /şi cânt ca şi ele şi eu“. Starea sufletească a personajelor baladeşti se manifestă muzical: „Eu sunt tot un cântec de-aseară /şi-aşa mi-e de silă să-l cânt, /şi tremur şi n-aş vrea să-l cânt, /şi-l tac, dar nevrând îl cânt iară“. Dintre elementele naturii, fundamental sonor apare vântul (poate nu numai din cauza acţiunii sale acustice asupra altor elemente, ci şi datorită încorporării într-însul a vocabulelor „cuvânt“ şi „cânt“) [...].

Ion NEGOIŢESCU, La *George Coşbuc*, în vol. *Alte însemnări critice*, Editura Cartea românească, Bucureşti, 1980, p. 5—8.

[...] În poezia originală, Coşbuc intenţiona, la început, potrivit propriei dezvăluiri din prefaţa la *Fire de tort*, să „lege“ astfel, între ele, „baladele“ şi celelalte poeme luate din „poveştile poporului“, încât acestea să capete „unitate şi extensiune de epopee“. Dacă epopeea nu s-a realizat, poeziile cele mai izbutite se încadrează, totuşi, într-o viziune unitară, alcătuind o monografie epico-lirică a satului românesc. Ca într-un *Georgicon*, în cântecele lui Coşbuc găsim natura românească, muncile câmpeneşti, datinile ataşate marilor momente ale existenţei, erotica ţărănească, revolta muncitorului de pământ, „flămând şi gol, făr-adăpost“, experienţa tragică a războiului, momente din istoria ţării.

Al doilea pastelist remarcabil, în ordine cronografică, în cuprinsul liric naţional, Coşbuc nu descrie, asemenea celui dintâi, Vasile Alecsandri, natura pentru ea însăşi. Obiectul evocării sale e omul pământului, peisajul având doar funcţia de a-i preciza acestuia cadrul de manifestare. Raportarea, în consecinţă, la Virgiliu nu poate fi decât foarte nimerită, după cum posibilă devine şi referirea la *Lucrări şi zile de Hesiod*. Fiecăruia dintre anotimpuri Coşbuc i-a dedicat cel puţin o poezie, specifice prin excelenţă modului său liric fiind acelea în care spectacolul lumii rurale relevă cadrul existenţial şi unele dintre îndeletnicirile ţărăneşti tipice. Poeziile consacrate verii ne transportă pe câmp, cea inspirată de iarnă înfăţişează satul luat în stăpânire de „copii cu multe sănii“. Căci acestea (*Faptul zilei, Noapte de vara, Vara, În miezul verii, Iarna pe uliţă*) sunt cele mai reprezentative. În *Faptul zilei* asistăm la trezirea naturii, dimineaţa. Poemul e o cosmogonie în miniatură. La început, poemul e static. Toate dorm sub cerul clar ca lacrima: apa, vântul, câmpia învelită de rouă. Din strofa a treia, priveliştea începe să se anime. Lupta dintre lumină şi întuneric se dă, un timp, invizibil, undeva dincolo de zare, apoi deodată bătălia începe să se desfăşoare spectacular. Un resort

nevăzut a pus în mişcare întreaga fire. Aduşi parcă de incendiul solar, apar „oamenii cu coasa pe umăr“, întâmpinaţi de concertul păsăresc. Întreg acest freamăt e imnul pe care viaţa îl înalţă zi de zi soarelui, părintele ei — „al lumii altar“. Vara fixează imaginea anotimpului în plină zi. Prin sensul ei, poezia e un cântec de preamărire a pamântului românesc şi a firii poporului nostru, ceea ce explică entuziasmul cu care o comentează Ibrăileanu, înfăţişând-o, exagerat, drept principala capodoperă coşbuciană. Priveliştea constituită în cele trei strofe e dominată de masivitatea Ceahlăului, gigantul „departe-n zări albastre dus“, „într-o sălbatică splendoare“. Muntele maiestuos şi robustul optimism ce iradiază în toate mişcările secerătorilor proiectaţi în largul aşternut la picioarele lui sunt în relaţie. În final, bucuria contemplaţiei se preschimbă în beatitudine a „îngropării“ existenţei individuale în viaţa eternă a meleagurilor părinteşti şi a umanităţii de pe cuprinsul lor. Pastel excelent, *Noapte de vară* cântă înserarea şi cufundarea satului, împreună cu întreaga natură, în întuneric şi somn. Se întocmeşte un amplu basorelief cu scene câmpeneşti: „care au poveri de muncă“, turme, flăcăi veseli în luncă, pâlcuri dese de copii. Spectacolului plin de mişcare al venirii din câmp i se alătură acela al satului adormit. În tăcerea profundă se aud, ca venite din altă lume, vaietul pădurii de brad, cântul apelor. Sunetelor de afară le răspund unduiri sufleteşti. Înecând în apele-i negre lumea văzută, întunericul ridică din străfunduri o altă lume, nu mai puţin reală. O lume facută din linişti, susur de vânt printre brazi, căderi muzicale de valuri, tresăriri şi aşteptări, suave temeri şi doruri timide. Realitatea acestui ceas e vraja. Sub stăpânirea ei încep ritualuri tainice, decise de zeiţa iubirii. În timp ce în pastelurile estivale descripţia este contaminată, de obicei, de o anume „tendinţă“, aceea de apoteozare a muncii ţărăneşti, *Iarna pe uliţă* se bizuie exclusiv pe decor, concurând tablourile ivernale ale lui Alecsandri. Sunt fixate scene cu totul comune: copii la săniuş, un pitic urcând dealul cu straşnice porunci materne, câte unul din cei ce „prin zăpadă fac mătănii“, o hârjoană între zgomotoasa gloată şi o babă cu un cojoc „încins cu sfori de tei“. Scriitorul însă izbuteşte să dea viaţa situaţiilor şi, astfel, să comunice o stare de bună dispoziţie, de bucurie ingenuă.

În lumea făurită de Coşbuc, întreaga existenţă evoluează urmând legi tot atât de statornice ca acelea cărora se supun, în rotaţia lor, anotimpurile. Fiecare moment de seamă e consemnat prin ceremonii păstrate din timpuri imemoriale. Asemenea momente sunt, în primul rând, nunta şi înmormântarea. Poetul le-a consacrat două din „baladele“ ce urmau să formeze stâlpii de susţinere ai proiectatei epopei. Aşezată într-un cadru de basm, ceremonia din *Nunta Zamfirei* transfigurează date ale ritualurilor nupţiale

ardeleneşti. Câteva strofe de la început au caracter curat narativ şi, prin urmare, prea puţin liric. Relatări seci, pictate doar ici şi colo de câte un epitet mai colorat. Într-un poem epic, asemenea introduceri sunt întru totul fireşti. Poezia începe să se umple de imagini memorabile odată cu sosirea „nuntaşilor din nouăzeci de ţări“. Aceştia sunt, nu încape vorbă, împăraţi şi regi, de vreme ce s-a convenit că ne găsim la nunta lui Săgeată, asemenea căruia, cât e pământul de lung şi de lat, „nici astăzi domn pe lume nu-i“. Ca atare, ei vor fi îmbrăcaţi în haine scumpe, încinşi în purpuri. Venirea lor seamănă, totuşi, perfect cu aceea a unor ţărani călătorind în căruţe ce, în asemenea scopuri, sunt trase de cai apolinici: „La tot rădvanul patru cai, /Ba patru sori“.

Toată această parte a baladei este o feerie. Apar fete „cu trupuri prinse-n mărgărint“, cu rochii lungi ţesute-n flori“, flăcăi în haine albe sclipind ca argintul. De o plasticitate particulară e scena horei încinse, în timpul cununiei, în faţa bisericii, mecanismul jocului fiind magistral sugerat, vizual şi auditiv. Tot ce urmează e strălucit. Ospăţ homeric. Mese înconjurate de „oaspeţi rari“: crai, crăiese, „ghinărari de neam străin“, se întind până în zare. Curg râuri de vin. Proporţiile veseliei depăşesc sfera terestră. După un ritual intangibil se oficiază şi înmormântarea. În *Moartea lui Fulger,* poem inferior *Nuntei Zamfirei,* participăm la o reprezentaţie funerară, cu cădelniţări şi bocete tradiţionale. Rânduielile creştineşti coexistă cu obiceiuri păgâne. Pe pieptul mortului s-a pus un „colac de grâu de-un an“; în mâna dreaptă: o lumânare de ceară; un ban, în stânga. Tirada sfetnicului „bătrân ca vremea“ e de un didacticism manifest ce nu anihilează, totuşi, unda de poezie gnomică, perceptibilă în modalitatea zvâcnitoare a sentinţelor, exprimând o concepţie eroică a vieţii.

Supus determinărilor ce decid cursul existenţei în genere, erosul ţărănesc interpretat în *Balade şi idile* şi *Fire de tort are* drept note definitorii intensitatea şi prospeţimea. El este arătat în toate ipostazele, de la înmugurirea insidioasă, la erupţia irepresibilă. La *oglindă, Dragoste învrăbită, Cântecul fusului, Fata morarului* sunt, de departe, piese antologice. *Dragoste învrăjbită,* de exemplu, este, dacă se poate spune, un poem-nuvelă. Episoade narative alternează cu monologuri şi dialoguri interioare, transmise fie prin transcripţie nemijlocită, fie în stil indirect liber. Însă cu tehnica prozei epice sunt obţinute stări lirice. Se dezvăluie o pasiune exprimată pe cât de pustiitor, pe atât de candid, efectele poetice rezultând din situaţii cum nu se poate mai străine în principiu lirismului, precum cusutul, mulsul, alăptarea viţelului. Ne găsim într-o Arcadie cu decor transilvan, într-un tărâm în care poezia „naivă“ (în sens schillerian), prezentă în stare genuină pretutindeni, nu aşteaptă decât o voce care s-o „zică“.

Spre distincţie de-poeziile idilice (la cele menţionate sunt de adăugat: *Numai una!, Subţirica din vecini, Nu te-ai priceput, La pârâu* etc.), *Cântecul fusului,* şi *Fata morarului* sunt cântece ale erosului îndurerat. Acestea, de fapt, se numără printre cele mai vibrante, mai lirice dintre poeziile coşbuciene. *Cântecul fusului* răspândeşte o melancolie apăsătoare şi, totodată, oarecum suavă. În *Fata morarului* deznădejdea e strivitoare. Obsesia plopilor ce „vâjâie-n vânt" denunţă o stare demenţială. Diferite în conţinut de celelalte erotice, *Cântecul fusului* şi *Fata morarului* au cu acelea — şi cu întreaga creaţie a lui Coşbuc — această particularitate comună că sunt o expresie a sufletului robust. Exultant sau cu ochii în lacrimi, omul coşbucian îşi trăieşte sentimentele cu o intensitate de care sunt capabile doar naturile puternice. E ceva spartan în etica (ţărănească) ce dirijează conduita umanităţii coşbuciene. Veselia, dragostea, suferinţa sunt ale unor „copii de bravi", mândri de descendenţa lor, oţeliţi ei înşişi, dacă nu în bătălii, ca părinţii, măcar în munca dură pe ogoare, în lupta cu felurite greutăţi, cunoscând prin urmare preţul bucuriilor şi ştiind să-şi reprime durerile, să nu se dea în spectacol. Când e vorba de apărat o cauză comună, oamenii aceştia senini şi viguroşi se prefac în „barbari" şi vorbele lor şuieră ca la suflarea vântului chipurile de balauri ce serveau drept steaguri vechilor daci. Atitudinea căreia poetul îi conferă calitate lirică în poemele sale de revoltă e a unor luptători care, înfrânţi momentan, nu se lamentează „ca nebunii care se tem". Din profetic şi ameninţător, cum este în excesiv de retorica *Pentru libertate,* cântecul coşbucian devine, în mai densa *In opressores,* chemare directă la răscoală, pentru ca în *Noi vrem pământ!* să realizeze cu o rară forţă a expresiei fruste antagonismul radical dintre mulţimile apăsate şi „tagma jefuitorilor", iar în *Doina* să înfăţişeze „copiii fără noroc" ai gliei „strânşi în codru, noaptea, sub brazi, pe lângă foc". Mult a scris Coşbuc pe teme istorice, lăsând un număr de piese viabile, alături de altele, caduce. Două dintre cele din prima categorie pretind o subliniere specifică: *Decebal către popor,* în care motivarea atribuită lui Decebal a hotărârii unei întregi etnii de a se da morţii, spre a nu cădea în robie, e superbă: „Din zei de-am fi scoborâtori, /C-o moarte tot suntem datori /Totuna e dac-ai murit /Flăcău ori moş îngârbovit; /Dar nu-i totuna: leu să mori /Ori câine-nlănţuit" şi *Un cântec barbar,* diatribă ţâşnită dintr-o implacabilă ură, aceea a dacilor subjugaţi în propria lor ţară, putând fi, implicit, şi a românilor ardeleni asupriţi. În versuri dogoresc flăcările infernului şi poemul se găseşte, valoric, în vecinătatea celei de a doua părţi din *Scrisoarea III* şi a *Răzvrătitului din 1907 de* Tudor Arghezi.

Dumitru MICU, *George Coşbuc,* în vol. *Scurtă istorie a literaturii române,* Editura Iriana, Bucureşti, 1994, p. 315—318.